Közgyűlési előterjesztés
2019. május 17.

Előterjesztő:	Kakas Béla, a Csongrád Megyei Közgyűlés elnöke
Ügyiratszám:	CSM/155-1/2019
Tárgy:	Csongrád Megye Területrendezési Tervének módosítása
Melléklet:	tervdokumentáció
Készítette:	Csongrád Megyei Önkormányzati Hivatal Területfejlesztési Osztály
Témafelelős:	Kovács Virág
Véleményezésre megküldve:	Terület-, Gazdaság- és Turizmusfejlesztési Bizottság
Törvényességi véleményezésre bemutatva:	..... Vadász Csaba megyei főjegyző
A napirend előadójának jóváhagyása:	..... Kakas Béla a Csongrád Megyei Közgyűlés elnöke

A CSONGRÁD MEGYEI KÖZGYŰLÉS
ELNÖKÉTŐL

Ügyiratszám: CSM/155-1/2019
Témafelelős: Kovács Virág
Tárgy: Csongrád Megye Területrendezési Tervének módosítása
Melléklet: tervdokumentáció

Csongrád Megyei Közgyűlés

Helyben

Tisztelt Közgyűlés!

A Közgyűlés a 5/2018. (II. 9.) Kgy. határozattal döntött Csongrád Megye Területrendezési Terve módosítására vonatkozó tervezési szerződés megkötéséről a Miniszterelnökség és a Csongrád Megyei Önkormányzat között létrejött támogatási szerződés alapján nyújtott költségvetési támogatás terhére.

A döntés alapján tervezési szerződést kötöttünk a Város-Teampannon Kft.-vel, és a támogatási szerződéssel összhangban megkezdődött a hatályos megyei területrendezési terv felülvizsgálata és módosítása. A megyei területrendezési terv előkészítő fázisa a tervezési szerződés szerint elkészült. A tervezés következő, javaslattevő fázisát a Miniszterelnökség hivatalos tájékoztatása alapján 2018. júliusban felfüggesztettük a Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló új törvény, és ennek részeként az országos területrendezési terv (OTrT) elfogadásának időpontjáig. A tervezési szerződést a Közgyűlés 56/2018. (X. 12.) Kgy. határozatában foglalt felhatalmazás alapján az új OTrT-t tartalmazó törvény kihirdetését követően módosítottuk.

A Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvényt az Országgyűlés a 2018. december 12-ei ülésnapján fogadta el. A törvény tartalmazza az új OTrT-t, melynek hatályba lépése 2019. március 15. Ugyanekkor léptek hatályba a kapcsolódó felhatalmazó rendelkezések is.

A korábbi OTrT-törvénnyel (az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény) szemben az új OTrT-t tartalmazó törvény nem állapítja meg az összes országos övezet lehatárolását, hanem azt néhány országos övezet esetében a területrendezésért felelős miniszter hatáskörébe utalja. Miniszteri rendelettel kell megállapítani a jó termőhelyi adottságú szántók övezetének, az erdőtelepítésre javasolt terület, a tájképvédelmi terület, a vízminőség-védelmi terület, a nagyvízi meder és a VTT-tározók övezetének lehatárolását és övezeti szabályait. Szintén az említett miniszteri rendeletben kell megállapítani a megyei területrendezési tervben lehatárolandó megyei övezetek közül az ásványi nyersanyagvagyon övezetének, a rendszeresen belvízjárta terület, a tanyás területek és a földtani veszélyforrás terület övezetének övezeti szabályait. A törvény felhatalmazást ad ezenkívül a Kormány számára, hogy rendeletben állapítsa meg a területrendezési tervek készítése

Belvedere-palota – 6720 Szeged, Tisza Lajos krt. 2-4. • Tel.: +36 62/ 886-831 • Fax: +36 62/ 425-435
E-mail: elnok@csongrad-megye.hu • Web: www.csongrad-megye.hu

során az országos és a megyei övezetek területi érintettségével kapcsolatosan állásfoglalásra kötelezett államigazgatási szervek körét és az eljárás részletes szabályait.

További jelentős változás, hogy míg a korábbi, Csongrád Megye Területrendezési Tervének előző, 2012. évi módosításakor hatályos OTrT még nem adott lehetőséget egyedileg meghatározott megyei övezetek lehatárolására, az új törvénnyel erre felhatalmazást kap a megyei önkormányzat. A megyei területrendezési tervről szóló megyei önkormányzati rendelet a megye természeti, épített környezeti és gazdasági adottságainak védelmére és fejlesztésére, a térszerkezet szervezésére, továbbá a területfejlesztési koncepciók és programok végrehajtására a törvényben meghatározott térségi övezeteken túl egyedileg meghatározott övezeteket is megállapíthat.

Az egyedileg meghatározott övezetek szabályai a településfejlesztési koncepció, az integrált településfejlesztési stratégia, a településrendezési eszközök készítésére, a településrendezési eszközökben meghatározott területfelhasználási egységek kijelölésére, valamint az OTÉK-ban meghatározott, kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területek építési használatának megengedett határértékeinél megengedőbb követelmények megállapításának lehetőségére vonatkozhatnak. Utóbbi megengedőbb érték kizárólag az építési telek megengedett legnagyobb beépítettségére, valamint a legkisebb zöldfelületre vonatkozhat (a megengedett legnagyobb beépítettség esetében 10%-nál, a legkisebb zöldfelület esetében 5%-nál nem lehet nagyobb az OTÉK szerinti, a kereskedelmi, szolgáltató gazdasági terület sajátos használat szerinti területéhez rendelt értékhez képest).

Az új OTrT-t tartalmazó törvény kapcsán korábban említett miniszteri rendelet és kormányrendelet jelen előterjesztés elkészítéséig nem jelent meg. A megyei területrendezési terv javaslattevő fázisának teljes körű kidolgozása és egyeztetésre bocsátása csak a törvény végrehajtási rendeleteinek kihirdetését és hatályba lépését követően lehetséges.

A Város-Teampannon Kft. elkészítette a közlekedési hálózat fejlesztésére vonatkozó munkarész és az egyedileg meghatározott övezetek első változatát. Az egyedileg meghatározott övezetek közül a mezőgazdasági, tájgazdálkodási jellegű övezetek a természeti adottságokhoz igazodó tájhasználati rendszer és az ezen alapuló komplex hasznosítások támogatását, míg a településhálózat egyedi övezetei – a megyei területfejlesztési koncepcióval összhangban – a fejlesztési célok terület- és településrendezési eszközökkel történő elősegítését célozzák. A javasolt mezőgazdasági, tájgazdálkodási övezeteket és a településhálózat egyedileg meghatározott övezeteit, valamint a közlekedési hálózat fejlesztésére vonatkozó munkarész tervezői anyagát az előterjesztés melléklete tartalmazza.

Csongrád Megye Területrendezési Terve módosításának további főbb lépései a következők:

- A megyei területrendezési terv módosítására vonatkozó javaslattevő dokumentáció teljes kidolgozása a 2018. évi CXXXIX. törvény hiányzó végrehajtási rendeleteinek kihirdetését követően (a tervezési szerződés módosítása alapján: a rendeletek kihirdetését követő 30 nap).

- A területrendezési terv elfogadás szempontjából fontos részeit tartalmazó dokumentációját, valamint a megalapozó munkarészeit (együttes megnevezéssel: a javaslattevő fázis munkarészeit) *a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól* szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet szerinti eljárásrendben egyeztetésre kell bocsátani a területrendezésért felelős miniszter által üzemeltetett digitális egyeztetési felületen a jogszabályban meghatározott véleményezői kör számára. Az egyeztetési eljárással megkezdődik a terv elfogadási fázisa.

- Az egyeztetési eljárás során tett véleményeket, társadalmi észrevételeket – a tervezői válaszokkal kiegészítve – dokumentálni kell. Az egyeztetési eljárás eredményének figyelembevételével és a szükséges módosítások átvezetésével összeállított tervdokumentációt be kell nyújtani az állami főépítészhez. Az állami főépítész nyilatkozatát követően a területrendezésért felelős miniszter állásfoglalását kell kérni. A miniszteri állásfoglalás birtokában terjeszthető a Közgyűlés elé elfogadásra a területrendezési terv módosítása. A Miniszterelnökséggel kötött támogatási szerződés alapján a miniszteri állásfoglalás megszerzésének határideje 2019. december 31.

- A megyei területrendezési terv az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet hatálya alá tartozó területi terv, ezért a területrendezési terv módosítására környezeti vizsgálat, illetve értékelés lefolytatása kötelező. A környezeti vizsgálat a terv, illetve program kidolgozási, egyeztetési és elfogadási folyamatának része, amit a kormányrendeletben foglaltak figyelembevételével kell elvégezni. A környezeti vizsgálat tematikáját és egyeztetési változatát a környezet védelméért felelős szervezetekkel egyeztetni kell. A tematika egyeztetéséhez csatolni kell a környezeti értékelés szempontjából releváns, a jelenlegi helyzet elemzésére és a lehetséges fejlesztési irányokra vonatkozó információkat. A környezeti vizsgálat tematikája a területrendezési terv előkészítő fázisában elkészült és egyeztetésre bocsátható. Tájékoztatásul csatoljuk az előkészítő fázis dokumentációját a környezeti vizsgálat tematikájával. A környezeti vizsgálat a terv javaslattevő fázisában készül el.

A területrendezési terv módosításának ütemezését figyelembe véve, a terv egyeztetési eljárásának megindításáról a javaslattevő fázis munkarészeinek leszállítását és megrendelői visszaigazolását követően haladéktalanul dönteni szükséges. Az eljárás megindításáról a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján a területi terv kidolgozásáért felelős szerv jogosult dönteni. A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 42. §-a értelmében az egyeztetési eljárás megindítása átruházható hatáskörnek minősül.

Tekintettel arra, hogy a Közgyűlés jelen ülésén az új OTrT-t tartalmazó törvény hiányzó végrehajtási rendeletei miatt az egyeztetési eljárás megindításáról nem tud dönteni, és a munkaterv szerinti következő rendes ülés időpontja (2019. szeptember 6.) a támogatási szerződés teljesítése szempontjából késő, ezért **kérem a Közgyűlés felhatalmazását a megyei területrendezési terv módosítása egyeztetési eljárásának megindítására**.

Az egyeztetési eljárás megindításakor a Közgyűlés tagjai részére is rendelkezésre bocsátjuk az egyeztetési tervdokumentációt, és lehetőséget biztosítva az egyeztetésre, kérjük a tisztelt Képviselők javaslatait, észrevételeit.

Határozati javaslat

A Csongrád Megyei Közgyűlés megtárgyalta a Csongrád Megye Területrendezési Tervének módosításáról szóló előterjesztést, és a következő határozatot hozza:

1. A Közgyűlés felhatalmazza elnökét, hogy döntsön a megyei területrendezési terv módosítása egyeztetési eljárásának megindításáról, és felkéri, hogy gondoskodjon a tervdokumentációnak a vonatkozó jogszabályok szerinti egyeztetésre bocsátásáról.
   Felelős: Kakas Béla, a Közgyűlés elnöke
   Határidő: a területrendezési terv javaslattevő fázisának elkészítését és megrendelői visszaigazolását követően azonnal

2. A Közgyűlés egyetért a Csongrád Megye Területrendezési Tervének módosításához kapcsolódó környezeti vizsgálat tematikájának egyeztetésre bocsátásáról a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendeletben foglaltaknak megfelelően.
   Felelős: Kakas Béla, a Közgyűlés elnöke
   Határidő: azonnal

A határozatról értesítést kapnak:
1. Kakas Béla, a Közgyűlés elnöke
2. Vadász Csaba megyei főjegyző
4. Irattár

Szeged, 2019. május 2.

Kakas Béla
a Csongrád Megyei Közgyűlés elnöke

CSONGRÁD MEGYE

ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

CSONGRÁD MEGYE

TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

2018. július

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

MEGRENDELŐ: **Csongrád Megyei Önkormányzati Hivatal**
6720, Szeged Tisza Lajos krt. 2-4.
Képviselője: **Kakas Béla** Közgyűlés elnöke

TERVEZŐ: **Város-Teampannon Kft.**
1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.
Képviselője: **Koszorú Lajos** ügyvezető

VEZETŐ TERVEZŐK:

	Koszorú Lajos	Területrendező tervező TR 01-1346	Város-Teampannon Kft.
	Szántó Katalin	Területrendező tervező TR 01-2054	Város-Teampannon Kft.
	Tábori Attila	Területrendező tervező TR 01-0402	Város-Teampannon Kft.

TERVEZŐK:

	Polgár Judit	Szociológus	Város-Teampannon Kft.
	Tóth Helga	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
	Szekeres Petra	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
	Marosi Péter	Építész-Urbanista	Város-Teampannon Kft.

KÖZLEKEDÉS TERVEZŐK:

	Rhorer Ádám	Közlekedéstervező Tkö-01-3157	Közlekedés Kft.
	Vincze Andrea	Közlekedéstervező	Közlekedés Kft.

TARTALOM

BEVEZETÉS 3

1. NAGYTÉRSÉGI ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATOK VIZSGÁLATA 5

1.1. TRANSZ-EURÓPAI VÁROSHÁLÓZATOK 5

1.2. A KÁRPÁT-MEDENCE VÁROSHÁLÓZATI CSOMÓPONTOK 7

1.3. TRANSZEURÓPAI ZÖLDFOLYOSÓ HÁLÓZAT 10

2. ELŐZMÉNYEK FELTÁRÁSA 12

2.1. ORSZÁGOS FEJLESZTÉSI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ 12

2.2. NEMZETI VIDÉKSTRATÉGIA 14

2.3. TISZA-STRATÉGIA MEGALAPOZÁSA (2010.) 14

2.4. DUNA-TISZA KÖZI HOMOKHÁTSÁG FENNTARTHATÓ FEJLESZTÉSE – ELŐZETES MEGVALÓSÍTHATÓSÁGI TANULMÁNY 18

2.5. DKMT EURORÉGIÓ STRATÉGIÁJA 22

2.6. CSONGRÁD MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA (2013.) 25

2.7. TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK ÁTFOGÓ ELEMZÉSE 27

3. TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA 28

3.1. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETVÉDELEM 28

3.2. A TÁJ JELLEMZŐI, TÁJVÉDELEM, TÁJREHABILITÁCIÓ 36

3.3. TERMŐFÖLD- ÉS TALAJVÉDELEM 39

3.4. VÍZVÉDELEM, VÍZMINŐSÉG 48

3.5. ÉPÍTETT KÖRNYEZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK 56

3.6. VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS ÉRTÉKEK 59

3.7. HONVÉDELEM 61

3.8. ÁSVÁNYI NYERSANYAG-GAZDÁLKODÁS 63

3.9. HULLADÉKGAZDÁLKODÁS 65

3.10. TERMÉSZETI ÉS KÖRNYEZETI KOCKÁZATOK 67

3.11. ÉGHAJLATVÁLTOZÁS TERÜLETI VONATKOZÁSAI 75

4. A MEGYE TÉRSZERKEZETE 78

4.1. TELEPÜLÉSRENDSZER 78

4.2. TERÜLETHASZNÁLAT 90

4.3. KÖZLEKEDÉS 98

4.4. ENERGETIKAI HÁLÓZATOK 102

5. TÁRSADALOM 110

5.1. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK 110

5.2. A LAKOSSÁG KÉPZETTSÉGE, ISKOLAI VÉGZETTSÉGE 112

5.3. FOGLALKOZTATOTTSÁG, JÖVEDELMI VISZONYOK 113

6. GAZDASÁGI ADOTTSÁGOK VIZSGÁLATA 115

6.1. FŐBB GAZDASÁGI ÁGAZATOK, A GAZDASÁG BELSŐ ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATAI, A MEGYE GAZDASÁGÁNAK VERSENYKÉPESSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK 115

6.2. A MEGYE GAZDASÁGI JÖVŐKÉPE 116

7. A TÁJ TERHELÉSÉNEK ÉS TERHELHETŐSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSA 122

7.1. A TÁJ TERHELHETŐSÉGE 123

8. A TERÜLETRENDEZÉSI TERV TERÜLETI HATÁSVIZSGÁLATÁNAK MEGKEZDÉSE 128

9. KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS JAVASOLT TEMATIKÁJA 129

MELLÉKLETEK 131

BEVEZETÉS

Csongrád Megye Önkormányzata 2018 tavaszán kezdte meg a megyei területrendezési terv második módosításának előkészítését. A módosítást az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény 2013 év végén történt módosítása tette szükségessé, a tervek összhangba hozásnak 2017. december 31-ig meg kellett volna történnie a 31/A. § előírásának értelmében.

A megyei területrendezési terv elsősorban az országos és térségi-megyei szintű fejlesztési területi vonatkozású igényeket hivatott összehangolni, hogy azok térben összerendezettek, rendszerbeszervezettek legyenek, és ezekhez a településrendezési eszközök készítése, vagy módosítása során a helyi fejlesztési igényeket megfelelően hozzá tudják igazítani. A megye és eszközként a megyei területrendezési terv fontos feladata ugyanakkor, hogy a jogszabályok szabta keretek között térben összehangolja a települések egyedi fejlesztési igényeit, illetve a helyi és a térségi igényeket. A vizsgálatok, elemzések és javaslatok irányelve, hogy az OTrT-ben meghatározott védelmi célú illetve a megye és térségei dinamizálódását, megerősítését segítő, a fejlesztések számára kínálatot teremtő térszerkezeti elemek, a megyei adottságait figyelembe véve, megfelelő arányukkal, egyensúlyukkal segítsék a megye integrálódását az európai térbe.

A területi tervezést megalapozó jogszabály a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény, melynek céljai a következők:

2. *§ a) az ország valamennyi térségében a területi kohézió erősítése, a társadalmi és gazdasági növekedés elősegítése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, az innováció térbeli terjedésének elősegítése, a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térbeli szerkezet kialakítása;*

   b) a főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti - az életkörülményekben, a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló - jelentős különbségek mérséklése és a további válságterületek kialakulásának megakadályozása, társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében;

   c) az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése;

   d) a nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése.

A megyei területrendezési terv készítése során meg kell felelni a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet előírásainak is, mely az egyes munkarészekhez kapcsolódó részletes tartalmi elvárásokat, valamint az egyezetés menetét határozza meg. Jelentős jogszabályi változás a korábbi szabályozáshoz képest, hogy a dokumentumok véleményeztetése digitális egyeztető felületen történik. Ez jóval gyorsabbá teszi az egyeztetést, hiszen a postai megküldés idejével rövidül, az amúgy is egy hónapra olvadt határidő, de ennél is fontosabb, hogy a különböző véleményezők is átláthatják az egyeztetés folyamatát és annak tartalmi elemeit is.

A kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek készítése során az országos, a kiemelt térségi és a megyei övezetek területi érintettségével kapcsolatosan állásfoglalásra jogosult államigazgatási szervek körének kijelöléséről szóló 38/2009. (II. 27.) kormányrendelet legfontosabb elemei az **adatszolgáltatásra jogosult szervek körének jogszabályban rögzített adatszolgáltatási kötelezettsége**, mely adatok alapján meghatározhatók az országos és térségi övezetek megyei dimenziói.

Jelentős változás az eddigi szabályozáshoz képest, hogy 2017 júniusa óta **egyedileg meghatározott övezeteket is kijelölhet** *a megye, területének természeti, épített környezeti és gazdasági adottságainak védelmére és fejlesztésére, a térszerkezet, a városhálózat szervezésére, illetve a területfejlesztési koncepciók és programok céljainak végrehajtása érdekében.* Korábban csak ajánlások és intézkedések keretén belül lehetett a megye sajátosságait figyelembe vevő „szabályokat" előírni, amelyeket rendeleti erő híján nem lehetett kellően érvényesíteni a települések fejlesztési és rendezési tevékenysége során. A tavalyi változtatással ez az akadály elhárult. Az egyedileg meghatározott övezetek kijelölésének feltétele, hogy az övezetek

a) szabályai a településrendezési eszközök készítésére és a településrendezési eszközökben meghatározott területfelhasználási egységek kijelölésére vonatkozhatnak,

b) nem lehetnek ellentétesek a megyét érintő országos és kiemelt térségi területrendezési tervekkel.

A megyei területrendezési terv módosításának megalapozását a *Helyzetelemzés* szolgálja, mely részben a hatályos terv és koncepció helyzetelemzésére[1], azok vonatkozó fejezeteinek aktualizálására és az államigazgatási szervek új adatszolgáltatásának feldolgozására támaszkodik. A megye társadalmi helyzetének rövid bemutatását is tartalmazza jelen helyzetelemzés – bár a jogszabályban ez nem kötelező tematika. Azonban tapasztalataink szerint társadalmi folyamatok aktuális elemzése – a megyei területfejlesztési koncepcióhoz képest - elengedhetetlen a megye átfogó helyzetképének megismeréséhez és megalapozott tervi javaslatok kidolgozásához.

[1] A hatályos területrendezési terv helyzetelemzése 2011-ben, a területfejlesztési koncepcióhoz készült helyzetelemzés 2012-ben készült

1. NAGYTÉRSÉGI ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATOK VIZSGÁLATA

1.1. TRANSZ-EURÓPAI VÁROSHÁLÓZATOK

Európában erősödnek a komplex hálózatok. Az ország - és térséghatárokon átnyúló városhálózati csomópontok dinamikus fejlődése nyomán új markáns infrastruktúra rendszerek alakulnak ki, vagyis a piaci folyamatok összeszövődése, főleg a kereskedelem és termelés új trendjei, valamint Európán belüli migráció által generált folyamatról van szó. Erre a nagytehetetlenségű sodró folyamatra a transzeurópai, ún. TEN-T folyosók folyamatos építése, támogatása (ez által a nagyvárosok és multimodális kapcsolataik fejlesztése) jelentősen ráerősít.

1. ábra: Európai TEN-T folyosók (forrás: Város-Teampannon Kft)

A hálózatosodás időben változó sebességű, sokirányú és sokszintű. A folyamat során egymással szorosabban vagy lazábban kooperáló, átfedő, állandó változásban lévő alrendszerek alakultak-alakulnak ki, amelyek hol intézményesen-irányítottan (regionális kormányzás intézményei, mint például a regionális közlekedési szervezetek), hol pedig spontán működnek, új eredményeket és új konfliktusokat generálva (lásd; az autópályák hálózatosodása Közép-kelet európai térben, bevezető utakon keletkező dugók, egyre fogyatkozó szabadterületek).

Az érintett nagyváros-térségek és többpólusú várossűrűsödések kiemelkedő vonzereje és befogadóképessége a koncentráció fokozódásának irányába hat. Ez ***globális, európai és országos viszonylatban is fokozza a jelentős népességsűrűsödési pólusok kialakulását,*** miközben ***e pólusok hatókörén kívüli tereket a***

népességfogyás, a gazdasági potenciál, az eltartóképesség relatív és abszolút csökkenése – azaz a ***zsugorodás*** jellemzi. Az európai hálózatosodásnak, koncentrálódásnak és határokon átívelő kohéziónak ez a korábban nem látott mértéke egy ***új egyensúly felé vezető út***nak tűnik, amellyel az európai településrendszer – a globalizálódó világban – stabilitását, sokdimenziós működését fenntarthatóvá tudja fejleszteni és a fenntarthatóságát biztosítani.

A 9 európai TEN-T folyosóból 4 érinti a Kárpát-medencét és 3 a budapesti régiót-metropolisztérséget. A csomópontok és folyosók folyamatos korszerűsödése, erőforrásvonzó képessége egy markáns tengelyes rajzolatot alakít ki a kontinentális térben, felfűzve Magyarországot a Bécs-Győr-Budapest-Kecskemét-Szegednél (elágazóan)- Belgrád-Temesvár tengelyen.

2. ábra: Kárpát-medencét átszelő európai fejlődési tengelyek (forrás: Város-Teampannon Kft)

E tengely egyre robosztusabbá válik, térben terjed, csápjaival magához kapcsolja a perifériák relatíve fajsúlyosabb centrumait, miközben kelet felé haladva egyre ritkább csomópont-sűrűségű hálózati kép írható le. ***A tengely hazai szakaszát országos viszonylatban a tőke és az emberkincs erős koncentrációja jellemzi: az ország területének egyharmadán él a népesség 50%-a, ahol a GDP több mint 70%-át állítják elő.***

Ugyanakkor, az erősödő tengelyek hatókörén kívüli térben – a településhálózat alsó felében (apró, kis, közepes települések és városok) – átfogó szerepvesztés zajlott-zajlik, a helyi gazdaságok eltartó képessége gyengül, a népesség fogyva öregszik, intézmények szűnnek meg, a helyi értelmiségi állások betöltetlenül maradnak. Felerősödött a bizonytalanság, nőtt a mobilitási hajlandóság, ami a zsugorodó térségek kiterjedését eredményezte. Az öregek, szegények, alulképzettek és cigányok szegregációja, az erőteljes elvándorlás, a tovább csökkenő eltartó képesség, az ökológiailag kedvezőtlen folyamatok tervezetlenül zajlanak.

A megyében tapasztalható e folyamat mindkét eltérő hatása. A Kecskemét – Szeged – Szabadka – Temesvár tengely körül koncentrálódik a tudás, az emberkincs, a tőke, a magasabb jövedelmet biztosító munkahelyek. A megyének e folyosótól távolabbi területeit a tartós és drámai mértékű népességcsökkenés, gazdasági zsugorodás, csökkenő életszínvonal jellemzi. A még helyben maradó népesség képzettebb, mobilabb része a dinamikus fejlődési folyosó gazdasági centrumaiba ingázik a számára megfelelő jövedelem megszerzése érdekében. Az ingázás újbóli fellendülése ugyanakkor jóval kedvezőbb közlekedési feltételek között történik, mint a szocializmus ideje alatt. Ennek kedvező hatása, hogy a távolabbi munkahelyek akár napi ingázással is elérhetővé váltak (a dinamika továbbgyűrűzése), kedvezőtlen környezeti hatásaival viszont számolni kell. Az

ingázás költségei miatt ugyanakkor ez a trend szelektíven érvényesül: a lakosság legszegényebb rétegei számára ez nem jelent alternatívát, ők azok, akik számára a helyben elérhető életminőség (jövedelemszerzés, közszolgáltatások, minőségi lakhatás) nagy fontosságú.

A termelőerők (emberkincs, tőke, gazdaság) területi koncentrációjának nagyjából természetes folyamatát az intézményhálózat fokozódó centralizációja új kontextusba emelte. A 2014-ben elfogadott OFTK túllépett a korábbi területi kiegyenlítés és felzárkóztatás varázs-szavakon és világossá tette a városi koncentrációkra fókuszáló területpolitika szükségességét. A városhálózat folyamatos és strukturálatlan bővülésének hatására, valamint a településhálózat egyre inkább hálózatos törvényszerűségek szerinti működésének következtében, a magyar városhálózat újraértelmezése időszerűnek látszik.

3. ábra: Zsugorodó és fejlődő térségek (forrás: Város-Teampannon Kft)

A jelenleg (2018. 05.) hatályos OTrT nem foglalkozik az ország településeinek térbeli rendszerével és funkcionális elrendeződésével. A hatályos OFTK világos üzeneteinek megfelelően mielőbb szükség van a városhálózat előremutató térszerkezetbe foglalására, hiszen elemeiben, alrendszereiben jól strukturált, tartós minőségben kiépített térszerkezet a leghatékonyabb termelőerő.

1.2. A KÁRPÁT-MEDENCE VÁROSHÁLÓZATI CSOMÓPONTOK

A Magyarország térszerkezetére is erőteljesen ható nagy európai trendek egy sajátos Kárpát-medencei településhálózati rendszerrel találkoznak. A Kárpát-medence rendkívüli adottsága a ***határok közeli nagy- és középvárosok hálózata.*** E városok 20. századi modernizációs, gazdaságföldrajzi-térszervező szerepei, a teret elevenen átmetsző trianoni feszes határok miatt, nem tudtak érvényesülni, viszont ebből is következően egymással párhuzamosan fejlődtek a számukra torzóként fennmaradt terek régióközpontjaként.

4. ábra: Hármashatáros városegyüttesek (Város-Teampannon Kft)

A 20. századi kapitalista és szocialista modernizáció korszakában – máig hatóan – a határok mindkét oldalán az érintett országok erős támogatással fejlesztették a határmenti városaikat, mintegy túltolva azok térszervező súlyát szerepét.

Európa perifériáján, az így kialakult, határokra nőtt – máig különélő, kvázi versengő - városegyüttesek kivételes lehetőséget kínálnak új európai léptékű térszervező pólustérségek-hálózati csomópontok kialakítására. A ma egymással versengő, sérülékeny városok közötti kohézió erősítéséhez, városhálózati csomóponti lehetőségeik kibontakoztatásához erős politikai motivációkra lenne szükség, ami a hazai és a szomszédos országok kormányzati szintjein hiányzik, miközben az ilyen léptékű döntésekben kevés kompetenciával bíró érintett térségek egyikében-másikjában meglenne a politikai akarat.

5. ábra: Kárpát-medencei városszövet lehetséges jövőképe (forrás: Város-Teampannon Kft)

A ***hármas határtérségeket összekapcsoló városhálózati rendszerek és az európai fejlődési tengelyek szinergiája*** alakíthat ki egy olyan városhálózati struktúrát, amely – az európai nagyrendszerek regionális alrendszereként - képes lehet a Kárpát-medence településhálózati stabilitásának és fenntartható működésének biztosítására.

Csongrád megye nagytérségi összefüggésrendszere, még ha csak szigorúan területrendezési szempontból vizsgáljuk, akkor is soktényezős: a **közlekedési összefüggések** mellett jelentős szerepet játszanak a **természetföldrajzi,** azon belül kiemelten a **vízrajzi-vízgazdálkodási** összefüggések, ehhez kapcsolódóan pedig az **ökológiai-természetmegőrzési** szempontok is determinálóak. A megyét nagytérségi jelentőségű, meglévő és tervezett szénhidrogén szállítóvezetékek (gáz/kőolaj) érintik (illetve várthatóan fogják érinteni).

A fejlesztés-rendezés összefüggésében meghatározó Szeged kulcspozíciója mind a **Dél-Alföldi régió**, mind pedig a **Duna-Körös-Maros-Tisza (DKMT) eurorégió** településrendszerében, továbbá az egymást itt keresztező inkább potenciálisnak tekinthető **Budapest-Kecskemét-Szeged-Újvidék-Belgrád,** távlatra vizionálva pedig a Trianon előtt még jelentős szerepű **Pécs-Baja/Mohács-Szabadka-Szeged-Arad/Temesvár** folyosó újraépülésével is számolhatunk. Az utóbbi folyosó erősödése a szomszédos Békés megye és az észak-déli irányban jelentős kiterjedésű Bács-Kiskun megye számára is – nagyváros hiányában - nagy fontosságú lenne.

6. ábra: Térszerkezeti jövőkép – Fejlődési tengelyek kiterjedése (forrás: Város-Teampannon Kft)

Közúti közlekedési szempontból a megye pozíciója az elmúlt évtizedekben folyamatosan javult. Az M5-ös autópálya 2006-ban elérte a szerb határt. 2015-re kiépült az M43-as gyorsforgalmi út a román határig, csatlakozva a romániai A1-es autópályához, amelyen keresztül Arad és Temesvár, mint első romániai városok bekapcsolódtak az európai gyorsforgalmi hálózatba. A megye északi részének pozícióját pedig az építés alatt álló M44-es gyorsforgalmi út javíthatja. A megye középső része kelet-nyugati nagytérségi kapcsolati hiányt pótló főúti kapcsolat (M5-Kistelek-Ópusztaszer-Baks-Mindszent-Derekegyház-Nagymágocs-Orosháza-Battonya-országhatár) a hatályos OTrT-ben és a tervezett módosításban is szerepel, de még előkészítése sincs napirenden (*lásd még tervelőzmények: DKMT Eurorégió stratégiája*). Jelenleg a két „szomszédos" közúti híd (451-es főúti híd, Csongrád és 47-es főúti híd, Algyő) közötti távolság a legrövidebb közúton mérve (Tiszától keletre) több mint 50 km (Tiszától nyugatra közel 70 km). Vizsgálatok készülnek a Szeged-Pécs és Szeged Debrecen közötti 2x2 sávos közúti kapcsolatok fejlesztésére.

A vasúti nagytérségi kapcsolatok fejlesztése eddig háttérbe szorult. Jelenleg több, a Kárpát-medence kohéziója szempontjából jelentős vasútvonal víziójával foglalkoznak tervezők és a politikusok, egyelőre megvalósíthatósági tanulmányok készítése van folyamatban (Szeged-Szabadka és Szeged-Békéscsaba). Magyarország transzeurópai kapcsolati rendszere szempontjából kedvezőtlen a Budapest-Kelebia-Belgrád nagysebességű vasút középtávon tervezett megépítése, mivel ez még további évtizedekre ellehetetlenítheti az OTrT szerinti, nagyvárosokat összekötő nagysebességű pálya távoli jövőben tervezett megépítését. Miközben a sérülékeny hazai városhálózat és az ország területi konszolidációja szempontjából a haszna töredéke annak, mint amit egy Budapest-Kecskemét-Szeged-Szabadka-Újvidék-Belgrád, illetőleg Szeged-Temesvár-Bukarest nyomvonal jelenthetne.

7. ábra: Szeged környéki városhálózati csomópont nagytérségi kapcsolatai (forrás: Város-Teampannon Kft)

1.3. TRANSZEURÓPAI ZÖLDFOLYOSÓ HÁLÓZAT

A globális városhálózatok kialakulása életre hívta a globális fenntarthatósági kockázatok iránti érzékenység fokozódását. A transz-európai dinamikus urbanizációs tengelyekkel egyidejűleg az ***ökológiai védelmi rendszerek hálózatosítása*** is napirendre került. ***Nagy térigényű folyóvölgyek árvízvédelmi rendszerrel, holtágak és vésztározók, természetmegőrzési zónák, az ivóvízkészlet védelmét szolgáló védőövezetek, alternatív energiatermelés extenzív terei és a természetközeli aktív rekreációt, szabadtéri tevékenységek-mozgás számára kialakított területek, zónák, hálózatok*** alkotják a transz-európai zöldfolyosó-hálózatokat.

A városhálózatok dinamikájával, sodrásával, sűrűségével, zajával szemben a ***zöldtengelyek*** mentén a nyugalom, a lassúság, a csönd, a regenerálódás képessége és lehetősége a legfőbb értékek. A zöldfolyosók nyújtotta ökológiai és rekreációs-regenerációs szolgáltatások a dinamikus tengelyek működőképességének fenntartásához és az ott koncentrálódó emberkincs életminőségének, alkotóképességének és készségeinek megőrzéséhez, folyamatos megújításához nagy-értékű ökológiai-aktív kikapcsolódási szolgáltatásokat nyújtanak. Az aktív kikapcsolódás transz-európai hálózatai az egészségmegőrzés és az egymás kultúrájára való rácsodálkozás-megismerés együttes élményét nyújtva biztosítják a kreatív energiák megújulásának és bővülésének lehetőségét.

8. ábra: EUROVELO európai kerékpáros hálózat

9. ábra: Csongrád megyét érintő EUROVELO 11

A kerékpárút, vízi út, lovas- és gyalogtúra-úthálózatok és az őket működtető szervezeti kapcsolatok keresztülfonják Európát. Ezen ***„vonalas szabadidős sportlétesítmények" egymással összekapcsolva bejárhatóvá teszik a dinamikus tengelyek közötti „lassú régiókat"***, ahol a megritkult népesség és a táj szolgáltatásait „fogyasztva" hozzájárulnak egy új fenntartóképesség kialakulásához.

A ***lassú hálózatok elérhetőségét, átjárhatóságát, a településhálózatot feltáró-szervező másodlagos tengelyek (országos-regionális), közlekedéshálózati elemek biztosítják***. E lassú terek iránti keresletet ***a táj vonzó változatosságát biztosító természetmegőrző, 21. századi komplex tájgazdálkodás és termékei***

(gasztro, bor, ...), az ***európai színvonalú szolgáltatások*** és az azokat nyújtó ***képzett, idegen nyelveken kommunikáló szolgáltatók*** biztosítják. Mindezek együttesének megteremtése nem igényel több befektetést, mint a bizonytalan jövőjű összeszerelőüzemek munkahelyeinek létrehozása, miközben ***a táj és az általa eltartani képes, az elvádorlás miatt a mainál jóval kisebb létszámú népesség között új egyensúlyok kialakulásának feltételei biztosíthatók***.

A ***transz-európai „zöldhálózatok" hazai szakaszainak kiépítése, és a természetmegőrző, a klímaváltozással járó szélsőségekhez rugalmasan alkalmazkodni képes komplex tájgazdálkodási rendszerek kialakításához szükséges intézményi, támogatási, képzési háttér biztosítása megteremtendő a megye jövője érdekében.*** Csongrád megye esetében a ***szakismerettel és készségekkel rendelkező emberkincs*** jelenléte, megteremti azt a tőkevonzó képességet, ami a magasabb befektetési és üzemeltetési költségű (városi felfedező turisztika, golf, termál, gyógy, wellness, vadász-, versenysport-infrasturktúra) szolgáltatások működtetéséhez szükségesek.

10. ábra Dinamikus transz-európai tengelyek, lassú, ritkuló terek és e terek elérését-feltárását biztosító, településhálózatát szervező másodlagos tengelyek (forrás: Tisza-stratégia megalapozás)

11. ábra: Magyar kajak és kenuszövetség Vízi Turizmus és Sportfejlesztési Koncepciója – térbeli rendszer (forrás: Város-Teampannon kft)

A megye nagytérségi kapcsolatrendszerében meghatározó jelentőségű a Tisza: akár mint **ökológiai folyosó**, akár mint **komplex turisztikai folyosó**, akár mint **árvízvédelmi rendszer**. Emellett fokozódik a jelentősége az egyre vízhiányosabb térség **vízháztartásának rendezésében** (lásd vonatkozó fejezetek). Mind a négy aspektusa nemzetközi összefüggésekben értelmezhető-értelmezendő. A kb. 900 km hosszú Tisza a Duna vízgyűjtőjének legfontosabb, közel 1000 km hosszú ökológiai folyosója, amely a Duna közvetítésével a Kárpátok élővilágát a Fekete-tengerével köti össze, miközben egy óriási, ma még kiaknázatlan turisztikai potenciál. A Körös és a Maros a Körös-Maros Nemzeti Parkot fűzi fel a transzeurópai léptékű Tisza menti ökológiai rendszerbe.

A Tisza vízgyűjtőjének részeként a megye nyugati fele a **Duna-Tisza közi homokhátság keleti pereme,** a klímaváltozás szempontjából az ország egyik leginkább veszélyeztetett térsége, ahol integrált, összehangolt intézkedéscsomagra van szükség a jelenlegi gazdasági potenciál fenntartása érdekében (hazai kertgazdálkodás egyik legfontosabb térsége). A megye tiszántúli területe a **Körös-Maros közének nyugati pereme**. A középső területei a **Tisza menti mélyfekvésű, mentesített illetve magas árterének része**. E három térség, egymástól jól megkülönböztethető társadalmi-gazdasági és környezeti értékekkel rendelkezik, illetve nehezen kezelhető kihívásokkal küzd, mely indokolja az eltérő térségek együtt kezelését *(lásd még: tervelőzmények: Homokhátság fenntartható fejlesztése, illetve Tisza Stratégia megalapozása)*.

A megye az országba beérkező **szénhidrogén szállítóvezetékek** fontos fogadó-elosztópontja (*Algyő*). A tervezett transzkontinentális **gázvezeték**, részben követve a meglévő szénhidrogén-szállító hálózatok nyomvonalát, Arad irányából a Csongrád megyei Nagylaknál lép be az országba, eljön Makóig és ott fordul északi irányba, majd Szentesen és Csongrádon át hagyja el a megyét.

2. ELŐZMÉNYEK FELTÁRÁSA

2.1. ORSZÁGOS FEJLESZTÉSI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

12. ábra: Települési hálózatok térszerkezete (forrás: Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció, 2014)

A 2014. januárban hatályba lépett Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) irányváltást jelent abban a tekintetben, hogy a korábbi ***felzárkóztatás-orientált szemlélet helyett a gyorsan és hatékonyan dinamizálható térségek – a növekedési motorok – és tematikák – nemzetgazdasági jelentőségű ágazatok[2] – megerősítésére fókuszál***. Az Ogy. határozattal elfogadott dokumentum abból a filozófiából indul ki, hogy a felzárkóztatást elsősorban a ***„növekedési motorok" fejlesztésének továbbgyűrűző hatása*** fogja katalizálni megfelelő területi együttműködések, integrált fejlesztések közvetítő hatása révén.

A koncepció legfontosabb innovációja az ország település-hálózati térszerkezeti jövőképének felvetése. Ebben Szeged (Hódmezővásárhellyel és Makóval) az ún. ***külső nagyvárosgyűrű városegyüttese***, ***határon átnyúló kapcsolati rendszerrel (Szabadka és Arad irányába).***

Szeged a 22 növekedési motorként kijelölt térség (ún. HUB-ok) közé tartozik. A megye gazdaságában az ún. ***kiemelt ágazatok közül számos jelentős súlyt képvisel***: vö. *egészségipar, turizmus, mezőgazdaság, élelmiszeripar, élelmiszer-feldolgozás, (mezőgazdasági) gépipar*.

Csongrád megye szempontjából kiemelten fontos lenne az ***OFTK-ban szorgalmazott megyehatáron átlépő tervezés és fejlesztés intézményes lehetőségének biztosítása*** (Tisza mente, Körös mente, Maros mente, határon átnyúló fejlesztések. Ez a lehetőség az OFTK hatálybalépése óta inkább háttérbe szorult.

13. ábra: Turisztikai térszerkezet

14. ábra: Védendő kulturális örökség

(forrás: Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció, 2014)

[2] A dokumentumban említett kiemelt ágazatok: autó és járműipar; elektronikai ipar, híradástechnika; egészségipar és gyógyszeripar; turizmus; mezőgazdaság és élelmiszeripar; építő- és építőanyag ipar; logisztika; gép- és szerszámgyártás; vegyipar). A dokumentum más részein előkerül még a kreatív ipar és az energiaipar (megújuló és nem megújuló). A kiemelt ágazatok jelentőségét vagy az ország versenyképességéhez, a GDP-hez, a külkereskedelmi mérleg javulásához való hozzájárulásuk mértéke, vagy a foglalkoztatásban betöltött vagy potenciálisan betölthető szerepük határozza meg.

2.2. NEMZETI VIDÉKSTRATÉGIA

A Nemzeti Vidékstratégia szerteágazó célrendszeréből a területrendezési vonatkozású, azon belül a Csongrád megyében is releváns elemeket foglaljuk össze.

Vidékstratégia elemei	Törvényben előírt vonatkozó övezetek, térségi szerkezeti tervi elemek
Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata	
Talajvédelmi és ásványi nyersanyag-gazdálkodási program	Kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületek, erdőgazdálkodási térség, kiváló termőhelyi adottságú és erdőtelepítésre javasolt területek övezet, települési térség *(visszafogása)*
Természeti értékek, területek, ökoszisztéma szolgáltatások védelme és helyreállítása program	Országos Ökológiai Hálózat övezetei; vegyes területfelhasználású térség; kiváló termőhelyi adottságú és erődtelepítésre javasolt területek övezete
Környezetbiztonsági program	Földtani veszélyforrás terület övezete; Nagyvízi meder és Vásárhelyi terv továbbfejlesztésével érintett terület
Vízkészlet- és vízminőség-védelmi program	Országos vízminőség-védelmi terület övezete
Területi vízgazdálkodási program	Duna-Tisza közti Homokhátság
Fenntartható agrárszerkezet- és termeléspolitika	
Ökológiai gazdálkodás program	Vegyes területfelhasználású térség, Országos Ökológiai Hálózat övezetei
Génmegőrzési program	
Táj- és agrár-környezetgazdálkodási program	
Állattenyésztés-fejlesztési program	
„Kert-Magyarország" kertészeti program	
Gyepgazdálkodás program	
Szántóföldi növénytermesztés program	Kiváló termőhelyi adottságú területek
Erdőprogram	Erdőgazdálkodási térség, Kiváló termőhelyi adottságú és erdőtelepítésre javasolt területek övezete
Halgazdálkodási program	Vízgazdálkodási térség, vegyes területfelhasználású térség
Helyi gazdaságfejlesztés	
Helyi energiatermelés és -ellátás program	Egyedi építmény által igénybevett térség, kiserőmű
Térségi komplex vidékfejlesztési nemzeti programok	
Tanyás térségek fejlesztési programja	települési térség, egyedi építmények által igénybevett térség, vegyes területfelhasználású térség
Tisza-völgy komplex fejlesztési program	Nagyvízi meder és Vásárhelyi terv továbbfejlesztésével érintett terület övezete; Országos Ökológiai Hálózat övezetei, vegyes területfelhasználású térség Tisza menti országos kerékpárútvonal-fejlesztés
Homokhátság program	Vegyes területfelhasználású térség, egyedi építmények által igénybevett térség, belvízrendszerek,

2.3. TISZA-STRATÉGIA MEGALAPOZÁSA (2010.)

A tanulmány célját a tervező Város-Teampannon Kft. a Tisza által érintett 7 megyéből álló Tisza Vízgyűjtő Programrégió Önkormányzati Társulás tagjaival közösen, a Tisza térségére irányuló, folyamatban lévő tervező-kutató-előkészítő munkákat (lásd nemzetközi TICAD projekt) is figyelembe véve határozták meg, majd a tanulmány részeként, annak első ütemében pontosították. Eszerint, ***egy Tisza-menti fejlesztési stratégiát megalapozandó, a tér- és területszerkezet alakításában rejlő lehetőségek feltérképezése a feladat*** – átfogóan a hazai Tisza-szakasz menti térség egészére, illetve, amennyiben igény és lehetőség lesz rá, egyes később meghatározásra kerülő mintaterületekre vonatkozóan, részleteiben (Erre a későbbiekben, forráshiány miatt, azóta sem került sor, a Vásárhelyi terv továbbfejlesztése a vízügyi igazgatás egyoldalú irányításával, lényegében a korábbi gyakorlatnak megfelelően folytatódott).

2.3.1. A dokumentum elkészítésének indoklása

- A ***Tisza mente gazdasági és jövedelmi elmaradottsága éles ellentétben áll a terület kimagasló potenciális eltartó képességével***. A térség értékei és a gazdaság preferenciái között óriási a szakadék:

rosszul jövedelmező, minimális munkaerő-igényű, ökológiai szempontból és az adottságokra nézve kártékony gazdasági tevékenységek dominálnak.

- ***A térségbe juttatott sokmilliárd forint (lásd árapasztó tározók) nem fordították meg a rendszerváltással és a globális folyamatokkal elindult (felerősödött) negatív társadalmi-gazdasági spirált.*** A 2008. óta 100 milliárd forintot jóval meghaladó értékű árvízvédelmi fejlesztésből rendre elmaradtak azok a beavatkozások, amelyek a térségben élők jövedelemtermelő képességének javítását szolgálták volna.
- Az erre vonatkozó kormányhatározatok, törvényi kötelezettségek és sok kötetnyi tervanyag ellenére a ***Tisza mente összehangolt, rendszerbe szervezett, integrált fejlesztését ténylegesen szolgáló, a területrendezést, a területfejlesztést, a vidékfejlesztést és az infrastruktúrafejlesztést összehangoló program nem állt rendelkezésre*** (hozzátesszük, sajnos azóta sem).

Kiemelt célterületnek tekintettük a ***Tiszával közvetlenül érintkező településsort, ami 150 települést, 739 ezer hektárnyi területet, 715 ezer fő népességet*** jelentett *2009-ben*. A térség átlagos népsűrűsége közelíti a 100 fő/km2-t, ami jól tükrözi a ***Tisza-mente urbánus-rurális karakterek közötti átmeneti jellegét***. A viszonylag nagy átlagos sűrűség ***a térség déli részének általános, illetve az északi rész mozaikos urbanizáltságából*** következik, miközben ***egyes szakaszokon igen alacsony népsűrűség***ű térségek is előfordulnak.

2.3.2. Koncepcionális keretek, megalapozó dokumentumok

1107/2003. (XI. 5.) Korm. határozat

A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló programról (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) szóló kormányhatározat a VTT-vel érintett térség terület- és vidékfejlesztési koncepciójának alapelveiként az alábbiakat határozta meg:

1. A koncepciónak, illetve ***a térségi fejlődésnek a társadalmi, a gazdasági és a táji rendszerek illeszkedésén és együttműködésén kell alapulnia***.

2. A fejlesztések célja az ***ártér fokozatos reaktiválása, amely az ártéri ökológiai és vízrendszer-rehabilitálását jelenti egy, a táji adottságokra épülő tájgazdálkodási rendszer kiépítésével***, amely magába foglalja az egészséges, mozaikos tájszerkezet helyreállítását és fenntartását.

3. ***A jövőben a táj- és vízhasználatnak egyaránt szolgálnia kell*** az éghajlatváltozásból, az ár- és belvízvédelemből, a vízháztartás kedvezővé alakításából származó stratégiai jelentőségű funkciók és feladatok ellátását, valamint a ***társadalmi-gazdasági degradációnak fenntartható fejlődéssé fordítását.***

4. ***A szükséges táj- és vízhasználatváltás alapja a VTT által biztosított szabályozott vízkivezetési lehetőség***.

5. Az árvízvédelmi célból elfogadott ***szabályozott vízkivezetést, ártér-reaktiválást úgy kell megvalósítani, hogy a víz továbbvezetésével, szétosztásával csökkenjen az árapasztó tározás okozta kár és a lehető legnagyobb mértékben biztosított legyen az ártér alkalmas területeinek gravitációs vízellátása az ökológiai és tájgazdálkodási rendszerek számára***.

6. Az ökológiai rendszerek között stratégiai jelentőségük alapján meg kell valósítani a természetes erdők helyreállítását, ökológiai szerepüknek megfelelő fenntartását, területük olyan arányra növelését, amely már lehetővé teszi az ***ártéri élőrendszer egészséges működését***.

7. A tájgazdálkodási rendszert a táji rendszerek működési sajátosságai szerint kell kialakítani, ***a táj térszintjei és a rehabilitálandó vízrendszerek által meghatározott élőhelyek potenciális haszonvételei, ezek piaci lehetőségei, a helyi társadalom képességei és szándékai, valamint az országos érdekű stratégiai jelentőségű funkciókat elismerő kifizetési rendszer alapján***. A tájgazdálkodás-váltást a kellő óvatosság és fokozatosság elve alapján árapasztó, illetve tájgazdálkodási mintaterületeken kell elkezdeni, a helyi társadalom közreműködésével.

8. A táji alkalmasság szerint meghatározott agrárgazdálkodási váltásnak az ártér magasabban fekvő, kedvezőbb agráradottságú területein a piaci követelmények mellett elsősorban a termelés helyi társadalmat és környezetet érintő károkozásának megszüntetését kell jelentenie.

9. A térségi fejlődés egyéb ágazatai az eddigiekhez hasonlóan a népességmegtartást, ***a jövedelemszerzés lehetőségét és az életminőség javulását*** kell szolgálják, ezen belül kiemelt jelentősége van a tájhasználatváltás mellett a népesség összetételét is figyelembe vevő oktatási, képzési integrációs és szociális programoknak, valamint a ***tájgazdálkodáson alapuló termékfeldolgozási, szolgáltatási és turisztikai fejlesztések***nek.

10. A víz jelenléte és az ártér sajátos helyzete következtében kiemelt figyelmet kell fordítani a vízminőség védelemre, talajvédelemre, szennyvíz- és hulladékártalmatlanításra, beleértve a vízgyűjtőn történő nemzetközi együttműködést is.

„Ökosztráda" modell, 1990-es évek

A másik háttéranyag (M-Teampannon Kft.) Tisza-tavi – akkor még - kiemelt térségre vonatkozó területfejlesztési és rendezési tervekben Horváth Benő ökológus által kidolgozott ***„ökosztráda" modell*** volt. Eszerint a Tisza mai medre mentén kétoldalt találjuk azt a ***mintegy 1,5-5 (esetenként több) km széles területet, amelyet a Tisza az Újholocén folyamán meanderezve hozott létre***. Ez a Tisza egykori medrét követő sáv, amely a talajon keresztül a mai napig intenzíven kapcsolódik a Tisza jelenkori (recens) medréhez és vízmozgásaihoz, a töltés mentesített oldalán, változó szélességben, a gáttal többé-kevésbé párhuzamosan húzódik. A szabályozásokat követően, a vizes élőhelyek visszaszorulásával e terület kiemelkedő ökológiai szerepe a talaj képzésében, a talajvíz szűrésében, a belvizek tárolásában, a holtágak, ártéri erdők által képzett élőhelyek fenntartásában, ökológiai folyosó működésében mutatható ki. ***A keleti országrészt átszelő, 600 km hosszú, természeti, kulturális és sokrétű egyéb értékeket hordozó térséget*** elsődlegesen a Tisza ökológiai teréhez tartozó, vízminőségét közvetlenül befolyásoló, azzal egységes rendszert alkotó „ökológiai és vízminőségvédelmi pufferoló sávnak" kellene tekintetni, ami, összetett szerepénél fogva egyfajta "pszeudo ártér"-ként funkcionálhat. Az "ökosztráda„ elnevezés az európai léptékben is egyedülálló méret és a már leírt nagytérségek közötti ökológiai szerep alapján nem túlzás, mégha szokatlan is a figyelem felkeltő szókapcsolat.

Tiszai vízi turizmusfejlesztési program, 2005.

2005-ben az Aquaprofit Rt. által kidolgozott tervdokumentum rendkívül részletesen vizsgálja ***a folyó menti 5-10 km-es sáv vízi turisztikai hasznosításának lehetőségeit***. A nagy értéke, hogy nem csupán a szűken vett feltételrendszert, hanem a háttér-infrastruktúrát, az intézményrendszert, a humánerőforrás feltételeket, a jogszabályi háttért stb. is feltárja. A Program fő célnak a Tisza völgy egészén az alapszolgáltatások és az alap háttérinfrastruktúra egységes, a piaci igényekhez igazodó színvonalának elérését tekinti. A Tiszához kötődő vízi turizmusban a tanulmány a keleti országrész társadalmi-gazdasági felemelkedésének egyik legfontosabb lehetőségét látja. A dokumentumban meghatározott fejlesztési célterületek:

1. evezős (kajak, kenu, csónak),

2. jacht, motoros kishajó,

3. kiránduló, üdülő, lakóhajó turizmus,

4. illetve a hozzájuk kapcsolható turisztikai formák (falusi, öko, gasztro-bor, kerékpáros, egészségturizmus stb).

A dokumentum célterületként ugyan nem említi, de a többi célterület keretében, mint többletszolgáltatás foglalkozik a fürdő (strand) turizmussal is. Kiemelt figyelmet fordít az ún. szektorsemleges tényezőkre (közlekedés, közműellátottság, humán erőforrás, közbiztonság, intézményi-jogszabályi háttér stb.

2.3.3. A Tisza Stratégia megalapozása c. dokumentum fő javaslatai

A ***Tisza-stratégia megalapozása*** c. dokumentum a 600 km hosszú magyarországi Tisza szakaszra és térségére az alábbi ***jövőkép***et fogalmazza meg:

- A tér- és területszerkezet, a településrendszer és a tájrendszer illetve a népesség térbeli elrendeződése között új fenntartható egyensúlyi helyzet jön létre;
- A Tisza mente vízháztartásának változásaival „együtt mozogni", ezáltal e változásokat hatékonyan kezelni és erőforrásként hasznosítani képes dinamikus tájrendszer és ezt kiszolgáló vízgazdálkodási (intézmény) rendszer alakul ki;
- A Tiszával való együttélés olyan komplex tájgazdálkodási rendszeren alapul, amely a természeti, táji értékek fenntartására, fejlesztésére és hasznosítására építve képes a népességnek folyamatosan növekvő „jól-létet" biztosítani.

15. ábra: Tisza Stratégia megalapozása, 2010, térszerkezet-alakítása (forrás: Város-Teampannon Kft, 2010)

16. ábra: Szerkezetalakító elemek és a hozzájuk kapcsolódó fejlesztési irányok (forrás: Város-Teampannon Kft, 2010)

A dokumentumban megfogalmazott átfogó cél:

A népesség változatos készségei és gazdasági képességei, illetve az eltérő adottságú Tisza menti térségek-tájak mai valóságos, gazdaságilag érvényesíthető adottságai közötti új egyensúlyi helyzetek és azt megfelelően működtetni képes társadalmi, gazdálkodási, intézményi rendszerek kialakítása.

Egy jövőbeli Tisza-stratégia alapja egyfelől a Tisza folytonossága (maga a folyó, hullámtere, a kétoldali gátak, valamint az ezzel szoros kapcsolatban álló ökológiai sáv (holocén meder), másfelől az ezt keresztező útvonalak, hídfők, városok által tagolt-határolt „gerinccsigolyák" alkotta változatos tájrendszer, amit ma Tisza mentének nevezünk.

A fentiekből levezetve, a szerkezetalakítás számára az alábbi stratégiai célokat határoztuk meg:

I. Tisza menti városhálózat kiteljesítése annak érdekében, hogy a városok képesek legyenek térségük adottságait kibontakoztató fejlődés motorjaivá válni, a vidéki térségük kínálata számára fizetőképes keresletet, lakosai számára pedig magas színvonalú szolgáltatásokat nyújtani;

II. Komplex, rendszerbeszervezett, differenciált tájgazdálkodási rendszer kialakítása az egyes téregységeket jellemző adottságokkal, keresletekkel és a külső lehetőségekkel összhangban.

2.4. DUNA-TISZA KÖZI HOMOKHÁTSÁG FENNTARTHATÓ FEJLESZTÉSE – ELŐZETES MEGVALÓSÍTHATÓSÁGI TANULMÁNY

(tervező: Terra Stúdió-ÁBKSZ Konzorcium)

A 2007-ben készült tanulmány az Országos Területfejlesztési Koncepcióban kiemelt térségként kijelölt Duna-Tisza közi Homokhátság komplex fejlesztésének megalapozását volt hivatott szolgálni.

A tanulmány nagyon fontos kiinduló megállapítása, hogy – az általános vélekedéssel ellentétben – a „Homokhátságon lezajló folyamatok csak részben igazolják a területi problémák tekintetében a víz hiányának meghatározó voltát. (…) A fenntarthatóság értelmezéséhez szükséges tehát a Duna-Tisza közi térség azon speciális területeinek lehatárolása, ahol a különböző erőforrások a legkedvezőtlenebb kombinációban vannak jelen, illetve amelyek a leginkább veszélyeztetettek a jelenlegi és a jövőben várható társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok szempontjából."

A tanulmány differenciáltan kezeli a Homokhátságot. A megbízók által meghatározott, a Duna-Tisza köze szinte teljes területét lefedő 171 településből (Csongrád megye területén 23) öt szempont szerint lehatárolva szűrte ki azt a 63 – ebből Csongrád megye területén mindössze 8 – települést, mely mind az 5 kategória szerint

ún. „tipikus Homokhátság"-nak tekinthető (a dokumentum az egységes lehatárolás kedvéért zárványokat nem hagyott). A szempontok az alábbiak voltak:

1. Domborzati-vízgazdálkodási megközelítés: jó közelítéssel 100 m tengerszint feletti magassággal jellemezhető terület, ami nem foglalja magában a Duna-Tisza közének peremterületeit (folyókkal határos mélyártereket), illetve azokat a síkvidéki területeket, melyek a hátság kiürülésének feltöltődési zónájaként értelmezhetők (113 település, Csongrád megye területén: 8);

2. Talajok fizikai félesége alapján történő lehatárolás: azok a települések, ahol a homok és a homokos vályog fizikai féleségű talajok együttes aránya meghaladta az 50 %-ot (110 település, Csongrád megye területén: 19 település).

3. Mezőgazdasági megközelítés: a termelési struktúra tekintetében homogénnek tekinthető, Homokhátsághoz tartozó kistájak, melyek tipikusan hátsági jellegűek a talajadottság, domborzat, talaj fizikai féleségek, elhelyezkedésük tekintetében 121 település, Csongrád megye területén: mind a 23 település).

4. Természetvédelmi megközelítés: a vízrajzi viszonyok, a természeti elemek és a jellemző élőhelyek alapján a Homokhátságot a Turjánvidék (nem érinti Csongrád megyét) és a Homokhát funkcionális természetföldrajzi tájegység alkotja, melyek együttesen 136 települést, Csongrád megye területén 18 települést érintenek. A Homokhátságot alkotó 8 kistájból Csongrád megye homokhátsági területei legnagyobb részben a Dorozsma-Majsai Homokhát és a Kiskunsági-löszöshát területéhez tartoznak, de kis részben a Pilis-Alpári Homokhát is benyúlik a megye területére (Csongrád-Bokros).

5. Területfejlesztési megközelítés: a területfejlesztési megközelítés alapja a tanyás térség. A lehatárolás módszertana eltért az Országos Területfejlesztési Koncepcióban alkalmazott módszertől. A tanulmány csak azokat a településeket sorolta területfejlesztési szempontból a Homokhátsághoz, ahol a külterületi népesség meghaladta 2001-ben a 10 %-ot, illetve az ún. Corine Landcover (európai egységes felszínborítottság-mérés 1990-ben, 2000-ben és 2006-ban) kategóriarendszerében tanyás-térség területfelhasználási egységbe sorolt.

A Corine Landcover kategóriarendszere szerinti tanyás-térség: egymás közelében – maximum 200 méterre – elhelyezkedő, egyenként 4 hektárnál kisebb tanyák, az épületek veteményes kerttel és fákkal úgy, hogy azok a környező kis-vagy nagytáblás szántókat csak az ún. generalizálás által megkívánt mértékben tartalmazzák. A tanulmány szerint a tanyás térség alapján lehatárolt Homokhátság 103 települést foglal magában, ebből Csongrád megye területén 22 település található (csak Baks nem tartozik ide).

Szintézis: A fentiek alapján a **„tipikus Homokhátság" területébe tartozó 8 Csongrád megyei település**: a Mórahalomi kistérség települései Bordány és Forráskút kivételével, továbbá Csengele a Kisteleki kistérségből. A legalább 3 kategória által lehatárolt, ún. **„Homokhátsági jellegzetességet mutató" 10 Csongrád megyei település**: Röszke és Domaszék a Szegedi kistérségből, illetve a Kisteleki kistérség települései Baks és a tipikus homokhátságinak számító Csengele kivételével. Zárványként ide tartozik még a Csongrádi kistérségi Felgyő, de a tanulmány csak az összefüggő területeket vizsgálta, így az kimaradt a második kategóriából is.

A Kistelek kistérségi Baks csak a termelési struktúrája alapján, a Csongrádi kistérség települései termelési struktúrájuk és a tanyás jellegük alapján, Felgyő ezek mellett a jellemző talajfizikai féleség alapján is a vizsgált, de nem a tipikus vagy a Homokhátsági jellemzőket mutató térség része.

A tanulmány szerint a **Homokhátság legnagyobb kihívása a klímaváltozás**, melynek hatására a térségben nemcsak az átlagnál nagyobb esz a felmelegedés mértéke a nyári időszakban, de közel 10 %-kal csökkenni fog a csapadékmennyiség is (évi 470-520 mm-re). Növekedni fog a száraz évek száma, lesznek olyan helyek illetve évek, ahol az éves csapadékmennyiség a 300 mm-t sem fogja elérni. A nyáron ritkábban lehulló esők nagyobb intenzitásúak lesznek.

A Homokhátság fejlesztésének célját a tanulmány szerint a ***2095/2004. évi kormányhatározat*** rögzítette: „a térség természeti állapotának megóvása és az adottságokhoz illeszkedő mezőgazdasági termelés biztonságának megőrzése". A Kormányhatározat intézkedési terve 2004-2008 között megvalósítandó komplex vidékfejlesztési program megvalósítását írta elő. A határozat, vélelmezhetően hozzárendelhető

források hiánya miatt, ***hatályát vesztette***, **az intézkedések egy részének előkészítése elindult, de nem valósult meg.**

Az előzetes megvalósíthatósági tanulmány szerint **a térség európai léptékben is különleges adottságai a homokbuckás síkvidék és a tanyás településtípus együttes jelenlétére** vezethető vissza. A térség gazdaságának fellendítését szolgálja a klímaváltozás negatív hatásainak mérséklése mellett a **táji potenciál fenntartható kereteken belüli bővítése és hasznosítása**. A népességmegtartó képesség a táj védelmének és fenntartható hasznosításának feltétele. A **népességmegtartó képesség növekedése a kor színvonalának megfelelő életkörülmények, a lakhatás és a megélhetés körülményeinek együttes javításával** érhető el.

A program erénye, hogy a vidékfejlesztést és a térség motorját jelentő városok fejlesztését, a kis- és nagyléptékű beavatkozásokat, a beruházás típusú fejlesztéseket és a szervezeti-intézményi háttér fejlesztéseit egységes rendszerbe foglalja. A tanulmány által javasolt célrendszert lásd a melléklet ábrán.

A célrendszer megvalósítását a tanulmány 8 prioritás, azon belül 24 intézkedéscsoport mentén javasolja szervezni: ezek az alábbiak (az intézkedések közül azokat ismertetjük, melyeknek területrendezési összefüggései lehetnek, illetve a megye szempontjából relevánsak):

1. Agrár és vidékfejlesztés

1.1. **Agrár- és technológiai termékfejlesztés**

1.2. **Együttműködésben megvalósuló agrár- és élelmiszerfeldolgozói fejlesztések tanyasi térségekben** (megújuló komplex tanyásgazdálkodás, együttműködő csoportok hálózata)

2. Településfejlesztés

2.1. **Tanyás térségek társadalmi kohéziójának és ellátásának fejlesztése** (tanyaközpontok)

2.2. **Településközpontok és leszakadó településrészek rehabilitációja** (központi településeken)

3. Földhasználat

3.1. **Környezeti adottságokhoz illetve azok változásához alkalmazkodó földhasználat kialakítása** (intenzív irányú konverziók a gazdálkodási célú mélytározók öntözési lehetőségeit kihasználva; szántó-gyep konverzió, szántó-gazdasági célú erdő konverzió, szántó-véderdő konverzió, termelési szerkezetváltás szántóterületeken)

3.2. **Természetvédelmi célú földhasználat-váltások védett területeken** (rehabilitációs földhasználati konverziók védett területek száraz élőhelyein, extenzív irányú, védett területeket érintő konverziók sekély vízvisszatartási helyeken)

3.3 **Földvásárlás**

4. Vízgazdálkodás

4.1. **Vízutánpótlás** (helyi vízkészletek megtartását és vízpótlást is szolgáló tározások feltételeinek megteremtése nagyobb beavatkozással: több mint 2 m vízoszlop-magassággal; a Közép-Homokhátsági vízpótló rendszer kiépítése; kihasználatlan vízpótlási lehetőségek intenzifikálása; felszín alatti vizek vízpótlási célú hasznosítása)

4.2. **Vízvisszatartás** (helyi vízkészletek megtartását szolgáló tározások feltételeinek megteremtése mesterséges létesítmény nélkül; helyi vízkészletek megtartását szolgáló tározások feltételeinek megteremtése kisebb beavatkozással, műtárgy-rekonstrukcióval; helyi vízkészletek megtartását és vízpótlást is szolgáló tározások feltételeinek megteremtése nagyobb beavatkozással: több mint 2 m vízoszlop-magassággal; a belvízcsatornák medertárolási és a medret kísérő mély fekvésű területek tározási lehetőségeinek kiépítése mederendezéssel és –rekonstrukcióval, területrendezéssel)

17. ábra: Homokhátsági területek

5. Gazdaságfejlesztés

5.1. **Termelékenység és foglalkoztatás növelése** (növekedési pólusok, városok)

5.2. **Élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése**

5.3. **Turizmusfejlesztés**

5.4. **Alternatív gazdasági lehetőségek kihasználásának fejlesztése** (biomassza-hasznosítás és háttériparának kiépítése; egyéb megújuló energiaforrás térségi hasznosítása; biogazdálkodás; falusi és agroturizmus, kézműipar)

6. Műszaki infrastruktúrafejlesztés

6.1 **Közlekedésfejlesztés** (földutak stabilizációja tanyás térségekben; központi települések és tanyaközpontok elérhetőségét szolgáló alsóbbrendű úthálózat fejlesztése; új hálózati elemek kiépítése, magyar-szerb országhatár átjárhatóságának javítása; közösségi közlekedés fejlesztése; vasút rekonstrukciója, szintbeli kereszteződések korszerűsítése; kerékpárútvonala, kerékpárutak, kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése)

6.2. **Elektromos hálózatos infrastruktúrafejlesztések** (Tanyavillamosítás: 1. kisfeszültségű – 0,4 kV – hálózatról elérhető tanyák villamosítása hálózatfejlesztéssel; 2. középfeszültsége – 20 kV – hálózatépítéssel elérhető tanyák villamosítása hálózatfejlesztéssel; 3. villamoshálózat-építés, illetve hálózatfejlesztés piaci szereplők bevonásával közös célú projektek keretében, légvezetékek természetvédelmi célú kiváltása)

6.3. **Megújuló energetikai rendszerek infrastruktúrafejlesztése** (Tanyavillamosítás: 4. megújuló energetikai autonóm szigetüzemi rendszerek egyedül élő idősek által lakott lakófunkciójú tanyák villamosítására; 5. megújuló energetikai autonóm szigetüzemi rendszerek családi lakófunkciójú tanyák villamosítására; 6. megújuló energetikai autonóm szigetüzemi rendszerek a nagyobb villamos energia ellátást igénylő többfunkciós és gazdasági funkciójú tanyák villamosítására; komplex bioenergia programok; „Tiszta Energia

Területek" létrehozása: 1. csoport – Homokhátsági Tiszta Hőenergia Területek 2. csoport – Homokhátsági Tiszta Villamos Energia Területek; Geotermikus kiserőmű létrehozásának támogatása)

6.4. **Információstechnológiai fejlesztések**

6.5. **Települési vízi közmű fejlesztések** (belvízkárok mérséklését szolgáló szivattyúállások és –telepek; tanyák egészséges ivóvíz-ellátása; tanyák szenny- és használtvíz elhelyezésének környezetkímélő megvalósítása

7. Humánerőforrás fejlesztés

8. Egyéb fejlesztések *(intézményi, jogi háttér)*

2.5. DUNA–KÖRÖS–MAROS–TISZA EURORÉGIÓ STRATÉGIÁJA

(tervező: MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztálya)

A Duna-Körös-Maros-Tisza (DKMT) eurorégió eredetileg a hármas határ menti térség három régióját: a magyarországi Dél-Alföldet (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megyék; a romániai West régió (Arad, Hunyad, Krassó-Szörény és Temes megyék), továbbá a szerbiai Vajdaság Autonóm tartományt foglalta magában, Hunyad és Békés megyék kilétek a szervezetből. Az eurorégió 71879 km^2 területén közel 5,4 millió lakos él. A négy folyóra szerveződő eurorégió középpontja a történelmi Bánát (Bánság) területe. Az Eurorégiónak korábban Jász-Nagykun-Szolnok megye is tagja volt, későbbiekben azonban kiszállt.

A 2004-2005 folyamán kidolgozott stratégia a humán, a gazdasági és a környezet szférákban fogalmaz meg célokat. A DKMT Eurorégiónak

- egy „multikulturális" minta-Eurorégióvá;
- közös érdekek fel- és elismerésére, kooperációra építő gazdasága révén az Európai Unió dél-keleti kapujává;
- összehangolt, fenntartható környezet-gazdálkodással a Kárpát-medence és a Balkán között Európa „Duna–Körös–Maros–Tisza ökofolyosójává" kell válnia.

Elsődleges cél a fejlesztés szereplői, illetve az érintett földrajzi területek közötti kölcsönös kapcsolatok javítása. A megfelelő információk és innovációk sokirányú áramlásának fejlesztéséhez az infrastruktúra állapotának javítása adja az elengedhetetlen „fizikai" kereteket.

A DKMT régió legfontosabb tervezett (Magyarországot is érintő) projektjei az alábbiak:

- Szeged-Kikinda-Zsombolya-Temesvár, illetve a Szeged-Szabadka-Bácsalmás-Baja vasútvonalak helyreállítása;
- az Alföld-Fiumei vasútvonal revitalizálása (Nagyvárad-Békéscsaba-Szeged-Baja-Zágráb-Fiume);
- Szeged-Makó-Nagylak-Arad vasútvonal helyreállítása;
- a IV. sz. transzeurópai közlekedési folyosó továbbépítése (Kiskunfélegyháza-Szeged-Arad-Temesvár-Bukarest);
- a X/A transzeurópai közlekedési folyosó továbbépítése (Szeged-Újvidék-Belgrád);
- a Tisza IV. osztályú nemzetközi vízi útvonallá minősítése;
- a Maros és a Körösök II-III. osztályú vízi útvonallá minősítése;
- a szegedi repülőtér nemzetközi (regionális) kereskedelmi repülőtérré történő fejlesztése.

- Határátkelők fejlesztése, újak nyitása:
  - – a Kiszombor-Csanád határátkelő megnyitása a tehergépjármű-forgalom előtt
  - – Óbéba-Rábé-Kübekháza hármas határnál nemzetközi utasforgalmi határátkelő nyitása
  - – Új határátkelők nyitásának megvizsgálása.

Gazdaságfejlesztési szempontból kiemelt cél a Triplex Ipari Park létrehozása a hármashatárnál.

ÁTFOGÓ CÉL
A közösen fejlesztett infrastruktúrára, információs bázisra építő, az innováció terjedését segítő erős kapcsolatrendszer kiépítése a lakosság életminőségének növelése érdekében.
HORIZONTÁLIS CÉLOK
Társadalmi-gazdasági-környezeti fenntarthatóság
(fejlesztési lehetőségek alapjainak megőrzése),
Partnerség
(közös fellépés, külső kapcsolatok erősítése),
Hálózatos konfiguráció erősítése
(a centrális-hierarchikussal szemben)
Marketing
(befelé: társadalmasítás; kifelé: tudatosítás és megismertetés; az elért sikerek révén mindkét irányban: elismertetés)

1. PRIORITÁS	2. PRIORITÁS	3. PRIORITÁS	4. PRIORITÁS
A régió társadalmi kohéziójának növelése (régiós identitás megteremtése)	A régióépítést és európai térbe integrálódást segítő közlekedési-kommunikációs összeköttetések javítása (államközi fejlesztési intézkedések harmonizálása)	A régión belüli gazdasági kapcsolatok és kapuszerep erősítése	Összehangolt, fenntartható természet- és környezet-védelem
Helyi lakosság bevonásával kölcsönös informáltság növelése, egymás jobb és mélyebb megismerése	A határon átnyúló közlekedési infrastruktúra fejlesztése (határon átvezető felhagyott utak, vasutak revitalizálása)	A térségben előállított K+F termékek hasznosítása, főleg a KKV-k körében, határon átnyúló hatású innováció-transzfer intézményrendszer megteremtése	A határon átnyúló természetvédelmi területek, természeti értékek közös védelme és gondozása
Történelmi múlt és örökség, etnikai sokféleség jobb kihasználása	Új határátkelőhelyek létesítésének és meglévők átminősítésének támogatása	Regionális gazdasági információbázis megteremtése, amely elősegíti a határon átnyúló gazdasági együttműködések kialakítását, a külső források megszerzését	Kisléptékű környezetvédelmi infrastruktúra közös fejlesztése (hulladékhasznosítás, szennyvíztisztítás)
Érdeklődés felkeltése az euroregionális komponenssel is rendelkező helyi döntések iránt, közös felelősség fejlesztése az eurorégió iránt	A régión belüli légi és vízi közlekedés fejlesztésének támogatása, a kombinált szállítás (RO-LA, RO-RO), a terminálok és logisztikai rendszerek fejlesztése	Turisztikai együttműködések kialakítása a KKV-k és a non-profit szervezetek között	A környezetvédelmi hatóságok, a környezettudományok, és a civil szervezetek együttműködése
A turizmus eszközeinek felhasználása a régió társadalmi kohéziójának erősítésére	A modern kommunikáció integrált régiós fejlesztésének támogatása		Öko-turizmus fejlesztése
	A turisztikai vonzerők megközelíthetőségének javítása		

18. ábra: A DKMT Eurorégió városhálózata (forrás: DKMT eurorégió stratégiája, 2005)

19. ábra: Tervezett vasútfejlesztések (forrás: DKMT eurorégió stratégiája, 2005)

20. ábra: Tervezett környezetvédelmi fejlesztések (forrás: DKMT eurorégió stratégiája, 2005)

2.6. CSONGRÁD MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA (2013.)

A koncepció három fő része a ***Jövőkép és az átfogó célok***, melyek 2030. évi célállapot meghatározására irányulnak, valamint a ***stratégiai célrendszer***, mely a 2014-2020 közötti európai uniós költségvetési ciklusban megvalósítandó ***területi, specifikus és horizontális célok***at, továbbá az időszak területfejlesztési folyamatában érvényesítendő ***elvek***et, végül a ***koncepció-kidolgozás szintjén, illetve időszakában már tudható-tervezhető eszközrendszert*** foglalja magában. A koncepció a vonatkozó területszerkezeti összefüggésekre is kitér.

Csongrád megye jövőképe 2030: Határokon átívelő új tudásrégió Európa térképén.

A legjobban elérhető szegedi egyetem köré szerveződő, több regionális egyetemet (Arad, Temesvár, Szabadka) összefogó tudástérség mágnesként vonzza a kreatív gazdaságot, az IKT szektort és más innovatív vállalkozásokat és – továbbgyűrűző („multiplikátor") hatásként – az őket kiszolgáló egészségipart, rekreációs ipart és szolgáltató szektort, továbbá az ezek által generált idegenforgalmat.

A 2014 – 2020 közötti időszakra 3 átfogó cél került megfogalmazásra:

- Hármashatár menti városhálózati csomóponti térség: tudáskoncentráció, kohézió, kisugárzás

A közép-európai viszonylatban is jelentős várossűrűsödés kohézióját, együttműködését, valamint nemzetközi súlyát a hármashatár mentén a közlekedési, gazdasági, településszerkezeti rendszerek összeillesztése teremti meg. A térség nagyvárosi központjai között integrált – közúti, vasúti – folyosók biztosítják az összeköttetést, a határok szervezeti és fizikai értelemben is átjárhatóvá[3] válnak. A Szabadkától Temesvárig elnyúló városhálózati csomópontnak Szeged a természetes központja.

- Klímaváltozásra reagáló innovatív gazdaság és erőforrás-gazdálkodás

[3] A déli országhatár mentén azóta megépült kerítés nemcsak fizikailag, de mentálisan is nehezíti a hármashatár térségének célul tűzött szorosabbra fűződő együttműködését és kohézióját.

A megye megújuló energetikai potenciálja és az alkalmazás terén elért eredmények európai szinten is igen jelentős erőforrást jelentenek, ráadásul a kiaknázható lehetőségek sok esetben a megye hátrányosabb helyzetű térrészleteiben lelhetőek fel. A geotermiára épülő turisztikai szolgáltatások mellett az agrárgazdálkodás teljes vertikumában növelni lehet a megújuló energiafelhasználás arányát, valamint e potenciálok hasznosításával a megyei feldolgozóipar is kivételes versenyelőnyre tehet szert.

- Vállalkozó kedvű, jól képzett társadalomra épülő kooperáló gazdaság a megyei húzóágazatok bázisán

Az átfogó cél azt fejezi ki, hogy nincs fejlett gazdaság egészséges társadalom nélkül, és nincs fejlett intézményrendszer egészséges gazdaság nélkül. A térségfejlesztési programok felépítése olyan, hogy a társadalmi és gazdasági kihívásokra szinergiát felszabadító válaszok születnek, miközben, mintegy járulékos hatásként felépül a térség saját lábra állásához nélkülözhetetlen együttműködés kultúrája is.

<table>
<tr><td colspan="6">JÖVŐKÉP 2030
Határokon átívelő új tudásrégió Európa térképén</td></tr>
<tr><td colspan="2">Átfogó célok (2020)</td><td>A.1. HÁRMASHATÁR MENTI VÁROSHÁLÓZATI CSOMÓPONTI TÉRSÉG: TUDÁSKONCENTRÁCIÓ, KOHÉZIÓ, KISUGÁRZÁS</td><td>A.2. KLÍMAVÁLTOZÁSRA REAGÁLÓ INNOVATÍV GAZDASÁG ÉS ERŐFORRÁS-GAZDÁLKODÁS</td><td colspan="2">A.3. VÁLLALKOZÓ KEDVŰ, JÓL KÉPZETT TÁRSADALOMRA ÉPÜLŐ KOOPERÁLÓ GAZDASÁG A MEGYEI HÚZÓÁGAZATOK BÁZISÁN</td></tr>
<tr><td colspan="6">STRATÉGIA 2014-2020
Föld – Víz – Innováció – Szinergia</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Stratégiai célok (2020)</td><td>Területi célok (2020)</td><td>T.1. SZEGED-HÓDMEZŐVÁSÁRHELY-MAKÓ-ARAD-TEMESVÁR-SZABADKA VÁROSHÁLÓZATI CSOMÓPONT FELÉPÍTÉSE</td><td>T.2. KOMPLEX TÁJGAZDÁLKODÁS ÉS INTEGRÁLT VÁROSTÉRSÉGEK KIÉPÍTÉSE A HOMOKHÁTSÁGON ÉS A TISZA-TÉRSÉGBEN</td><td colspan="2">T.3. MEZŐVÁROS-TÉRSÉGEK ÖSSZEHANGOLT, INTEGRÁLT FEJLESZTÉSÉRE ÉPÜLŐ TÁRSADALMI MEGÚJULÁS ÉS TÖBB LÁBON ÁLLÓ GAZDASÁG KIBONTAKOZTATÁSA A TISZÁNTÚLON</td></tr>
<tr><td>Specifikus célok (2020)</td><td>S.1. AZ INNOVÁCIÓS-KAPACITÁS ÉS -TELJESÍTMÉNY KOMPLEX MEGERŐSÍTÉSE, A TUDÁSRÉGIÓ FELÉPÍTÉSE</td><td>S.2. A TELJES AGRÁRVERTIKUM EGYÜTTMŰKÖDÉS-RE, INNOVÁCIÓRA ÉS ALKALMAZKODÁS-RA ÉPÜLŐ MEGERŐSÍTÉSE</td><td>S.3. AZ ALTERNATÍV ENERGIA VERTIKUM FELÉPÍTÉSE, KIEMELKEDŐ ORSZÁGOS POZÍCIÓ ALAPJAINAK KISZÉLESÍ-TÉSE</td><td>S.4. A MEGYE HÚZÓÁGAZATAINAK VERTIKÁLIS ÉS HORIZONTÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉSEKRE ÉPÜLŐ MEGERŐSÍTÉSE, KITÖRÉSI PONTOKRA ÉPÍTŐ HELYI GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁS-FEJLESZTÉS</td></tr>
<tr><td colspan="2">Horizontális célok (2020)</td><td colspan="4">H.1. ÉRTÉKTEREMTŐ ÉS TARTÓS FOGLALKOZTATÁS NÖVELÉSE ÉS TÁRSADALMI-INTÉZMÉNYI FELTÉTELEINEK JAVÍTÁSA
H.2. A HÁRMASHATÁR-HELYZET ELŐNYEINEK KIBONTAKOZTATÁSA
H.3. AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG, A KÖZ- ÉS KÖRNYEZETBIZTONSÁG, VALAMINT A HELYI KÖZÖSSÉGEK INTEGRÁLT, ÖSSZEHANGOLT FEJLESZTÉSE, A SZOCIÁLIS ÉRZÉKENYSÉG FOKOZÁSA</td></tr>
</table>

Csongrád megye ***három területi stratégiai cél és négy specifikus stratégiai cél*** mentén tervezte a 2014 2020 közötti programozási időszak területfejlesztési folyamatait rendszerbe szervezni. Ezek mentén kerültek kidolgozásra a megye operatív programjai 2013 második félévében. A koncepcióban meghatározott prioritások indikatív jellegűek, véglegesítésük – pontos finanszírozási keretszámok figyelembevételével – az operatív programozás feladata volt. A megyei területfejlesztési koncepcióban meghatározott horizontális célok kiegészítik az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióban megfogalmazott horizontális célokat. A horizontális célokhoz nem tartoznak külön operatív programok. Érvényesítésük módját a területi és specifikus célokhoz kapcsolódó operatív programok határozzák meg, mind országos, mind pedig megyei szinten. A horizontális célok egy részének, vagy akár mindegyiknek érvényesítése a konkrét programokban, projektekben a támogatáshoz való hozzáférés feltétele lehet.

A 2014-2020 közötti időszak megyei stratégiájának fő hívószavai: *FÖLD, VÍZ, INNOVÁCIÓ, SZINERGIA*. E hívószavak átfogóan és komplexen utalnak a megye legfőbb értékeire, kihívásaira és feladataira a következő területfejlesztési ciklusban.

2.7. TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK ÁTFOGÓ ELEMZÉSE

A településrendezési eszközök átfogó elemezése során a települések **területrendezési tervezést érintő fejlesztéseit** vizsgáljuk meg annak érdekében, hogy a megyei területrendezési terv megteremtse az összhangot a települési önkormányzati, megyei és országos szintű fejlesztési elképzelések között. Az előkészítő fázis lezárásáig a megye 60 településéből 39, tehát majdnem 2/3-a küldte meg a megyei önkormányzat részére a hatályos településszerkezeti tervét.

A 2013 előtt készült településrendezési eszközök 2018. december 31-ig alkalmazhatók a magasabb rendű jogszabályok előírásai szerint. Ezt követően már csak az új településrendezési követelmények alapján készült településrendezési eszközök alkalmazhatók. A beérkezett településrendezési eszközök alapján megállapítható, hogy nagyon kevés, **mindössze öt település** (Szeged, Ruzsa, Csanytelek, Domaszék, Nagymágocs) **készítette el a tervét az új településrendezési követelmények alapján**[4], illetve Mindszent esetében a terv felülvizsgálat alatt áll.

A megküldött adatok alapján kilenc település településrendezési eszközei nem módosultak 2011 óta. A fennmaradó 30 településen **kisebb-nagyobb módosítások** történtek: egy-két kivételtől eltekintve általánosságban megállapítható, hogy **jelentős beépítésre szánt területi kijelölés nem történt az elmúlt 7 évben**, elsősorban csak kisebb bővítéseket hajtottak végre. Jellemző még a kijelölt fejlesztési területek átcsoportosítása (pl. Csongrád, Kistelek), valamint a már kijelölt fejlesztési területek átsorolása más területfelhasználásba (pl. Bordány, Csanytelek), mely egyértelműen a települések **tudatos területgazdálkodását** jelenti (lásd még bővebben a „beépített területek" fejezetet). **Visszasorolás** az átcsoportosításon kívül **nem jellemző**. Talán Szentes említhető meg, ahol az üvegházak területét sorolták vissza területeket beépítésre nem szánt területbe (mezőgazdasági terület). A 2000-es években az önkormányzatok jellemzően széles területkínálattal kívánták településükre csábítani a befektetőket, melyek bizonyos településeken jól látható tömeges fejlesztési terület kijelölésben testesülnek meg. Nem jellemző, hogy az elmúlt években történtek volna tudatos visszasorolások a feleslegesen túlzó területkínálat csökkentése érdekében, holott az önkormányzatoknak hét után nincs kártérítési kötelezettsége a visszaminősítést követően.

Bizonyos települések esetén csak az **M43-as gyorsforgalmi út építéséhez kapcsolódó** szabályozás megváltoztatása érdekében volt szükség a módosításra (Magyarcsanád, Maroslele, Nagylak, Óföldeák stb.)

A településrendezési eszközökben megjelent a **beépítésre nem szánt különleges terület területfelhasználás** is. A területfelhasználás alkalmazására az OTÉK 2009-es bevezetését követően nyílt lehetőség, értelemszerűen a 2011-es megyei tervezés során ez nem volt jellemző.

[4] Nemzeti Jogszabálytár adatai alapján – 2018. június 11-ei állapot

A fennmaradó módosítások inkább a kialakult belterületi részeket érintette, melyek területrendezési szempontból irrelevánsak.

A részletes elemzést a városokra terjesztettük ki (hiszen itt várhatók a jelentősebb változtatások), mely az *I. sz. mellékletben* olvasható.

3. TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

3.1. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETVÉDELEM

A megye természeti környezetének meghatározói a Tisza és a hozzá kapcsolódó vízrendszerek (Körös és Maros folyók, holtágak, csatornák)**, a ligeterdők, a puszták, a szikes tavak és gyepek, a kunhalmok, a mozaikos tanyavilág**, melyek kiemelt természeti és táji értékek hordozói.

Az országosan védett természeti területek mozaikosan helyezkednek el. A fennmaradt természetes élőhelyek védelmét különböző szinten megállapított védettségek biztosítják.

A megyét **meleg, száraz éghajlat jellemzi**, 2000 óra feletti napfénytartammal. Évi középhőmérséklete 10,3-10,7 C° közötti, az évi csapadékösszeg 520 mm körüli (Csongrád térségében 500 mm alatti). Az ariditási index 1,20-1,40 között alakul. A leggyakoribb szélirány sorrendben az É-i, ÉNy-i és DK-i. Az éghajlat a **hőigényes, kis vízigényű szántóföldi és kertészeti kultúráknak megfelelő**. A megyében található Gyálarét az ország legmelegebb tája.

A homokhátsági területeken a deflációval veszélyeztetett csernozjom típusú **homokféleségek**, a futóhomok és humuszos homok a legnagyobb kiterjedésű talajtípusok. A megye keleti harmadán többnyire **kiváló és jó termőképességű**, a Tisza árteréhez kapcsolódó középső területen savanyú **réti és öntéstalajok** dominálnak. A megye egész területén a termőföld fizikai állapotát gyengítik az éghajlati változások – az aszályosodás, a talajvíz szintjének jelentős csökkenése és a tél melegedése.

Csongrád megye domborzata szerint rendkívül kis reliefű síkság, az ország legalacsonyabb területe. A megye legmagasabb pontja az öttömösi Bukor-hegy (130 m), legalacsonyabb pontja a szegedi Gyálarét, Tiszasziget térsége (75,8 m).

A természeti adottságok terén a főbb eltéréseket a talaj típusa és a vízrajzi jellemzők adják. A hőmérséklet esetében az észak-dél, a csapadék esetében a kelet-nyugat, észak-dél közötti fokozatos eltérés ismerhető fel. A legnagyobb eltérés a talajadottságokban van, ennek megfelelően a **megye három fő egység**re osztható:

- A megye nyugati részei, a homok- és löszös hátság területei (Pilisi-Alpári homokhát, Kiskunsági-löszöshát, Dorozsmai–Majsai-homokhát)
- A Tisza völgye, az Alsó-Tiszavidék (Marosszög, Dél-Tisza-völgy)
- A megye termékeny keleti része, a Körös-Maros köze, Békés megye kiváló adottságú talajai (Csongrádi-sík, Körösszög, Szarvas térségében a Békési-hát)

Természeti jellemzők	Nyugat-Csongrád	Tisza völgy	Kelet-Csongrád
Éghajlat jellemzése	Északon mérsékelten meleg-száraz, dél-nyugati részek mérsékelten száraz	Meleg-száraz éghajlat, különösen az északi és déli részeken	Meleg, száraz, északon inkább mérsékelten meleg, dk-en mérsékelten száraz
Napsütéses órák száma	2080-2090	2050-2100 (É –> D)	2000-2050 (É –> D)
Ebből nyáron	Kb. 840	800-850 (É –> D)	820-830
Évi középhőmérséklet (°C)	10,2-10,7 (É –> D)	10,5-10,6	10,2-10,6 (É –> D)
Nyári középhőmérséklet (°C)	17,5	17,4-17,6	17,2-17,6 (É –> D)
10 °C feletti napok száma	~195	197-199	193-200 (É –> D)
Fagymentes napok száma	195-207 (DK –> ÉNY)	195	~197
Évi csapadék-összeg (mm)	540-590 (K–>Ny)	520-580 (D –> É)	550-600< (É –> D)
Nyári csapadék-összeg (mm)	310-330 (K –> NY)	300-340	300-350< (É –> DK)
Talaj típusa	Homokon és löszön képződött talajok jellemzik a területet. Északon nagy kiterjedési csernozjom talajok találhatók, délen humuszos homok talajok, futóhomok, szikes talajok, réti talajok az uralkodók (VII-VIII. kategóriájú termékenységgel)	Alacsony termékenységű réti talajok, öntés réti és nyers öntés talajok, a déli részeken jó termékenységű, réti talajok, csernozjom talajok	Nagy kiterjedésű, kiváló termékenységű csernozjom talajok, kis kiterjedésben szikes alacsony termékenységű szikes talajok
Talajvíz szintje	2 m>	2-4 m	2-4 m
Mezőgazdasági potenciál	Északon csak öntözés, vagy magas hőigényű, kis vízigényű kultúrák termesztése gazdaságos	Csak a szárazságtűrő növények számára megfelelők az éghajlati adottságok	Északon csak öntözéssel optimális a termesztés, dél felé haladva a melegigényes, mérsékelt vízigényű kertészeti kultúráknak kedvez az éghajlat
Domborzat	Északon enyhén tagolt síkság, mélyedésekben, laposokban szikes tavakkal, délen enyhén hullámos sík, ÉNy-DK-i csapású enyhe mélyedések	Tökéletes síkság	Tökéletes síkság, Szentestől keletre hordalékkúp síkság terül el.
Természetes növénytakaró	erdőssztyep potenciális vegetáció, sztyeprétek, semlyékek (szélbarázda), szikes élőhelyek	ligeterdő potenciális vegetáció, mocsarak, mocsárrétek, ártéri erdők (keményfás erdők aránya alacsony),	ligeterdő és zonális erdőssztyep-löszpuszta potenciális vegetáció, szikes élőhelyek

1) táblázat: Természeti jellemzők

A fejezetet a Magyarország kistájainak katasztere (szerk. Dövényi), a Földművelésügyi Minisztérium adatszolgáltatása, a Kiskunsági és Körös-Maros nemzeti parkok ismertetései és a vonatkozó jogszabályok alapján állítottuk össze**. A természeti és táji szempontú különböző védettségek listája és az alájuk tartozó érintett települések felsorolása a *II. mellékletben* szerepel.**

3.1.1. Természetvédelem

Csongrád megye területén **a Körös-Maros Nemzeti Park területei és a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság hatálya alá tartozó tájvédelmi körzetek és természetvédelmi területek találhatók meg.** Az országos jelentőségű egyedi jogszabállyal védett természetvédelmi területek listája, az érintett megyei településekkel a mellékletben szerepel.

A hatályos területrendezési terv 2012-ben történő jóváhagyása óta a természetvédelemi oltalmak tekintetében is történtek változások. **Új országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természetvédelmi területek** - a Körös-éri TK (Ásotthalmi Láprét TT beolvadásával) és az Öthalom földtani alapszelvény Természeti Emlék (Szeged) - kerültek kijelölésre.

21. ábra: Nemzeti partok, tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek, természeti emlék

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. **törvény erejénél fogva (ex lege) védettséget élveznek a kunhalmok**, melyet 23.§ (3) f pontja definiál: kultúrtörténeti, kulturális örökségi, tájképi, illetve élővilág védelmi szempontból jelentős domború földmű, amely kimagasodó jellegével meghatározó eleme lehet a tájnak. Csongrád megyében kiemelkedő számú kunhalom található, 244 db, a térkép szerinti eloszlásban.

22. ábra: Ex lege védett kunhalmok

A **nemzeti ökológiai hálózat a térségi/települési zöldhálózat-rendszerek további fejlesztésére megteremti az alapot**. A zöldhálózati rendszerek az ökológiai potenciálok mellett rekreációs adottságokat is képviselnek. Az ökológiai hálózat övezeteinek kijelölése a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 53.§-val összhangban történt.

Az **országos ökológiai hálózat behálózza a megye teljes területét.** Az **övezetek megoszlása,** kiterjedése azonban a természeti adottságokból adódóan lényegesen **eltér a Tisza által kettéosztott megye területén**.

A Tisza mentén található a legnagyobb összefüggő **magterület,** amely lényegében a Pusztaszeri és Mártélyi Tájvédelmi Körzetek területét foglalja magában. A Duna-Tisza közi homokhátság területét a magterületek kisebb kiterjedésű mozaikos hálózata jellemzi. A megye Tiszántúli területén ezzel szemben a nagyobb kiterjedésű magterületi egységek az országos vagy európai szintű természetvédelmi oltalom alatt álló területekhez kapcsolódnak.

Az **ökológiai folyosó rendszer**éből kiemelkedik a Tisza a Kőrös és Maros térségének összefüggő folyamatos rendszere. Az ökológiai folyosók gerincét alkotó folyó menti természeti területeket a csatornák, erek teszik összefüggő rendszerré.

23. ábra: Nemzeti Ökológiai Hálózat

A Duna-Tisza közén a Vidre ér, a Dong-éri főcsatorna, a Fehértó-Majsai főcsatorna, a Domaszéki-főcsatorna, a Széksóstói-főcsatorna és a Kőrös-éri főcsatorna menti ökológiai folyosó láncolatok emelendők ki.

A Tiszántúlon a Kurca, a Mágocs-ér, a Kenyere-ér, a Sámson-Apátfalvi-Száraz-ér, a Belezi-csatorna ökológiai folyosói alkotnak folyamatos rendszert.

A **pufferterületek** a magterületek körül képeznek összefüggő övezetet, az értékes ökoszisztémák védelmét.

Az **OTrT 2013. évi módosítása során az országos ökológiai hálózat felülvizsgálta megtörtént**. A területi pontosítások mellett, a hálózatot alkotó eltérő területtípusok (magterület, ökológiai folyosó, pufferterület) kerültek felülvizsgálatra, sok esetben átsorolásra. Jellemző változás, hogy az ökológiai folyosók területi aránya nőtt, a magterületből és pufferterületből való átsorolással.

Jelentősebb változások az ökológia hálózat lehatárolásában a hatályos megyei tervhez képest:

- jelentősen csökkent (kikerült) a hálózatból: Ásotthalmi Magyari-erdő és Bogárzó, Szőreg-Deszk-Kübekházi főcsatorna déli része, algyői Nagyfai-Holt-Tisza, Csanytelek Vidre-torok.

- jelentősen bővült a hálózat: Fehér-Majsai-főcsatorna mente, Ópusztaszer és Dóc között, Szentes Veker-éri-főcsatorna térsége és Tere halom, Királyhegyes.

24. ábra: Natura 2000 területek

A Natura 2000 területek hálózatát az Európai Unió hozta létre **a közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok és a vadon élő állat- és növényfajok védelmére, a biológiai sokféleség megóvása érdekében. A Natura 2000 területeket (különleges madárvédelmi területek, különleges természetmegőrzési területek, kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek)** a 275/2004. (X.8.) Kormány rendelet jelölte ki. Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészleteket a 14/2010. (V.11.) KvVM rendelet tartalmazza.

Az európai jelentőségű Natura 2000 terület hálózatában 2012 óta települési szinten nem történt változás.[5] A Natura 2000 területek listája a mellékletben található.

Az európai jelentőségű ökológiai hálózat, a Natura 2000 területek többnyire a hazai ökológiai hálózat részét is képezik. A megyében kiterjedtebb az országos ökológiai hálózatnál a Hódmezővásárhely környéki és Csanádi-háti puszták (HUKM20001) területe, a Cserebökényi-puszták (HUKM10005) területe, illetve kis mértékben az

[5] Települési szinten, a Földművelésügyi Minisztériumtól kapott adatszolgáltatás alapján.

Alsó-Tisza-völgy (HUKN10007), a Vásárhelyi és Csanádi-puszták (HUKM10004) és a Tőkei gyepek (HUKM20028) területe.

Érzékeny Természeti Területek (ÉTT) és Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT)

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet kijelölte az MTÉT területeket, melyek közül a megyét a Békés-Csanádi hát és a Homokhátság érinti. A Földművelésügyi Minisztériumtól kapott térképi adatszolgáltatása szerint az MTÉT rendszere jelentősen kibővült a megyében, melynek része a Tisza-völgy is (a 2/2002. (I.23.) KöM-FVM együttes rendeletben szereplő ÉTT jegyzék már elavult[6]).

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLN
KUNSZENTMÁRTON
SZARVAS
Örménykút
Csabacsúd
Kardos
Hunya
Kondoros
Nyárlőrinc
Tiszasas
Csépa
Szelevény
Nagytőke
Eperjes
Kiscsákó
Nagyszénás
Gádoros
Fábiánsebestyén
Csorvás
Gerendás
Árpádhalom
Nagymágocs
OROSHÁZA
Pusztaföldvár
Kardoskút
Kaszaper
TÖTKOMLÓS
MEZŐHEGYES
Pitvaros
CSANÁDPALOTA
Kövegy
Nagylak
NÁDLAC (NAGYLAK)
Saravale
SÁNNICOLAU MARE (NAGYSZENTMIKLÓS)
Cenad (Csanád)
Cheglevici (Keglevicháza)
Pordeanu (Porgany)
Cherestur
Beba Veche (Óbéba)
Kübekháza
Magyarcsanád
Apátfalva
Kiszombor
Ferencszállás
Klárafalva
Deszk
Marosléle
MAKÓ
Földeák
Öttömös
Ruzsa
Zákányszék
Domaszék
SZEGED
Algyő
Szatymaz
Forráskút
Zsombó
Bordány
Üllés
Pusztamérges
Balástya
SZENTES
Felgyő
Szegvár
Derekegyház
MINDSZENT
Mártély
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY
KISTELEK
Csengele
Kistelek
Csongrád
CSONGRÁD
KISKUNMAJSA
KISKUNFÉLEGYHÁZA
Petőfiszállás
Kunszállás
Kunszentlászló
Máriakálnok
Kecskemét
Kunszállás
Tiszaalpár
Tiszaszőlős
Tiszaszentimre
Tiszaszentgyörgy
Tiszaszentmihály
Tiszaszentmária
Tiszaszentmárton
Tiszaszentmiklós
Tiszaszentpál
Tiszaszentpéter
Tiszaszentvid
Tiszaszentvince
Tiszaszentvincze
Tiszaszentvincze
Tiszaszentvincze

valamint az épített és történeti értékek hosszú távú megőrzésének. Az ösztönzött, önként vállalt korlátozások révén így biztosítják természeti, táji és kultúrtörténeti értékek összehangolt megőrzését.

A megye 60 települése közül 31 helység MTÉT területen fekszik. Az MTÉT a megye területének 16%-át teszi ki, a természetvédelmi területekhez kapcsolódóan.

Az érzékeny természeti területek meghatározóan a rét, legelő, nádas, halastó művelési ágú termőföldeket, továbbá a hagyományos és természetkímélő módon hasznosított, valamint a nem megfelelő hasznosítás által veszélyeztetett, illetve a jelentős természeti érték előfordulási helyeként ismert szántó, szőlő, kert, gyümölcsös, fásított terület művelési ágú földrészleteket foglalja magában.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 67.§ (3) bekezdése szerint történik a h**elyi védett természeti területek és értékek nyilvántartása** is, törzskönyvének vezetése. A Földművelésügyi Minisztériumtól kapott adatszolgáltatás alapján **a megyében kiemelkedő számú a helyi természetvédelmi területek száma**. A 17 településen a területi védelem mellett számos természeti emlék is oltalom alá került (elsősorban fasorok, faegyedek).

26. ábra: Egyedi tájértékek, helyi védett területek, ex lege védett kunhalmok

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 6.§ meghatározása alapján **egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző** természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó

elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van. Az egyedi tájértékek megállapítása és nyilvántartásba vétele nemzeti park igazgatóságok feladata.

A megye területe a Tisza határvonalával két nemzeti park igazgatósága alá tartozik: a Kiskunsági NPI és a Körös-Maros NPI. **Az egyedi tájértékek felvétele a Kiskunsági Nemzeti Park igazgatása alatt álló Duna-Tisza közi területen történt meg (296 db), a Tiszántúli részen még elvégzendő feladat**.

Az élőhelyek klímaérzékenysége legfőképpen a vízgazdálkodás komplex rendszerének változásával, valamint az antropogén hatásfolyamatokkal függ össze. A homokhátsági ökoszisztémák érzékenysége a folyamatos talajvízszint-csökkenés miatt magas. A megye tiszántúli területein az élőhelyek jellemzően nem vagy mérsékelten veszélyeztetettek.

27. ábra: Élőhelyek klímaváltozás általi veszélyeztetettsége a Dél-Alföldön, a MÉTA adatbázis felhasználásával (forrás: Csongrád megye klímastratégiája, Deák J. Á. térképe, Rakonczai et al. 2014)

Az egyedi tájértékek, az ex lege védett kunhalmok és a helyi védett tájértékek tematikus listáját a *III. számú melléklet* tartalmazza.

3.2. A TÁJ JELLEMZŐI, TÁJVÉDELEM, TÁJREHABILITÁCIÓ

3.2.1. Tájszerkezet

Csongrád megye tájszerkezete, a megye méretéhez képest rendkívül **változatos**. A megye az Alföldi nagytáj déli részén, **három középtáj metszetében helyezkedik el** (Duna-Tisza közi síkvidék, Alsó-Tisza-vidék, Körös-Maros köze), **középtengelyében a Tisza-völggyel**, melyhez keletről a Körös és Maros folyók „szöge" kapcsolódik. A három középtáj igen eltérő komplex táji feltételrendszert biztosít a településrendszer alakulásának, a mezőgazdálkodásnak, a vízgazdálkodásnak, a természetvédelemnek. A középtájak szerint, a megye természeti adottságai három fő részre tagolódnak: **nyugaton mozaikos Homokhátság, keleten jó termőhelyi adottságú síkság, melyeket a Tisza-völgyi vízrendszer tesz tagolttá**. A területhasználatban és a vízrendszer működésében meghatározó szerepet játszik a **sűrű csatornahálózat.**

A **megyét 8 kistáj érinti**: a Dorozsma-Majsai-homokhát, Kiskunsági löszös hát és kismértékben érinti a Pilisi-Alpári-homokhát; a Dél-Tisza-völgy és a Marosszög; továbbá a Békés-Csongrádi sík részét képező Csongrádi-sík, Körösszög és kismértékben a Békési-hát.

Egy-egy középtájon belüli kistájak között esetenként árnyalatnyiak az eltérések, alapvetően a talajadottságok, a relief és a vízháztartás finom mozaikjainak eltéréseiben különböznek. A **területrendezésben is érvényesülő eltérések inkább a középtájak közötti különbözőségekből erednek,** ezek a térségi szerkezetalakításra, a területfelhasználásra és a térségi övezeti rendszerre is komoly kihatással lehetnek: térségi szerkezetalakításon belül a települési térségek alakulását meghatározza a tanyák eltérő sűrűsége, a mezőgazdasági és vegyes területfelhasználású térség szerinti tagolást pedig alapvetően a termőföld használat mozaikossága-homogenitása befolyásolja.

A megye tájhasználatát a mozaikos Homokhátságon a vegyes területhasználat jellemzi: gyepek, erdők és szántóterületek egységében, míg a Tiszántúli részen a szántóterületek dominálnak a kedvező termőhelyi adottságoknak köszönhetően. A **megye területén jelentős kiterjedésűek az érzékeny állapotú gyepek és a vízfolyásokhoz kötődő galériaerdők**.

28. ábra: Állandó gyepek (piros - érzékeny, zöld - nem érzékeny) (forrás: mepar.hu)

3.2.2. Tájképvédelem

A hatályos **OTrT** megszüntette a tájképvédelmi területek közötti differenciálást, az országos és térségi jelentőségű övezetet, helyette **bevezette a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezetét**, mely az OTrT-ben megállapított, a megyei területrendezési tervekben alkalmazott övezet. Csongrád megye területén a **tájképvédelmi terület övezete mindkét korábbi kategóriában csökkent,** jelentős kiterjedésben a tervezett Vásárhelyi terv továbbfejlesztése keretében megvalósuló vízkárelhárítási célú szükségtározó területén, Hódmezővásárhelyen, Szentes térségében.

29. ábra: Tájképvédelmi területek

3.2.3. A tájjelleg helyi jellemzői

A **megye teljes területe az egykori Tisza ártér területén fekszik**. A folyó vándorló medre alakította a tájat, a domborzatot. A **szárazodást előidéző folyószabályozások erőteljesen átalakították a tájat** és a tájképi jelleget, mely azonban a vízrendezést követően is mélyfekvésű vizes élőhelyek természetes és mesterséges mozaikja.

A mezőgazdaság tájalakító tevékenysége megőrizte a szikes tavak, szikes vagy löszös puszták (gyepek) térségeit, a nagy kiterjedésű halastavakat és ártéri erdőket, melyek ma is értékes természeti állapotot őriznek. A mélyfekvésű részeken, illetve buckaközökben jelentős a magas vízállásos tocsogók, mocsarak és belvízzel veszélyeztetett területek aránya. A megyét gazdag élővilág jellemzi.

A folyószabályozással a hullámtéren új, sajátságos Tisza-menti táj született. Az ártéri nagyüzemi erdőgazdálkodás és mezőgazdálkodás megjelenésével **visszaszorultak a külterjes hagyományos gazdálkodási formák** (szántó-, legelő- és rétgazdálkodás, rideg állattartás, az ősi jellegű kisszerszámos halászat, a kíméletes erdőhasználat és vadászat).

3.2.4. Tájrehabilitáció

A megyét érintően az alábbi komplex tájrehabilitációs feladatok merülnek fel:

- természeti területek élőhely-rehabilitációja,
- vízrendszerek rehabilitációja (csatorna- és tórendszerek, holtágak),
- szilárd ásványi és szénhidrogén-bányászati területek tájrendezése.

Bányaterületek tájrendezése, tájrehabilitációja

A megye jelentős részét érintik bányászat által okozott tájsebek, legfőképpen a megye dél-nyugati részén és Hódmezővásárhely térségében. A tájsebek jellege függ a művelési módtól (szénhidrogén-bányászat esetében pontszerű mezőkiterjedés, a szilárd ásványi nyersanyag esetében területi egység). A tájsebek száma és mérete együtt változik a bányanyitások és bányabezárások ütemével. Az elmúlt időszakban újabb szénhidrogén és homok/agyag bányák létesültek (pl. Hódmezővásárhely, Kiszombor, Makó, Mindszent, Mórahalom, Röszke, Szeged, Zákányszék, stb. településeken), illetve egyes felhagyott bányaterületek esetében megkezdődött az újrahasznosítás (pl. Hódmezővásárhely, egyes horgásztavak stb.). A tájrendezésre a bányatörvény előírásai (Bt. 36.§) az irányadók, a külszíni és a bányászati célú mélyfúrásokra is vonatkozóan.

A bányaterületek tájrendezésére, tájrehabilitációjára a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény (Bt.) mellett területrendezési (OTrT) szintű „kötelezettség" nincs, mivel a hatályos OTrT megszüntette a korábbi országos és térségi komplex tájrehabilitációt igénylő térségi övezeteket.

A hatályos megyei területrendezési terv meghatározta a térségi komplex tájrehabilitációt igénylő területek övezetét a közigazgatási területek megjelölésével: 23 településnél határozta meg az övezet kiterjedését, melyet a településeknek kellett pontosítani.

A hatályos MTrT térségi övezetének lehatárolásánál az MBFH akkori adatai alapján, légifotó segítségével került elemzésre a megállapított bányatelkek területe, valamint a bezárt bányák területe. A vizsgálattal további tájrehabilitációra szoruló területeket is megállapítottak. E területek nagy része működő bánya, melyek műszaki üzemi tervét úgy kell elkészíteni, hogy az biztosítsa a tájrendezés – településrendezési eszközökben foglaltaknak megfelelő – teljesítését [Bt.27.§ (2)].

Csongrád megyében a jövőben is fontos kérdés a bányaterületek tájrendezése, mivel a tájrendezés folyamatát akkor befolyásolhatja hatékonyan a településrendezési terv, ha az még a bánya működése során meghatározza a tájrehabilitáció célját.

3.3. TERMŐFÖLD- ÉS TALAJVÉDELEM

3.3.1. A megye termőföldhasználata

Csongrád megye az ország legalacsonyabban fekvő területe és teljes egészében síkság, ebből kifolyólag a megye 438 000 hektáros területén belül a mezőgazdasági területek 65,8 %-os arányban uralják a területhasználatot (288 400 hektár), ezen belül pedig a szántóterületek 84,5 %-os aránya meghaladja az országos és a dél-alföldi átlagot. Csongrád megye mezőgazdasági szempontból az ország legjelentősebb megyéi közé tartozik, mely a földrajzi és természeti adottságainak (jó termőföld, magas napsütéses órák száma, gazdag felszíni vízhálózat) köszönhető.

Nagy összefüggő intenzív művelésű szántók elsősorban a Tiszántúlon *(Békés-Csanádi hát)* helyezkednek el, ahol az erdősültség nagyon alacsony. A Dorozsma-Majsai ***Homokháton*** és a Kiskunsági ***löszös háton*** az adottságoknak megfelelően ***mozaikos*** a szántók elhelyezkedése. A mezőgazdasági területen belül a szántók mellett a gyepterületek (rét és legelő) aránya 13 %, mely elmarad a régióban jellemző 15 %-tól, viszont fontos szerepet tölt be az Alföld jellegzetes pusztai tájrendszerében. A rét és legelő területek a megyében elszórtan találhatók, területnagyságuk meghaladja az 55 ezer ha-t (FÖMI adat). A legtöbbször különböző védettségű

legelők és rétek nagyobb összefüggő rendszerben Csongrád, Pusztaszer, Mártély, Mindszent, Derekegyház, Szentes, Hódmezővásárhely, Székkutas, Királyhegyes, Csanádalberti, Ambrózfalva térségében, a Békés-Csanádi háton fekszenek, mozaikos kisebb területeken pedig a megye egész területén, de különösen a nyugati Homokháton.

30. ábra: MEPAR felszínborítás (forrás: FÖMI 2018.)

A komplex művelési szerkezetű mezőgazdasági terület, valamint a szőlő- (2783 ha) és gyümölcsterületek (4746 ha) többsége a homokhátsági területen helyezkedik el. A ***termőföldek használata és aránya*** az adottságokból adódóan ***eltérő képet mutat*** a megye keleti és nyugati oldalán, amit jól szemléltet a FÖMI adatai alapján előzőekben vázolt termőföldhasználat és az alapján készült térkép.

Az eltérő kép abból adódik, hogy a talajadottságok tekintetében a megye „átmenetet" képez a két megye Bács-Kiskun és Békés megye adottságai között. A 2) táblázat a Dél-alföldi régió megyéiben a művelési ágak százalékos megoszlását mutatja. Az adatok jól jelzik, hogy bár mind a három megye az Alföldhöz tartozik, az eltérő természeti adottságokból következően nagyon eltérők a megyék művelési ágainak aránya. Látható, hogy az elsősorban rosszabb minőségű homoktalajokkal rendelkező Bács-Kiskun megyében alacsonyabb a

szántók aránya, mint Csongrád megyében, viszont a feketeföldekkel rendelkező Békésben jelentős a szántók aránya. Ezzel szemben Csongrád megye minden más (kivéve konyhakert) művelési ágának aránya nagyobb, mint Békés megyében. A halastó, konyhakert és a művelés alól kivett területek aránya magasabb Csongrád megyében Bács-Kiskun megyéhez képest. Megállapítható, hogy Csongrád megyében a szántók aránya nagyobb, mint az országos átlag, viszont a gyep- és erdőterületek aránya kisebb. A művelés alól kivett területek aránya Csongrád megyében a legnagyobb a Dél-alföldi régió megyéi közül, ami az országos átlagot is meghaladja. A 2010 óta bekövetkezett változásokat tekintve Csongrád megyében a gyep művelési ág kivételével minden terület nagysága csökkent.

Művelési ágak	Bács-Kiskun megye		Békés megye		Csongrád megye		Országos átlag	
	2010	2017	2010	2017	2010	2017	2010	2017
Szántó	42,80	41,4	70,32	71,5	56,70	**55,64**	46,46	46,59
Konyhakert	0,73	0,44	0,95	0,52	0,83	**0,5**	0,88	0,51
Gyümölcsös	1,25	1,19	0,17	0,22	1,00	**0,8**	1,01	1
Szőlő	2,63	2,49	0,02	0,02	0,53	**0,39**	0,89	0,79
Gyep	11,90	12,86	5,47	7,76	6,73	**8,54**	8,20	8,64
Erdő	20,01	20,86	4,72	4,68	8,44	**8,65**	20,56	20,85
Nádas	1,03	0,52	0,19	0,09	0,53	**0,3**	0,70	0,45
Halastó	0,17	0,24	0,40	0,29	0,89	**0,87**	0,38	0,4
Művelés alól kivett terület	19,4	19,98	17,75	14,88	24,35	**24,34**	20,93	20,78

2) *táblázat: Művelési ágak százalékos aránya 2010-ben és 2017-ben megyénként, és az országban (forrás: KSH)*

A termőföldek területnagysága általánosságban csökkenő tendenciát mutat hazánkban és a megyében is. A KSH adatai szerint a mezőgazdasági művelési ágak 295 ezer ha-ról 288 ezer ha-ra (- 6700 ha) csökkentek 2010 és 2017 között. Legnagyobb mértékben, 10 600 ha-ral a szántóterület felszínborítás csökkent, ugyanakkor a gyepterület 7200 hektárral gyarapodott. A konyhakert 1600 hektárral, a gyümölcsös 1000 hektárral, a szőlő 700 hektárral, a nádas 1000, a halastó 200 hektárral, a művelés alól kivett terület 2600 ha-ral csökkent. Utóbbi területcsökkenés valószínűleg összefüggésbe hozható a hulladéklerakók rekultivációjával, bányaterületek tájrendezésével is. Az erdőterület nagysága nem változott (az eltérés a megye területéből adódik). Itt jegyezzük meg, hogy a megye összterülete is csökkent 7 év alatt, 10 500 hektárral.

A termőföldek csökkenésével kapcsolatban megjegyzendő, hogy az EU 2020 stratégiának egyik fontos célkitűzése a környezetvédelem és az erőforrás-hatékonyság. Bár megújuló energiaforrásról van szó, ugyanakkor korlátozott mind a mennyisége, mind a megújulása. Megújulásában elsősorban a helyes gazdálkodási gyakorlat játszik szerepet, mennyisége függ a termőföldek más célú igénybevételének ütemétől. A termőföld védelme érdekében fontos célkitűzés a zöldmezős beruházások helyett a felhagyott, barnamezős területek igénybevétele, mely folyamat a megyében csak részleges eredményekhez vezetett.

3.3.2. Földvédelem

A talaj és a föld védelme elemi érdekünk, hiszen a föld termeli meg élelmünket, a föld rejti ásványi kincseinket, továbbá a földre (talajra) telepítjük építményeinket. Összefoglalva a föld/talaj jellege, adottsága határozza meg a lehetőségeinket és a terület használatát. Ezért fontos tudatos védelmük, a talaj jellegének megfelelő tájhasználat meghatározása. A területrendezési korlátozások egy része a földhöz és a talajhoz kapcsolódik: a kiváló és jó minőségű szántóterületek védelme. A talajok erózió elleni védelmére korábban szerepelt az OTrT-ben a széleróziónak kitett terület által érintett települések övezete, melyet a megyei terv kijelölt.

Talaj termékenysége

A megye főbb termőhelyi adottságait a Természeti adottságok fejezet részletesen bemutatja.

A talaj termékenységét az aranykorona-értékkel, talajértékszámmal, vagy a termőhelyi értékszámmal mérik. A legjobb termékenységű talajok pontszáma megközelíti a 100-at (csernozjom), az alacsony minőségűek (futóhomok, szikes) a nullához közelítenek. A dél-nyugati területeken kiterjedt homok és szikes talajok

találhatók, melyek alacsony termékenységgel rendelkeznek. Kedvezőtlen tulajdonságuknak köszönhetően alacsony termékenység jellemzi a területeket, amelyek talajértékszáma általában 30 pont alatti, foltokban 30-40 közötti értékek találhatók. A megye északi részén löszön, a keleti részeken a Maros hordalékkúpján kialakult csernozjom talajok találhatók (itt-ott szikes foltokkal), melyek adottságaikból következően magas termékenységűek, talajértékszámuk átlagban 60 pont feletti, de kisebb foltokban Makó, Mindszent, Nagytőke, Szeged térsége, jóval magasabb 80 pont feletti értékekkel is találkozhatunk. A kevésbé jó minőségű talajok is jó termékenységűekké válnak, amennyiben megfelelő vízellátásban részesülnek.

A megyei jelentőségű jó és kiváló tulajdonságú talajok területének megállapítása azért is fontos, mert az 1994. évi LV. Törvény 44. § (1) bekezdése szerint termőföldet csak kivételesen és elsősorban a gyengébb minőségű termőföld igénybevételével lehet más célú hasznosítással járó beruházás céljára felhasználni. A szőlő, a gyümölcsös, az öntözésre berendezett és meliorált terület, valamint az átlagosnál jobb minőségű termőföld csak különösen indokolt esetben, helyhez kötött beruházás esetén vehető igénybe és az indokolt szükségletnek megfelelő legkisebb területre korlátozva.

Az előzőekben leírt termőföldek kiterjedése nem minden esetben esik egybe az OTrT-ben meghatározott jó és kiváló termőhelyi adottságú szántóterületekkel és a kedvezőtlen adottságú szántóterületekkel, ugyanis ezek a felmérések különböző céllal, és így különböző szempontrendszer alapján, komplex mutatók elemzésével készültek.

Termőterületek területrendezési szintű védelme

Kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületek

Egy szántóterület termőhelyi adottsága több tényezőtől függ. Minőségét elsősorban az éghajlat, a domborzat és a talaj befolyásolja. Csongrád megye éghajlati adottságai a helyzetelemzés Éghajlatváltozás című fejezetében részletes bemutatásra kerültek, illetve az agrotopográfiai térkép alapján a korábbi vizsgálatok részletesen tárgyalták a megye talajadottságait. Ebben a fejezetben csak a megye termőhelyi adottságainak jogszabály szerinti besorolása és mezőgazdasági szempontú kiegészítő elemzése kerül bemutatásra.

Jogszabályi meghatározottság

Az OTrT előírja a kiváló és jó termőhelyi adottságokkal rendelkező területek megállapítását. A kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületek övezete országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben alkalmazott övezetek, amelyekbe az agroökológiai adottságai alapján kimagasló agrárpotenciállal rendelkező, ugyanakkor környezeti szempontból a legkevésbé érzékeny, ezért mezőgazdasági árutermelésre legalkalmasabb kiváló és jó minőségű és termőképességű szántóterületek tartoznak. A kiváló és jó termőhelyi adottságú területeket a fenti definíció alapján a SZIE-KTI munkatársai határolták le, és ez alapján jelölték ki az Országos Területrendezési Terv mellékleteként. A 2008. évi OTrT-ben meghatározottakhoz képest 2014-re jelentősen átalakult a kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek kiterjedése és elhelyezkedése, elsősorban a Tiszántúlon, melynek hatására összesen 28 266 hektárral növekedett az övezet területe. A 24 település érintettség 28 településre bővült. Az 500 hektárt meghaladó növekedés Apátfalva, Árpádhalom (új +2013 ha!), Csanádalberti (új), Csanádpalota (új +3034!), Derekegyház, Eperjes (új), Földeák, Hódmezővásárhely (+15 780!), Királyhegyes (új), Kövegy (új), Magyarcsanád (+2334!), Nagymágocs (új +2936!), Székkutas (+3211!), Szentes településeket érintette, 400 hektár feletti csökkenés pedig Kiszombor (-2075!), Szatymaz és Szeged településeknél figyelhető meg, 7 település területén pedig teljesen megszűnt az övezet (Domaszék, Ferencszállás, Kübekháza, Maroslele, Mindszent, Pusztaszer és Tömörkény). Újonnan 12 település került az övezet térképére (Algyő, Árpádhalom, Csanádalberti, Csanádpalota, Deszk, Eperjes, Fábiánsebestyén, Királyhegyes, Kövegy, Nagylak, Nagymágocs, Székkutas). Több déli településen, pl. Szeged és Makó keleti részén teljesen átstrukturálódtak ezek a területek.

31. ábra: Kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületek, térségi jelentőségű mezőgazdasági terület

A kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezetére vonatkozóan az OTrT a következő fogalom meghatározást alkalmazza: *„kiváló növénytermesztési feltételekkel rendelkező szántóterületek"*

Az övezetre vonatkozóan az OTrT két szabályt tartalmaz. Egyrészt a külszíni bányatelek megállapítása és bányászati tevékenység engedélyezése a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehetséges. Másrészt beépítésre szánt terület csak kivételesen, egyéb lehetőség hiányában területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki.

A jó termőhelyi adottságú szántó terület övezetét a 2014. évi OTrT vezette be. A jó termőhelyi adottságú szántóterület övezetére vonatkozóan az OTrT a következő fogalom meghatározást alkalmazza:

„jó növénytermesztési feltételekkel rendelkező szántóterületek"

Az övezetre vonatkozóan az OTrT csupán egy szabályt tartalmaz: *a jó termőhelyi adottságú szántóterület övezetét a településrendezési eszközökben a mezőgazdasági terület területfelhasználási egység kijelölésénél kell figyelembe venni.* Jó termőhelyi adottságú szántó terület összesen 44 810 hektáron került kijelölésre 45 településen.

A megyei területrendezési terv meghatározza **a szélerózióinak kitett terület övezetét,** azonban az OTrT megszüntette az övezet térségi tervekben való kijelölését. Tekintettel arra, hogy a Tisza vonalától nyugatra minden településen található homok, vagy homokos vályog talaj és a defláció veszélye potenciális probléma ezeken a területeken, valamint a Tiszától keletre fekvő kiterjedt nagytáblás szántóföldeknél sok helyen hiányzik a mezővédő erdősáv és a klímaváltozás hatásaként többször jelentkező aszályos időszak is befolyásolja a termőréteg sérülékenységét, továbbra is fontos témakör a termőföld védelme érdekében a szélerózió elleni védelem. A megyei tervben 36 település érintett az övezettel, és a 3 ajánlás a következő:

- A szélerózióval érintett terület lehatárolása érdekében az agrotopográfiai térképek adatainak felhasználása mellett, a mezőgazdasági területfelhasználás arányát (és a terület mozaikosságát) is javasolt megvizsgálni.
- A deflációs terület hosszának csökkentése érdekében a szabályozási tervekben kiemelt figyelmet kell fordítani a meglévő és tervezett külterületi utak (üzemi és földutak) menti fásításra, az egykori fasorok, mezővédő erdősávok újbóli felújításának lehetőségére, valamint az egyben művelt mezőgazdasági terület méretének maximalizálására (max. 50 ha).
- Amennyiben a deflációra érzékeny talaj minősége kedvezőtlen, úgy a település adottságainak függvényében javasolt megvizsgálni az érintett terület erdőterületbe, vagy korlátozott mezőgazdasági területbe (legelő, kaszáló) történő besorolhatóságát, és így a művelési ág változás elősegítését.

32. ábra: Széleróziónak kitett területek

3.3.3. SAJÁTOS MEGYEI TÉRSÉGEK

Csongrád megye területrendezési terve – az OTrT által előírt övezeteken túl – ún. **sajátos megyei térségeket** is lehatárolt, melyek között szerepel a **Térségi jelentőségű árutermelő mezőgazdasági terület** (A Határozat 2.8. számú melléklete), mivel a helyzetfeltárás jóval nagyobb területen mutatott ki jó termékenységű védendő termőföldeket. Ezek a talajértékszám alapján lehatárolt területek elsősorban kedvező vízellátás hatására (öntözés) értékes árutermelő területek a Tiszántúlon találhatók (termékenységük a legjobb talajok 50 %-a). A határozat előírása a következő: „A térségi jelentőségű árutermelő mezőgazdasági térség területein az árutermelő gazdálkodásra alkalmas termőföldek védelme érdekében a kiváló termőhelyi adottságú szántóterületekre meghatározott ajánlásokat kell alkalmazni." A hatályos megyei tervben 39 település érintett.

Az OTrT által kijelölt kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterület övezete sok helyen egybeesik ezzel a sajátos megyei térséggel, nagyobb eltérés Csongrád-Felgyő és Hódmezővásárhely nyugati térségében található.

A vízgazdálkodás (vízkárlehárítás), az erdőgazdálkodás, környezetkímélő mezőgazdaság, és a turizmus tájvédelmi, természetvédelmi, ökológiai érdekekkel összehangolt komplex ártéri tájgazdálkodása kialakulása érdekében **ártéri tájgazdálkodás térsége** sajátos megyei övezetként jelöli ki a terv a Tisza, a Kőrös és a Maros hullámterét, a hullámtérhez szervesen kapcsolódó természetes és természetközeli területeket, holtágakat, továbbá ezen területekhez szervesen kapcsolódó és azokkal egy tájszerkezeti egységet képező térségeket 27 településen. A térség területén a komplex tájfejlesztés célja a folyók vízminőségének védelme, az árvízvédelem mellett a vízi turizmus, az ökoturizmus fejlesztése, a többfunkciós erdőgazdálkodás ösztönzése. A környezetkímélő biogazdálkodás keretében fontos a gyepterületek fenntartása és extenzív hasznosítása, a történeti ártéri gyümölcstermesztés megújítása, és a vizes élőhelyek, holtágak revitalizációja.

A határozat részletes ajánlásai a következő:

- Az ártéri tájgazdálkodás térségében a vízgazdálkodás, erdőgazdálkodás, mezőgazdaság, ökoturizmus ökológiai hálózattal, a tájképi, természeti értékek védelmével, a vízminőség-védelemmel, a környezeti konfliktusok megelőzésével összhangban lévő harmonikus területrendszerének kialakítását indokolt fejlesztési célként meghatározni.
- Támogatni kell az ártéri tájrehabilitáció megvalósítását, az ártéri gazdálkodási hagyományok újraélesztését (ártéri gyümölcsgazdálkodás, gyepgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halgazdálkodás).
- A térségen belül kiemelt feladat az ökoturizmus és az ökoturisztikai infrastruktúra fejlesztése (kerékpárutak, gyalogtúra útvonalak, pihenőhelyek).
- A folyók menti holtágak rehabilitációja, hasznosítása során az ökológiai hálózatban betöltött jelentőségük és természetvédelmi értékük figyelembe vétele mellett az ökoturisztikai fejlesztés lehetőségeit is vizsgálni kell.
- Kiemelt fejlesztési cél az őshonos ártéri kemény- és puhafa ligeterdők védelme és rehabilitációja a vízgazdálkodási, tájképi természetvédelmi erdőgazdálkodási érdekek integrálásával.
- Az ártéri tájgazdálkodás térségének mezőgazdasági területén ösztönözni kell az extenzív és ökológiai szántóföldi növénytermesztést, az integrált gyümölcstermesztést.

A termőhelyek védelmével összefüggően a hatályos megyei területrendezési terv az alábbi **intézkedéseket** határozta meg:

- **Országos gyümölcs termőhely kataszter által érintett települések vonatkozásában**

Az OTrT 8. § (2) bekezdése kimondja, hogy az Országos Gyümölcs Termőhely Kataszter I. és II. osztályú területeihez tartozó földrészlet beépítésre szánt területté nem minősíthető. Az Állami Gyümölcs- és Dísznövénytermesztési Kutató- Fejlesztő Közhasznú Nonprofit Kft. adatszolgáltatása alapján a megyei terv kijelölte azokat a településeket, ahol a gyümölcs termőhelyre vonatkozó szabályt figyelembe kell venni a településrendezési tervek készítése során (43 település érintett). Az aktualizálásra váró adatbázis miatt az

érintett települések esetében a gyümölcs kataszterrel való érintettség a településfejlesztés gátja lehet, ezért az intézkedés javasolta, hogy csak az I. osztályú területekre vonatkozzon az OTrT előírása.

- **Országos szőlőkataszter által érintett települések vonatkozásában**

Az OTrT 8.§ (1) bekezdése szerint borvidéki település szőlő termőhelyi katasztere I-II. osztályú területeihez tartozó földrészlet beépítésre szánt területté nem minősíthető. A megye a Csongrádi borvidék által érintett, amelynek borvidéki településeit a 127/2009. (IX.29.) FVM rendelet sorolja fel, és a terv ennek figyelembe vételével jelölte ki a szőlőkataszter által érintett településeket (21 település érintett). A borvidéki tájkarakter a megye homokhátsági területein (pl. Csongrád) meghatározó, így annak megőrzése az agrárgazdasági fejlesztés mellett a tájvédelem szempontjából is fontos. Az elavult szőlőkataszter aktualizálása és átfogó felülvizsgálata még nem történt meg. Az intézkedés javasolta, hogy csak az I. osztályú területekre vonatkozzon az OTrT előírása.

33. ábra: Országos Gyümölgytermőhely Kataszter által érintett települések

34. ábra: Szőlőkataszteri területek

35. ábra: Településhálózat sajátos megyei térségei

36. ábra: Turizmusfejlesztés szempontjából jelentős térségek

37. ábra: Térségi jelentőségű kulturális örökségvédelmi területek

38. ábra: Ártéri tájgazdálkodás térsége

39. ábra: Nitrátérzékeny területek

40. ábra: Szélerőmű telepítése szempontjából vizsgálat alá vonható terület

3.4. VÍZVÉDELEM, VÍZMINŐSÉG

3.4.1. Vízvédelem

A vízvédelem kiemelt fontosságú az Európai Unióban, ezért az EU vízpolitikájának megalapozásaként fogadták el a 2000/60/EK Víz keretirányelvet, melynek értelmében 2015-re (ütemezve 201-re és 2027-re) a felszíni és felszín alatti víztestek jó állapotba kerüljenek. A vízgyűjtő gazdálkodási tervek szerint akkor tekinthetők a vizek jó állapotúnak, „ha az ivóvízellátásra, vagy egyéb célokra (rekreáció, öntözés) használt vizek minősége megfelel a használat által szabott követelményeknek, illetve a vizektől függő természetes élőhelyek működését nem zavarják az ember által okozott változások."[7]

A jó állapot elérése érdekében hazánkat „alegységekre" osztva külön stratégiai tervek készültek, melyek felmérték az adott alegység vízkészleteinek állapotát, valamint tartalmazzák a szükséges intézkedéseket. A megyét három alegység érinti: Kurca (2-19), Alsó-Tisza jobb part (2-20), Maros (2-21). A végleges alegységtervek két éve, 2016. áprilisára készültek el.

Felszíni vízkészletek

Az ATIKÖVÍZIG területén a következő, 10 km^2-nél nagyobb vízgyűjtővel rendelkező felszíni víztestek helyezkednek el:

A folyók kivételével a felszíni víztestek mindegyike a belvízelvezetésben vesz részt, illetve egyesek – főként a megye keleti részében – **kettőshasznosításúak**. A vízfolyások jellege síkvidéki – tehát lassú folyású -, a medrek anyaga közepesen finom szemcsés. Az erősen módosított víztestek olyan természetes eredetű felszíni vizek, amelyek az ember fizikai tevékenysége révén jellegükben jelentősen megváltoztak, fenntartásuk e megváltozott formában azonban több szempont alapján is indokolt. A mesterséges vízfolyások esetén a VGT nem határozta meg vízgyűjtő méretét és esését. Valószínűsíthetően azért, mert a teljes természetesen kialakult hálózat működtetői, melyeket a szabványok szerint alakítottak ki.

Általánosságban megállapítható, hogy az alegységek területei vízhiányosak, gyér lefolyásúak, vízpótlás nélkül a víztestek jelentős része kiszáradna.

Felszíni vizekkel összefüggésben célszerű kitérni települési **csapadékvíz gazdálkodás stratégia** alapjára. Ennek lényege, hogy a 20 mm alatti csapadékok helyben tartása az érintett ingatlan tulajdonosának feladata (zöld megoldás), a 20-40 mm közötti csapadékmennyiség elhelyezése a település feladatkörébe tartózik (szürke megoldás), míg a 40 mm feletti csapadékmennyiség elvezetése állami főműveken történik.

[7] Forrás: VGT Alegység tervek bevezetője

Víztest kódja	*Víztest neve*
AEP261	Algyői-főcsatorna
AEP358	Büdösszéki-csatorna
AEP407	Csukás-éri-főcsatorna alsó
AEP422	Deszk–Fehértói-főcsatorna
AEP432	Dong-éri-főcsatorna alsó
AEP433	Dorozsma–Majsai-főcsatorna alsó
AEP434	Dorozsma–Majsai-főcsatorna felső
AEP460	Élővíz-csatorna (Maros)
AEP472	Fehértó–Majsai-főcsatorna alsó
AEP473	Fehértó–Majsai-főcsatorna felső
AEP480	Felső-főcsatorna
AEP551	Gyúlói-csatorna
AEP586	Hódtó–Kistiszai-csatorna
AEP656	Kenyere-ér
AEP693	Kiszombor–Csipkési-főcsatorna
AEP698	Kócsóhát-Porgány-éri-főcsatorna
AEP702	Kopáncs–Kis-tiszai-csatorna
AEP707	Kórógy-ér
AEP720	Körös-éri-főcsatorna
AEP731	Kurca-csatorna
AEP767	Ludas-ér
AEP770	Mágocs-ér
AEP784	Maros kelet
AEP783	Maros torkolat
AEP789	Mátyáshalmi-csatorna
AEP790	Matyér–Fehértói-csatorna
AEP791	Matyér–Subasai-főcsatorna
AEP828	Nagyfa–Hódtói-összekötő-csatorna
AEP859	Ószentiváni-csatorna
AEP872	Pap-halmi-főcsatorna
AEP882	Percsorai-főcsatorna
AEP975	Szárazér–Porgányi-főcsatorna

Víztest kódja	*Víztest neve*
AEP982	Szegvár–Mindszenti-határcsatorna
AEP985	Széksóstói-főcsatorna alsó
AEP984	Széksóstói-főcsatorna felső
AEQ023	Szőreg–Deszk–Kübekházi-főcsatorna
AEQ056	Tisza Hármas-Köröstől déli országhatárig
AEQ060	Tisza Kiskörétől Hármas-Körösig
AEQ102	Veker-ér-csatorna
AEQ105	Vereskereszt-Madarásztói-főcsatorna
AIQ081	Királyhegyesi-Szárazér-csatorna
AIQ083	Kutaséri-csatorna
AOC874	Tótkomlós-éri-csatorna
AOC848	Sámson–Apátfalvi-Szárazér-csatorna
AIH047	Atkai-Holt-Tisza
ANS487	Bokrosi-tó
AIH054	Csaj-tó
AIH059	Csongrád-Bokrosi-Sós-tó
AIH075	Gyálai-Holt-Tisza
AIH082	Kakasszéki-tó
AIH084	Kardoskúti-Fehér-tó
AIH091	Kisteleki-Müller-szék
ANS518	Körtvélyesi-Holt-Tisza
ANS529	Matyéri-tározó
AIH108	Nagyfai-Holt-Tisza
AIH107	Nagy-Széksóstó
AIH113	Ősze-szék
AIH116	Péteri-tó
AIH118	Pusztaszeri-Büdösszék
AIH019	Sándorfalvi-halastavak
AIH121	Serházzugi-Holt-Tisza
AIH127	Szegedi-Fehér-tó
AIH140	Vidre-éri halastavak

3) táblázat: 10 km^2-nél nagyobb felszíni víztestek

Felszíni alatti vízkészletek

Csongrád megye területén az alábbi felszín alatti víztestek helyezkednek el:

Víztest kódja[8]	*Víztest neve*
sp.2.10.2	Duna-Tisza közi hátság, Közép-Tisza-völgy
p.2.10.2	Duna-Tisza közi hátság, Közép-Tisza-völgy
sp.2.11.1	Duna-Tisza közi hátság, Tisza vízgyűjtő déli rész
p.2.11.1	Duna-Tisza közi hátság, Tisza vízgyűjtő déli rész
sp.2.11.2	Alsó-Tisza völgy
p.2.11.2	Alsó-Tisza völgy
sp.2.13.2.	Körös-Maros köze
p.2.13.2	Körös-Maros köze
pt.2.1.	Dél-Alföld termál

4) táblázat: Felszín alatti víztestek

A felszín alatti víztestek közül kiemelendő **Maros-hordalékkúpot, mint** távlati lokális vízbázist, ahol a tárolt felszín alatti vízkészletek DK-Magyarország ivóvízellátásának legjelentősebb forrásai. A magyar-román országhatárral osztott területű hordalékkúp egy kisebb része átnyúlik Csongrád megye területére is. A Maros hordalékkúp vízkészlete **részlegesen védettnek tekinthető.** A felszín közeli, jó vízvezető képességű rétegek gyakorisága, hidraulikai kapcsolata azonban lehetőséget nyújt arra, hogy a felszínről szennyeződések kerüljenek a sekélymélységű rétegvizekbe. A Maros hordalékkúp Csongrád megyei területén öt sérülékeny

[8] A víztest kódjában szereplő rövidítések: p. = porózus, sp. = sekély porózus, pt. = porózus termál

földtani környezetben üzemelő közüzemi vízbázis van. A vízbázis védelmét **védőterület kijelölésével** biztosítják (Nagyér, Ambrózfalva, Csanádalberti, Pitvaros). Ezeknél védelmet a fedőréteg megbontása esetén kell előírni. A településeken ezen kívül az ivóvízkészlet védelme érdekében nem tervezhető veszélyes hulladék átmeneti vagy végleges elhelyezése, öntözővíz-kivétel céljára pedig a felszín alatti vízkészlet a jelenleginél nagyobb mértékben nem terhelhető.

A hordalékkúp területén lévő települések jelenleg még csatornázatlanok, így az elszikkasztott szennyvizek nagymértékben befolyásolhatják a talajvíz minőségét. Csatornázásukat, ill. a keletkező szennyvizek tisztítását mihamarabb javasolt megoldani. Minimum III. tisztítási fokozatú szennyvíztelepet kell létesíteni. Mivel az érintett települések 2000 LE alattiak, egyedi szennyvíztisztító berendezéssel kell ezt megoldaniuk.

A megye 60 településén több, mint 300 **vízműkút** üzemel. 18 térségi jelentőségű vízbázis rendelkezik számított 5 és 50 év elérési idejű A és B hidrogeológiai védőterülettel.

Település	Vízbázis neve	A vízbázis jellege	A vízbázis használati célja	A vízbázis típusa / érintett felszín alatti víztest	A számított védőidom kialakítás határozatszáma
Árpádhalom	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / p.2.13.2	46371-1-2/2007
Ambrózfalva	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / Körös-maros köze	-
Csanádalberti	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / Körös-maros köze	23728-5-3/2007
Csanádpalota	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ Körös-maros köze	32894-4-3/2007
Csengele	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	37868-4-5/2009
Derekegyház	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	46369-1-2/2007
Hódmezővásárhely	város és a tanyaközpontok vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	45242-1-4/2007
Hódmezővásárhely	Erzsébet kórház K-913 kút vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	11827-10-4-2008
Hódmezővásárhely	Kakasszéki Gyógyintézet K-271 kút vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	11827-9-6/2007
Hódmezővásárhely	Hódtói kút B-1092	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	74960-3-12/2011
Mindszent	Városi vízmű vízbázis	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	45243-1-5/2007
Nagymágocs	Nagyközségi vízmű vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	58616-1-11/2009
Nagyér	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / Körös-maros köze	számított*
Nagytőke	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	24038-10-4/2007
Ópusztaszer	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	49485-1-4/2008
Pitvaros	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / Körös-maros köze	20582-4-3/2007*
Sándorfalva	Városi vízmű vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / pt.2.11.2	21038-5-5/2007
Szatymaz	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / pt.2.11.2	49483-1-5/2008
Szeged	Anna és Dóra kutak vízbázisa	üzemelő	ásvány-, gyógyvíz	Rétegbeli/Dél-alföldi porózus	12380-10-6/2007
Szeged	Szeged-Santé ásványvizes kút vízbázisa	üzemelő	ásvány-, gyógyvíz	Rétegbeli / pt.2.1	számított*
Szeged	Városi vízmű vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / pt.2.11.2	24745-1-5/2006
Szeged	B-735 kút vízbázisa (Hunguest Hotels Zrt.)	üzemelő	gyógyvíz	Rétegbeli / pt.2.11.2	68546-3-6/2011
Szegvár	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli/ p.2.13.2	45379-1-5/2007
Székkutas	Községi vm. vízbázisa	üzemelő	ivóvíz	Rétegbeli / Körös-maros köze	számított*

** csak 50 éves elérési időhöz tartozó rétegbeli védőterület („B" hidrogeológiai védőidom)*

5) táblázat: Hidrogeológiai védőidommal rendelkező felszín alatti vízbázisok

(forrás: ATIKÖVIZIG és A megye területét érintő vízgyűjtő alegységek vízgazdálkodási tervei, VKKI, 2016.)

Hévíz (termálvíz) az a rétegvíz, melynek hőmérséklete minimum 30 °C. A kedvező geológiai adottságoknak köszönhetően az ország területének 70 %-án feltárható az ismert képződményekből Ilyen hőmérsékletű víz. A hévízkutak 60%-a pedig a Dél-Alföldi régió területén található. A megye egész területe termálvízfeltárásra alkalmas terület, melyet sok település ki is használ. A megyében 188 különböző hasznosítású termálkút található. A termálkutak fele Szeged és Szentes környékén található. De majd minden településen üzemel hévízkút, elsősorban kommunális és mezőgazdasági fűtés és fürdővíz, ivóvíz céljából. Környezetvédelmi szempontból a fürdővizek és az energetikai célokra termelő kutaknál a legnagyobb gond a lehűlt sós vizek megfelelő elhelyezése.

Az EU Víz-Keretirányelv, illetve az ennek megfelelő magyar szabályozás **a felszín alatti vizek jó állapotának követelményeként írja elő,** hogy a vízkivételek hatására nem következhet be az erőteljesen megváltoztatott áramlások okozta káros vízminőség változás. A hévíztermelés hatására a Duna-Tisza közi Homokhátság különösen érzékeny. Ennek ellenére 2013 óta a 147/2010. (IV.29.) kormányrendelet 10. § (3) bekezdése szerint a vízvisszatáplálással engedélyezett vízhasznosítást a hasznosításból kikerülő termálvíznek **a visszatáplálástól eltérő ártalommentes elvezetésével, elhelyezésével is folytatni lehet.**

Település	Kút, forrás jelölése	Minősítési engedély száma (első)	Víz kereskedelmi elnevezése	Kémiai jelleg/felhasználási mód	Közzététel száma	Törzskönyvi nyilvántartás száma
Algyő	Algyő-27	696-8/OTH/2009	-	NaHCO3/fürdés	137/2010.(Eü.K. 20.)	VII/597
Csongrád	Bökényi kút (B-109)	KEF-166-12/14	Csongrádi gyógyvíz	NaHCO3/fürdés	55/2014. (Eü. K)	VII/889
Hódmezővásárhely	HÓDTÓ-2000	519-5/OTH/2009	-	NaHCO3/fürdés	53/2010.(Eü.K. 8.)	B-1092
Hódmezővásárhely	Kórházi kút	173-6/OTH/2010 (1994)	-	NaHCO3/fürdés	106/2010.(Eü.K. 15.)	VII/579
Makó	1.kút	934/OTH/2009 (1988)	-	NaHCO3/fürdés	22/2010.(Eü.K.7.)	VII/511
Makó	II. sz. kút	131/OTH/2011	Makói Gyógyvíz	NaHCO3/fürdés	30/2011 (Eü. K)	VII/648
Mórahalom	Termál	79-4/GYF/2007	Árpád gyógyvíz	NaHCO3/fürdés	50/2007	VII/476
Mórahalom	termálkút	431/OTH/2010 (1998)	Erzsébet víz	NaHCO3/fürdés	159/2010.(Eü.K. 23.)	VII/616
Mórahalom	B-45	KEF-340/2013	Hunyadi Mátyás Gyógyvíz	NaHCO3/fürdés	56/2013. (Eü. K. 15)	VII/842
Mórahalom	B-49	KEF-339/2013	Szent László Gyógyvíz	NaHCO3/fürdés	57/2013. (Eü. K. 15)	VII/845
Nagymágocs*	B-199	261/GYF/1988	-	NaHCO3/ivás, fürdés	8031/1988(SZEK21)	VII/96
Szeged*	Santé	18/GYF/1997	Santé	NaHCO3/palackozás	21/2000(EüK19)Gyf	VII/217
Szeged	Dóra 2.	239-3/OTH/2010	Dóra 2 .	NaHCO3/fürdés	158/2010.(Eü.K. 23.)	VII/615
Szeged*	Anna-kút	134/OTH/2010	Anna ásványvíz	NaHCO3/ivás	53/2016. (Eü. K. 15.)	VII/965
Szeged	Anna-kút (B-88)	928/GYF/1967	Anna gyógyvíz	NaHCO3/fürdés	53/2016.(Eü.K. 15.)	VII/965
Szeged	Dóra	119/GYF/2004	Dóra gyógyvíz	NaHCO3/fürdés	34/2016.(EüK.)	VII/958
Székkutas	Kakasszék K-271	1-10/OTH/2010 (1980)	-	NaHCO3/fürdés	70/2010.(Eü.K. 10.)	VII/553
Szentes	Szentes Kh. I.	937-3/OTH/2009 (1968)	-	NaHCO3/fürdés	131/2010.(Eü.K. 20.)	VII/591
Szentes*	Dabic (K-599)	KEF-10627/2012	Dabic	NaHCO3/fürdés	61/2012. (Eü. K. 18)	VII/731
Szentes*	Ilonaparti kút (K-505)	KEF-6629/2013	-	NaHCO3/fürdés	13/2014. (EüK. 4.)	VII/857
Zsombó*	1.sz. kút	OTH 271-6/2011	-	NaHCO3/fürdés	6/2012. (Eü.K.)	VII/691

6) táblázat: OTH által elismert ásványvíz- és gyógyvízkutak*

(forrás: ÁNTSZ, 2018.)

A felszín alatti vizek tekintetében **kiemelkedő értéket képviselnek** azok a termálvizek, melyeket **elismert ásványvízzé, gyógyvízzé minősítenek**. 2017 március 31-ig az Országos Tisztifőorvosi Hivatal[9] (OTH) engedélyezte az ásványvizeket és gyógyvizeket, melyekről naprakész nyilvántartást vezetnek. A vizeknek szigorú jogszabályi kritériumoknak kell megfelelniük. Magyarországon 274 elismert ásványvíz, és 270 elismert gyógyvíz található, **ebből mindössze 21 található Csongrád megyében.** Több kút vizét gyógyvízzé nyilvánítottak a megyében, melyekre gyógyfürdők települtek. Gyógyfürdő található pl. Szegeden, Makón, Hódmezővásárhelyen, Szentesen, Mórahalmon. Csongrád megyében annak ellenére, hogy 21 ásvány- és gyógyvízzé minősített hévízkút található 8 településen, csak Szegeden van ásványvíz palackozás a Santé kútból. A gyógyvizek fajtájuk szerint a megyében általában alkalikus vizek, a szódabikarbóna ionjait, vagyis nátrium-, és hidrogén-karbonát-ionokat tartalmaznak, de jelentős a jód és fluorid tartalmuk is, valamint a szegedi fürdő szénsavas is. Hatásos mozgásszervi reumás betegségek, balesetek, csontok kezelésére, de ivókúrára is használják, alkalmas a gyomor-, bélhurut, gyomorsavtúltengés, vagy légúti hurut kezelésére.

3.4.2. Vízminőség

A vízgyűjtőgazdálkodási alegységekre készült stratégiai tervek részletesen értékelik a víztestek **ökológiai állapotát**. Meg kell jegyezni, hogy több esetben előfordult, hogy nem volt rendelkezésre álló adat ennek megállapítására.

A Kurca alegységben a 14 felszíni víztestek közül csak **3 víztest érte el a jó állapotot.** A vízfolyások rossz kémiai állapotát a higany, a kadmium, valamint az arzén és vegyületi okozzák. A Kórógy-ér esetén történt az arzén szempontjából határérték-túllépés.

Az Alsó-Tisza jobb part alegységben lévő 48 felszíni víztest közül **3 víztest érte el a kiváló kémiai állapotot és 10 víztest a jó kémiai állapotot.** A fennmaradó vizekben szintén a higany és a kadmium vegyületei okoznak problémát. A rossz állapotú víztestek közül ötben két komponens is határérték túllépést mutatott. A Maros alegységben 14 víztest található, melyekből csak az egyetlen állóvíz **éri el a jó állapotot.**

A megye területén lévő **10 felszín alatti víztestből** kettő gyenge, hat jó állapotú és kettő jó állapotú, gyenge kockázat minősítést kapott. A gyenge kifejezés a bizonytalan vizsgálati módszerekre utal.

A vízminőséggel függ össze az OTrT szerinti országos vízminőség-védelmi terület övezete. Az OTrT fogalommagyarázata szerint *országos területrendezési tervben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelybe a felszíni és felszín alatti vizek, az emberi fogyasztásra, használatra szánt vizek és a vízkivételi művek, továbbá a halak életfeltételeinek biztosítása érdekében kijelölt vizek megóvását szolgáló védelem alatt álló területek tartoznak.*

Az övezet elsősorban a Tisza és Maros menti településeket, valamint Ópusztaszer, Balástya és Domaszék térségét érinti.

[9] Jogutódja az Emberi Erőforrások Minisztériuma

41. ábra: Vízminőségvédelem

3.4.3. Vízellátás és szennyvízkezelés

Közüzemi vízellátás és szennyvízkezelés

A közüzemi ellátás **jelentős javult Csongrád megyében,** hiszen a közműolló nagy mértékben záródott az elmúlt évtizedben. 2005 és 2015 között 60,3%-ról 85%-ra emelkedett az ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások esetén a közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya. **Ez országosan is magas arány,** mert ennél jobb mutatókkal Budapest mellett Komárom-Esztergom megye, Győr-Moson-Sopron megye és Veszprém megye rendelkezik (Országos átlag 83%).

A megye 60 településéből 17 település nem rendelkezik szennyvízelvezető-hálózattal, amely kiugró fejlődést, javulást jelent a megye környezetállapotában 2003-hoz képest, amikor pont fordítva, még csak 17 település rendelkezett szennyvízelvezető hálózattal.

42. ábra: Közműhálózatba bekapcsolt lakások arányának változása a vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások százalékában Csongrád megyében (2005-2015) (forrás: Lechner Kft.)

43. ábra: Közműhálózatba bekapcsolt lakások aránya a vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások százalékában a megyékben (2015) (forrás: Lechner Kft.)

44. ábra: Szennyvízelvezető hálózattal nem rendelkező települések Csongrád megyében (2015) (forrás: KSH)

A megye hét járása közül a Hódmezővásárhelyi Járásban az összes település be van kötve szennyvízelvezető hálózatba (4 település), a Makói Járásban viszont 7 település szennyvizét nem kezelik. E települések közül a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és – tisztítási Megvalósítási Programról szóló 25/2002. (II. 27.) Kormányrendeletben csak Csanytelek és Csengele szerepel. A fennmaradó településeknek marad az egyedi szennyvízkezelés. A rendelet 6. melléklete szerint csak a szegedi, balástyai és ásotthalmi agglomeráció rendelkezik megfelelő rendszerrel. A többi agglomeráció esetében a meglévő szennyvíztisztítót kell fejleszteni, vagy a csatornahálózatot kell bővíteni. Ugyancsak fontos szempont, hogy a meglévő agglomerációk esetén a **rákötési arányt is** javítani szükséges.

A közüzemi vízellátásba bekötött lakások aránya mind a hét járásban nőtt 2005 és 2015 között, legnagyobb mértékben a Csongrádi járásban, mintegy 8%ponttal. Az ivóvízhálózatba bekötött lakások aránya 90% feletti a Csongrádi, Szegedi, Hódmezővásárhelyi (97,9%!), Szentesi és Makói Járásban.

A Kisteleki és a Mórahalmi Járásban ugyanakkor a kiterjedt tanyás területek miatt meglehetősen alacsony az ivóvízhálózatba bekötött lakások aránya, bizonyos településeken Csengelén, Ruzsán, Zákányszéken a 45%-ot sem éri el az arány.

A **vízfogyasztás** kisebb-nagyobb mértékben csökkent a megyében, ami egyrészt a tudatosságra, a növekvő költség-hatékonyságra, másrészt a költségcsökkentésre vezethető vissza.

Az Európai Unió 1998-ban fogadta el az irányelvet, mely szerint magas minőségű ivóvizet kell eljuttatni a fogyasztókhoz. Ennek betartásához szigorú paramétereket is kidolgozott az egyes vízszennyező anyagokra vonatkozóan (arzén, bór, ammónium, vas, mangán). **Hazánkban 2001-ben indultak az ivóvízminőség-javító programok** az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X. 25.) kormányrendelet elfogadásával. A kormányrendelet szerint majdnem az összes település érintett volt valamilyen mértékben. A legtöbb településen elsősorban a magas **arzén- és ammóniumkoncentráció** volt a rossz ivóvízminőség oka. Az ivóvízjavítás érdekében régióként ivóvízminőség-javítóprogramokat indítottak EU-s források felhasználásával. A programokat **önkormányzati társulások vezényelték le,** Csongrád megyében összesen kilenc. A hozzáférhető információk hiányossága miatt (pl. a vonatkozó honlap 2010 óta nem frissül) **nem követhető teljes körűen a programok állása és eredményessége,** ugyanakkor megállapítható, hogy az

elmúlt öt évben az ivóvízminőség-javító programok jó része már lezárult a megyében. A Makó és térsége ivóvízminőség-javító projekt II. üteme például még folyamatban van.

Járás megnevezése	Ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)		Egy lakosra jutó vízmennyiség (1000 m^3)	
	2005	2015	2005	2015
Mórahalmi	57	60,3	23,8	23,9
Csongrádi	85,9	93,6	32,5	30,6
Szegedi	94,3	95	47	38,8
Hódmezővásárhelyi	93,5	97,9	30	28,8
Szentesi	94,2	95,3	33,2	30,2
Kisteleki	66,2	68,7	29,7	33
Makói	97,4	95,6	36,7	36,2

7) táblázat: Az ivóvízellátás főbb jellemzői Csongrád megyében

(forrás: Lechner Tudásközpont)

45. ábra: Ivóvízhálózatba bekötött lakások aránya 2005-ben és 2015-ben
(forrás: Lechner Központ)

3.5. ÉPÍTETT KÖRNYEZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK

Csongrád megye területrendezési tervének 2012-es elfogadása óta több változás is történt mind a jogszabályi előírások, mind az épített és kulturális örökség lehatárolásának és kategorizálásának szempontjából. A régészeti lelőhelyek listáját és a műemlékek adatbázisát a mellékletek tartalmazzák.

3.5.1. A megye műemlékállománya

Csongrád megye területén jelenleg 347 műemléket, 27 műemlék tartozékot, 42 általános műemléki védelem alatt álló objektumot (Kötv. alapján nyilvántartott műemléki értéket) és 2 műemléki jelentőségű területet tart nyilván a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztálya. Az előzőekben felsorolt 4 kategóriában összesen 418 db tétel 272 törzsszámon került nyilvántartásba. A 2012-es nyilvántartásban csak műemlék kategória volt meghatározva, a fentebb említett műemlék tartozék és általános műemléki védelem kategória azóta került bevezetésre. Ennek alapján a jog-és névazonosság szerint a műemlékek száma 6 év alatt 58-cal csökkent, azonban az országosan védett objektumok (tehát a másik két kategóriával együtt) száma 11-gyel növekedett. A műemléki jelentőségű területek száma nem változott a megyében.

A műemlékvédelem sajátos tárgyai a történeti kertek, történeti temetkezési helyek, műemléki területek (történeti táj, műemléki jelentőségű terület). A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának adatszolgáltatása során nem tesz említést történeti kertekről, és történeti temetkezési helyekről a megyében.

A Kötv. 39. § (1) bek. szerint *„műemléki jelentőségű területként kell védeni a település azon részét, amelynek a jellegzetes, történelmileg kialakult szerkezete, beépítésének módja, összképe, a tájjal való kapcsolata, terei és utcaképei, építményeinek együttese összefüggő rendszert alkotva történelmi jelentőségű és ezért műemléki védelemre érdemes."* A megyében két műemléki jelentőségű terület van: Szeged (9/2006. (IX. 25.) OKM rendelet) és Csongrád belvárosa (Á/16/1976. ÉVM 20108/1976. VII. KM, 14/2005. (IV. 5.) NKÖM rendelet). Szegeden a történeti belvárosra terjed ki: a Tisza folyó és a Tisza Lajos körút által határolt területet, illetve a körút külső ívének házsorát foglalja magában. Csongrád belvárosa, a Halászfalu tartozik műemléki jelentőségű terület kategóriába.

A Kötv. 40/A. §-a szerint *„a műemlékvédelem sajátos tárgyai körében védelem alatt álló valamennyi ingatlan esetében biztosítani kell az építészeti, településképi, valamint egyéb környezeti, természeti értékek fenntartható használatát és a hagyományos tájhasználat megőrzését". A Kötv 39. § (2) bek. szerint a „műemlék jogszabályban meghatározott környezete műemléki környezetnek minősül".* A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának adatszolgáltatása alapján 222 műemléki környezet található a megyében. A Kötv. 90. §-a alapján a *„törvény [Kötv.] hatálybalépése előtt védetté nyilvánított műemlékek és műemléki jelentőségű területek környezete a törvény alapján műemléki környezetnek minősül, kivéve, ha azt a korábbi védetté nyilvánító döntés más területnagyságra állapította meg.*

A 92. § (2) bek. alapján „a III. kategóriába sorolt műemlékek 2016. január 1-jétől nyilvántartott műemléki értéknek minősülnek, a műemléki környezetük és az államot megillető elővásárlási jog megszűnik."

A Kötv 31. § (1) bekezdése szerint: *„A hatóság:*

a) a nyilvántartott műemléki értéket a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításával egyidejűleg, vagy

b) ha a nyilvántartott műemléki értéket megsemmisülés vagy értékeinek eltűnése fenyegeti, soron kívül, a jogszabályban meghatározott tartalmú értékvizsgálat alapján legfeljebb egyéves időtartamra ideiglenes védelem alá helyezheti, és a határozatot azonnal végrehajthatóvá nyilváníthatja."

A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának 2018. május 7-i adatszolgáltatása alapján nincsen ingatlan (vagy terület) ideiglenes védettség hatálya alatt.

A települések műemlékállományát tekintve Szeged kiemelkedik, számos lakóház, palota, templom, kolostor és többek között a vasútállomás épülete tartozik műemléki védelem alá. Csongrádon a népi műemlékek száma jelentős: belterületen halászházak, külterületen tanyák. Műemléki védelem alatt áll a római katolikus templom és egy külterületi emlékmű is. Hódmezővásárhelyen is számos műemléket találunk, többek között templomokat, magtárat, szatócsházat, kaszinót, tájházat, ártézi kutat és a kézműipari hagyományokhoz hűen

régi fazekasházakat. Külterületen tanyát, szélmalmot és iskolaépületeket. Kiszomboron középkori kerektemplomot, kastélyt, magtárakat és kúriákat találunk műemléki oltalom alatt. Makón városháza, a megyeháza, egy szálló és több templom került védelem alá. Szegváron falumúzeum, a megyeháza, a Nepomuki Szent János-szobor és a r. k. templom. Szentesen többek között múzeum, levéltár, téglagyár, szálló, plébánia és templomok védettek. Nagymágocson a Károlyi-kastély és több, a kertje területén lévő objektum, illetve a r.k. templom műemlék. Óföldeákon található műemlék kastély és kúria, illetve egy középkori eredetű r.k. templom is.

46. ábra: Műemlékek és régészeti lelőhelyek

A műemlékek túlnyomó többsége az előbb felsorolt és röviden jellemzett településeken található. A többi kistelepülésen elszórtan jelen van egy-egy műemlékként nyilvántartott régi tanya, malom, magtár, kastély, szobor, iskola vagy a községi templom. A megyében számos fiatalnak mondható település van, ezek a múlt század közepén, egykori tanyaközpontokból alakultak ki és csak elvétve találunk bennük műemléki jelentőségű épületet (vagy területet).

A műemlékek listáját a *IV. számú melléklet* tartalmazza.

3.5.2. Régészeti lelőhelyek

A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának tájékoztatása szerint Csongrád megyében 6338 nyilvántartott lelőhely található, melyből 22 kiemelten vagy fokozottan védett. Ez a 6 évvel ezellőttihez (7354) képest 1016 lelőhellyel kevesebb. A Kötv 13. § (4) bekezdése szerint *„kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír."*

Csongrád megye kiemelten és fokozottan védett régészeti lelőhelyei:

1. Csongrád, Ellés- monostor (kiemelten védett) (45066/1990. MM rendelet)

2. Hódmezővásárhely, Gorzsa, Czukor-major (kiemelten védett) (27833/1978 KM, 72005/1996. XVII. MKM rendelet)

3. Hódmezővásárhely, Gorzsa, Kökénydomb (kiemelten védett) (1620-33/1951 VKM, 72005/1996. XVII. MKM rendelet)

4. Hódmezővásárhely, Szakálhát (kiemelten védett) (72005/1996. XVII. MKM rendelet)

5. Hódmezővásárhely, Kotacpart, Vata-tanya (kiemelten védett) (1620-33/1951 VKM rendelet)

6. Hódmezővásárhely, Kopáncs, volt Zsoldos-tanya (kiemelten védett) (1620-33/1951 VKM rendelet)

7. Ópusztaszer, Tanácsi föld (kiemelten védett) (47142/1972. MM rendelet)

8. Ópusztaszer, Monostor (kiemelten védett) (47142/1972. MM rendelet)

9. Ópusztaszer, Árpád-emlékmű (kiemelten védett) (47142/1972. MM rendelet)

10. Szeged, Öthalom (kiemelten védett) (1620-121/1951 KM rendelet)

11. Szeged, Roosevelt tér (kiemelten védett) (28/2005. (XI. 4.) NKÖM rendelet)

12. Szeged, Vár (kiemelten védett) (28/2005. (XI. 4.) NKÖM rendelet)

13. Szeged, Tisza-meder, várfal (kiemelten védett) (28/2005. (XI. 4.) NKÖM rendelet)

14. Szeged, Szőreg – Apátság (kiemelten védett) (1620-121/1951 KM rendelet)

15. Szegvár, Kontra-tó keleti partja II. (kiemelten védett) (22/2004. (XI. 17.) NKÖM rendelet)

16. Szegvár, Tűzköves (kiemelten védett) (22/2004. (XI. 17.) NKÖM rendelet)

17. Szentes, Vekerzug (kiemelten védett) (1620-33/1951 VKM rendelet)

18. Szentes, Berekhát, Berki Molnár Lajos homokbányája (kiemelten védett) (1620-121/1951 KM rendelet)

19. Csengele, Bogárhát (fokozottan védett) (22/2004. (XI. 17.) NKÖM rendelet)

20. Klárafalva, Klárafalva-A (fokozottan védett) (490/12/3/2007, 490/12/6/2007., 1/2009. (I. 23.) OKM rendelet)

21. Szeged, Tápé – Lebő (fokozottan védett) (24/2005. (VIII. 19.) NKÖM rendelet)

22. Szeged, Tápé-Lebő, Kishomokos (fokozottan védett) (24/2005. (VIII. 19.) NKÖM rendelet)

A hatályos megyei tervben megállapított 20 védett régészeti lelőhely közül az alábbi 4 nem szerepel a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztálya által megküldött fokozottan és kiemelten védett régészeti lelőhelyek között:

Szentes, Ecseri templomrom (Régészetileg védett lelőhely) (1620-33/1951 miniszteri rendelet),

Klárafalva-Hajdova (fokozottan védett) (1/2009. (I. 23.) OKM rendelet),

Hódmezővásárhely, Csomorkány (Régészetileg védett lelőhely) (1620-33/1951 min. rend.),

Hódmezővásárhely, Kovács-tanya (Régészetileg védett lelőhely) (1620-33/1951 min. rend.)

A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztálya által megküldött adatbázisban lévő 22 fokozottan és kiemelten védett régészeti lelőhely között az alábbi 6 új lelőhely szerepel, melyek a hatályos megyei tervben nincsenek benne:

- Klárafalva, Klárafalva-A (fokozottan védett) (490/12/3/2007, 490/12/6/2007., 1/2009. (I. 23.) OKM rendelet)

- Ópusztaszer, Tanácsi föld (kiemelten védett) (47142/1972. MM rendelet)
- Ópusztaszer, Árpád-emlékmű (kiemelten védett) (47142/1972. MM rendelet)
- Szeged, Tápé-Lebő, Kishomokos (fokozottan védett) (24/2005. (VIII. 19.) NKÖM rendelet)
- Szegvár, Kontra-tó keleti partja II. (kiemelten védett) (22/2004. (XI. 17.) NKÖM rendelet)
- Szentes, Berekhát, Berki Molnár Lajos homokbányája (kiemelten védett) (1620-121/1951 KM rendelet)

A régészeti lelőhelyek kategorizálása szempontjából is történtek változások. A korábban meglévő „régészetileg védett lelőhely" kategória megszűnt, s a kategóriába tartozó objektumok átsorolásra kerültek a két megmaradó (kiemelten védett és fokozottan védett) kategóriába, illetve a szakmai védelem kategóriába, melybe összesen 6316 lelőhely tartozik.

A régészeti lelőhelyekkel kapcsolatban nem fogalmaznak meg külön előírásokat a területrendezési tervezésre vonatkozó törvények. Az OTrT 2013. évi módosítása óta a Történeti települési térség övezetét már nem kell alkalmazni a megyei tervekben.

A szakmai lelőhelyek listáját a *V. számú melléklet* tartalmazza.

3.6. VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS ÉRTÉKEK

Az OTrT 14/B. § (1) bek. alapján a „világörökségi és világörökségi várományos terület övezetét a településrendezési eszközökben kell tényleges kiterjedésének megfelelően lehatárolni."

A (2) bek. szerint az *„(1) bekezdés szerint lehatárolt világörökségi és világörökségi várományos területen:*

a) a területfelhasználás módjának és mértékének összhangban kell lennie a világörökségi kezelési tervben meghatározott célokkal,

b) új külszíni művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külszíni művelésű bányatelek területe nem bővíthető,

c) a közlekedési és energetikai infrastruktúra-hálózatokat, erőműveket és kiserőműveket a kulturális és természeti örökségi értékek sérelme nélkül, területi egységüket megőrizve, látványuk érvényesülését elősegítve és a világörökségi kezelési tervnek megfelelően kell elhelyezni."

Az OTrT-ben szereplő meghatározás a világörökségi és világörökségi várományos területre: *„országos területrendezési tervben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben alkalmazott övezet, amelybe a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülésszakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1985. évi 21. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezmény szerinti világörökségi listára felvett területek, valamint a világörökségi helyszínek szakmai feltételeinek megfelelő azon területek tartoznak, amelyeket Magyarország mint részes állam nevében jogszabály által felhatalmazott testület kiválasztott arra, hogy a világörökségi listára jelöltek legyenek"*[10]

A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának adatszolgáltatása alapján kijelenthető, hogy a megyei övezetek kijelölése során egy világörökség-várományos területtel kell számolni. Ez a Magyarországi tájházak hálózata.

„A Magyarországi Tájház Hálózat – mint hiteles népi építészeti alkotások együttese – térben egymástól távol eső elemekből áll, mégis kiemelkedő értékű, egyedülállóan komplex, lényegét tekintve összetartozó egységet alkot. Koherens, etnikumok közötti kulturális egymásra hatásról, egyben a magas művészetek és a népi hagyományok, népi civilizáció kölcsönhatásáról tanúskodik egy adott korszakban (18-20. század) és egy adott régió, a Kárpát-medence vonatkozásában, illetve a környezetére való kisugárzásában. A hálózat eredeti és kiemelkedően egyedi tanúja az élet minden területét átfogó hagyományos életmódnak. Egy olyan civilizációnak, amely többé már nem létezik, de éppen a tájház hálózat, mint e kultúra fókuszpontokként fennmaradt elemeinek kisugárzása, révén kiemelkedő szerepet játszik a nemzeti, illetve a kisebbségi önazonosság-tudat fenntartásában. Ezzel egyidejűleg

[10] forrás: 2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről

megadja a régiók számára az egyébként visszafordíthatatlanul elvesztett lehetőséget saját múltjuk megismerésére, mégpedig sűrített és a teljességet bemutató formában."

„A Tájház Hálózatot több száz tájház alkotja, amelyek közül a világörökségi várományosi javaslat tárgyát csak azok a tájházak képezik, amelyek mind az épület, mind a benne bemutatott lakásbelső tekintetében a legmagasabb szakmai elvárásoknak is megfelelnek, azaz az egyes ingatlanok műemléki védettséget élveznek, a benne található ingóságok kezelését pedig a muzeális működési engedély kritériumrendszere szabja meg. Ennek a kettős kritériumrendszernek (az épületre és annak berendezésére is vonatkozó országos szakmai kontroll) Magyarországon jelenleg 109 épület, épületegyüttes, épületcsoport felel meg. (…)" [11]

Csongrád megyében négy településen található olyan tájház, mely részét képezi ennek a hálózatnak:

- Csongrád – Csongrádi Tájház (hrsz:5815)
- Hódmezővásárhely – Csúcsi Fazekasház (hrsz: 912/2)
- Szeged – Napsugaras Tájház (hrsz: 20765)
- Szegvár – Jaksa János Helytörténeti Gyűjtemény (hrsz: 268/2,269)[12]

47. ábra: Világörökségi és világörökségi várományos, valamint történeti települések

[11] forrás: http://vilagorokseg.ne.hu/a-tajhaz-halozat-magyarorszagon
[12] forrás: 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről

3.7. HONVÉDELEM

Az OTrT megkülönbözteti a kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület és honvédelmi terület övezetét. Az Országos Területrendezési Tervről szóló törvény 16/C. § és 27/A. §-a szerint a kiemelt fontosságú honvédelmi terület övezetét, illetve a honvédelmi terület övezetét „a településrendezési eszközökben kell tényleges kiterjedésének megfelelően lehatárolni, és a településszerkezeti tervben beépítésre szánt vagy beépítésre nem szánt különleges honvédelmi terület vagy erdőterület területfelhasználási egységbe kell sorolni". A Honvédelmi Minisztérium Hatósági Főosztálya által megküldött adatszolgáltatás alapján honvédelmi terület övezetével érintett települések a megyében: Dóc, Hódmezővásárhely, Sándorfalva, Szeged, Szentes. A hatályban lévő megyei területrendezési terv több kiemelt fontosságú honvédelmi területet és honvédelmi területet jelöl, melyek mindegyike a Honvédelmi Minisztérium Hatósági Főosztálya által megküldött adatszolgáltatás alapján honvédelmi terület övezetével érintett településeken helyezkedik el.

A Honvédelmi Minisztérium Hatósági Főosztálya által megküldött adatszolgáltatáshoz mellékelt levélben kérik az alábbi megállapítások megjelenítését:

„A honvédelmi területek korlátozásmentes fenntartása nemzeti érdek, továbbá ezen területekre a vonatkozó jogszabályok szerint:

- *A környező, nem katonai területeken folytatott tevékenységek és területhasználatok biztosítása érdekében az érintett települések településrendezési eszközeiben a honvédelmi érdeket szolgáló területek korlátozásmentes működését szolgáló védőterületeket a Honvédelmi Minisztérium adatszolgáltatása alapján kell kijelölni.*
- *A honvédelmi területekre építési tilalom, korlátozás nem jelölhető ki.*
- *A honvédelmi rendeltetésű területek és az azokon elhelyezett, elhelyezhető építmények rendeltetésük miatt jelentős hatást gyakorolhatnak a környezetükre, vagy a környezetük megengedett külső hatásaitól is védelmet igényelnek, ezért a honvédelmi terület övezettel érintett település, vagy annak környezetében található településeken az esetleges védőterületi korlátozásokat a településrendezési eszközök készítése, felülvizsgálata során a Honvédelmi Minisztérium illetékes szervévnek adatszolgáltatása alapján pontosítani kell."*

48. ábra: Honvédelmi területek

3.8. ÁSVÁNYI NYERSANYAG-GAZDÁLKODÁS

A korábbi megyei területrendezési terv meghatározta a megye ásványi nyersanyag gazdálkodási területek övezetével érintett településeket. Az érintett települések területén az állam kizárólagos tulajdonát képező, kutatással lehatárolt, de bányatelekkel le nem fedett, nyilvántartott ásványi nyersanyagvagyon területek (szénhidrogének és építőipari nyersanyagok) találhatók. A módosított OTrT szerint most már a megállapított bányatelekkel lefedett és bányatelekkel le nem fedett, az állam kizárólagos tulajdonát képező, az Országos Ásványanyag Nyilvántartás szerint nyilvántartott ásványi nyersanyagvagyon területei alapján kell besorolni a településeket.

49. ábra: Ásványi nyersanyag-gazdálkodási, kutatott- és bányaterületek

3.8.1. Ásványvagyon

A megye főbb ásványi nyersanyagai

A megye teljes területe síkvidéken helyezkedik el. A megyében ezért elsősorban a medencékre jellemző ásványi nyersanyagok találhatók (építőanyag-ipari nyersanyagok és szénhidrogének).

Építőanyagok

A megye területén elsősorban építőanyag-ipari ásványi nyersanyagokat, homokot és agyagot termelnek ki. A két nyersanyag típust a megye teljes területén termelik, nincsen földrajzilag jól elkülönülő térségei a megyében. A jelenlegi bányatelkek legtöbbje homokbánya a megye déli és nyugati részén található, illetve jelentős bányaterületek találhatók Hódmezővásárhely, Makó, Szentes környékének területén. A nagyobb agyaglelőhelyek elhelyezkedését az egykori és ma is működő téglagyárak telepítése jelzi (pl. Makó, Szeged, Szentes stb.) Közutak építéséhez felhasznált nyersanyagot elsősorban a megye dél-nyugati részén elhelyezkedő bányákban termelnek ki (pl. Mórahalom, Szatymaz, Balástya térsége).

Szénhidrogének

A medencei területek tipikus nyersanyaga a kőolaj és a földgáz. Jelentősége az energia- és üzemanyag termelés mellett a vegyipar esetében van. Magyarország kitermelhető kőolaj vagyona 2017. január 1-jén 81,61 millió m^3 volt, a kitermelhető földgáz vagyon 1644,5 Gm^3 volt. Az egész Alföld alatt találhatók lelőhelyek, az ország kőolaj- és földgázkészletének fele a megyében található, kitermelése elsősorban a megye déli sávjában történik (pl. Algyő, Ásotthalom, Balástya, Domaszék, Felgyő, Mindszent, Mórahalom, Pusztamérges, Üllés, Szeged stb. térsége).

3.8.2. Nyersanyaglelőhelyek, bányatelkek

A megyére vonatkozó ásványi nyersanyag-gazdálkodással összefüggő adatokat a JNSZ Kormányhivatal Hatósági Főosztály Bányászati Osztálya bocsátotta rendelkezésünkre. A térképi állományt a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat honlapjáról (mbfsz.gov.hu) kértük le. Az MBFSZ által vezetett Országos Ásványvagyon Nyilvántartásban (OÁNy) a megye területén összesen 49 db bányatelek található (2011-ben ez 75 bányatelek volt) és 1 kutatási terület. Ebből 20 db szénhidrogén bányatelek (2011-ben 25 volt) 16 db településen található, 29 db. agyag és homok külfejtéses művelésű bányatelek (2011-ben ez 50 db volt) 17 db településen található, mindkettő pedig 6 településen is fellelhető. Több szénhidrogén bányatelek a szomszédos megyék településeit és érinti, melyek csak a térképen láthatók, pl. Csólyospálos, Kömpöc, Tótkomlós térsége, stb. A működő bányák pontos elhelyezkedését és kiterjedését a mellékelt térkép, a főbb adataikat a *VI.1. számú melléklet* mutatja.

A Bányászati Osztály megküldte a „megszűnt bányatelkek" listáját is, de nem ismert, hogy ezen területek megismert nyersanyag készlete kimerült-e. A megszűnt bányatelkek listáját a *VI.2. számú melléklet* tartalmazza.

További nyersanyaglelőhelyek feltérképezése érdekében számos nyersanyagkutatást végeznek, kizárólag szénhidrogén céljából. Ezek közül 5 szénhidrogén koncessziós terület érinti a megyét, melyek közül a Szegedi-medence-Nyugat majdnem teljes mértékben a megyében található. A szénhidrogén kutatási területek általában igen kiterjedtek, több megyén is átívelnek. Így fordulhat elő, hogy a Püspökladány elnevezésű koncessziós terület a megye keleti részeit is érinti. Jelenleg a kutatási területek közül a 2020.02.28-ig érvényes Körös szénhidrogén kutatási terület a megye északi részén kis részben csak Csongrád, Nagytőke, Szentes településeket érinti. A Bányafelügyelet adatszolgáltatás szerint a megyében geotermikus energia kutatási helyek is találhatók, melyek védőidomai a TXM-Makó-6 geotermikus védőidom és a TXM Pusztaszer-1 geotermikus védőidom. A folyamatban lévő koncessziós területeket és a kutatási területet a következő a *VI.3. számú melléklet* táblázata tartalmazza.

A táblázatokban és a térképeken látható adatok a 2018. május végi állapotot tükrözik.

A hatályos MTrT szerint korábban 16 olyan terület volt nyilvántartva, ahol ásványi nyersanyag léte volt bizonyított összesen 13 településen (ásványi nyersanyag-gazdálkodási területe övezeti érintettség). Az OTrT módosította az ásványi nyersanyag gazdálkodásra vonatkozó előírásokat és új fogalomként már a **nyersanyagvagyon-terület övezetét** kell a térségi tervekben meghatározni településenként. Az ásványi nyersanyagvagyon-terület övezetét a településrendezési eszközökben kell tényleges kiterjedésének megfelelően lehatárolni, ahol csak olyan területfelhasználási egység, építési övezet vagy övezet jelölhető ki, amely az ásványi nyersanyagvagyon távlati kitermelését nem lehetetleníti el.

3.9. HULLADÉKGAZDÁLKODÁS

A hulladékgazdálkodás szabályozásában jelentős változások történtek az elmúlt években. A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény, valamint a helyi önkormányzatokról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény alapján az önkormányzatok kötelező feladata a hulladékgazdálkodási feladatok ellátása. A hulladéktörvény 2016. április 1-jén hatályba lépett módosítása jelentős változásokat hozott a közszolgáltatás vonatkozásában. Új állami szereplőként jelent meg a Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt., mely a hulladékgazdálkodási feladatellátás területén meghatározza a minimális hulladékgazdálkodási közszolgáltatási színvonalat, a szolgáltatási díjakat, központi koordinációs és díjbeszedési feladatokat lát el. Csongrád megye területén a DAREH BÁZIS Hulladékgazdálkodási Nonprofit Zrt., valamint Csongrád Megyei Településtisztasági Nonprofit Kft. végzi a közszolgáltatást.

A hulladékgazdálkodási tervek jelentősen javították mind a keletkező hulladékok megfelelő elhelyezésének helyzetét, mind a korábbi nem megfelelő hulladéklerakók rekultivációjának előrehaladását. A megyében kellő számú, és területileg megfelelő regionális hulladéklerakó található Felgyő, Hódmezővásárhely és Szeged területén, melyek 2025-ig illetve 2028-ig rendelkeznek engedéllyel. A megyében teljeskörűen kiépült a hulladékgazdálkodási rendszer, minden településen megoldott a lakosságnál keletkező hulladéknak az összegyűjtése és hulladékkezelő központokban történő kezelése.

A **hódmezővásárhelyi** lerakó területén veszélyes hulladék és szennyvíziszap kezelést, ártalmatlanítást is végeznek (komposztálható állati hulladékok, állati melléktermékek, szennyvízkezelési hulladékok). Befogadóképessége 3,1 millió köbméter. Több megye településének hulladékát fogadja (Csongrád, Békés és Bács-Kiskun). Szabad kapacitása: 2013-ban 75% volt.

Szegedi térségi hulladéklerakó, komposztáló, építési és bontási hulladékot feldolgozó telep: (korszerűsítés 2009.) Befogadóképessége 3,8 millió köbméter. Szabad kapacitása: 2012-ben 32% volt. Bővítése szükséges élettartam növelése céljából.

Felgyői Regionális hulladékkezelő központ, hulladékválogató és komposztáló telep (2008.) A felgyői, Tömörkény határához közeli 26,5 hektár nagyságú hulladéklerakó 372 ezer m3 szelektíven gyűjtött hulladék befogadására alkalmas. Szabad kapacitása: 2013-ban 84% volt. Bővítése szükséges élettartam növelése céljából.

Az összesen 50 db korábban bezárt települési hulladéklerakókat is sikerült 2015-ig rekultiválni a DAREH program keretében. Azoknál a lerakóknál, melyeknél két ütemben történik a rekultiváció, általában 2019-2024 között végleg befejeződik a munka (pl. Szentes, Makó, Mindszent, Mártély, Magyarcsanád, Földeák, Felgyő, Fábiánsebestyén, Derekegyház, Csongrád, Csanytelek, Csanádpalota, Árpádhalom). Egyedül a Nagylaki hulladéklerakó lett „elhagyott hulladékká" minősítve, kötelezett személye nem volt megállapítható, rekultivációja nincs. Az illegális hulladéklerakások mennyisége jelentősen csökkent.

A szennyvíziszapot a komposztáló telepeken hasznosítják vagy mezőgazdasági területekre helyezik ki.

Veszélyes hulladéklerakó és hulladékégető nincs a megyében és nem is tervezik. A veszélyes hulladékok kezelésével azonban két telephelyen is foglalkoznak: Algyőn komposztálnak (szénhidrogénekkkel szennyeződött iszapok, talajok) és Szentes-Cserebökény területén (veszélyes és nem veszélyes hulladékok kezelése a szerves anyagok lebontása érdekében).

A megyében az elszállított hulladék mennyisége 2011 és 2015 között csökkenő tendenciát mutat, 2016-ban viszont nőtt. A szelektíven elszállított lakossági hulladék viszont folyamatosan nő. A hulladék legnagyobb része, 71% még mindig lerakásra kerül, viszont az energetikai hasznosítás ugrásszerűen megnőtt 2015 óta.

Az elmúlt 7 évben a szennyvízkezelés terén is történtek előrelépések, hiszen számos településen szennyvízelvezető-hálózat létesült, valamint elkészült egy korszerű, 60 000 m^3/nap kapacitású biológiai szennyvíztisztító telep Szegeden is, mely több környező település szennyvizének is a fogadásával és kezelésével a felszíni vizek minőségének javulásához járul hozzá. A statisztikai adatok is azt mutatják, hogy javul a szennyvízkezelés, nőtt a tisztított szennyvíz mennyisége, és 2014. óta a legmagasabb fokú a tisztítás.

		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Közszolgáltatás keretében elszállított hulladék (ezer tonna)		127,5	114,6	111,7	118,5	112,7	117,6
Lakosságtól elszállított összes hulladék (ezer tonna)		-	88,4	88,2	94,2	92,4	96, 05
ebből szelektíven		-	5,07	5,61	6,61	8,37	8,45
		2011	2012	2013	2014	2015	2016
A közszolgáltatás keretében elszállított települési hulladék a kezelés módja szerint (tonna)	Anyagában hasznosított hulladék	12 406	11 022	11 709	15 436	18 132	29 608
	Energetikailag hasznosított hulladék	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	727	3512
	Lerakott települési hulladék	112 435	103 574	99 949	103 048	93 841	84 483
Összes tisztított szennyvíz (ezer m3)		21 763	19 038	22 876	25 799	27 511	29 521
ezen belül: biológiailag vagy III. tisztítási fokozattal		21 743	18 890	22 861	25 799	27 511	29 521

8) táblázat: Csongrád megye hulladékgazdálkodását jellemző statisztikai adatok 2011–2016 között

(forrás: KSH)

50. ábra: Hulladékgazdálkodás

3.10. TERMÉSZETI ÉS KÖRNYEZETI KOCKÁZATOK

A természeti és környezeti kockázatok témaköre rendkívül széles kérdéskör, jelen elemzést a **területrendezés szintjén végezzük el.**

A megyei területrendezési tervben három olyan övezet határozható meg, amely a természeti és környezeti kockázatokra alapozva szabályokat határoz meg a területhasználatra. A három övezet a földtani veszélyforrás, a nagyvízi meder, és a rendszeresen belvízjárta terület övezete. A negyedik övezet a Vásárhelyi terv továbbfejlesztése keretében megvalósuló víz-kárelhárítási célú szükségtározók területe, csak közvetetten kapcsolódik a természeti és környezeti kockázatokhoz.

3.10.1. Vizekkel összefüggő kockázatok

A **többletvizek kártékony hatása** jelentős környezeti kockázatot jelent, melyet területrendezési szempontból kezelni kell. Az árvízi kockázatkezeléssel (röviden ÁKK) összefüggő munka – a 2007/60/EK irányelvvel összhangban – 2010-ben indult és 2015-ig tartott, melynek egyik fontos lépéseként elkészültek **a területi veszély- és kockázati térképek**, melyek a várható területi elöntéseket, a vagyoni, humán, ökológiai, örökségvédelmi kockázatokat elemezték. Ezt követően elkészültek a veszély és kockázatok csökkentését szolgáló **intézkedések**. A széleskörű társadalmasítást követően a Kormány a 1146/2016. (III. 25.) Kormányhatározatával fogadta el Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervét.

Az alábbi térképek az Alsó-Tisza-vidék területeinek árvíz-veszélyeztetettségét mutatják be a különböző elöntések valószínűségének gyakorisága szempontjából. A kék szín mélysége a várható elöntés magasságát jelölik (0-5 méter között, mélyebb sötétebb kék). Az alábbi térképek jól mutatják a Tisza menti térség veszélyeztetettségét gátszakadások, vagy a meglévő töltéskorona szintjét meghaladó áradások esetén.

51. ábra: 1 ezrelékes valószínűségű potenciális elöntés (1000 évente 1x)

52. ábra: 1% valószínűségű potenciális elöntés (100 évente 1x)

53. ábra: 3,3% valószínűségű potenciális elöntés (30 évente 1x)

Az ÁKK főbb intézkedései között a következők szerepelnek (a teljesség igénye nélkül):

1. Töltésmagasítás, erősítés a Körös-Tisza-Maros-közi, Torontáli, Szegedi, Csongrádi ártéri öblözetet érintően – *A töltéseknek területbiztosítás szükséges a területrendezési tervben*
2. Víztározás, vízvisszatartás nem tervezett a megyében
3. Árhullám csökkentés oldaltározóban, vésztározóban – Csanyteleki, Szegedi, Atkai tározó – *Területrendezési tervben területbiztosítás szükséges*
4. Ártéri, hullámtéri területhasználatok módosítása a Tisza és a Maros mentén az ökológiai és természetvédelmi szempontok figyelembe vételével (művelési ág váltással)
5. Növényzet alakítása és fenntartása ökológiai és természetvédelmi szempontok figyelembe vételével, a lefolyási akadályok megszűntetésével;
6. Tervezett árapasztó csatorna kialakítása – Maros 13,5-16,1 fkm-ben hidraulikai folyosó kialakítása - *Területrendezési tervben területbiztosítás szükséges*

7. Lefolyási akadályok átalakítása, elbontása: Maroson keresztirányú betöltésezések elbontása, Tiszán a gyálai rámpa, ányási töltésmaradvány, Maros torkolati rámpa elbontása;
8. Nyárigátak és depóniák elbontása (Maros menti nyári gátak elbontása, a Tisza mentén a györpölési depóniatöltés, a körtvélyesi és mindszenti nyárigát elbontása)
9. Kanyarulat-rendezés a parterózió és medermélyülés megakadályozása, terelőművek, partvédelem építése (Maros 13,5-16,1 fkm között a kanyarulat átvágása, Tiszán a 234,6-239,6 fkm között mélyvezetésű vápa kialakítása Szentesnél)
10. Mederstabilizáció (árvízvédelmi célú part- és mederbiztosítás): Maroson egy és a Tiszán 7 helyszínen.
11. Az üdülőterületek rendezésében a Maros mentén érintett a megye. Cél az engedély nélkül vagy engedéllyel lábakra épített üdülők rendezése, kerítések elbontása, árvízi vízhozamok akadálytalan levezetésének biztosítása.

Az utolsó ponttal kapcsolatban hangsúlyozni kell a megyei területrendezési terv szerepét, ugyanis a vonatkozó előírás meghatározza, hogy nagyvízi meder területén új beépítésre szánt terület nem jelölhető ki. Ennek érdekében övezetként került meghatározásra a nagyvízi meder a területrendezési tervekben. Az OTrT legutóbbi módosításával országos övezetté vált.

Az árvíz elleni védekezés **sokrétű feladat**: nemcsak a közvetlen vízkárelhárítást jelenti, hanem a védművek folyamatos fenntartását és fejlesztését, továbbá a megfelelő vízkormányzást is jelenti. Az árvízvédekezés a fővédművek mentén állami feladat. Az ATIKÖVIZIG működési területén (beleértve a Békés és Jász-Nagykun-Szolnok megyei területeket is) az árvíz által veszélyeztetett területet 322 km elsőrendű, kizárólagosan állami tulajdonú árvízvédelmi vonal védi, amiből 302 km földtöltés, 6 km támfal és 14 km magas part. A fővédvonalak a folyók mentén:

- a Tisza partjai mentén (beleértve a Dongéri főcsatornát is) 192 km (egy része JNSZ megyében),
- a Hármas-Körös bal partján 36 km (csak Csongrád térségében érinti a megyét),
- a Maros partjai mentén (beleértve a Sámson-apátfalvi főcsatornát is) 95 km.

Az ATIKÖVÍZIG működési területén lévő elsőrendű védvonal **nyolc árvízvédelmi szakaszra,** ezen belül 46 gátőrjárásra oszlik. Határmenti fekvésből adódóan különösen fontos **a környező országokkal való együttműködés.** Az árvízvédelmi öblözetek és a töltések Tisza esetén Szerbiába, Maros esetén Romániába is átnyúlnak. A közös érdekű töltések hossza Szerbia felé 106 km, Románia felé 156 km. A Tisza töltései Algyőtől Kanizsáig (mindkét parton), a Maros jobb parti töltése (román területen magas partokkal megszakítva) a torkolattól Aradig, bal parti töltése Főnlakig közös érdekű.

Az ártéri öblözeteken belül másodrendű árvízvédelmi töltések, lokalizációs töltések, körtöltések és lokalizációs vonalak is szolgálják egy-egy öblözeti területrész, város, ipari létesítmény védelmét. Az árvízvédelmi töltések felsorolását a *VII. számú melléklet* tartalmazza.

54. ábra: Nagyvízi meder területe és az elsőrendű árvízvédelmi fővonal

A **szükségtározóknak** jelentős szerepe van a kiemelt veszélyhelyzetek kezelésében, elhárításában, hiszen szelepként működve a gátakra nehezedő nyomás csökkenthető, illetve elkerülhető a töltésszakadás, vagy az árhullám töltésen történő átcsapása. A megyében árvízi tározó nem épült, az OTrT csupán egyetlen árvízi tározót jelöl az ország szerkezeti tervén, mely Dóc, Baks és Ópusztaszer közigazgatási területét érintheti. Ez a tározó a Szegedi árvízi tározó, melynek megvalósításának ideje nem ismert. A korábban bemutatott intézkedések további két tározó megvalósítását javasolják, ugyanakkor azokat az OTrT nem tervezte be.

A szükségtározók nem állandó tározóknak tekinthetők, „száraz" üzemben **a mezőgazdasági művelés tovább folytatható.** Ugyanakkor a tározók üzembe helyezése esetén kártalanításra számíthatnak a tulajdonosok. Ezeknek a létesítményeknek nagy távon **a klímaváltozás negatív hatásainak ellensúlyozásában jelentős szerepük lehet** hazánk vízháztartásának kiegyensúlyozása érdekében (állandó tározás). **A tározókhoz eredetileg tájgazdálkodási rendszert is betervezték, ezek viszont a más megyében megépült tározók esetében sajnálatosan elmaradtak.**

Az előbbi kockázati térképek áttételesen utalnak a megye **belvíz veszélyeztetettségére is,** hiszen olyan alacsonyan fekvő területekről van szó, ahonnan **a lefolyás jóval nehézkesebb,** hosszabb csapadékos időszakot követően, vagy intenzívebb hóolvadás után mindig szükséges a belvízvédelmi szakaszokon a

védekezés. Az igazgatóság működési területén 8 belvízvédelmi szakasz van, melyből hét esik a megye területére. A belvízvédelmi szakaszokat a *VIII. számú melléklet* mutatja.

55. ábra: Rendszeresen belvízjárta területek és a térségi belvíz- és öntözőrendszer

Az ATIKÖVÍZIG működési területén mintegy 7000 km (KÖTIKÖVÍZIG területén kb. 16 km) csatorna található. A megyében található nagyobb tavakat, valamint az állandó és időszakos vízborítottságú szikes tavak nagy részét belvíztározásra használják.

A területrendezési terv meghatározza az úgynevezett ***rendszeresen belvízjárta terület*** övezetét a **Pálfai-féle térkép** alapján. A térkép több természeti tényező figyelembe vételével készült, és négy kategóriát különböztet meg az elöntés relatív gyakorisága alapján. A megye különböző területeit eltérő mértékben veszélyeztetik a belvizek. Belvízzel nem, vagy alig veszélyeztetett területek a Tisza völgyétől távolabb, a megye keleti és nyugati határa mentén helyezkednek el. A belvízzel mérsékelten veszélyeztetett területei fedik le a megye jelentős részét. A belvízzel közepesen veszélyeztetett területek a Tisza mentén helyezkednek el. A belvízzel erősen veszélyeztetett területek azonban a megyében elszórtan találhatók, a mélyebb fekvésű területeken.

56. ábra: Pálfai-féle térkép

Veszélyeztetettségi kategória	Az elöntés relatív Gyakorisága	Szöveges minősítés
I.	<0,05 (= Húszévenként legfeljebb egyszer történik elöntés)	Belvízzel nem, vagy alig veszélyeztetett terület
II.	0,05-0,10 (=10-20 évente egyszer fordul elő belvíz)	Belvízzel mérsékelten veszélyeztetett terület
III.	0,11-0,20 (=5-10 évente egyszer fordulhat elő belvíz)	Belvízzel közepesen veszélyeztetett terület
IV.	>0,20 (=5 évnél gyakoribb a belvízi elöntés)	Belvízzel erősen veszélyeztetett terület

9) táblázat: Pálfai-féle térkép kiegészítése

Több, mint egy évtizedes fejlesztő munkával 2014-ben készült el a **belvízi veszélytérképezés**, melynek alapja hat komplex tényező (hidrometeorológiai, domborzat, talajtan, földtan, talajvíz, területhasználat) és a belvíz-gyakorisági adatok figyelembe vételével számított komplex belvíz-veszélyeztetettségi mutató. A térképezés célja, hogy a rendelkezésre álló ismeretek és adatok felhasználásával olyan megalapozott, korszerű és naprakész térkép készüljön, mely **döntés-előkészítési eszközként elősegíti a hatékony belvízvédelmet.**[13] A területrendezésben is jól alkalmazhatók (lennének) a belvíz-veszélyeztetettségi térkép adatai, nemcsak azért, mert kötelező övezetként kell lehatárolni a rendszeresen belvízjárta területek övezetét, hanem azért is, mert hozzájárulhat a komplex tájgazdálkodás rendszerek területi lehatárolásához, megfelelő szabályozás esetén annak fenntartásához, fejlesztéséhez. A településrendezési eszközökre előírt célirányos (területhasználati) szabályok a tájgazdálkodási rendszerek fejlesztése mellett közvetetten akár hozzájárulhatnak a belvízvédekezés hatékonyságához is. **A területrendezés már most fáziskésésben van**, hiszen a tervezéshez nem ezeket az adatokat kapják/kapták meg a megyék.

[13] http://www.ovf.hu/hu/korabbi-hirek-2/belvizi-veszelyterkepezes

57. ábra: Ország belvíz-veszélyeztetettségi térképe, 2015 (forrás: OVF)

58. ábra: Csongrád megye belvíz-veszélyeztettesége OMIT)

59. ábra: Belvízvédekezés – 2018. márciusi állapot (forrás:

Többletvizek mellett hasonlóan jelentős problémát okoz **hazánk aszályossága.** Az aszály negatív kihatással van gazdaságunkra, a területek eltartó-képességére, a megélhetésünkre. **Csongrád megye területei hazánk egyik legaszályosabb** területei közé tartoznak. A globális éghajlatváltozással az aszályosság tovább fokozódott, mint ahogy az az alábbi térképen is látható.

6o. ábra: Magyarország aszályos területe (forrás: www.met.hu)

Tovább fokozza a problémát a csapadék területi eloszlásában bekövetkezett egyre nagyobb egyenlőtlenségek, a szélesőségek. A talajvízszint a megye legnagyobb részén lecsökkent, legerőteljesebben a megye nyugati területein (akár 2 méterrel is), a homokhátságon, amelynek már szemmel látható következményei is vannak (pl. vizes élőhelyek eltűnése).

61. ábra: A Pálfai-féle aszályindex alakulása 1970-2012 és a 2000-2012 közötti időszakban (forrás: Mezősi et al., 2016[14])

Az aszályosság következményeinek enyhítése **komplex feladat**, mely nemcsak vízgazdálkodási, hanem megfelelő gazdálkodási feladat is[15]. Az előállt helyezetek kezelésére fontos a **kárkövető magatartás**, azaz a prevenció és az alkalmazkodás. A vízkészleti adottságokhoz illeszkedő tájhasználattal (művelési mód/ág), vízvisszatartással, öntözéssel, előrejelzéssel, és a vízfelhasználás hatékonyságának növelésével az aszály káros hatásai csökkenthetők, megelőzhetők. Alkalmazkodással, megfelelő agrotechnikával, vízrendszerek fejlesztésével, szemléletmód váltással szintén csökkenthetők a károk. Ezek közül területrendezési szempontból elsődlegesen ki kell emelni a **vízvisszatartás javítását** és a **vízpótló rendszerek fejlesztését**: hazánkra zúduló tavaszi áradatokat, többletvizeket megfelelően kezelve hatékonyan lehet küzdeni az aszály ellen (a légköri aszály kivételével). Számítások szerint hazánkban 400 millió m^3 víztározó kapacitás áll rendelkezésre. A Vásárhelyi Terv keretében, mintegy 250 új tározó építésével, megfelelő vízátvezetésekkel, vízszétosztással, valamint egyéni vízvisszatartással **összességében akár duplájára emelhető a víztározó kapacitás**, mely a földeken megfelelő agrotechnikával tovább növelhető, mivel a talaj a legnagyobb víztározó. A tározás növelésére rekonstrukciós és fejlesztési programra van szükség.

Sajnálatos, hogy az elmúlt évek fejlesztései során **nem helyeztek megfelelő hangsúlyt a vízvisszatartásra és tájfejlesztésre:** így például jórészt kimaradtak az árvíz tározók fejlesztéséből az állandó tározás lehetősége, valamint a tájgazdálkodási rendszerek kialakítása.

[14] Mezősi G., Blanka V., Ladányi Zs., Bata T, Urdea P., Frank A., Meyer B.C., 2016: Expected Mid-And Long-Term Changes In Drought Hazard For The South-Eastern Carpathian Basin. Carpathian Journal of Earth and Environmental Sciences 11, 355–366

[15] Kolossváry Gábor, címzetes egyetemi docens 2016. november 25-ei előadása alapján (http://www.met.hu/doc/rendezvenyek/metnapok-2016/18_KolossvaryG.pdf)

62. ábra: Tározófejlesztési Program (forrás: OVF)

Ebben az esetben a területrendezés és a vízügyi szakma szorosabb együttműködésére lehet szükség, hiszen a tározók betervezése nemcsak vízgazdálkodási, műszaki, hanem területrendezési feladat is. Ezzel érhető el ugyanis, hogy a településrendezési eszközökben az adott település olyan területhasználatot jelöljön ki, amellyel **elkerülhető a tározó kialakítására alkalmas terület elépítése.**

Az Alsó-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság véleményében felhívja a figyelmet **a települési csapadékvíz gazdálkodás stratégia alapjára**. „Ennek lényege a 20 mm alatti csapadékok helyben tartása az érintett ingatlan tulajdonosának feladata (zöld megoldás), a 20-40 mm közötti csapadékmennyiség elhelyezése a település feladatkörébe tartózik (szürke megoldás), míg a 40 mm feletti csapadékmennyiség elvezetése (?) állami főműveken történik." Utóbbi esetben célravezetőbb a minél nagyobb arányú visszatartása, hiszen egyre nagyobb kincs a víz.

Fontos hangsúlyozni, hogy **nagyon előremutatók és értékesek az előbbiekben ismertetett**, az aszálykárok elkerülésével összefüggő **vízgazdálkodási javaslatok.** Innen már csak egy ugrás a **komplex tájgazdálkodás**: a terület/tájhasználat problémaköre jóval összetettebb, integráltabb kérdés. Egy adott terület esetén a vízgazdálkodási és mezőgazdasági szempontok mellett a természet- és tájvédelmi, a környezetvédelmi, az erdőgazdálkodási, gazdasági valamint a humán (élettér, eltartó-képesség), területfejlesztési/rendezési szempontokat is együttesen kell kezelni. E szempontok együttes kezelése alkalmas arra, hogy egy adott területen a felmerülő kihívások (globális éghajlatváltozás, demográfia, globális gazdasági folyamatok, környezeti események stb.) kezelhetők legyen, és a térség javát szolgálják.

3.10.2. Földtani kockázat

A földtani veszélyforrás kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított övezet, amelybe a lejtős tömegmozgásokkal, egyéb kedvezőtlen mérnökgeológiai adottságokkal és építésföldtani kockázatokkal jellemezhető területek, továbbá az emberi tevékenység hatására jelentkező vagy felerősödő kedvezőtlen földtani folyamatokkal és vízjárással összefüggő földtani veszélyek által érintett területek

tartoznak. Az érintett területen új beépítésre szánt terület csak akkor jelölhető ki, ha ahhoz a bányafelügyelet hozzájárul.

A Magyar Bányászati és Földtani Hivatal digitálisan elérhető Országos Felszínmozgásos Katasztere alapján Csongrád megyében **nem található földtani veszélyforrás**.

3.10.3. Egyéb kockázat

A **termékeny talajréteg védelme érdekében** a 2011-es módosítás alapján készült megyei területrendezési terv tartalmazhatott **szélerózió** és **vízerózió** mérséklésével összefüggő övezeteket. A hatályos megyei tervben értelemszerűen vízeróziónak kitett terület övezete nem került meghatározásra. A **szélerózióval** érintett települések **övezeti kijelölése** arra szolgált, hogy a településrendezési eszközökben olyan területhasználat kerüljön kijelölésre a leginkább veszélyeztetett területeken, mely **mérsékeli a szélerózió mértékét**. Ez az övezet az OTrT 2013 végi módosításával törlésre került. Ugyanakkor a deflációs károk mérséklésében továbbra is ki kell emelni a megfelelő tájhasználatot, a deflációs terület hosszának csökkentésével (pl. mezővédő erdősávok, mezsgyék telepítésével).

63. ábra: Szélerózióval érintett települések

Területrendezési léptékben a levegő minőségére, valamint a vízvédelemre célszerű még kitérni. A vízvédelmet külön fejezet tárgyalja. A levegővédelemmel kapcsolatosan a megyei területrendezési tervnek csak csekély befolyásolási lehetősége van. Területi léptékben **a légszennyezettségi zónákat célszerű figyelembe venni.** A vonatkozó rendelet (***4/2002. (X. 7.) KvVM rendelet***) jelöli ki Magyarországon azokat a területeket, amelyeken belül a légszennyező anyagok koncentrációja egy bizonyos tartományba esik. Ezeket a területeket a rendelet légszennyezettségi zónákba, illetve agglomerációba sorolja. Hazánkban összesen 10 légszennyezettségi zóna, illetve agglomeráció, valamint városok található. A szennyezőanyagok koncentrációját, illetve a mérőpontok számát ezekre a zónákra vonatkoztatva kell meghatározni. A légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X. 7.) KvVM rendeletében egyedül a megyeszékhely, **Szeged** szerepel. Szegedre a következő típusokat határozták meg légszennyező elemként:

Kén-dioxid	Nitrogén-dioxid	Szén-monoxid	PM_{10}	Benzol	Talaj közeli ózon	PM_{10} Arzén (As)	PM_{10} Kadmium (Cd)	PM_{10} Nikkel (Ni)	PM_{10} Ólom (Pb)	PM_{10} benz(a)-pirén (BaP)
F	C	E	B	E	O-I	F	F	F	F	D

A zónák típusait a levegőterheltségi szint határértékeiről és a helyhez kötött légszennyező pontforrások kibocsátási határértékeiről szóló 4/2011. (I. 14.) VM rendelet 5. melléklete határozza meg.

3.11. ÉGHAJLATVÁLTOZÁS TERÜLETI VONATKOZÁSAI

Az éghajlatváltozás kiemelt problémakörei Csongrád megyében

Csongrád megye térsége hazánkban, a Kárpát-medence DK-i területén **a klímaváltozás hatásai által fokozottan veszélyeztetett**. A klímaváltozás hatásaira való felkészülést alapozza meg a **Csongrád megye klímastratégiája c. dokumentum**, amelyet a Csongrád Megye Fejlesztéséért Nonprofit Kft. készített 2017-ben a Környezeti és energiahatékonysági operatív program KEHOP-1.2.0. keretében.

Az éghajlatváltozás megyét érintő területi vonatkozásait Csongrád megye klímastratégiája c. dokumentum felhasználásával mutatjuk be, a területrendezés sajátosságaira figyelemmel. A dokumentum készítése során elvégzett adaptációs helyzetértékelések és a jövőbeli veszélyeztetettségi elemzések egyértelműen azt mutatták, hogy a megyében **a klímaváltozás okozta problémák két gócpont köré csoportosulnak, melyek:**

- a hőtöbblet
- és a vízgazdálkodás komplex kérdésköreiből eredeztethetők.

A megyei adaptációs elemzések és szakértői vélemények alapján **módosított** *Az éghajlatváltozás kiemelt problémakörei, hatásai és hatásviselői, valamint a várható hatás mértéke* **táblázat** (Bíró et al., 2017 alapján) **meghatározza** a 10 kijelölt[16] **problémakör relevanciáját a megyében**.

általános érintettség		Csongrád megye differenciált érintettsége							
Hőhullám	Épületek (viharkár)	Árvíz	Belvíz	Villámárvíz	Aszály	Ivóvízbázis	Természeti értékek	Erdőtűz	Turizmus
3	3	3	3	1	3	1	2	1	2

3	a probléma kiemelkedő jelentőségű a megyében; kezelése a megyei éghajlati alkalmazkodási tevékenység fókuszában áll (fokozottan ajánlott beavatkozási elemek)
2	a probléma átlagos jelentőségű, az alkalmazkodási tevékenység tervezése javasolt
1	a probléma relevanciája alacsony a megyében, alkalmazkodási tevékenység tervezése opcionális

64. ábra: Csongrád megye differenciált érintettsége

A területrendezési terv készítése során különösen figyelembe veendő megállapítások:

- A felszíni vizek mennyiségének térbeli és időbeli változékonysága (felszíni és felszín alatti vízmérleg csökkenő trendje) következtében elnyúló kisvizes időszakok, valamint fokozódó árvízveszély. Igen jelentős árvízi kockázat a Tisza bal partja mentén a Körös vonalától a Marosig. Mentesített ártéren 31 település fekszik. Homokhátság talajvízszint süllyedési folyamata.
- Az aszály veszélyeztetettség kiemelkedő - országos viszonylatban a legsérülékenyebb megyék közé tartozik Csongrád. Aszályos periódusok mezőgazdasági ágazatot érintő komplex káros hatásai (termésmennyiség és -minőség, agrotechnikák, fajtaválasztás, talajminőség, talajerózió, természetes ökoszisztémák).
- Igen magas belvízi veszélyeztetettség a Tisza-völgy és a megye keleti területén.
- A talajvízszint-csökkenésen keresztül táji változások bekövetkezése, jelentős a természeti értékek veszélyeztetettsége.
- Alacsony erdősültség, fokozódó erdősérülékenység, illetve kedvezőtlen klimatikus és talajtani adottságok az erdőtelepítésre.
- Átlag feletti társadalmi – gazdasági szempontú éghajlati sérülékenység az öregedő társadalmi szerkezettel rendelkező megyei peremterületeken.
- Viharkáresemények fokozottak a Szatymaz – Balástya – Kistelek térségben. Építmények szerkezetét veszélyeztető időjárási tendenciák.
- Klímaváltozás hatásai a turizmusra.

Csongrád megye klímastratégiája a **megyei klímavédelmi jövőkép (*Energia-, mező- és vízgazdálkodj okosan!)*** eléréséhez meghatározza a szükséges célkitűzéseket:

- a Megyei Dekarbonizációs és Mitigációs Célkitűzéseket,
- a Megyei Adaptációs Célkitűzéseket,
- valamint a Klímatudatossági és Szemléletformálási Célkitűzéseket.

A területrendezési terv készítése során *a IXX. számú mellékletben* is bemutatott célkitűzésekre figyelemmel kell lenni.

[16] Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia által

4. A MEGYE TÉRSZERKEZETE

4.1. TELEPÜLÉSRENDSZER

4.1.1. A településrendszer legfontosabb jellemzői

Csongrád megye településrendszerét és a településrendszer folyamatait illetően, a szélsőségek megyéje. Legkarakteresebb adottságai, trendjei az alábbiak:

A **megye lakosságának 40 %-a Szegeden, 51%-a a két megyei jogú városban: Szegeden és Hódmezővásárhelyen él.** A Szeged központú agglomerálódó térség, amelyet a KSH a népszámlálási adatok alapján határol le, a 2001. évi adatok alapján 12, a 2011. évi adatok alapján 15 településből állt. A 12 településen 2011-ben népesség 49%-a, a 15 településen 2017. január 1-én a megye népességének 50%-a élt.

65. ábra: Népességváltozás 2001 és 2011 között

Szeged azon kevés megyeszékhelyek egyike, ahol a népesség a 21. század első évtizedének első felében még kismértékben növekedett, de az évtized végére már stagnált. 2011 óta viszont Szegeden is nagyobb mértékű népességcsökkenés következett be: 2011 óta évente átlagosan több mint ezer fővel csökken a város népessége. A nagyvárosi településegyüttes 14 településén (Szeged nélkül) 2001 és 2011 között kismértékben növekedett a népesség, 2011 és 2017 között már itt is stagnált. Csak a Szegeddel szomszédos Újszentiván,

Röszke, Domaszék, Bordány és Szatymaz növekedett, míg az ezredfordulón még közel 6 ezer lakosú Algyő népessége alig haladja meg az 5 ezer főt. Csongrád megyében található az ország egyik legdinamikusabban növekvő kisvárosa, Mórahalom, amelynek a népessége már meghaladja a 6 ezer főt. Növekedési dinamika tekintetében a megye korábbi két részre szakadása mérséklődött. De nem a drámai zsugorodás mérséklődött, hanem Szegeden és térségében is jellemzővé vált zsugorodás következtében vált valamelyest kiegyenlítettebbé a megye. A depresszió a nagyobb városokban is erőteljes: Hódmezővásárhely, Makó, Szentes, Csongrád már 2001 és 2011 között is egy-egy magyar középfalunyi népességet vesztett el, 2011 óta újabb középfalunyi csökkenés jellemezte ezeket a városokat. A megye városainak zsugorodása 2001 és 2011 között 11 ezer fő, 2011-és 2017 között, tehát jóval rövidebb időintervallumban közel 13 ezer fő.

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK
KISKUNFÉLEGYHÁZA
CSONGRÁD
SZENTES
Felgyő
Csanytelek
Szegvár
Nagytőke
Eperjes
Fábiánsebestyén
Árpádhalom
Nagymágocs
Derekegyház
Pusztaszer
Baks
MINDSZENT
Opusztaszer
KISTELEK
Mártély
Döc
Balástya
Csengele
Tömörkény
Palmonostora
Petőfiszállás
Mórichalom
Jászszentlászló
Szank
KISKUNMAJSA
Kömpöcz
Csólyospálos
Zsana
Forráskút
Üllés
Bordány
Zsombó
Szatymaz
SÁNDORFALVA
Algyő
Pusztamérges
Öttömös
Ruzsa
Zákányszék
Domaszék
MÓRAHALOM
Ásotthalom
Röszke
Tiszasziget
Újszentiván
SZEGED
Deszk
Klárafalva
Ferencszállás
Kübekháza
Kiszombor
Marosi
Makó
Földeák
Ófoldeák
Csanádalberti
Pitvaros
Kisvárda
Csanádpalota
Kövegy
Nagylak
Apátfalva
Magyarcsanád
Csabacsúd
Kardos
Kondoros
Hunya
Örménykút
Csorvás
Gerendás
Pusztaföldvár
Kardoskút
Kaszaper
Békéssámson
TÖTKÖMLÓS
MEZŐHEGYES
Ambrózfalva
Nagyér
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY
Székkutas
OROSHÁZA
Gádoros
Nagyszénás
Kiscsákó
SZARVAS
Csabacsúd
Tiszaalpár
Tiszasas
Csépa
Szelevény
Nyárlőrinc
Helvécia
Matkó
Városföld
Jakabszállás
Kunszállás
Fülöpjakab
Bugac
Gátér
Petőfiszállás
Palmonostora
Tömörkény
Csengele
KISKUNMAJSA
Kömpöcz
Csólyospálos
Balástya
Döc
Mártély
Opusztaszer
Pusztaszer
Baks
Szatymaz
Bordány
Zsombó
Algyő
Röszke
Tiszasziget
Kübekháza
Kiszombor
Marosi
Makó
Deszk
Klárafalva
Ferencszállás
Apátfalva
Magyarcsanád
Nagylak
Csanádpalota
Kövegy
Csanádalberti
Pitvaros
Ambrózfalva
Nagyér
Földeák
Ófoldeák
Kisvárda
Csabacsúd
Kardos
Kondoros
Hunya
Örménykút
Csorvás
Gerendás
Pusztaföldvár
Kardoskút
Kaszaper
Békéssámson
TÖTKÖMLÓS
MEZŐHEGYES
Nagyszénás
Kiscsákó
Gádoros
Fábiánsebestyén
Eperjes
Nagytőke
Szegvár
Derekegyház
Mindszent
Székkutas
Hódmezővásárhely
Csólyospálos
Balástya
Döc
Mártély
Opusztaszer
Pusztaszer
Baks
Csengele
Tömörkény
Palmonostora
Petőfiszállás
Mórichalom
Jászszentlászló
Szank
KISKUNMAJSA
Kömpöcz
Zsana
Forráskút
Üllés
Bordány
Zsombó
Szatymaz
Algyő
Pusztamérges
Öttömös
Ruzsa
Zákányszék
Domaszék
MÓRAHALOM
Ásotthalom
Röszke
Tiszasziget
Újszentiván
SZEGED
Deszk
Klárafalva
Ferencszállás
Kübekháza
Kiszombor
Marosi
Makó
Földeák
Ófoldeák
Csanádalberti
Pitvaros
Kisvárda
Csanádpalota
Kövegy
Nagylak
Apátfalva
Magyarcsanád
Csabacsúd
Kardos
Kondoros
Hunya
Örménykút
Csorvás
Gerendás
Pusztaföldvár
Kardoskút
Kaszaper
Békéssámson
TÖTKÖMLÓS
MEZŐHEGYES
Ambrózfalva
Nagyér

keveredését lehet itt feltételezni. De az egyes tiszántúli városok sajátos társadalomtörténete is eltérő településviszonyokat eredményezett (Szentesen hagyományosan nem alakult ki nagybirtok, ez a II. világháború után inkább a kertgazdaságnak kedvezett, míg Hódmezővásárhely nagygazdáinak területein később is nagygazdaságok alakultak ki.

67. ábra: Munkaerő-piaci vonzáskörzetek 2001-ben

A vizsgálatot tovább nehezíti, hogy **a külterületi népesség elkülönített mérésével csak a népszámlálás foglalkozik, így jelenleg az utolsó, teljes megyét érintő adatsor 2011. január 1-i keltezésű.**

A megye **településeinek csaknem felét, 28 települést, folyó érint vagy szel át** (Tisza, Körös, Maros), de a holtágak és jelentősebb egyéb vízfolyások révén további települések (táj)fejlődésében is jelentős szerepet játszanak a felszíni vizek.

Meghatározó **a megye határ mentisége**: A megye ugyan viszonylag rövid szakaszon érintkezik az országhatárral, de e rövid szakaszon a megye minden ötödik települése (összesen 13), köztük három város érintett. A **megye településeinek tehát, több mint fele esetében a fejlesztési-rendezési döntéseket más megyékkel (országgal) kell egyeztetni-összehangolni**.

68. ábra: Munkaerő-piaci vonzáskörzetek 2011-ben

Városhálózat

Csongrád megye városainak száma a 2011 tavaszán készült vizsgálat óta nem változott, a megyében továbbra is 10 város van, melyek közül kettő megyei jogú város. A legutolsóként várossá nyilvánított település, Csanádpalota népessége 2010-ben még meghaladta 3 ezer főt, 2017-ben már a 2800 főt sem érte el. Mikrotérségi szerepe, amelyet az óriási határú szomszédos történelmi városok: Makó, Hódmezővásárhely, illetve a Békés megyei Mezőhegyes és Tótkomlós között betölt, a közúti kapcsolatok javulásával egyre veszteni fog jelentőségéből.

A **megye városhálózata statisztikai-igazgatási értelemben igen sűrű**, de ez a sűrűség viszonylagos, mivel a városok óriási határa következtében (Szeged ez alól kivétel) a centrumok valójában nincsenek túl közel egymáshoz. A jelentős külterületi, illetve egyéb belterületen élő népesség miatt a járásközpontok térségi szerepe a valóságban sokkal nagyobb, mint ami a mindössze 4-6 közigazgatási egységből álló járásból következne.

A városok markáns mezővárosi illetve nagyvárosi tengelyekre szerveződnek, melyek egyúttal a Dél-Alföld illetve a DKMT eurorégió potenciális fejlődési tengelyei:

- Kecskemét – Kiskunfélegyháza – Kistelek – Szeged;
- Kiskunfélegyháza – Csongrád – Szentes – Orosháza – Békéscsaba – Gyula – Nagyszalonta – Nagyvárad;
- Szeged – Hódmezővásárhely – Orosháza – Békéscsaba – Berettyóújfalu – Debrecen;
- Szeged – Makó – Arad;
- Szeged – Szabadka – Újvidék – Belgrád.

A **megyét, közvetlenül a határai mentén, városok egész sora veszi körül**. Közülük legnagyobb a 106 ezer lakosú Szabadka, mely Szegedtől mindössze 45 kilométerre fekszik. Bács-Kiskun megye területén a 29 ezer lakosú Kiskunfélegyháza és a 11 ezer lakosú Kiskunmajsa, északon Jász-Nagykun-Szolnok megyében található a 8,2 ezer lakosú Kunszentmárton, illetve keleten, Békés megye területén négy város: a 16 ezer lakosú Szarvas, a közel 28 ezer lakosú Orosháza, a 6 ezer lakosú Tótkomlós, és az 5,3 ezer lakosú Mezőhegyes. E városok és a megye városainak ellátó-szervező szerepének hatásköre, vonzáskörzete nagymértékben átfed egymáson, ami megfelelő kooperáció, munkamegosztás mellett, kihasználva a szinergiákat, a térség dinamizálásának sajátos alföldi lehetőségét biztosíthatná.

A megye települések harmada (22 település) megyehatáron fekszik. A kisebb peremtelepülések esetében sokszor más megyék városaihoz való intézményi-munkerőpiaci kapcsolódás esetenként racionálisabb, mint a megyén belüli kapcsolat építése, vagy legalábbis választási lehetőséget kínál. Ez a területfejlesztés jelenlegi merev struktúrájában esetenként konfliktusokat okozhat.

A megyét is érintő folyók további jelentős városhálózat formáló tényezők, melyek összekapcsolják a megye városait a tágabb térség városaival.

- Tisza mente: Szolnok /Törökszentmiklós– Tiszaföldvár – Kunszentmárton – Szentes/ Csongrád – Mindszent – Hódmezővásárhely – Szeged – Törökkanizsa /Magyarkanizsa – Zenta – Óbecse – (Belgrád);
- Maros menti városok: Szeged – Makó – Arad;
- Hármas-Körös menti városok: Nagyvárad – Gyomaendrőd – Szeghalom, illetve Gyula – Békés – Gyomaendrőd – Szarvas – Kunszentmárton – Csongrád

A **párosan elhelyezkedő hídfővárosok-községek**, egymással összefogva, a megye ma még kihasználatlan fejlesztési potenciáljai: Csongrád-Szentes, Szeged-Hódmezővásárhely, Makó-Kiszombor, de ide sorolható Apátfalva/Magyarcsanád-Csanád (Vajdaság) is. A hídfőkhöz kapcsolódó város-város (város-község, község-község) párok a Tisza-vízgyűjtő Programrégió Önkormányzati Társulás által tervezett Tisza-stratégia koncepciójának meghatározó tényezői.

Települések közigazgatási szerepköre

Megyeszékhely | Megyei jogú város | Járásszékhely | Közös önkormányzati hivatal székhelye | Saját önkormányzattal rendelkezik

Lakónépesség

50 000 főnél több | 20 000 - 50 000 | 10 000 - 20 000 | 5 000 - 10 000 | 2 500 - 5 000 | 1 000 - 2 500 | 500 - 1 000 | 500 főnél kevesebb

69. ábra: Csongrád megye településeinek népessége és városhálózata, 2017. január 1-én

A városhálózat még mindig a **megye szétszakadását tükrözi egy relatíve dinamikus Szeged környéki térségre (Szegedi és Mórahalmi járások)** illetve a zsugorodó északi és tiszántúli térségekre. Csongrád és Kistelek népességfogyása valamelyest kisebb mértékű, mint a Tiszántúli térségé, ami talán az autópálya könnyebb elérhetőségével magyarázható.

A megye városhálózatának sajátossága, hogy hazai viszonylatban nagy arányt képviselnek a népességük alapján széleskörű városi szerepet betölteni képes városok. Általában a 10 ezer főt elérő, vagy azt megközelítő népességű városokat szokta a szakma ide sorolni. A megye városainak fele ebbe a kategóriába tartozik. Két kistérségi központ – Kistelek és Mórahalom – népessége nem éri el a 10 ezer főt, de közülük Mórahalom népessége dinamikusan növekszik, évente 50-60 fővel. Mórahalom gazdasági-munkaerőpiaci szerepe messze felülmúlja az ország számos hasonló nagyságú településének ugyanezen szerepeit.

	Megyei jogú város	Járásszékhely	Egyéb város	Népesség		Népességváltozás	
				2011	2017	2001-2011 (%)	2011-2017 (%)
Csanádpalota	—	—	+	2923	2794	- 9,6	-4,4
Csongrád	—	+	—	17.242	16165	-8,2	-6,2
Hódmezővásárhely	+	+	—	46047	44009	- 6,8	-4,4
Kistelek	—	+	—	7.103	6960	- 5,2	-2,0
Makó	—	+	—	23683	22.546	- 8,2	-4,8
Mindszent	—	—	+	6.914	6560	- 5,5	-5,1
Mórahalom	—	+	—	5804	6100	+6,1	+5,1
Sándorfalva	—	—	+	7871	7850	+0,9	-0,3
Szeged	+	+	—	168048	161137	+-0,1	-4,1
Szentes	—	+	—	28.509	27266	-9,9	-3,7
Összesen	**2**	**7**	**3**	**210232**	**202353**	**- 2,0 %***	

10) táblázat: Csongrád megye városhálózatának fontosabb adatai (KSH 2011. és 2017. évi Helységnévkönyvek alapján saját szerkesztés)

Településhálózat jellemzői

A 2010. évi KSH helységnévkönyv adatai szerint Csongrád megyében 60 település található. A településhálózat az elmúlt 2 évszázad folyamán jelentős mértékben átalakult, egyrészt új alapítások (lásd Makói kistérség aprófalvai, XIX. sz. első harmada-közepe), másrészt községalakítások (1950-es évek) formálták (lásd Szeged térsége). Ennek köszönhető, hogy a megyében a települések kiterjedése és a településszövet jellege meglehetősen változatos: az órás határú városoktól (Hódmezővásárhely, Szentes, Makó) a rövidesen területhiánnyal szembesülni kényszerülő megyeszékhelyig, a hatalmas tanyavilággal rendelkező falvaktól az aprófalvakig minden előfordul e viszonylag kisterületű megyében. Településforma tekintetében jelentős erodáló tényezők voltak a tanyák felszámolására tett kísérletek a TSZ rendszer kiépítésének évtizedeiben.

Településnagyság népesség szerint (fő)	*Kis- és aprófalvak*		*Középfalvak, kisvárosok*		*Nagyfalvak, kisvárosok*		*Közép- és nagyváros*		*Kistérség települ-ései összesen*	*Ebből város*
	-499	*500-999*	*1000-1999*	*2000-3999*	*4000-9999*	*10 000-29 999*	*30 000-49 999*	*50 000-*		
Járás neve	Települések száma									
Csongrádi	—	—	2	1	—	1	—	—	**4**	**1**
Hódmezővásárhelyi	—	—	2	0	1	—	1	—	**4**	**2**
Kisteleki	—	—	3	2	1	—	—	—	**6**	**1**
Makói	5	2	2	5	—	1	—	—	**15**	**2**
Mórahalmi	—	1	1	7	1	—	—	—	**10**	**1**
Szegedi	1	2	3	2	4	—	—	1	**13**	**2**
Szentesi	2	1	2	1	1	1	—	—	**8**	**1**
Megye összesen	**8**	**6**	**15**	**18**	**8**	**3**	**1**	**1**	**60**	**10**

11) táblázat: Csongrád megye településhálózata (KSH. 2017. évi Helységnévkönyve alapján saját szerkesztés)

A fenti táblázat jól mutatja a megye településhálózatának sajátosságait. A Makói járás kiugrik az aprófalvak és kisfalvak nagy számával, míg a Szegedi járásban a 4 ezer főt meghaladó népességű települések nagy száma feltűnő. A tiszántúli három járás népességének közel 70 %-a a három óriás határú városban (kistérségi központokban) lakik (ez a korábbihoz képest nem változott), miközben a három Duna-Tisza közi járásszékhely városban csak a járások népességének 42%-a él (korábbi vizsgálatban ez 45 % volt). A Szegedi járásban, az agglomerációs települések nagy (és néhány esetében még növekvő) népessége ellenére a népesség 85%-a élt a megyeszékhely közigazgatási területén 2017 elején (2010-ben ez az arány 81 % volt).

A városok nélkül is vizsgáltuk a városokat. A Szegedi járás községei még mindig – igaz, igen csekély mértékű növekednek, miközben a megyeszékhely népessége látványosan csökken. A Hódmezővásárhelyi, a Szentesi, a Mórahalmi járásban és a Kisteleki járásban a községek zsugorodásának üteme jóval meghaladja a városokét, noha közülük a tiszántúliak zsugorodásának mértéke is jelentős. A Csongrádi és a Makói járásban, kb. azonos ütemben zsugorodik a járásszékhely és járása.

Központi belterületen kívüli települések

Csongrád megye hagyományosan tanyás térség. A tanyavilág erodálódása ellenére még mindig jelentős az a népesség, amelyik nem a központi belterületen lakik. Noha e lakott helyeknek csak egy része tanya (mezőgazdasági üzemközpont állandó lakással), mégis ez az adat a lehető legjobb, amivel a tanyás jelleg súlya, jelentősége leginkább mérhető. A központi belterületen kívül élőkről csak a népszámláláskor készülnek elkülönített felmérések, így az utolsó adatunk 2011-ből származik. Ekkor Csongrád megyében 41300 fő lakott a központi belterületeken kívül, ami a megye akkor népességének több mint 10%-a. A 2011-ben készült vizsgálat „közel 40 ezer fős népességről" számol be. Ehhez képest a jelenlegi szám növekedésről tanúskodik. A tendencia a szomszédos Jász—Nagykun-Szolnok megyében is hasonló, ott kétezer fővel nőtt a központi belterületen kívüli népesség.

A legtöbb olyan központi belterületen kívüli lakott hely ahol ténylegesen élnek is, Szentes közigazgatási területén található, számuk 32. Hódmezővásárhely és Szeged területén 29, Makó területén 20, Sándorfalva területén 17, Csongrádén 16. A községek közül Csanytelek, Ópusztaszer és Ásotthalom területén haladja meg a 10-et a központi belterületen kívüli települések száma. A központi belterületen kívül élő népesség tekintetében a nagyobb városokon túl Szatymaz, Domaszék és Balástya igényel kiemelt figyelmet. E falvakban a központi belterületen kívül élők száma meghaladta 2011-ben a 2000-t.

Balástyán a népesség 61%-a, Csengelén 56%-a, Szatymazon 52%-a, Zákányszéken 47%-a, Domaszéken a 46%-a, Ruzsán a 43%-a, Ásotthalom és Csanytelek községekben a népesség 44%-a, Tömörkényben 42%-a élt 2011-ben a központi belterületen kívül. 30%-ot meghaladta Felgyő, Ópusztaszer, Pusztaszer, Bordány, Forráskút, Öttömös, Zsombó, Dóc településeken. 20%-ot Székkutas, Baks, Mórahalom, Pusztamérges, Üllés, Derekegyház, Nagytőke településeken. 10%-ot elérő még Hódmezővásárhely, Nagylak, Algyő, Röszke, Nagymágocs területén.

A járások közül a Szegedi és a Mórahalmi azok, ahol a legnagyobb a központi belterületen kívül élők száma: az érintett megyei népességnek több mint a fele, 22 ezer fő élt itt a 2011. évi népszámláláskor. Népességarányosan a Kisteleki és a Mórahalmi járások adatai kiugróak: a Kisteleki járás területén a népesség 30%-a, a Mórahalmi járás területén a népesség 34%-a élt 2011-ben a központi lakott helyen kívül. A megyei adottságokhoz képest a mások szélsőség a Makói járás, ahol a népességnek mindössze 2%-a élt 2011-ben a központi belterületen kívül.

A ténylegesen tanyás települések lehatárolása többnyire a külterületen élők aránya alapján történik. A 2010-ben készült vizsgálat az akkor hatályos **Országos Területfejlesztési Koncepciót** (OTK) vette alapul. Eszerint **tanyásnak azok a települések tekinthetők, ahol 2001-ben legalább 200 fő élt külterületen és ez a település teljes népességnek legalább 2%-át tette ki.** Eszerint a megye 60 települése közül 32 település volt tanyásnak tekinthető: a Duna-Tisza köze 26 települése közül 24(!), míg a Tiszántúl 33 települése közül mindössze 8 tekinthető tanyásnak, bár közöttük olyan nagyhatárú települések is, mint **Hódmezővásárhely és Szentes, melyek külterületi népessége 2001-ben összesen 5400 fő volt. Ez a szám 2011-ben már meghaladta a 6 ezret!** 25 településen a népesség több mint 20 %-a, 17 településen több mint 40, négy településen 50 %-ot meghaladó volt a központi belterületen kívüli népesség. 2001-ben 15 településen, 2011-ben 14 településen több mint ezren, közülük 7 településen több mint kétezren éltek külterületen, ez utóbbi szám 2011-ben is áll. **Hódmezővásárhely külterületi népessége akkor csaknem elérte a háromezer főt, 2011-ben már 4500 fő élt Hódmezővásárhelyen a központi belterületen kívül!**

70. ábra: Központi belterületen kívül élő népesség, 2011. évi népszámláláskor

Szeged, mivel határának nagy részét az 1950-es években elvesztette, nem tekinthető tanyás településnek annak ellenére, hogy **a központi belterületen kívül élő népessége 2001-ben közelítette a 3 ezer főt, 2011-ben már meghaladta az 5 ezer főt**! E népesség kisebb része valóban tanyán élt, ám nagyobb részét a zártkertekben vették számba, mely Szeged külterületén igen nagy területet foglal el.

Sűrűségében és hagyományos földhasználatában is különböznek egymástól a Duna-Tisza közi homokhátsági tanyás települések (sűrűbb) és a tiszántúli (ún. „feketeföldi") tanyák települései (szórtabb elhelyezkedés, eredetileg elsősorban legelőgazdálkodás céljára kialakult később nagyobbrészt szántóföldi illetve komplex gazdálkodásra átállt, a központi településektől jellemzően jóval nagyobb távolságban fekvő tanyák és tanyaközpontok).

71. ábra: Központi belterületen kívül élő népesség aránya, 2011. évi népszámláláskor

A megye homokhátsági települései, összesen 18-an 2013-tól csatlakoztak a Duna–Tisza–közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanácshoz (http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/duna-tisza-kozi-homokhatsagi-tersegi-fejlesztesi-tanacs)

A tanyák használatáról a 2005. évi MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete által irányított, és a VÁTI, valamint a Gödöllői Egyetem részvételével készült átfogó **„Tanyakutatás"** keretében történt pontos felmérés http://www.alfoldinfo.hu/tanyakutatas). E felmérés a következő alapján a következő típusokat különítették el a kutatók a használat alapján:

A *Homokhátság fenntartható fejlesztésének előzetes megvalósíthatósági tanulmánya,* melynek Tanyákkal kapcsolatos megállapításai nagyobb részt a fenti tanyakutatáson alapulnak, a gazdasági tanyák arányának erőteljes, 20-25 %-os csökkenését prognosztizálja, tekintettel a romló természeti feltételekre. 2011 során tartott kistérségi bejárásaink során a Csongrád megyei **homokhátsági kistérségek települései mindazonáltal ezzel ellentétes folyamatról számoltak be**: a fólia és az üvegház terjedése, melynek használata elsősorban a geotermikus energia hasznosítására épül, a romló természeti feltételek ellenére is életképessé teheti a tanyás gazdálkodást. Különösen Szeged környéki településeken pedig a lakótanyák, és a rekreációs (elsősorban

lovas-) tanyák számának növekedése is jellemző. A 2001. évi népszámlálást követő látványos növekedés hátterében szociális kényszerek is állhatnak.

72. ábra: Homokhátság

A tanyás településeken belül különösen problematikus a központtól távol eső tanyák helyzete. 22 település területén 3 vagy annál több külterületi lakott-hely, illetve egyéb belterület távolsága meghaladja az 5 km-t a központi belterület centrumától, közülük 6 esetében a 10 km-t. Makó és Szeged területén 3 vagy annál több külterületi lakott-hely legalább 15 km-re van a város centrumától, Szentesen számos külterület és egyéb belterület távolsága meghaladja a 20 km-t, sőt van olyan, amelynek a centrumtól mért távolsága a 30 km-t is meghaladja.

Tanyatípusok	Arányuk a vizsgált 39698 tanyán belül (%)
Mezőgazdasági nagyárutermelés	2,5
Mezőgazdasági kisárutermelés	16
Önellátó gazdálkodás	23,8
Vendéglátó tanya	0,4
Egyéb gazdasági tevékenység	1,4
Több lábon álló tanya	2,6
ÖSSZES GAZDASÁGI	**46,7**
Lakó	6,3
Nyaraló	7,9
Szociális	7,3
ÖSSZES NEM GAZDASÁGI	**21,4**
Lakatlan	21,3
Összedőlt	10,6
ÖSSZES MEGSZŰNT	**31,9**

12) táblázat: Tanyatípusok aránya

Zártkertes települések

A megye területhasználatában igen jelentős szerepet játszanak a zártkertek. A II. világháború előtt elsősorban **szőlőként művelt** kertek egy jelentős része a 20. században **hétvégi pihenést szolgáló kiskertekké, esetenként üdülőterületté** vált. A zártkertek egy része eleve hétvégi kiskert céljára osztott területek. A rendszerváltás után a hétvégi ház/kiskert iránti igény csökkenőben van, miközben egyre nagyobb a nyomás a lakóterületté történő átminősítésre. E területek telekosztása, közterület-hálózata csak telekrendezéssel válhat alkalmassá a 21. sz-i előírásoknak megfelelő lakóterület kialakítására. Az utóbbi években egyre terjed az gyakorlat, hogy az infrastruktúra kiépítésének költségeit a telektulajdonosoknak kell állniuk, ezzel is mérsékelve az átminősítési szándékokat. A zártkertekbe történő bejelentkezést ugyanakkor az önkormányzatok nem tudják megakadályozni, így esetenként a zártkertek, csakúgy, mint egyes tanyás településrészek, a szociális problémák gyűjtőhelyévé válnak. Bár a zártkert fogalma a jogszabályokban megszűnt, a földhivatal továbbra is számon tartja. Ugyanakkor a megye területén a kertgazdálkodás a szocializmus idején is meghatározó szerepet játszott és a megye vezető szerepét e téren a rendszerváltás után is megőrizte.

A **megye legnagyobb zártkerttel rendelkező települése Csongrád** (csaknem 900 hektár), az Öregszőlők területe. Szeged zártkertként nyilvántartott területe 750, Szentesé 540, Makóé 440, Hódmezővásárhelyé 410 hektár a TAKARNET aktuális tájékoztatási szerint (http://www.takarnet.hu/pls/tknet/hivatalok_p.hivatallista). A községek közül Kiszombor és Szatymaz területén vannak a legjelentősebb zártkertek nyilvántartva (360 illetve 220 hektár). 100 hektárt meghaladja Mindszent, Sándorfalva, Apátfalva, Magyarcsanád, Domaszék, zártkertes területeinek nagysága, az utóbbi három a Maroshoz, Sándorfalván többségük tavakhoz, a mindszenti zártkert a Tiszához kacsolódik. Zsombó, Bordány, Újszentiván, valamint Székkutas rendelkezik még 50 hektárnál nagyobb (de 100 hektárnál kisebb) zártkerttel.

A zártkert funkciójának leginkább az **intenzív kertészet** felel meg, mely jelentős arányokat ölt Szentes (fóliázás), Makó és egyre terjed a Mórahalmi járás területén is.

4.2. TERÜLETHASZNÁLAT

A térszerkezet alakulását, a területfelhasználás változásait és a tendenciákat a sorton következő fejezetek térségi területfelhasználási kategóriánként kerül bemutatásra. A közlekedési és energetika fejezet (műszaki infrastruktúra-hálózat) szintén tartalmazza a tendenciákat és a változásokat.

4.2.1. Mezőgazdasági térség

A megye területén a mezőgazdasági árutermelés a meghatározó a jó minőségű termőföldnek köszönhetően. Hasonlóan más síkvidéki európai térségekhez, igen magas a szántóterületek aránya, ezzel Csongrád a megyék sorában országosan a negyedik helyen áll, mindössze Békés, Tolna és Jász-Nagykun-Szolnok előzi meg (2010-ben még 3. volt). A területek mezőgazdasági művelését a MEPAR térkép is jól jellemzi (31. ábra a 3.3.1 fejezetben). A művelés jellegét a területek termőhelyi adottságai határozzák meg. Csongrád megye területein a mezőgazdasági termelés az elsődleges, dominánsan a keleti területeken találhatók nagy összefüggő szántóterületek. A google légifotót vizsgálva a fóliasátras területek nagysága is növekedett a homokháti tanyás térségben.

73. ábra: Kistelek 2007 és 2017

74. ábra: Ásotthalom 2007 és 2017

A termőföldek védelmével összefüggésben a hatályos térségi szerkezeti terv az OTrT által biztosított lehetőséggel élve a mezőgazdasági térség mellett a vegyes területfelhasználású térség összefüggő rendszerét is kijelölte, ahol azt a táj- és természetvédelmi szempontok is indokolták. A vegyes területfelhasználású térségben a mezőgazdasági és erdőgazdasági célú területfelhasználás egyaránt fontos. Ilyen vegyes terület a folyók – Tisza, Körös, Maros – térségében, valamint az erdőgazdálkodási térségek által halmozottan érintett (50 hektár alatti területen), ám gyenge termőhelyi adottságú mozaikos tanyás terület, a Homokhátság térségében található.

75. ábra: Területfelhasználási egységek (forrás: Csongrád Térségi Szerkezeti Terv)

A termőföldhasználat változása

76. ábra: Földterületek művelési ág szerinti megoszlása Csongrád megyében – 2017 (forrás: KSH)

A megye termőföldhasználatának változásait az új Corine felszínborítás adatbázisa (jelenleg csak a Corine Land Cover 2006-2012 érhető el) nélkül nem tudjuk más megbízható adatok hiányában elvégezni, ezért most csak a KSH területi adataiból vezethető le a változás, melyet a korábbi 3.3 Termőföld védelem fejezetben már bemutattunk a mezőgazdasági területek vonatkozásában. 2010 és 2017 között csökkent a szántó területe 4%-kal, a konyhakert területe 40%-kal, a szőlő területe 29%-kal, a gyümölcsös területe 22%-kal, a nádas 45%-kal, a halastó pedig 5%-kal. A gyep 24%-kal növekedett. Az erdő területe nem változott. A művelés alól kivett terület a 2010-es évhez képest csökkent 2,3%-kal.

4.2.2. Erdőgazdálkodás

Csongrád megye területén az erdőborítottság nagyon alacsony, nem éri el a 10 %-ot. Ezzel az ország harmadik legkevésbé erdősült megyéje Békés és Jász-Nagykun-Szolnok mögött. Nagyobb egybefüggő erdőterület csak a folyók hullámtereiben és az árvízvédelmi töltések mentén találhatók. (pl. Tisza, Maros, Hármas-Kőrös, holtágak mentén, a Mártélyi és Ópusztaszeri Tájvédelmi Körzet területén). A megye nyugati részén (Homokhátság) rendkívül mozaikosan kisebb-nagyobb foltokban találunk homoki erdőterületeket (Ásotthalom, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa, Üllés). A megye keleti részén a jó minőségű termőföld miatt a művelt szántóföldek között nagyon kevés erdősáv található és legfeljebb a dűlőutak mentén található mezővédő erdősáv, fasor, mezsgye. Az 50 hektárnál nagyobb összefüggő erdőterület a hullámtereken kívül alig lelhető fel a Tiszántúli térségben: a NÉBIH által szolgáltatott térképi állomány alapján Árpádhalom, Derekegyház, Földeák, Hódmezővásárhely, Nagymágocs és Szegvár település tartozik ezek közé.

Csongrád megye területén belül az erdő művelési ágú terület nagysága a FÖMI 2018. évi adatszolgáltatása alapján 38 644 hektár, az erdősültség nagyon alacsony, 8,88 %, mely érték 2010 óta nem változott.

A NÉBIH által szolgáltatott adatok szerint a megyében található elsődlegesen gazdasági, közjóléti és védelmi rendeltetésű erdő terület 2017-ben összesen 37 882 hektár volt. Egyéb besorolású erdő részlet 1980 hektár volt. A legnagyobb arányú a gazdasági rendeltetésű erdőterület 65%-kal, utána következik 32,8%-kal a védelmi célú erdő és 2,17%-kal a közjóléti erdő.

Jelenleg az erdőgazdálkodási célú térség területe az ökológiai hálózaton belül meghatározó, elsősorban a Tisza hullámterén és a Maros mentén vannak összefüggő erdők. A hatályos térségi szerkezeti terven is elsősorban itt találhatók az összefüggő nagyobb erdőgazdálkodási térségek. További jelentős erdőgazdálkodási térség található a Homokhátság térségében. A megye többi területén mozaikosan találhatók meg az erdőterületek. A hatályos térségi szerkezeti terv a mozaikosan már meglévő erdőterületeket a Homokhátság területén kiegészítette nagyobb erdőgazdálkodási térségekké.

A hatályos OTrT a Homokhátság mozaikos, az Alföld erdősültségénél lényegesen nagyobb erdősültségét igen nagyvonalúan megnöveli, oly mértékben, hogy lényegében a térség közel 50%-os erdősültségével számol. Több település esetében az OTrT szerinti távlati erdősültség mértéke 50-80% (Ásotthalom, Kistelek, Öttömös, Pusztaszer, Ruzsa, Üllés), ami a települések mezőgazdaságra alapozott gazdasági potenciálját nagymértékben csökkentené. A megyei területrendezési terv távlatában nem volt reális ilyen nagyságú erdőfejlesztési cél, ezért a terv a mozaikos erdők összefüggő rendszerét megtartva csökkentette a Homokhátságban az OTrT által kijelölt erdőgazdálkodási térség területét. Ezzel hangsúlyozva, hogy a Homokhátság kedvezőtlen termőhelyi adottságai ellenére a táj eltartó képességében meghatározó a mezőgazdaság szerepe. Mivel szabadon erdősíthetőek a kijelölt területeken kívüli területek is, a terv a Homokhátság erdőgazdálkodási térségen kívüli térségeit vegyes területfelhasználású térségként jelöli, mivel itt a mezőgazdaság mellett az erdőterületeknek is nagyobb teret kell biztosítani a tájfejlesztés során.

A 2014-ben módosított OTrT erdőgazdálkodási térségeit a megyei terv több olyan településen bővíti, ahol az országos terv egyáltalán nem jelöl erdőt, ilyen település Bordány, Domaszék, Kövegy, Kübekháza, Óföldeák, Szatymaz, Tiszasziget, Tömörkény, Újszentiván, Zsombó. Az alábbi településeken sem az országos, sem a megyei terv nem jelöl erdőt: Ambrózfalva, Csanádalberti, Királyhegyes, Nagyér, Pitvaros és Székkutas.

Mivel az OTrT nem ad lehetőséget 50 ha-nál kisebb erdők jelölésére, így a hatályos terv csak az annál nagyobb erdőgazdálkodási térségeket ábrázolja. Így a szerkezeti terv nem tükrözi a megye valóságos erdősültségét, a meglévő összes erdőterületet.

Kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek

A kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezetet és az erdőtelepítésre alkalmas terület övezetet a hatályos megyei terv tartalmazza. A kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete - Bordány és Kövegy kivételével - az összes településen megtalálható. 9 településen 500 hektár felett van a kiváló termőhelyi adottságú erdőterület (Algyő, Ásotthalom, Baks, Csongrád, Dóc, Hódmezővásárhely, Ópusztaszer, Szeged és Szentes). Ezek közül is kiemelkedik Ásotthalom, Baks és Dóc, mivel a település területének több, mint 10 %-a kiváló erdő övezetbe esik. A hatályos OTrT szerint 18 településen növekedett több mint 10 hektárral az övezet kiterjedése, ebből 8 településen több mint 30 hektárral: Algyő, Ásotthalom, Deszk, Dóc, Hódmezővásárhely, Ópusztaszer, Sándorfalva és Szeged területén. Az övezet területének csökkenése 9 településen történt, mely általában 10 hektár alatt volt kivéve Árpádhalom, Nagymágocs és Derekegyház településeket. 10 településen nem változott az övezet nagysága.

77. ábra: Elsődlegesen erdő rendeltetésű területek (forrás: NÉBIH 2017.)

Összességében 726 hektárral nőtt az övezet kiterjedése a megyében.

A mellékelt vizsgálati térkép az OTrT lehatárolását mutatja a hatályos MTrT-vel együtt.

Az OTrT fogalom meghatározása szerint az övezetbe:

„az őshonos fafajokból álló erdőtársulások fenntartására leginkább alkalmas és az erdő hármas rendeltetését - védelmi, gazdasági, közjóléti - egymással összhangban a legmagasabb szinten biztosítani képes erdőterületek tartoznak.”

Az övezetre vonatkozóan az OTrT két szabályt tartalmaz.

Egyrészt, a külszíni bányatelek megállapítása és bányászati tevékenység engedélyezése a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehetséges.

Másrészt, új beépítésre szánt terület nem jelölhető ki. A megye erdőkben való szegénysége miatt a kiváló termőhelyi adottságú erdőterületeken sem beépítésre szánt területek kialakítása, sem külszíni bányászat nem lenne szerencsés. Közvetlen települési térség mentén helyezkedik el az övezet több településnél is, pl. Algyő, Ásotthalom, Hódmezővásárhely, Ópusztaszer, Mindszent, Ruzsa, Szeged esetében.

78. ábra: Kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek

A megyei területrendezési terv ajánlása az övezethez a következő:

2.3.2. Ösztönözni kell az övezet termőhelyi adottságainak megfelelő őshonos erdőállományainak megőrzését, a tájidegen erdőállományok őshonos erdőállományokra történő fokozatos lecserélését, valamint a folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodási módszerek elterjedését.

Az **erdőtelepítésre alkalmas terület övezete** adatszolgáltatás nélkül tervezői javaslatként került kijelölésre. Az övezet kijelölése az OTrT fogalom meghatározása alapján történt, amely szerint az övezetbe azok a többnyire gyenge termőképességű mezőgazdasági területek tartoznak, amelyeknél gazdasági, vidékfejlesztési, vagy környezetvédelmi szempontok indokolják az erdők létesítését, és azt természetvédelmi vagy termőhelyi okok nem zárják ki. A megye területén a térségi szerkezeti terv szerinti erdőgazdálkodási térség kiemelten a Homokhátság és a folyók nagyvízi medrének területén található. Így az erdőtelepítésre alkalmas területek is ezen térségekben koncentrálódnak. Az övezet kijelölése figyelembe vette továbbá a hatályos településrendezési tervek erdőtelepítésre vonatkozó javaslatait. (pl. Algyő, Szeged, Hódmezővásárhely, Szentes).

4.2.3. Vízgazdálkodási térség

Alapvetően meghatározza Csongrád megye térszerkezetét hazánk keleti felét átszelő **Tisza**, az északi határnál a **Hármas-Körös**, valamint a déli részen a **Maros**. A folyók a valós kiterjedésüknek megfelelően kerültek feltűntetésre az országos területrendezési tervben, ezért szinte **elvesznek a térképen**, ugyanakkor **térszervező, téralakító hatásuk széles sávban sugárzik ki.** Ez a széles sáv ráadásul **komplex szerepű**, hiszen a vízgazdálkodás (árvízvédelem, a megyei síkvidéki vízelvezető és vízpótló rendszerek csatlakozó sávja) mellett ökológiai folyosó (természetközeli élőhelyek), vízi turisztikai folyosó, valamint a gazdálkodás (mezőgazdaság) **összetett, érzékeny, finom rendszerét alkotja,** mely „komponensek" jelenléte részterületenként erősen változik. Az alábbi részletek jól mutatják, hogyan változik a Tisza sávjának szerepe.

*79. ábra: **Mindszent-Horgola –** vízgazdálkodás, árvízvédelem, kiskertes művelés (kertes mezőgazdasági terület), üdülőtelep, strand, ökológiai folyosó*

*80. ábra: **Szegvár** – vízgazdálkodás (árvízvédelem), mezőgazdaság, erődgazdálkodás, ökológiai folyosó*

*81. ábra: **Felgyő** – árvízvédelem, természetvédelem*

*82. ábra: **Szeged-Belváros** – Árvízvédelem, turizmus, rekreáció, sport, ökológiai folyosó*

Ezek a sávok ráadásul a monoton síkvidéki tájban **sajátos tájképi értéket** képviselnek annak mozaikosságával.

Sajnos a térségi szerkezeti terven ez a sáv csak **különböző jelmagyarázati elemek együtteseként** jelenik meg, amelyek együttesen csak utalnak, de nem fejezik ki ezt az összetett szerepet: változó arányú vízgazdálkodási, erdőgazdálkodási, vegyes területfelhasználású, települési térség, elsőrendű árvízvédelmi fővonalak, kikötők, keresztirányban közlekedési elemek, közcsatornák.

Települési szinten egy árnyalattal jobb a helyzet, bár ellentmondásos, hogy a hullámtér területét (mai szakmai szóhasználattal nagyvízi meder területét) vízgazdálkodási térségbe kell sorolni. A települési tervekben a többszintes területfelhasználást célszerű alkalmazni.

A megye többi részén elsősorban a **belvízvédelemmel** és a **mezőgazdasággal** összefüggően találhatunk vízgazdálkodási területeket: a közcsatornák, a vízpótló rendszerek, belvíztározók és a halastavak sűrűn behálózzák a megyét. A területrendezési tervek léptékéből adódóan a közcsatornák csak vonalas elemként jelennek meg, ugyanakkor a településrendezési eszközökben vízgazdálkodási területként kell kijelölni. Az OTrT a következő csatornákat jeleníti meg **országos jelentőségű csatornaként**: Algyői-főcsatorna, Kórógy-ér, Kurca, Veker-ér, K-1 öntözőcsatorna, Királyhegyesi-Szárazér.

Összességében a vízgazdálkodási területek érzékeny, összefüggő rendszert alkotnak, melyek fenntartása, fejlesztésének elősegítése kiemelt területrendezési feladat is.

4.2.4. Beépített területek változása

Az elmúlt hét évben **folytatódott a beépített területek** növekedése. A beépítés mértékének vizsgálatára a Google Earth 2011 és 2013 közötti valamint a 2018-ban készült légi fotóját elemeztük. Ez alapján megállapítható, hogy az elmúlt 7 év alatt mindössze öt településen történt olyan jellegű **zöldmezős beépítés**, amelynek területrendezési szinten is jelentősége van. A legjelentősebb mértékben **Szegeden és Mórahalom** nőtt a beépített területek nagysága. Szegeden megépült az egyetem **lézeres kutatóintézete** (ELI-ALPS) mintegy 13 ha-on és egy logisztikai vállalkozás 18 ha-on a Budapesti út mellett. Mórahalmon a kijelölt ipari park bővült új vállalkozások betelepülésével kb. 17 ha-on, illetve a Móradomb bővült/bővül a szabadidő eltöltéséhez kapcsolódó létesítményekkel. **Csongrádon és Hódmezővásárhelyen is** volt kisebb mértékű bővülés, de ezek mértéke csupán pár hektár. **Lakóterület bővülés nem jellemző a megyében**, holott elég nagy területek vannak kijelölve a településrendezési eszközökben. **Szegeden** és **Újszentivánon** indult meg új lakóházak építése: a megyeszékhelyen a Béketelep mellett, mintegy 25 ha-on, Újszentivánon a Szigeti út mellett, egy 6 ha-os tömbben. A **betelepülés folyamatos** a légifotók legfrissebb állapota szerint a betelepültség foka 5-10% körül mozog. Ezek a számok alacsonynak tűnnek, de természetesen nem jelenti azt, hogy a többi településen ne történt volna fejlesztés, csak ezeken a településeken nem zöldmezős területeket, hanem **már meglévő, kialakult területeket, esetleg barnamezős területeket hasznosítottak újra**, vagy belterületi foghíjtelkeket, üresen álló épületeket hasznosítottak, amely mindenképpen **követendő példa** a területgazdálkodás szempontjából.

83. ábra: Zöldmezős bővítések Szegeden

84. ábra: Zöldmezős bővítések Mórahalmon

85. ábra: Városok tartalékterületei a hatályos településszerkezeti tervek alapján (Saját ábra)

Erre szükség is van, hiszen a városokat érintő gyorselemzésünk alapján csak a városi ranggal rendelkező településeken közel **2000 hektár gazdasági** és közel **600 ha lakóterület** került kijelölésre a településrendezési eszközökben, miközben **betelepítésük kifejezetten lassú**. Gazdasági területek esetén nyilván nem lehet kizárni, hogy egy-egy nagyobb volumenű beruházás akár 80-100 ha új területet is igénybe vesz, ami miatt nagyobb településeken indokolt is lehet több száz hektárnyi fejlesztési területkínálat kijelölése. Csupán a városok térségi szerepét és méretét tekintve **hellyel-közzel arányosnak tekinthetők** a kijelölések néhány kivételtől eltekintve, de a kisebb településeken (községekben, egyes kisvárosokban) mindenképpen indokolt lehet a fejlesztési területek újragondolása, amennyiben több évtizedes folyamatos tervi jelölés ellenére sem történt meg az adott terület célirányos hasznosítása.

A lakóterületi fejlesztések – a lakóterületbe átsorolt zártkerti területeket nem számítva – jóval kisebb területen kerültek kijelölésre**, amely már valamivel józanabb fejlesztési gondolkodást tükröz.** Bár a lakónépesség változására vonatkozó legfrissebb elérhető adatokat tekintve bizonyos településeken ez a mérték is túlzottnak tekinthető.

A valós igény meghatározásához mindenképpen alapos települési szintű vizsgálatok szükségesek a településrendezési eszközök készítésekor.

Település	*Típus*	*Ha*
Csongrád	ipari/gazdasági	3,0
Szeged	kutatóintézet	12,6
	logisztika	18,4
Mórahalom	ipari/gazdasági	16,9
	szabadidő/sport	15,5
Hódmezővásárhely	ipari/gazdasági	1
Összesen		**67,2**

Összességében az elmúlt 7 évben kb. 70 ha-nyi új terület épült be, zömmel **mezőgazdasági területek** felhasználásával. Az új fejlesztések **vegyesen** jelentek meg, nagyobb súllyal gazdasági jellegű épületeket létesítettek. Kisebb arányban a szabadidő eltöltéssel, kutatás-fejlesztéssel összefüggő bővítés és lakóterületbővítés is történt a megyében.

A következő táblázat a települések beépített területének növekedését mutatja be az elmúlt 7 évben (Forrás: Google Earth alapján saját vizsgálat a fejlesztési területek vizsgálatával)

4.2.5. Építmények által igénybe vett térség

Az OTrT 6. § (1) f) kimondja, hogy az építmények által igénybe vett térség más térségi területfelhasználási kategóriába nem sorolható. Az építmények által igénybe vett térséget az adott építmény jellege szerinti települési területfelhasználási egységbe kell sorolni, ami általában különleges terület. Csongrád megye Térségi Szerkezeti Terve a 3 db. regionális hulladéklerakó területét sorolta ebbe a térségi kategóriába Felgyő, Hódmezővásárhely és Szeged területén.

4.3. KÖZLEKEDÉS

4.3.1. A megye közlekedés földrajzi helyzete

Az M5 autópálya és az M43 autópálya teljes kiépítésével a megyén áthaladó fő nemzetközi forgalmi irányok számára magas színvonalú kapcsolatok alakultak ki. Hiányoznak viszont a kelet-nyugati irányú gyorsforgalmi kapcsolatok, az M9 és M47 autóút megvalósítását az ágazati tervek csak nagytávon tervezik. A meglevő főutak (55. és 47. sz.) fejlesztésével a kelet-nyugati kapcsolatok is javultak. A megye keleti részén a főúthálózat sűrűsége alacsony. A meglevő közúti határátkelőhelyek időszakos túlterheltsége miatt az országos fejlesztési tervek a főúthálózat és a nemzetközi kapcsolatok jelentős fejlesztését irányozzák elő.

A mellékút hálózat szerkezete viszonylag kedvező, kevés a zsáktelepülés, a településközi kapcsolatok elsősorban a megye keleti felén hiányosak.

A vasúti hálózatban a nemzetközi kapcsolatok hiányoznak, az országon belüli kapcsolatok észak és kelet felé megfelelő sűrűségűek, de alacsony szolgáltatási színvonalúak, nyugat felé a közvetlen összeköttetés hiányzik.

A megye tengelyében folyó Tisza hajóközlekedésre alkalmas, de kihasználatlan a személyi- és teherszállításban egyaránt.

A légiközlekedés a megye egyetlen regionális jelentőségű szegedi repülőtere figyelembevételével nem meghatározó a közlekedési rendszerben.

Közúti közlekedés

Csongrád megye közúti hálózata helyzetének változása 2011 - 18 között

Gyorsforgalmi úthálózat

- 2015-ben elkészült az M43 autópályának a Makó, 4415 jelű összekötő út és az országhatár közötti szakasza, amely biztosítja a nemzetközi tranzitforgalom települések belterületét elkerülő lebonyolítását.

Országos főúthálózat

- 2018-ban átadták a 47. számú főút Hódmezővásárhely belterületét észak felől elkerülő 2x2 sávos nyomvonalát, a Szegedi útnál és a Szentesi útnál (45. sz. főút) különszintű, a Bodzási útnál és a Mártélyi útnál körforgalmú csomópontokkal
- 2015-ben elkészült az 55. számú főút Mórahalom belterületét északról elkerülő 2x1 sávos nyomvonala, 3 körforgalmú csomóponttal.
- Az 55. számú főút Szeged – Mórahalom szakaszán a 11,5 t terhelésre történő burkolat megerősítés keretében párhuzamos kerékpárút épült 2015-ben.
- 430. számú főútként jelölték ki a Makó (43. sz. főút) – Hódmezővásárhely (47. sz. főút) között, a volt 4415. jelű összekötő út nyomvonalát.
- 472. számú főúti besorolást kapott a Hódmezővásárhely belterületét délről elkerülő út a 47. sz. főút és 430. sz. főút között.

Országos mellékút – hálózat

- A 4434. jelű összekötő út Kövegy és 4425. jelű út közötti szakaszát új nyomvonalra helyezték az M43 autópálya építésével összefüggésben.
- A 4451. jelű összekötő út Nagylak keleti elkerülő szakaszának építése folyamatban van.
- A 55126. jelű Ásotthalom országhatárhoz vezető út 2011-ben készült el.

A korábbi tervben jelzett hiányzó településközi közúti kapcsolatok változatlanok:

- Tömörkény-Felgyő kapcsolat a 45119. jelű bk. út folytatásában,
- Hódmezővásárhely-Nagymágocs kapcsolat a 4405.j. és a 44116.j. utak között,

- Hódmezővásárhely, Bodzási út meghosszabbítása a térségi jelentőségű kikötőhöz,
- Derekegyház-Tompahát- Rárósi út, a 44115. j. út meghosszabbítása,
- Derekegyház-Tompahát-44116. j. út összekötése,
- Királyhegyes-Csanádpalota,
- Makó-Rákos - Földeák kapcsolat hiányzó része 4432.j. és a 4422. j. utak között,
- Hódmezővásárhely - Szikáncs - Hódmezővásárhely - Erzsébet, 4415.j.-4421.j. utak között,
- Hódmezővásárhely-Szikáncs-4422.j.ök.út kapcsolata,
- 4421.j.ök.út-Hódmezővásárhely-Kútvölgyi kapcsolata,
- Derekegyház – Szentes - Lapistó kapcsolat,
- Szentes-Lapistó-4449.j.út kapcsolat,
- 45.sz.főút-44116.j.út közötti kapcsolat,
- Hódmezővásárhely-Batida-47.sz.főút kapcsolata,
- Óföldeák-44122.j.bekötőút kapcsolata Hódmezővásárhely irányába,
- Óföldeák-45.sz.fúút déli irányban,
- Domaszék és Röszke között a 53302.j. bekötőút meghosszabbítása,
- Balástya-Sándorfalva kapcsolata,
- Királyhegyes-Pitvaros,
- Eperjes-Kondoros,
- Deszk-Kübekháza,
- Pusztamérges mellett az 5429.j.ök.út és az 5433.j.ök.út kapcsolata.

Kerékpáros közlekedés

A megye városainak belterületén jelentős hosszban kiépült a kerékpárút hálózat, egyes külterületi irányokban az országos úthálózat mentén csatlakozó szakaszokkal (Szeged, Hódmezővásárhely, Szentes).

A településközi kerékpárutak csak néhány nagyobb közúti forgalmú irányban, illetve a turisztikai célpontok felé épültek ki:

- Szentes-Csongrád
- Hódmezővásárhely-Mindszent
- Mórahalom-55.sz. főút mentén
- Kistelek-Ópusztaszer
- Makó-Kiszombor

Az országos kerékpáros hálózati elemek közül a Tisza és a Maros töltése jelenleg kiépítés nélkül is használt útvonalak.

Vasúti közlekedés

A megyét egyetlen, a nemzetközi és országos törzshálózatba tartozó vasútvonal érinti, a Budapest – Cegléd - Szeged irányú kapcsolatot biztosító 140 sz. vonal. A vonal megyei szakasza egyvágányú, villamosított.

Jelenleg a Szeged-Szabadka irányú vágányt kivéve hiányoznak a nemzetközi vasúti kapcsolatok. A Szabadka-Baja irányú megszüntetett kapcsolat hiányában Szegedről nincs nyugat felé közvetlen vasút forgalom.

Az országos törzshálózati vonalak közül a 130. sz. Tiszatenyő-Makó vasútvonalon Szentesnek, Hódmezővásárhelynek és Makónak közvetlen budapesti kapcsolata van, a 135. sz. Szeged-Békéscsaba vonalon elsősorban Szeged és Hódmezővásárhely között jelentősebb az utasforgalom.

Az országos mellékvonalakon a 147. sz. Kiskunfélegyháza – Szentes - Orosháza vonal közepes forgalmú, a 121. sz. Újszeged-Mezőhegyes vonal a szegedi vasúti híd és déli nemzetközi kapcsolatok hiányában kistérségi jelentőségű.

Légi közlekedés

Csongrád megye egyetlen regionális repülőtere Szegeden van. A repülőtérhez legközelebbi nemzetközi repülőtér a temesvári mintegy 100 kilométerre van. A szegedi repülőtér 50-60 fős repülőgépek fogadására alkalmas, jelentősebb fejlesztése nem várható.

Vízi közlekedés

A Tisza megyei szakasza hajózható, de vízi közlekedésre jelenleg kihasználatlan. A folyó nemzetközi vízi úttá nyilvánításától és a felsőbb szakaszok hajózhatósági feltételeinek javításától várható a közlekedés beindulása és a szegedi kikötő fejlesztése.

4.3.2. Az OTRT, és a hatályos megyei területrendezési terv közlekedési hálózati összefüggései

Közúti közlekedés

Gyorsforgalmi úthálózat

- M9: Mindhárom tervben közel azonos nyomvonalon szerepel a megye nyugati határa és az M5-M43 csomópont között (A megyei tervben Zákányszéket északról, az országos tervekben délről kerüli el).
- M 47: Az OTRT autóútként a Főúthálózat fejlesztési terve is 2 x 2 sávos autóútként a meglevő 47. sz. főút nyomvonalán tartalmazza. A megyei terv rögzítette az M47-nek a jelenlegitől független nyomvonalon kijelölendő gyorsforgalmi út igényét.

Főutak

- 45. sz. főút meghosszabbítása Hódmezővásárhely – Makó - Kiszombor felé, 430. számú főútként kijelölve megtörtént. Hódmezővásárhely keleti elkerülését az OTRT nem tartalmazza. Hódmezővásárhelytől északra a főúthálózat fejlesztési terv 2 x 2 sávos kiemelt főút kategóriát határoz meg, a korábbi tervekkel azonos nyomvonalú szentesi keleti elkerüléssel.
- Bánáti főút Hódmezővásárhely/47. sz. főúttól délre a szerb-román hármas határpont felé mindkét tervben azonos nyomvonalon szerepel.
- Az Orosháza - Derekegyház-Mindszenti Tisza-híd – Kistelek - Kiskunmajsa vonalon tervezett főút a terveken azonos nyomvonalon szerepel.

Kerékpáros közlekedés

Az OTrT-ben meghatározott országos kerékpárút hálózat Csongrád MTRT-vel azonos megyei szakaszai:

- Tiszamente kerékpárút (11-es jelű EuroVelo):
  Tiszaalpár – Csongrád – Baks – Ópusztaszer – Sándorfalva – Szeged-Röszke
- Dél-alföldi határmente kerékpárút:
  Ásotthalom – Szeged – Hódmezővásárhely – Orosháza
- Csongrádi kerékpárút:
  Kiskunmajsa – Szeged – Makó – Nagylak
- Kőrösvölgyi kerékpárút:
  Öcsöd – Csongrád – Kiskunfélegyháza

Vasúti közlekedés

Az OTRT és a megyei terv tartalmazza a szegedi vasúti kapcsolatok kiépítését, illetve a nemzetközi kapcsolatok kiépítését.

Az OTRT-ben a Balkán felé kijelölt nagysebességű vasúti pálya nyomvonala érinti a megyét, jelentős részben a 140. sz. vonallal azonos.

4.3.3. Csongrád megye meglevő és nemzetközi közlekedési kapcsolatai

86. ábra: Közlekedési hálózatok

Meglevő közúti kapcsolatok

Szerbia felé:	Röszke-Horgos 5. sz. főút
	Röszke-Horgos M5 autópálya
	Tiszasziget-Gyála 43104. jelű bekötő út
	Ásotthalom – Bácsszőlős
Románia felé:	Csanádpalota M43
	Nagylak 43.sz.főút
	Kiszombor-Nagycsanád 431. sz. főút
	Kisszombor-Óbéb

Tervezett közúti kapcsolatok

Szerbia felé:	Bánáti főút Szeged-Rábé
Románia felé:	Magyarcsanád - Nagycsanád

Tervezett vasúti kapcsolatok

Szerbia felé:	Szegedtől	nagysebességű vasút
	Szeged-Röszke	Nagyvárad-Szeged-Szabadka-Baja vonal

Vízi közlekedési kapcsolat

Tisza	Szeged határkikötő

4.4. ENERGETIKAI HÁLÓZATOK

4.4.1. Energetikai hálózatok elemei

Területrendezési szinten a következő energetikai hálózatoknak kell területet biztosítani:

Országos jelentőségű elemek:

- 750 kV-os , 400 kV-os, 220 kV-os átviteli hálózat távvezeték eleme
- Földgáz-, kőolaj-, termékvezeték
- egyéb országos erőmű

Térségi jelentőségű elemek:

- térségi ellátást biztosító 132 kV-os elosztó hálózati távvezeték
- földgázelosztó vezeték
- kiserőmű

A kategorizálásban az OTrT módosítást követően kisebb finomítás történt, a szénhidrogén szállító vezetékeket megkülönböztették, a 132 kV-os vezetékeket egy kategóriába olvasztották, illetve egyes földgázszállító vezetékek országos kategóriába kerültek. 50 MW-nál nagyobb összteljesítményű erőművek továbbra sem tervezettek a megyében.

A hatályos megyei területrendezési terv kilenc kiserőművet tervezett be, mely a korszak biomassza és szélenergia magas támogatottságát jelzi.

Biomassza kiserőművet Csongrádon, Hódmezővásárhelyen, Kisteleken, Szegeden és Szentesen terveztek. A beruházások egyik városban sem valósultak meg.

Szélerőműparkot négy helyszínen Árpádhalmon, Makón, Kiszomboron és Maroslelén terveztek. Ennek érdekében a kiszombori településrendezési eszközöket módosították is 2011 év végén, de ott sem valósultak meg a szélerőművek. Időközben a támogatási és jogszabályi háttér is megváltozott, így tulajdonképpen szinte lehetetlenné vált szélerőmű elhelyezése Magyarországon (beépítésre szánt területtől számított 12 km-re

helyezhető el!). A kiszombori és a makói szélerőművekhez tervezett elektromos hálózatot is tartalmazza a Csongrád megyei területrendezési terv.

Fábiánsebestyénben 49,9 MW teljesítményű **geotermikus erőművet** terveztek, a kiserőmű szintén nem valósult meg.

A következő térképek az országos területrendezési tervben szereplő energetikai hálózat elemeit, valamint a megyei területrendezési tervben szereplő térségi jelentőségű energetikai hálózatot ábrázolja.

87. ábra: Országos és térségi jelentőségő elektromos hálózat elemei

88. ábra: Szénhidrogén-szállító hálózat elemei

89. ábra: Kondenzátum és kőolaj vezetékek

A Magyar Villamosenergia-rendszer Hálózatfejlesztési Terve 2017. szerint a következő fejlesztések tervezettek a megyét érintően a következők:

Kiskundorozsma-Sándorfalva távvezeték felhasítása Szeged Fehértó alállomásba (2021)

Csongrád-Szentes új távvezeték létesítése (2023)

Szeged Észak – Szeged Újszeged új összeköttetés létesítése (2023)

A 132 kV-osnál nagyobb feszültségű átviteli hálózatban nem tervezett fejlesztés 2030-ig.

4.4.2. Energiaellátás

Az energiaellátás egyrészt történhet hagyományos **fosszilis tüzelőanyagok**, tűzifa, elektromos energia, a földgáz használatával és **megújuló energiaforrások** felhasználásával. Hazánkban az új évezredben már megindult megújuló energia felhasználási arányának növekedése továbbra is töretlen, de az uniós átlagtól jelentősen elmaradunk. Az energiaforrások felhasználása nagyobbrészt **hőigényeket** elégít ki, kisebb részben villamos-energiatermelés és a közlekedés motorja. A hőigények ¾-ét fűtésre és használati meleg víz előállításra használják. Hazánkban mind a távhő szolgáltatás, mind az egyedi fűtési módok terén ***a földgáz felhasználása jelentős a*** könnyű kezelhetősége és „tisztasága" miatt. Magyarország primer energiaszerkezetében 2015-ben is 43,8%-os aránnyal jelenik meg, de ez 2005 óta állandónak tekinthető.[17]

90. ábra: 100 lakásra jutó gázfogyasztók száma 2015-ben a megyékben (forrás: TeIR)

Továbbra is megállapítható, hogy megye **jól ellátott földgázhálózattal**, hiszen minden település rendelkezik földgázellátással. Csongrádban a 100 lakásra jutó gázfogyasztók száma meghaladja a 80%-ot, mely a második legmagasabb arány Pest megye után (82%). Ez a vezető szerep 1990-ig visszavezethető.[18] A gázfogyasztók aránya egyébként területileg nagyon változatos: a Szegedi járásban a legmagasabb (92 fő/100 lakás), a Kisteleki és Mórahalmi járásban, melyek a megye alacsony sűrűségű és legnagyobb külterületi lakóhellyel rendelkező területei, a legkisebb az arány (54-57 fő/100 lakás). Általánosságban megállapítható, hogy a gázfogyasztók száma kis mértékben csökkent, vélhetően az alternatív fűtési módok megjelenése miatt.

Az utóbbi másfél évtizedben a vezetékes gázfogyasztásban a 2000-es évek közepén volt a csúcspont, majd **folyamatossá vált a csökkenés**, mely regionálisan és országosan is hasonló tendenciával történt. 2016-ra Csongrád megyében a vezetékes gázfogyasztás a 2005-ös érték kevesebb, mint 2/3-ára esett vissza, mely hasonló mértékű az országos adatokhoz. Ennek hátterében először a 2010-es években az energiaárak elszabadulása, később az egyre inkább tudatosabb, hatékonyabb energiafelhasználás, az épületek energetikai fejlesztése áll, de az utóbbi években a megújuló energiaforrások használata is egyre inkább éreztetheti a hatását.

	2000	2005	2010	2016
Csongrád megye	**86,8**	**107,1**	**67,4**	**72,5**
Dél-Alföld	98,5	123	77,3	78,4
Ország	102,3	121,4	89,0	79,4

13) táblázat: Egy háztartási fogyasztóra jutó átlagos vezetékes gáz felhasználás havi átlaga 2000-2016 között, m^3 (forrás: KSH)

Csongrád megyében (és a Dél-Alföldön) a villamosenergia-fogyasztás mértéke tulajdonképpen megtorpant, ugyanazon a szinten mozog a fogyasztás immár több, mint egy évtizede. Nyilván egyre több elektromos energiával működő műszaki eszközt használnak a fogyasztók (gondoljunk a légkondicionálókra), ugyanakkor **az energiahatékonyságuk jóval kedvezőbb**. Ez a két tendencia összességében kiegyenlíthetik egymás hatását. Ugyanakkor országos szinten azért lassú csökkenés tapasztalható, amely a későbbiekben megindulhat a déli megyékben is.

[17] Forrás: Energy Policies of IEA Countries, 2000 Review, OECD/IEA. Paris, 2000.

[18] Forrás: TeIR

	2000	2005	2010	2016
Csongrád megye	**148,6**	**162,4**	**163,8**	**163**
Dél-Alföld	157,8	170,7	169,4	169
Ország	172,5	189,4	181,0	176,6

14) táblázat: Egy háztartási fogyasztóra jutó villamosenergia-felhasználás havi átlaga 2000-2016 között, kWh

(forrás: KSH)

91. ábra: Száz lakásra jutó háztartási gázfogyasztók száma (fő) a megye járásaiban 2005 és 2015 között (TeIR)

92. ábra: Egy lakosra jutó villamosenergia mennyisége (1000 kWh) a megye járásaiban 2005 és 2015 között (TeIR)

93. ábra: Távfűtéses lakások aránya (%) 2015-ben (TeIR)

A meleg vízzel - távfűtéssel ellátott lakások aránya Magyarországon gyakorlatilag a rendszerváltozás óta változatlan, annak ellenére, hogy Európa számos országában fejlődik, mint ***a klímavédelmi célok egyik eszköze***. Finnországban például a lakosság 50%-a távfűtéses lakásban él, míg Magyarországon ez az arány 15%. A távfűtés népszerűtlensége annak magas költségével, és a lakótelepek problémáival függ össze (szabályozhatatlanság, elavult fűtési rendszerek, szigetelési hiányosságok stb.). A megyében Csongrádon, Szentesen, Hódmezővásárhelyen, Algyőn, Szegeden és Makón van távhőszolgáltatás. Ebből Szegeden a lakások több, mint 30%-a van bekapcsolva a szolgáltatásba, de Csongrádon, Makón és Algyőn a 10%-ot sem éri el ez az arány.[19]

[19] Statisztikai Tükör - Települések infrastrukturális ellátottsága, 2015, KSH

4.4.3. *Megújuló energiák*

94. ábra: Napsütéses órák száma (forrás: www.met.hu)

A megújuló energia alatt a nap, a szél, a földhő, a biomassza és a víz mozgási energiáját értjük. Az Európai Unió gazdasági stratégiájának részeként 2020-ra az energiafogyasztásban a megújuló energiaforrások 20%-os részarányát tűzte ki célul. Magyarország 2010-től 2020-ig érvényes Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve (Nemzeti Cselekvési Terv: NCsT) szerint az ország bruttó energiafogyasztásának 14,65 %-át megújuló energiából vállalja előállítani. A „zöld-energia" ágazatot egyben a gazdasági fejlődés egyik kitörési irányának is tekinti a kormányzat (új munkahelyek). Felhasználási módjukat tekintve a megújuló energiák részarányát 2010-től 2020-ig a fűtés-hűtés terén 9 %-ról 18,9 %-ra, a villamos-energiában 6,7-ről 10,9 %-ra, a közlekedésben pedig 4,6-ról 10,0 %-ra kell emelni.

Az Európai Unióban átlagban az összes energiafelhasználás 16%-át tette ki a megújuló energia, Magyarországon ez 9,5% volt 2014-ben. Hazánkban a villamos-energiafogyasztás 7,3%-át fedezzük megújuló energiából, melynek nagyobb része biomasszából (54%) és szélenergiából (21%) származott. A napenergia hasznosítás részaránya 2014-ben még csak 2% volt, azonban várhatóan erőteljesen növekedni fog a támogatásoknak köszönhetően.

Csongrádban általában 2000 óra körüli a napsütéses órák száma, ezért kiválóan hasznosítható a **napenergia**. A megyében több helyütt is erre alapozzák a kertészeti kultúrák nevelését, kifejezetten sok üvegházat és fóliasátort létesítettek az elmúlt évtizedekben (pl. Szentes és környéke, Csanytelek, a megye nyugati települései stb.).

Közvetetten házilag tetőre szerelt **napkollektorok** alkalmazásával történhet a nap hőjének hasznosítása. Közvetlenül villamos-energia termelésre használható napelemek, naperőművek elhelyezésével. Egyre több helyen telepítenek hazánkban kisebb teljesítményű naperőműveket, ebben Csongrád megye sem kivétel: pl. Mórahalom, Hódmezővásárhely területén történt kis teljesítményű napelempark elhelyezése. De az igény tovább növekszik a megyében, több településrendezési tervet is módosítanak/módosítottak ennek érdekében (pl. Csongrádon). Mivel a napkollektorok és napelemek önállóan is telepíthetők, ezért jól alkalmazhatók az elektromos-energiával ellátatlan területeken.

Földtani okok következtében Csongrád megyében kiválóak a **geotermikus adottságok.** Magyarországon a geotermikus potenciál legalább 60 PJ/év lehet. Termálvizet energetikai célra (üvegház, fóliasátor vagy közintézmény fűtésére), fürdők táplálására, állattartó telepek vízellátására, ipari célra egyaránt használnak, de bizonyos körzetekben nélkülözhetetlen szerepe van az ivóvízellátásban is. Fábiánsebestyénben geotermikus kiserőművet is tervezetek, mely mégsem valósult meg. Pár éve a termálvizek felhasználására visszatáplálási kötelezettség is fennállt, melyet jogszabály módosítással feloldottak. (Lásd még Vízvédelem fejezet).

A ***szélenergia*** ipari méretű hasznosítása a 2000-es években az energiapolitika részévé vált: 2005 és 2010 között rohamosan növekedett a megtermelt szélenergia mennyisége (36 TJ-ról közel 2000 TJ-ra), elsősorban a Kisalföldön telepített szélturbinák hatására. Ezt követően a szélerőművek telepítése megállt a szigorú szabályozások következtében: az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/2012. (XII. 20). Kormányrendelet 10. § (4) bekezdése alapján beépítésre szánt területen, beépítésre szánt terület határától számított 12.000 méteren belül nem lehet elhelyezni szélerőművet, szélerőműparkot. Csongrád megyében négy településen terveztek szélerőműparkot, Kiszomboron a településrendezési eszközöket is módosították, ugyanakkor a **jogszabályi környezet és energiapolitika változása miatt** mégsem valósultak meg.

Kis léptékben (max. 0,5 MW teljesítmény) megfontolandó szélmotorok, szélgenerátorok (szélkerék) telepítése, mely jelentősen segítené az ellátatlan lakóépületek, lakóközösségek villamos energiával történő

ellátását, igaz kevésbé megbízható az időjárási viszonyok változékonysága miatt. Erre jelenleg a korlátozó szabályozás miatt amúgy sincsen mód.

A biomassza, mint megújuló energia felhasználása teszi ki az összes megújuló energiaforrás közel 2/3-át Magyarországon. A növényi termésből, növényi, állati hulladékokból, melléktermékekből, erdőgazdasági hulladékokból, energiaültetvényekből előállítható energiahordozó a biomassza, amely közvetlen elégetésével fűtési és használati meleg víz energiaigények elégíthetők ki, biogázzá alakítva hő- és villamosenergia-termelésre egyaránt alkalmas, bioetanollá alakítva üzemanyagként hasznosítható. Bár Csongrád megyében rendelkezésre áll a biomassza – korábban több elképzelés is volt a megyében – ugyanakkor megítélése eléggé vitatott. Ennek oka, hogy ugyan a biomassza „megtermelése" során elnyelt, valamint az elégetés során felszabaduló szén-dioxid mennyisége közel azonos, viszont a két helyszín (a biomassza és a villamos energiatermelés helyszíne) egymástól távol esik: a környezetterhelő kibocsátás a beépített területen történik, illetve ehhez hozzáadódik a szállításhoz kapcsolódó szennyező anyag kibocsátás is.

A **vízenergia** használata hazánkban nem jellemző a domborzati adottságok miatt, legfőképp egy sík területen nem lehet erre alapozni.

95. ábra Megújuló energiaforrások hasznosítására javasolt területek (forrás: Pylon Kft.)

Általánosságban megállapítható, hogy a háztartási méretű kiserőművek (<0,5 MW) elhelyezésének **településrendezési feltételei jelentősen javultak**, a szélerőmű és szélerőműpark akkurátus tiltása mellett. A jelenlegi építési szabályok lehetővé teszik minden övezetben és építési övezetben a megújuló energiaforrás műtárgyának elhelyezését. Bármilyen 0,5 MW-nál kisebb teljesítményű erőmű elhelyezése lehetséges kereskedelmi, szolgáltató területen, ipari területen, temetőt kivéve különleges területen, közlekedési és közmű területen, gazdasági erdőterületen, általános mezőgazdasági területen valamint a temető területét, burkolt vagy fásított köztér és sétány területet kivéve különleges beépítésre nem szánt területen.

5. TÁRSADALOM

A megye 4 263 km² területén 2016 év végén 401 469 lakos élt. Csongrád megye népsűrűsége 94 fő/km², ezzel a régió „legsűrűbben" lakott megyéje (a régió népsűrűsége 68 fő/km²).

5.1. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK

Időszak	Lakónépesség száma az év végén	0-14 évesek aránya (%)	65+ évesek aránya (%)	Élve-szülé-tések száma (fő)	Halálo-zások száma (fő)	Termé-szetes szaporodás/ fogyás	Belföldi odavándorlások száma	Belföldi elvándor-lások száma	Vándor-lási különbö-zet
2000. év	430514			3841	6119	-2278	14350	14968	-618
2005. év	423585			3931	5843	-1912	15323	15416	-93
2010. év	421827			3394	5377	-1983	13668	13556	112
2016. év	401469	13,47%	19,83%	3396	5199	-1803	20367	20934	-567

15) táblázat: Csongrád megye: Lakónépesség, népmozgalom, 2000 – 2016 (forrás: KSH Statinfo)

A megye népességszáma már 1990 óta gyakorlatilag évről évre csökken. 2000 és 2016 között 6,2%-kal lett kevesebb a megyében élők száma. A népességszám alakulásában kistérségenként számottevő különbségek mutatkoznak a természetes szaporodás, illetve fogyás, valamint a belföldi vándorlási különbözet függvényében. Az elmúlt bő másfél évtized során, a 2001.év végi állapothoz képest, a megye kistérségei közül a Csongrádi, a Szentesi és a Makói kistérségben csökkent a megyei átlagnál jelentősen nagyobb mértékben a lakónépesség, és egyedül a Szegedi kistérségben maradt szinte azonos a lakónépesség száma, de relatíve csekély mértékű a csökkenés még a mórahalmi kistérségben is. A természetes szaporodás, azaz az élveszületések és a halálozások különbözete, minden kistérségben negatív már hosszú idő óta, így 2016-ban is. A természetes fogyásból következő veszteségek egy részét egyedül a kisteleki járásban kompenzálta a belföldi vándorlási különbözetből származó csekély mértékű pozitív egyenleg. Legnagyobb vándorlási veszteség a Hódmezővásárhelyi és a Szentesi járásban figyelhető meg.

Terület	Lakónépesség száma az év végén (a népszámlálás végleges adataiból továbbvezetett adat)	A 65 éves és idősebb népesség aránya a lakónépességből az év végén, %	Természetes szaporodás /fogyás	Vándorlási különbözet	Lakónépesség száma 2001.	2016. évi lakónépesség a 2001. évi százalékában %
Csongrádi járás	21518	23,0%	-181	-16	25396	84,7%
Hódmezővásárhelyi járás	53848	19,8%	-274	-215	59973	89,8%
Kisteleki járás	17867	20,7%	-156	96	19562	91,3%
Makói járás	42987	20,2%	-243	-15	49152	87,5%
Mórahalmi járás	28563	19,7%	-89	-8	29538	96,7%
Szegedi járás	197394	19,0%	-556	-185	199031	99,2%
Szentesi járás	39292	21,8%	-304	-224	45492	86,4%
Csongrád megye	401469	19,8%	-1803	-567	428144	93,8%

16) táblázat: Járások lakónépességének változása, 2016 (forrás: KSH, Statinfo)

A 65 éves és idősebb népesség aránya a Csongrádi és a Szentesi járásban a legmagasabb. Az elöregedés egyre gyorsuló folyamata országszerte tapasztalható. Az öregedési index egyre nő, vagyis száz 14 éven alulira egyre több 65 éven felüli jut a teljes népességen belül, a mutató egyre nagyobb mértékben haladja meg a százat. Az alacsony születésszám a várható élettartamok meghosszabbodásával párosulva, az idős korosztályok egyre növekvő arányát eredményezi, ami a társadalmi ellátórendszerek fenntartását és a növekvő igényekhez igazított működtetését egyre nehezebben finanszírozhatóvá teszi. A születéskor várható átlagos élettartam

az ezredforduló óta mind a férfiak, mind a nők esetében számottevően – egyre lassuló ütemben - növekedett, de sajnálatos módon az uniós országokhoz képest nem csökkent a hazai népesség hátránya. A magyar férfiak 72,4 évnyi (2016) várható élettartamánál kevesebbre csak a litván, a lett, a bolgár és a román férfiak számíthatnak. Az E28 férfi népességének várható élettartama 78,2 év, az eurózóna átlaga ennél is jobb, 79,3 év. A nők általában évekkel hosszabb életre számíthatnak, mint a férfiak. A magyar nők, 2016-ban, 79,2 évre, ami azonban szintén jelentősen elmarad az uniós átlagtól: E28 83,6 év; eurózóna 84,6 év.

A megyei területrendezési terv készítése során figyelemmel kell lenni az éghajlatváltozás várható következményeire, amelyek kétségtelenül hatással lesznek (vannak) a népesség egészségi állapotára is, elsősorban a hőhullámos napok gyakoriságának emelkedése és a többlethőmérséklet–emelkedés következtében. Különösen az egyre nagyobb arányú idősödő lakosság körében prognosztizál többlethalálozást a megyei klímastratégia[20].

96. ábra: A hőhullámos napok gyakoriságának növekedése, a hőhullámok alatti többlethőmérséklet emelkedése és a hőhullámok általi egészségügyi veszélyeztetettség növekedése a 2021–2050-es periódusban (az 1991–2020-as referenciaperiódushoz viszonyítva) Magyarországon, illetve Csongrád megye kistérségeiben (forrás: NATéR)

Csongrád megye érintettsége ebből a szempontból az országos átlagnál magasabb, a megye kistérségeiben 158-182 %-kal magasabb többlethalálozás prognosztizálható a NATéR[21] adatai szerint. A megyén belül a Makói, a Szegedi és a Hódmezővásárhelyi járások mutatják a legnagyobb mértékű növekedést a hőhullámok okozta egészségügyi veszélyeztetettség tekintetében.

[20] Csongrád megye klímastratégiája, 2017 http://www.csongrad-megye.hu/klima/CSM_klimastrategia_20180312.pdf
[21] Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (*NATéR*)

Területi egység	Öregedési index			
	1990	2001	2012	2017
Bács-Kiskun	66,3	90,3	121,5	135,6
Békés	73,9	100,3	136,6	160,7
Csongrád	**74,0**	**96,8**	**130,5**	**147,3**
Dél-Alföld	70,9	95,1	128,4	145,8
Ország összesen	64,5	91,3	116,4	128,5

17) táblázat: Öregedési index, 1990 -2017 (forrás: STADAT 6.1.6. - saját szerkesztés)

Csongrád megye népessége az országos átlagnál, de a dél-alföldi átlagnál is, gyorsabban öregedik. A dél-alföldi régión belül Bács-Kiskun megye öregedési indexe a legalacsonyabb, Békés megyéé viszont - Zala megye után -, az országban a második legmagasabb.

Területi egység	Születéskor várható átlagos élettartam					
	férfi			nő		
	2001	2012	2016	2001	2012	2016
Ország	68,2	71,5	72,4	76,5	78,4	79,2
Budapest	69,3	73,6	74,3	76,5	79,2	80,1
Bács-Kiskun	67,4	71,0	72,2	76,7	78,2	78,6
Békés	68,8	71,1	71,5	76,6	77,5	78,5
Csongrád	**68,7**	**71,5**	**73,0**	**76,6**	**78,8**	**79,9**
Dél-Alföld	68,2	71,1	72,2	76,6	78,2	79,0

18) táblázat: Születéskor várható átlagos élettartam (forrás: STADAT 6.1.7. - saját szerkesztés)

5.2. A LAKOSSÁG KÉPZETTSÉGE, ISKOLAI VÉGZETTSÉGE

Magyarországon a népesség iskolai végzettsége fokozatosan javul, de ezen belül nagyok a területi különbségek. Az egyetemi, főiskolai végzettséggel rendelkezők aránya Budapesten kiugróan magas (40,7%), az országos átlagnak közel kétszerese. Csongrád megyében a 25 évesnél idősebb népesség körében – elsősorban a Szegedi Tudományegyetemnek köszönhetően – az egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők aránya (22,1%), továbbá a 18 évesnél idősebbek körében az érettségizettek aránya (56,4%), ami mindkét mutató esetében a megyei rangsorban a második legmagasabb (Pest megye után).

A megyén belüli különbségek is igen jelentősek. Míg Szeged 7 évesnél idősebb lakosságának közel negyede felsőfokú végzettséggel rendelkezik, addig a községekben élőknek alig egy tizede. A járások között is igen nagy eltérések tapasztalhatók: A Szegedi járásban több mint háromszor nagyobb a diplomások aránya, mint a kisteleki járásban, de két és félszer meghaladja a makói járásra jellemző szintet is.

Szeged felsőoktatási potenciálja kiemelkedően magas. A felsőoktatásban résztvevő hallgatók ezer lakosra vetített száma Csongrád megyében (Budapest után) a legmagasabb (66,2)[22]. A felsőoktatásban résztvevők száma azonban országos szinten csökkenő tendenciát mutat: 2007 és 2010 között minden évben 240 ezer felett volt a nappali képzésre járó hallgatók száma, ezután kezdtek romlani a számok, a 2017/18-as tanévben nappali képzésben 202 280-an vesznek részt.

Szegeden is egyre kevesebb az egyetemista. A szegedi egyetem újonnan megválasztott rektorjelöltjét idézi a Szeged.hu.: „Rovó László orvosprofesszor … fontos célja, hogy növelje a hallgatók számát. Vezetői programjában azt írta, Szegeden 2016-ban 21 583 fő járt egyetemre (akik közül 17 817 volt nappali tagozatos), ami jelentősen elmarad a korábbi több mint 27 ezer hallgatótól." [23] A rektorjelölt úgy véli, a hallgatói létszámot – figyelembe véve a régió demográfiai adottságait – csak régión túli és külföldi hallgatók

[22] TeIR 2012. évi adat

[23] Forrás: *https://szeged.hu/archiv/35469*

fogadásával lehet növelni. Szerinte az SZTE-n a mostani 3200-ról 5000-re növelhető a külföldi hallgatók száma 2020-ig.

Terület	Összesen				
	érettségi	%	egyetem, főiskola stb. oklevéllel	%	összesen
Megyei jogú város	72 802	36,5%	49 138	24,6%	199 579
Többi város	26 394	29,6%	11 895	13,3%	89 278
Városok együtt	*99 196*	*34,3%*	*61 033*	*21,1%*	*288 857*
Községek, nagyközségek	22 989	24,2%	9 099	9,6%	94 925
Megye összesen	*122 185*	*31,8%*	*70 132*	*18,3%*	*383 782*
Járások					
Csongrádi	5 635	27,6%	2 802	13,7%	20 409
Hódmezővásárhelyi	15 817	31,5%	7 173	14,3%	50 268
Kisteleki	3 899	23,4%	1 304	7,8%	16 630
Makói	11 151	27,7%	3 907	9,7%	40 256
Mórahalmi	6 621	24,6%	3 049	11,3%	26 905
Szegedi	68 169	35,4%	47 141	24,5%	192 545
Szentesi	10 893	29,6%	4 756	12,9%	36 769

19) táblázat: A 7 éves és idősebb népesség a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint, 2016 (forrás: KSH, Mikrocenzus, 2016)

5.3. FOGLALKOZTATOTTSÁG, JÖVEDELMI VISZONYOK

Csongrád megye foglalkoztatottsági rátája[24] az elmúlt évtizedben jellemzően az országos szint közelében mozgott. 2017-ben 100 munkaképes korú Csongrád megyei lakos közül 58,8 volt foglalkoztatott (az országos mutató: 59,8)[25].

Terület	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Ellátásában részesülő inaktív	Eltartott	Összesen
	megoszlás, százalék				
Megyei jogú város	46,2	2,5	26,4	24,8	100,0
Többi város	45,0	2,1	30,8	22,0	100,0
Városok együtt	*45,9*	*2,4*	*27,8*	*24,0*	*100,0*
Községek, nagyközségek	44,4	2,1	30,8	22,8	100,0
Megye összesen	*45,5*	*2,3*	*28,5*	*23,7*	*100,0*
Járások					
J070 Csongrádi	41,8	2,2	33,2	22,8	100,0
J071 Hódmezővásárhelyi	43,4	2,0	30,8	23,7	100,0
J072 Kisteleki	44,2	1,9	31,8	22,2	100,0
J073 Makói	44,5	2,4	31,4	21,8	100,0
J074 Mórahalmi	45,6	2,6	29,2	22,6	100,0
J075 Szegedi	46,7	2,5	25,9	24,9	100,0
J076 Szentesi	45,8	2,0	31,3	20,9	100,0
Megye összesen	*45,5*	*2,3*	*28,5*	*23,7*	*100,0*

20) táblázat: A népesség gazdasági aktivitás szerint, 2016 (forrás: KSH, Mikrocenzus, 2016)

[24] Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességből

[25] Forrás: Fókuszban a megyék, Csongrád, 2017.

Az alábbi táblázatban szereplő adatok a teljes lakosságra (nem csak a munkaképes korúakra!) vetítve mutatják a népesség gazdasági aktivitás szerinti megoszlását. A megyén belül ezen a téren is eltérnek egymástól az egyes járások. Legmagasabb a Szegedi járás foglalkoztatási szintje és itt a legalacsonyabb a valamilyen ellátásban részesülő inaktívak aránya. Éppen fordított a helyzet a Csongrádi járásban, ahol a legalacsonyabb a foglalkoztatottak aránya a teljes népességen beül, miközben ugyanitt a legmagasabb az inaktívak aránya.

A munkanélküliség szintje nem mutat túlságosan nagy eltéréseket járásonként.

Az adófizetők aránya (SZJA alapot képező jövedelemmel rendelkezők száz állandó lakosra vetített száma) - a foglalkoztatottsági rátához hasonlóan -, nem tér el jelentősen az országos szinttől.

A megyében foglalkoztatottak nettó átlagkeresete országos viszonylatban közepesnek mondható. Az országos átlagnál tartósan alacsonyabb kb. 10 %-kal, de a Dél-alföldi régió átlagánál jellemzően 4-8%-kal magasabb. 2016-ban az országos átlagtól 13%-kal elmaradt, a régiós átlagnál viszont 4,4%-kal volt magasabb a Csongrád megyében foglalkoztattak nettó átlagkeresete.

Területi egység	2016
Ország összesen	172 261
Dél-Alföld	143 332
Bács-Kiskun megye	146 817
Békés megye	130 540
Csongrád megye	**149 574**
Budapest	227 718

21) Teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete telephely területe szerint (forrás: STADAT 6.2.1.16 (saját szerkesztés))

6. GAZDASÁGI ADOTTSÁGOK VIZSGÁLATA

6.1. FŐBB GAZDASÁGI ÁGAZATOK, A GAZDASÁG BELSŐ ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATAI, A MEGYE GAZDASÁGÁNAK VERSENYKÉPESSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Csongrád megye helye és szerepe: néhány összehasonlító adat a KSH Fókuszban a megyék c. kiadványából:

97. ábra: A térség helye, szerepe az országban (ország összesen=100%)

98. ábra: Egy főre jutó bruttó hazai termék az országos átlag százalékában (2000 – 2016)

A diagram alapján szembetűnő, hogy a megye gazdasági mutatói – beruházások teljesítményértéke, ipari termelés, vendégéjszakák – a megye területéhez és népességszámához viszonyítva igen alacsonyak. A regisztrált vállalkozások száma relatíve magas, az építőipar termelési értéke átlagos.
A megye az ipari termelés, a GDP, vagy éppen a foglalkoztatás kapcsán sem nevezhető „éltanulónak". 2016-ban az egy főre jutó megyei GDP az országos átlag 75%-t tette ki, ez a megyék közötti rangsorban a 10. helyezést jelentette.

	Budapest	Pest	Fejér	Komárom-Esztergom	Veszprém	Győr-Moson-Sopron	Vas	Zala	Baranya	Somogy	Tolna	Borsod-Abaúj-Zemplén	Heves	Nógrád	Hajdú-Bihar	Jász-Nagykun-Szolnok	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád
2000	1	10	3	8	6	2	4	5	11	15	9	18	14	20	12	17	19	13	16	7
2005	1	6	4	2	10	3	5	7	11	16	15	13	12	20	9	17	19	14	18	8
2010	1	5	4	3	11	2	6	7	13	15	10	17	12	20	8	16	19	14	18	9
2016	1	6	3	4	8	2	5	9	16	17	11	13	12	20	14	15	19	7	18	10
	KÖZÉP-MAGYARO.		KÖZÉP-DUNÁNTÚL			NYUGAT-DUNÁNTÚL			DÉL-DUNÁNTÚL			ÉSZAK-MAGYARO.			ÉSZAK-ALFÖLD			DÉL-ALFÖLD		

99. ábra: Megyék sorrendje az egy főre jutó GDP alapján (2000 – 2016) (forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt014b.html - saját szerkesztés)

A GDP számsorok azt mutatják, hogy a megye nem közelít az országos átlaghoz. A megye „teljesítménye" az országos átlaghoz viszonyítva, 2000 után fokozatosan romlott, egészen a 2010. évi mélypontig, majd lassú javulásnak indult, de továbbra is távol van az ezredfordulón mért adathoz képest.
A Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara a folyamat megfordítása érdekében szükségesnek tartotta, hogy kidolgozza és a Megyei Közgyűlés elé terjessze Csongrád megye gazdasági jövőképét. A közgyűlés a kamarai előterjesztést 2018 márciusában megtárgyalta és elfogadta.

6.2. A MEGYE GAZDASÁGI JÖVŐKÉPE

Csongrád megye GDP volumene 2025-re érje el magyar GDP átlagát. A megye termelékenységét 2030-ra a hazai TOP5 között tartsák számon. **A megye 50 főnél nagyobb gazdasági szereplőinek legyen működő gazdasági kapcsolatrendszere a Temesvár – Újvidék – Szeged háromszögben.**
A Megye gazdasági növekedését 2030-ig nem egy „motorra", vagy egyetlen nemzetközi integrátorra épülve képzelik el. Csongrád megye adottsága és erőssége a következő évtizedben is a „több-lábon- állás".
Húzóágazatok, melyekben 2030-ra a megyében foglalkoztatottak legalább felét foglalkoztatják:

- egyetemi és akadémiai hátterű **tudásipar**
- klinikai kapcsolatokra épülő **egészségipar**
- természeti adottságokra építő **zöldgazdaság**
- regionális beszállítói láncokra építő **élelmiszeripar és kereskedelem**
- a szoftveripari hagyományokra építő **infokommunikációs és technológiai szektor**
- a beruházásokra és kulturális hagyományokra építő **programturizmus és kreatív ipar**

A gazdasági versenyképesség növelésének, versenyelőny megszerzésének legfőbb tényezői: **digitalizáció, automatizáció, robotizáció, és az autonóm munkavégzés** (új foglalkoztatási modell). A gazdasági jövőképben fontosnak tartja hangsúlyozni az iparkamara, hogy a megyében működő minden gazdasági társaságnak 2030-ra

rendelkeznie kell digitális ujjlenyomattal, valamint éves automatizálási és energiahatékonysági programmal, továbbá a fenti húzóágazatokban nevesített megyei szereplőkkel közösen végrehajtott projekttel. A robotizáció a jól automatizálható, manuális rutinfeladatokat végző élőmunka kiváltását szolgálja, az autonóm munkavégzés elterjedése pedig a strukturálatlan problémamegoldást, valamint az új információk alkalmazását megkövetelő pozíciók szaporodásával fog általánossá válni.
A jövőképalkotást követő stratégiák megfogalmazásához, és programok készítéséhez kíván iránymutatást és segítséget nyújtani az iparkamara. Ezt többek között egy tervezett honlap megindításával, valamint a módszertan kidolgozásával ígéri megvalósítani.

Top 100 – Csongrád Megye gazdasága, 2017[26]:

A megye aktuális gazdasági helyzetét elsősorban a TOP 100 – Csongrád megye gazdasága, 2017 című kiadvány felhasználásával mutatjuk be.
A kiadványban közzétett tanulmányában *a Csongrád Megyei kereskedelmi és Iparkamara elnöke* a területrendezés, területfelhasználás vonatkozásában (is) határozott megállapítást tesz, szerinte ugyanis: *„**A zöldmezős ipari parki beruházásoké a jövő, Szeged ilyen szempontból beszorult, konkrétan nincs megfelelő nagyságú terület egy darabban.** Az a 200 hektár, amiről tudunk, lényegében az ELI környezetének a területe és a Pick zöldmezős beruházásának a helye. **Gyakorlatilag nincs szabad ipari terület a város környékén.**"*
***Ugyanilyen** beszorult város **Szentes és talán Csongrád** is. Pozitív példa viszont Mórahalom és Makó, ahol még mindig bőséggel van szabad, befektetőket váró ipari terület. Hódmezővásárhelyen is jobbak a kilátások.*

*100. ábra: A Csongrád megyei **TOP 100** vállalkozások járásonként*

A területkínálat helyi problémáin túl, országosan és Csongrád megyében is, egyre jelentősebb gondot jelent a munkaerőhiány. Míg néhány évvel ezelőtt még a magas munkanélküliség nehezítette a munkavállalók helyzetét, addig több ágazatban mára a munkaadók küszködnek a munkaerőhiány okozta nehézségekkel. A munkaerőhiány egyelőre inkább minőségi és kevésbé mennyiségi jellegű. A lehetséges válaszok egyfelől az automatizációban és a robotizációban rejlenek, másfelől viszont a magas költségű technológiai váltás megvalósításáig tartó átmeneti időszakban (majd azt követően is!) és az élőmunka igényes szolgáltatásokban a szakképzés javítása, átalakítása jelenthet kiutat. A cégeknek működésük fenntartása és fejlesztése érdekében meg kell szervezniük saját szakképzési rendszerüket, mivel csak ezáltal tudják biztosítani a naprakész tudással rendelkező munkaerőt.
A Szegedi egyetem által biztosított magasan képzett munkaerőbázisra alapozva felfedezték maguknak Szegedet a nemzetközi szolgáltató központok (Shared Services Center = SSC). Szeged jó eséllyel a későbbiekben sem lesz ipari központ, de egyetemi városként a szolgáltatási szektorban vannak nagy lehetőségek a város számára, mert ehhez állnak rendelkezésre megfelelő erőforrások. A Dél-Alföld központja a második legnagyobb hazai egyetemi város 22 ezer hallgatójával, amely évente 400 közgazdászt, 1000 humán diplomást, közte 300 nyelvszakos bölcsészt bocsát ki. Jelentős előnye továbbá a városnak a lakosok befogadó, toleráns attitűdje: A Tárki 2012-es kutatása szerint a magyarok 61 százalékát egyáltalán nem zavarta a külföldi tulajdonú cégek jelenléte, azonban a felmérés szerint **a szegediek 91 százaléka** vélekedett így. A nemzetközi cégek megtelepedésében mérföldkőnek számított az EPAM megjelenése, amely jelentős

[26] A Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara és a LAPCOM Zrt. kiadványa

számú informatikai fejlesztőt szívott fel, valamint a szintén nemzetközi piacra dolgozó IT Services. Az utóbbi években a Villeroy, a Telenor, aztán a British Petrol, idén pedig a Provident érkezett Szegedre. Az SSC-k mellett, az informatika, a turizmus, és az egészségügy fejlődése várható a városban.

A NAV elemzése a megye gazdaságáról[27]:

Ágazati körkép:

2016-ban az összes megyei vállalkozás teljes nettó árbevételének (2 320 442 m Ft) közel 46%-a a kereskedelem, gépjárműjavítás ágazatban keletkezett. Ennek a hatalmas bevételnek majdnem a fele egyetlen vállalatnál, az Országos Dohányboltellátó Kft.[28]-nél (Hódmezővásárhely) keletkezett. Második legnagyobb árbevételű ágazat a feldolgozóipar, 26%-os részesedéssel. A harmadik (villamos energia, gáz, gőzellátás, légkondicionálás) és negyedik (építőipar) legerősebb ágazat már jóval kisebb részesedést ért el: 7%, illetve 5,8%. A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat az ötödik helyre szorult, a teljes megyei árbevétel 3,8%-a keletkezett ebben az ágazatban. A teljes árbevétel kevesebb, mint 12%án osztozik az összes többi ágazat.

Az összes megyei vállalkozás közel kétharmada a *Szegedi járásban* található, 10 százalékos részesedéssel rendelkezik a *Hódmezővásárhelyi*, 7,8 százalékkal pedig *Szentesi járás*. A legkevesebb társaság a *Kisteleki járásban* működik.

101. ábra: Csongrád megyei társas vállalkozások főbb gazdasági adatainak járások szerinti megoszlása, 2016

Nettó árbevétel tekintetében a *Szegedi járás* vezet, miután a megye nettó árbevételének majdnem fele itt realizálódott. Kitűnik a *Hódmezővásárhelyi* járás közel egyharmados részaránya is, mivel itt található a megye legnagyobb árbevétellel rendelkező vállalkozásának székhelye. A *Szentesi* és a *Makói járás* részaránya közel azonos (8 százalék körüli), míg a legkisebb mértékben (1,5 százalék) a *Csongrádi járás* adózói részesedtek a nettó árbevételből.

Az **exportárbevétel** 43,7 százaléka a *Szegedi járásban* teljesült, melyet a *Makói járás* követ 31,0 százalékos részaránnyal, ahol a megye legnagyobb exportértéket szerepeltető vállalata található (ContiTech – gumiipar, tömlőgyártás).

Az alkalmazottak 58,2 százaléka, több mint 41 ezer fő, a Szegedi járáshoz tartozó vállalkozásoknál dolgozott. Az alkalmazásban állók 13,6 százalékát a Hódmezővásárhelyi, 9,7 százalékát a Szentesi járásban foglalkoztatták, a Makói járás részesedése 8,8 százalék volt, míg a többi járás súlya egyenként nem érte el az 5 százalékot.

[27] forrás: TOP 100- Csongrád megye gazdasága, 2017

[28] A cég 2016.. évi árbevétele több mint tizenegyszerese a 2015. évinek, és ezzel az Országos Dohányboltellátó Kft, önmagában mintegy megduplázta az ágazat megyei árbevételét.

A Szegedi járás dominanciája a vállalkozások számával párhuzamosan a gazdasági mutatók eredményeiben is megmutatkozik. Üzemi eredmény és saját tőke vonatkozásában a szegedi járás vállalkozásainak kb. kétharmados részesedése figyelhető meg a megyén belül.

A KSH elemzése a megye gazdaságáról[29]

Bruttó hazai termék (GDP)

Csongrád megyében a 2015-ben előállított bruttó hazai termék beszerzési áron 1030 milliárd forintot tett ki, amely a régiós érték egyharmada, az országosnak pedig a 3,0%-át jelentette.
Az egy főre jutó 2,5 millió forint értékű GDP-je alapján Csongrád 2015-ben a megyék és a főváros rangsorában a 10. helyet foglalta el, így – Bács-Kiskun megye után – a második legkedvezőbb helyzetű megye volt a Dunától keletre (a közép-magyarországi Budapestet és Pest megyét nem ide számítva).
A megye relatív helyzete az ezredforduló óta jelentősen romlott. A megyei mutató 2000-ben még 6,5%-kal meghaladta a megyék átlagát, a 2015. évi adatok alapján azonban már 4,7%-kal elmaradt attól.
Csongrád megyében a bruttó hozzáadott értékből a mezőgazdaság súlya (2015-ben 9,0%) lényegesen meghaladta az országost és a megyék átlagát is. Az ipar részaránya (24%) az országostól 4,2 százalékponttal elmaradt, de a megyék átlagától ennél jelentősebben eltér: a vidéki átlagnál 12 százalékponttal kisebb súllyal bírt a bruttó hozzáadott értéken belül. Az építőipar – a megyék átlagához hasonlóan – az országosnál 1,0 százalékponttal nagyobb arányban (5,1%-kal) részesedett a kibocsátásból. A tercier szektor részesedése (62%) az országosnál valamivel mérsékeltebb volt, de a megyék átlagát azonban meghaladta (2015-ben a vidéki átlagnál 9,3 százalékponttal jelentősebb súlyt képviseltek a szolgáltatások). A szolgáltatási szférán belül a közigazgatás, oktatás, egészségügyi szolgáltatás járult hozzá a legnagyobb mértékben a megye gazdasági teljesítményéhez: együttes arányuk a megye bruttó hozzáadott értékén belül 2015-ben 22%-ot tett ki, amely az országosnál 4,5, a megyék átlagánál 5,2 százalékponttal magasabb volt.
A régió megyéi közül Csongrád az agrárszektor megyén belüli súlya tekintetében az alsó, a szolgáltatási szféra esetében pedig a felső szélsőértéket képviselte.

Megnevezés	Egy lakosra jutó			
	bruttó hazai termék (GDP), 2015	beruházási teljesítmény-érték, 2012-2016 átlaga	külföldi tőkebefektetés	ipari termelés, 2016
Országos átlag százalékában, %	73,6	62,9	32,2	57,4
Megyék átlagának százalékában, %	95,4	85,0	56,8	52,9
Dél-Alföld átlagának százalékában, %	104,8	99,7	150,9	61,4

22) táblázat: Csongrád megye néhány fontosabb gazdasági jelzőszáma

A Csongrád megyében működő gazdasági vállalkozások által megvalósított beruházások volumene, valamint a külföldi tőkebefektetéssel működő vállalatok működése során az egy lakosra jutó külföldi befektetések mértéke alapján Csongrád a főváros és a megyék alkotta rangsor középmezőnyéhez tartozik. Érdemes ugyanakkor kiemelni, hogy a Csongrád megyei székhelyű szervezetek beruházási értékén belül **az oktatás és az energiaipar részesedése az országos átlag többszörösét tette ki.**
Csongrád megye vitathatatlan fölénye - és egyúttal versenyképességének záloga -, a többi megyéhez viszonyítva, a kutatási-fejlesztési tevékenység terén mutatkozik meg. Elsősorban Szeged nagy múltú felsőfokú intézményrendszerének köszönhetően 2016-ban 250 kutatóhely működött a megyében, ahol összesen 4500-nál is több fő (ezen belül: 2625 kutató, fejlesztő) dolgozott. Ezzel Csongrád az első helyen áll a megyék rangsorában. Az egyetemi kutatóhelyek mellett a vállalkozási szektorban tevékenykedő K+F helyek száma is - Budapest és Pest megye után – Csongrádban a legmagasabb.
A megye mezőgazdasági tevékenysége napjainkban is kiemelt jelentőségű, 2015-ben a bruttó hozzáadott érték 9,0%-a ebből származott, amely az országos aránynak több mint kétszerese. A megye földterületének mintegy kétharmada, 288 ezer hektár mezőgazdasági terület, melynek 85 %-a szántó, ezen kívül csak a gyep

[29] forrás: TOP 100 - Csongrád megye gazdasága, 2017

képvisel jelentősebb, 13%-os részarányt. A szántóföldi zöldségfélék tekintetében Csongrád megye az ország egyik legnagyobb zöldségtermesztő térsége.

A megye gazdaságában **az ipari és építőipari tevékenység mind az országos, mind a régiós átlaghoz képest kisebb szerepet játszik**. A megyei székhelyű ipar termelésének legnagyobb része (45%) az élelmiszeriparból, elsősorban húsfeldolgozásból származik. Másik meghatározó ágazat a gumi- és műanyagipar, ami a megye teljes ipari kibocsátásának közel 30%-át adja.

A megye ipara kevésbé export-orientált, 2016-ban az értékesítés bevételeinek 44%-a származott külpiacokról (az országos és a régiós arány 71-71%. volt). A gazdaság belső kapcsolatrendszere - elsősorban a mezőgazdasági termelés és az élelmiszeripar belső piaci beszerzési és értékesítési preferenciáinak köszönhetően – erősebb a megyében, míg **a külső piaci kapcsolatok a relatíve alacsony export arány következtében nem annyira intenzívek** (kivétel a TOP 100 néhány nagy exportőr vállalata, pl. Contitech[30], Pick szeged, Hungerit, Legrand, SOLE-Mizo, KÉSZ Építő). Csongrád megye export árbevételének háromnegyede a feldolgozóipar teljesítménye. A Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara gazdasági jövőképében nem véletlenül kap nagy hangsúlyt, hogy 2030-ra **a megye 50 főnél nagyobb gazdasági szereplőinek legyen működő gazdasági kapcsolatrendszere a Temesvár – Újvidék – Szeged háromszögben. A hármas határ menti városhálózati térség kínálta lehetőségek kihasználásával a megye gazdaságának versenyképessége nagymértékben fokozható**.

A megyében végzett építőipari termelés volumene 2010 és 2016 között hullámzóan alakult, összességében kétharmadára esett vissza.

A megye **idegenforgalma az évtized eleje óta fokozatosan élénkül**, 2016-ban a megye kereskedelmi szálláshelyein 288ezer vendég összesen 603 ezer vendégéjszakát töltött el, ennek héttizedét a belföldi turizmus adta. Szeged szerepe kiemelkedő, itt koncentrálódott a vendégéjszakák közel kétharmada. Szeged mellett jelentős még Mórahalom (vendégéjszakák 13%-a), továbbá kisebb mértékben Hódmezővásárhely, Makó és Szentes idegenforgalma. A 2017 évi adatok további növekedést mutatnak: 330,5 ezer vendég, több mint 668 ezer vendégéjszakát töltött a megyében.

102. ábra: Magyarország turizmusának klímaváltozás általi veszélyeztetettsége (forrás: Csete et al. 2013)

Ugyanakkor a turizmus perspektíváinak mérlegelésekor is figyelemmel kell lenni a klímaváltozás várható hatásaira. A különféle idegenforgalmi ágazatok (attrakciók) kitettsége nem egyforma. Az alábbi (23.)táblázat összehasonlító adatokat közöl a megye-régió-ország viszonylatban 2017. I-IV. negyedéves bontásban.

[30] A Contitech Makói és Szegedi gyárának exportértékesítése önmagában meghaladja az utána következő 5 legnagyobb exportőr exportból származó együttes árbevételét a TOP 100 kiadvány adatai szerint.

Megnevezés	Bács-Kiskun m.	Békés m	Csongrád m	Dél-Alföld	Ország
Lakónépesség					
Népesség száma, ezer fő	508	342	401	1 252	9 798
Népesség indexe	99,3	98,7	99,3	99,1	99,7
Népsűrűség, fő/km²	60	61	94	68	105
Gazdasági aktivitás					
Aktivitási arány, %	61,1	60,9	60,8	61,0	62,1
Foglalkoztatási arány, %	59,3	58,0	58,8	58,8	59,8
Munkanélküliségi ráta, %	2,9	4,8	3,4	3,6	3,8
Alkalmazásban állók száma és keresete					
Alkalmazásban állók					
száma, ezer fő	126,6	77,7	101,8	306,0	3 026,9
számának indexe	102,5	98,9	101,9	101,4	101,6
havi bruttó átlagkeresete, Ft	251 860	220 009	255 270	244 768	297 017
havi bruttó átlagkeresetének indexe	114,6	113,9	114,1	114,4	112,9
havi nettó átlagkeresete, Ft	167 486	146 305	169 754	162 770	197 516
havi nettó átlagkeresetének indexe	114,6	113,9	114,1	114,4	112,9
Regisztrált vállalkozások					
Regisztrált vállalkozások száma	99 497	64 649	73 412	237 558	1 719 601
Regisztrált vállalkozások számának indexe	99,9	99,8	101,5	100,4	101,3
1000 lakosra jutó vállalkozás	197	191	184	191	176
Beruházás					
Teljesítményérték, millió Ft	230 211	73 901	103 228	407 339	5 217 362
Beruházások volumenindexe	139,8	128,9	123,5	133,3	123,4
Egy lakosra jutó teljesítményérték, ezer Ft	454,1	217,4	257,4	326,4	533,3
Ipar					
Termelés volumenindexe	103,5	98,8	102,7	102,6	104,7
Egy lakosra jutó termelési érték, ezer Ft	4 520,8	1 433,4	1 749,2	2 789,1	3 019,6
Termelés volumenindexe	102,7	106,9	97,8	102,2	104,4
Értékesítés volumenindexe	102,5	106,8	89,3	99,9	104,1
Ezen belül: belföldi	108,1	105,8	81,5	95,9	100,5
export	101,2	107,5	99,5	101,5	105,5
Értékesítésből az export aránya, %	80,6	61,7	48,5	72,2	71,6
Építőipar					
Termelés volumenindexe	160,5	111,4	117,8	139,7	127,0
Egy lakosra jutó termelési érték, ezer Ft	290,4	73,4	171,0	192,9	175,1
Lakásépítés					
Épített lakás	522	114	546	1 182	14 389
Épített lakások indexe	213,9	109,6	131,6	154,9	144,0
Tízezer lakosra jutó épített lakások száma	10,3	3,4	13,6	9,5	14,7
Turizmus					
Vendégek száma, ezer	227,5	256,8	330,5	814,8	11 843,6
Vendégek számának indexe	111,3	107,7	114,9	111,5	106,5
Vendégéjszakák száma, ezer	558,9	675,3	668,3	1 902,5	29 491,9
Vendégéjszakák számának indexe	118,4	106,4	110,8	111,3	106,7

A három legjelentősebbnek tekinthető – vízparti turizmus, városlátogató turizmus, kerékpáros turizmus – ágazat esetében a szezonális „csúcspontok" némileg eltérően fognak alakulni. A nyáron jelenleg közel ideálisnak mondható éghajlati viszonyok az évszázad közepére, majd végére jelentős visszaesést mutatnak, melynek oka elsősorban a nyári hőség. A vízparti turizmus esetében továbbra is a nyári és a szeptemberi hónap lesz a legkedvezőbb időszak, de a másik két tevékenység esetében a május és az október válik főszezonná.

Az elemzések[31] szerint Csongrád megye turisztikai veszélyeztetettsége (sérülékenysége) az országos átlagot kb. 25%-kal meghaladja. Az éghajlati feltételek tavaszra és őszre mutatkozó javulása magában hordozza a szabadtéri szezonidőszak meghosszabbításának lehetőségét. A vendégforgalom időbeli szétterjesztésének sikeres eszköze lehet Csongrád megyében pl. az egészségturizmus, kiemelten a gyógy- és az orvosi ellátáson alapuló turizmus fejlesztése, vagy a különböző kulturális és gasztronómiai fesztiválok szervezése. Az extrém időjárási események (hőmérsékleti szélsőségek) gyakoriságának növekedése előtérbe helyezi az időjárástól független, alternatív attrakciók biztosításának szükségességét (pl. fedett fürdők, gyógyfürdők, vízi parkok, beltéri játszóterek, fedett rendezvényterek, szabadidőparkok).

[31] http://www.csongrad-megye.hu/klima/CSM_klimastrategia_20180312.pdf

7. A TÁJ TERHELÉSÉNEK ÉS TERHELHETŐSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSA

7.1. A TÁJ TERHELHETŐSÉGE

Csongrád megye tájhasználatában a mezőgazdaság a meghatározó, ennek ellenére a természeti **adottságokhoz igazodó** történeti tájhasználat, az ökológiai hálózat, a táji-természeti értékek halmozott jelenléte, a vízgazdálkodás, vízvédelem, vízkárelhárítás és turisztikai szempontok figyelembe vételével meghatározhatók olyan összefüggő **tájegységek, amelyek a táj terhelhetősége szempontjából is jelentősen eltérnek egymástól**.

103. ábra: Táj terhelése és terhelhetősége

A megye területét tehát meghatározóan a természeti adottságokhoz igazodó **történeti tájhasználat, ökológiai hálózat, természeti értékek alapján** a következő térségekre osztottuk **a táj terhelhetősége szempontjából**:

- Ártéri természetközeli táj,
- Pusztai természetközeli táj,
- Homokhátsági tanyás táj,
- Kőrös-Maros közi tanyás táj,
- Urbanizált táj.

7.1.1. Ártéri természetközeli táj

Az **ártéri táj a Tisza, a Körös és a Maros hullámtere, ártere, az ahhoz szervesen kapcsolódó holtágakkal, morotvákkal, természetes és természetközeli élőhelyekkel**. Az ártéri táj területén meghatározóan fontos a felszíni vizek védelme, az árvízvédelem, a holtágak többfunkciós vízgazdálkodásának megvalósítása. Figyelembe kell venni, hogy a nagyvízi medrek területe természeti területnek (a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 4.§ b) pontja szerint természeti terület valamennyi olyan földterület, melyet elsősorban természetközeli állapotok jellemeznek) minősül, külön országos védelmet elrendelő jogszabály rendelkezése nélkül is.

A hullámtéri területek és az azokhoz szervesen kapcsolódó természetközeli élőhelyek meghatározóan magterületként, ökológiai folyosóként az ökológiai hálózat kiemelt jelentőségű részei. **A táj terhelhetőségének fontos prioritásai tehát az árvízvédelem – vízminőségvédelem és a táj- és természetvédelem**. A három folyó ártéri területe közül a Tisza térségének turisztikai jelentőségét is ki kell hangsúlyozni. A vízi turizmus, továbbá a vízhez kötődő üdülés szempontjából a megye mindhárom folyó közvetlen térségében jelentős tájpotenciállal rendelkezik. A Tisza jobb és bal partjára felfűződő települések gazdaságfejlesztése során a **turizmus**nak meghatározó szerepe lehet. A települések **fejlesztése** – rendezése azonban **a környezetvédelem** (kiemelten a vízvédelem) **az ökológiai hálózat, Natura 2000 természeti területek, védett természeti területek megőrzése mellett történhet**. Ez azért meghatározóan fontos, mert a térség turisztikai vonzerejét, a Tisza, a Körös és a Maros természetközeli táji környezete biztosítja.

Az ártéri táj sok szempontú érzékenysége határozza meg a terhelhetőségét, ezért olyan többfunkciós komplex ártéri tájgazdálkodás kialakítása fontos, amely a vízgazdálkodás, a természeti adottságokhoz igazodó tájhasználat, a tájképi természeti értékek védelmének prioritásával biztosítja a három folyó menti települések természeti erőforrások fenntartható használatát biztosító környezetkímélő fejlesztését.

104. ábra: Ártéri természetközeli táj (forrás: Google Earth)

7.1.2. Pusztai természetközeli táj

Az Alföld területére jellemző **pusztai tájak** rendszerében a megye területén **kiemelt jelentősége** van a Kőrös-Maros Nemzeti Park területéhez tartozó pusztáknak, a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzeten kívüli védett területeinek. A táj terhelhetősége szempontjából kiemelt pusztai tájszerkezeti egységek az ökológiai hálózat magterületei és Natura 2000 területek is.

A pusztai védett tájak és védőövezetük a táj terhelhetősége szempontjából tehát rendkívül érzékenyek. A területrendezési tervek térségi területfelhasználási rendszerében **a hatályos OTrT 12.§ (6) bekezdése szerint újólag van lehetőség a mezőgazdasági térségen belül a pusztai táj, a sajátos alföldi pusztai tájgazdálkodás térségének külön, egyedileg meghatározott térségi övezetet kijelölni. A kijelölést**

különösen indokolja, hogy a pusztai védett tájak legelőinek, rétjeinek, tavainak, mocsarainak, ligeteinek táji **érzékenysége lényegesen eltér a hagyományos**an nagyüzemi intenzív árutermelést szolgáló **mezőgazdasági térségektől és azok terhelhetőségétől**.

A pusztai tájak terhelhetősége szempontjából tehát a tájképi egység megőrzése, a természetvédelmi, ökológiai érzékenység mellett azok kultúrtörténeti értékei (Ópusztaszer) a meghatározóak. Ezekben a térségekben olyan **pusztai tájgazdálkodás kialakítása, illetve fenntartása a cél**, amely biztosítja a rétek, legelők fenntartását, az azokhoz kapcsolódó külterjes, környezetkímélő, a történeti hagyományokhoz illeszkedő legeltetéses állattenyésztés megőrzését, a vizes élőhelyek fenntartását, rehabilitációját, a pusztai táj szerves részét képező, tájba illeszkedő tanyák, pusztai épületek fenntartását. A **tájfenntartás mellett** azonban fontos a pusztai táj, pusztai **életforma fenntartása, bemutatása, a génmegőrzés, az ismeretterjesztés** is.

A fenntartást, ismeretterjesztést, az ökológiai turizmust a fogadóközpontok, tájgazdálkodási központok kialakítása szolgálhatja természet- és környezetkímélő módon.

105. ábra: Pusztai természetközeli táj (forrás: Google Earth)

7.1.3. Homokhátsági tanyás táj

A megye területének meghatározó része mezőgazdasági tanyás táj, de az eltérő természeti adottságok miatt a Duna-Tisza közi homokhátság és a Tiszántúli Kőrös-Maros közi tanyás táj karaktere lényegesen eltér egymástól.

A **homokhátsági tanyás tájra** az eltérő természeti, táji adottságok miatt a **tájhasználat mozaikossága és az ebből adódó változatos táji érzékenység jellemző**. A tájhasználatot ebben a térségben a mezőgazdaságon belül a szántóföldi növénytermesztés uralja ugyan, de a csatornák, erek által felszabdalt homokvidéken a rétek, legelők, homoki szőlők és gyümölcsösök, tavak, mocsarak teszik változatossá, természeti értékekben gazdaggá a tájat. A mezőgazdasági területeket az erdők mozaikjai teszik változatosabbá. A tanyás tájszerkezetben a szántóföldi és legelős tanyák mellett **meghatározóak a szőlős-tanyás térségek** is.

A táj mozaikosságát az országos ökológiai hálózat mozaikos rendszere is leköveti. A hatályos OTrT megújított rendszerében a Balástya környéki tanyás térség (új nagy egység) kiemelt hangsúlyt kapott.

A **táj terhelhetősége szempontjából tehát alapvető jelentősége van ezen sokszínűség, változatosság megőrzésének**. A **hatályos** OTrT szerinti **Ország Szerkezeti Terve** ennek mond ellent, mivel minden tájtörténeti, tájgazdálkodási kultúrtörténeti hagyományt és adottságot mellőzve **a Homokhátság túlzott mértékű erdősítésével számol**. A térségben a mezőgazdasági termelésre alkalmatlan, természeti értéket nem képviselő területeket valóban javasolt erdősíteni, de úgy, hogy a táj sajátosan egyedi változatossága megmaradjon. Ehhez fontos a szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kiegyenlítése/figyelembe vétele, a szélsőséges termőhelyi adottságokhoz igazodó tájgazdálkodás kialakítása (a szőlészet-borászat, gyümölcstermesztés, legeltetéses állattartás), a tanyás gazdálkodás a tanya- és agrárturizmus ösztönzése.

A **táj terhelhetősége** szempontjából tehát meghatározóan fontos a termőföldek mennyiségi és minőségi védelmének prioritása, de e mellett fontos továbbá:

- a természeti területek fenntartása (a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 4.§ b) pontja szerint),
- a természeti adottságokhoz igazodó tájrehabilitáció/élőhelyrehabilitáció,
- a termőhelyi adottságoknak megfelelő racionális tájszerkezet kialakítása,
- a történeti tanyás tájgazdálkodás támogatása, a tanyák többfunkciós fejlesztési lehetőségének biztosítása,
- a mezőgazdasági területek vízháztartási viszonyainak javítása,
- a mezőgazdasági majorok hagyományos funkciójának megfelelő fejlesztése.

106. ábra: Mozaikos homokhátsági tájszerkezet, területhasználat (forrás: Google Earth)

7.1.4. Körös-Maros közi tanyás táj

A Homokhátságnál sokkal **kedvezőbb termőhelyi adottságú térségben** a szántóföldi növénytermesztés a meghatározó. Amíg a Duna-Tisza közén az ökológiai hálózat részét képező természeti területek apróbb mozaikjai behálózzák a tájat, addig a **Tiszántúlon a nagyobb területű védett tájak külön tájszerkezeti egységként különíthetők el**.

107. ábra: Körös-Maros közi tanyás táj (forrás: Google Earth)

A tanyás tájszerkezetben lényeges különbség, hogy ebben a tájszerkezeti egységben – a termőhelyi adottságoknak megfelelően – a **szántóföldi tanyák a meghatározóak**. Szőlős-tanyás térségek itt nem jellemzőek. Ebben a térségben a XX. század második felének **nagyüzemi meliorációja következményeként a természetes ökoszisztémát alkotó**, a tájat tagoló mezsgyék, mezővédő erdősávok, fasorok nagy számban eltűntek, a rétek, legelők, vizes élőhelyek a belvizes területekre **szorultak vissza**.
Ebben a tájszerkezeti egységben is **a táj terhelhetőségének meghatározóan fontos prioritása a termőföldek mennyiségi és minőségi védelme, rendeltetésszerű használata, a mezsgyék védelme, a mezővédő erdősávok fenntartása és telepítése**. Ezzel összefüggésben a tanyák, mezőgazdasági majorok több funkciós hasznosításának, fejlesztési lehetőségeit is biztosítani kell. A mezőgazdasági táj és a települések szerves kapcsolatának, harmonikus egységének megőrzése is fontos, amely a települések történeti szerkezetéhez, települési karakteréhez illeszkedő településfejlesztéssel biztosítható.

7.1.5. Urbanizált táj

Urbanizált térségnek tekintjük Szeged megyei jogú város és az azzal egy térszerkezeti egységet képező Algyő, Röszke, Újszentiván, Tiszasziget települési **térségeit**.
Erre a tájszerkezeti egységre a beépített területek magas aránya jellemző. A **megye iparának jelentős része ebben a térségen koncentrálódik**, így a környezet minősége is kedvezőtlenebb a megye más térségeinél.
Az **urbanizált táj terhelhetősége szempontjából fontos prioritás a még meglévő zöldterületek, biológiailag aktív felületek megőrzése**, az élhető jobb minőségű települési környezet fenntartása érdekében a szabadidő eltöltését, a rekreációt szolgáló zöldfelületek védelme. A még meglévő biológiailag aktív zöldfelületeket, táji környezetet a zöldfelületi rendszer fejlesztésével, védelmi és közjóléti erdők telepítésével javasolt fejleszteni. **Biztosítani kell a térségben még meglévő természeti területeknek és a Tisza menti ökológiai rendszernek a védelmét**.
A további termőföldek igénybevételével járó településfejlesztés helyett a már kijelölt beépítésre szánt területek intenzívebb beépítését indokolt ösztönözni (minden területfelhasználásban, különösen a további új gazdasági területek kijelölése helyett a településrendezési tervekben már kijelölt gazdasági területeken belüli intenzívebb fejlesztéssel), valamint barnamezős területek rehabilitációjával.
Az urbanizált tájban fontos továbbá a gazdasági területek és a környezetterhelésre érzékeny lakó-, üdülőterületek, intézmények fásítással történő térbeli elválasztása, a települések környezetminőségének javítása a települések közötti, még beépítetlen táji környezet megőrzésével, a városi zöldfelületi infrastruktúra fejlesztésével.
Csongrád megye tájterhelhetőségét a szénhidrogén-bányászat jelenlegi és jövőbeli hatásai, valamint az éghajlatváltozás hatásai is befolyásolják (lásd Ásványi nyersanyag-gazdálkodás és tájrehabilitáció fejezet).

8. A TERÜLETRENDEZÉSI TERV TERÜLETI HATÁSVIZSGÁLATÁNAK MEGKEZDÉSE

A hatásvizsgálat a területrendezési terv készítésének előrehaladtával, a terv céljainak meghatározását, illetve a szerkezeti terv kidolgozását követően, illetve azzal részben párhuzamosan fog az alábbi tartalommal elkészülni.

A területrendezési tervek megalapozását szolgáló területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat tartalmi követelményei

I. A területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése.

II. A területi terv (a továbbiakban: terv) céljainak ismertetése.

III. A terv célrendszerében foglaltak hatásai, különös tekintettel a környezeti, gazdasági, társadalmi fenntarthatóság szempontjaira.

IV. A szerkezeti terv módosításával összefüggő környezeti, társadalmi és gazdasági hatások:

1. A területfelhasználási kategóriák lehatárolásainak változásai okozta környezeti, társadalmi és gazdasági hatások:

   1.1. Környezeti szempontból, különös tekintettel

   a) természetre,

   b) tájra,

   c) termőföldre és talajra,

   d) vízre,

   e) épített környezeti és a kulturális örökségi értékekre,

   f) világörökségi értékekre,

   g) honvédelemre,

   h) ásványvagyonra,

   i) hulladékgazdálkodásra,

   j) természeti és ember által előidézett kockázatokra;

   1.2. Társadalmi szempontból, különös tekintettel a településrendszerre;

   1.3. Gazdasági szempontból, különös tekintettel

   a) mezőgazdaságra,

   b) erdőgazdálkodásra,

   c) vízgazdálkodásra,

   d) energetikára,

   e) közlekedésre.

2. A műszaki infrastruktúra elemeinek változásai okozta környezeti, társadalmi és gazdasági hatások (mint az 1.1., 1.2. és 1.3. pont).

V. A térségi övezetek módosításával összefüggő környezeti, társadalmi és gazdasági hatások (mint az 1.1., 1.2. és 1.3. pont).

VI. Összegzés: a terv jelentősebb hatásainak ismertetése, a feltárt konfliktusok értékelése.

VII. A feltárt konfliktusok feloldására, a káros hatások ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések meghatározása.

VIII. Javaslat olyan környezeti, társadalmi és gazdasági szempontú előírásokra, feltételekre, amelyeket a terv által befolyásolt más terveknél figyelembe kell venni.

9. KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS JAVASOLT TEMATIKÁJA

Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Kormányrendelet 8. § (2) bekezdése alapján a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet figyelembe vételével összeállítottuk Csongrád megye területrendezési tervének módosítása, javaslattevő fázisa környezeti értékelésének tematikáját.

A környezeti értékelés során csak a megyei tervezés kompetenciájába tartozó változások kerülnek értékelésre. A megyei területrendezési terv módosítása során a tervbe be kell építeni az Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény (továbbiakban: MoTrT) szerinti országos jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózat elemeit és egyedi építményeket, valamint adatszolgáltatás alapján és a hatályos MoTrT-vel összhangban ki kell jelölni az országos és térségi övezeteket. Így a vizsgálat során **általános szempont,** hogy csak azok a változások kerülnek értékelésre, melyeket a megyei területrendezési terv az országos jelentőségű elemeken felül jelölhet ki, azaz kompetenciája van (pl. térségi jelentőségű szerkezeti elemek változásai, egyedileg meghatározott övezetek javaslata).

1. A környezeti értékelés kidolgozási folyamatának ismertetése

1.1. Előzmények

1.2. Tematika

1.3. A területrendezési terv és a környezeti értékelés kapcsolódása

A javaslattevő fázisban elkészített területrendezési terv környezeti értékelése az egyeztetést követően kiegészül azzal, hogy a beérkezett vélemények hogyan érvényesülnek a terv véglegesítése során.

1.4. A területrendezési terv és környezeti értékelés egyeztetése során kapott vélemények hatása a terv alakulására

A területrendezési terv és a környezeti értékelés véleményeztetése után a véleményeket a területrendezési terv és a környezeti értékelés szempontjai szerint is értékelni kell, és a vélemények alapján kell a tervet és a környezeti értékelést véglegesíteni, illetve jóváhagyásra előkészíteni.

1.5. A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása a tervezési folyamatba, a környezeti értékelés készítésébe

A környezeti értékelés ugyan azt a nyilvánosságot kapja, mint a területrendezési terv. A megye honlapján hozzáférhető lesz és meghatározott határidőn belül bárki véleményezheti.

1.6. A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása.

A környezeti értékeléshez meghatározott forrás a MoTrT, OTK, hatályos megyei területrendezési terv, megyei fejlesztési koncepció, ágazati adatszolgáltatások, jogszabályok.

2. A terv kidolgozásakor vizsgált változatok rövid ismertetése

2.1. A terv céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése

A terv céljainak a területrendezéssel összefüggő magasabb szintű jogszabályokkal kell összhangban lennie. A terv tartalmát a MoTrT határozza meg.

2.2. A terv összefüggése más releváns tervekkel, programokkal (MoTrT, megyei területfejlesztési koncepció, Térségi Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv, Megyei Klímastratégia)

2.3. A változatok közötti választás indokai,

- A terv környezetvédelmi szempontból jelentős változásai a hatályos területi tervhez képest;
- A változatok közötti választás indoka, alátámasztása

Az Ország Szerkezeti Terve (MoTrT) szerinti megyei térszerkezet és a terv szerint javasolt térszerkezet összehasonlító értékelése.

A hatályos megyei területrendezési terv szerinti térszerkezet és a terv szerint javasolt térszerkezet összehasonlító értékelése.

3. A terv környezeti hatásainak feltárása

3.1. A terv új javaslatainak összevetése a jelentősebb környezet- és természetvédelmi célokkal (pl. Nemzeti Környezetvédelmi Program, Nemzeti Természetvédelmi Alapterv, II. Nemzeti Éghajlat-változási Stratégia, Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv)

3.2. A terv új javaslatainak (különösen a térségi jelentőségű elemek és az egyedileg meghatározott övezetek) hatása a környezeti elemekre, természeti erőforrásokra közvetlen módon:

- **a föld védelmére,**
- **a levegő védelmére,**
- **a vizek védelmére,**
- **a hulladékgazdálkodásra,**
- **a tájra,**
- **az épített környezetre,**
- **a kulturális örökség védelmére,**
- **az élővilágra – a biológiai sokféleségre,**
- **a NATURA 2000 területekre és fajokra,**
- **klímára,**
- **emberi egészségi állapotra, társadalmi-gazdasági helyzetre, életminőségre.**

Közvetett módon hatást kiváltó tényezők:

- **új környezeti konfliktusok, problémák megjelenése, meglévők felerősödése,**
- **környezettudatos, környezetbarát magatartás, életmód lehetőségei, feltételei gyengítése vagy korlátozása,**
- **a helyi adottságoknak megfelelő optimális térszerkezettől, területfelhasználási módtól való eltérés fenntartása vagy létrehozása,**
- **olyan helyi társadalmi-kulturális, gazdasági-gazdálkodási hagyományok gyengítése, amelyek a táj eltartó képességéhez alkalmazkodtak,**
- **a természeti erőforrások megújulásának korlátozása,**
- **nem helyi természeti erőforrások jelentős mértékű használata vagy a helyi természeti erőforrások túlnyomóan más területen való hasznosítása;**

4. A terv, illetve program megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülése, csökkentése vagy ellentételezése, illetve a tervben szereplő intézkedések környezeti hatékonyságának értékelése.

5. A terv hatása a terv által befolyásolt más tervekre.

A terv, hatással lehet a megyei fejlesztési programokra, a kistérségi fejlesztési programokra, településfejlesztési koncepciókra és integrált településfejlesztési stratégiákra, településrendezési tervekre, megyei ágazati fejlesztési programokra.

6. A tervben szereplő javaslatok monitorozási lehetőségére vonatkozó javaslat.

A monitorozás meghatározóan a településrendezési terveken keresztül történhet.

7. A terv környezeti hatásainak összefoglaló értékelése.

MELLÉKLETEK:

I. MELLÉKLET: NAGYOBB TELEPÜLÉSEKEN, VÁROSOKBAN JELÖLT NAGYOBB VOLUMENŰ FEJLESZTÉSEK 2011-ET KÖVETŐEN

Város	Tervező cég/vezető tervező	Eredeti TSZT elfogadásának éve	2011 óta történt jelentősebb változások	
			a területhasználatban (új beépítésre szánt terület)	a műszaki infrastruktúra-hálózatban
SZEGED	VÁTI KFT. Paksi Szilvia	2015	A térségi területfelhasználás főbb kategóriáit tekintve nem történt jelentős változás, elsősorban korrekciónak tekinthetők a pár hektáros beépítésre szánt terület kijelölések és visszasorolások (pl. Gyálaréti Holt-Tiszánál). A meglévő települési térségen belül történt területfelhasználás változtatások nem érintik a területrendezési terv léptékét. A külterületen az erdőterületek lehatárolása pontosításra került, a mezőgazdasági térségen belül az általános mezőgazdasági területeken belüli átkategorizálás történt. Sajnálatos, hogy ennek következménye a „tanyás" jelleg területhasználati megnevezés felszámolása.	A településrendezési eszközökben nem került kijelölésre új, területrendezési léptékű műszaki infrastruktúra elem
HÓDMEZŐ-VÁSÁRHELY	TÉR-IDŐ MŰTEREM BT. Szemerey Márta	2008	Jelentősebb beépítésre szánt terület kijelölés az ipari parkban és a vasút mellett történt összesen kb. 30 ha. A Nagysziget településrésznél a honvédelmi terület lehatárolása pontosításra került, illetve sport- és szabadidő központ tervezett (meglévő motocross pálya?). Ezekkel a fejlesztésekkel vélhetően összefüggésben a honvédelmi és szabadidő területek közötti részen visszavonásra került a távlati gazdasági terület kijelölése. Derekegyház határa menti 240 hektár különleges terület felülvizsgálata javasolt.	A város északi elkerülő nyomvonala pontosításra került (időközben megépült) A város keleti elkerülőjét a településszerkezeti terv tartalmazza (OTrT törölte)
Csanádpalota	TÉR-IDŐ MŰTEREM BT. Szemerey Márta	2007	Nincs változás	Nincs változás
Csongrád	M-Teampannon Kft. Koszorú Lajos, Lázár Tibor	2005	2011 óta számos módosítás történt a város területét érintően. A belterületen, települési térségen belül történt változtatások nem érintik a területrendezési tervet. A következő, területrendezést érintő jelentősebb változtatások történtek: Hétvégiházas Üdülőterület kijelölése a Serházzugi Holt-Tisza mellett Gazdasági terület kijelölése az elkerülő úttól délre a megyei tervvel összhangban Napelempark kijelölés az elkerülő út és a város belterülete között	Nincs változás
Kistelek	ÚJ-LÉPTÉK BT. Balogh Tünde	2005	A településszerkezeti tervet kétszer módosította a település az elmúlt 7 évben. Területrendezési szempontból jelentős változások:	Nincs változás

Város	Tervező cég/vezető tervező	Eredeti TSZT elfogadásának éve	2011 óta történt jelentősebb változások	
			a területhasználatban (új beépítésre szánt terület)	a műszaki infrastruktúra-hálózatban
			Kábelgyár bővítése érdekében kb. 20 ha terület kijelölése az ópusztaszeri út mentén és kb. 30 ha visszasorolása a Majsai út mentén, valamint a balástyai határnál	
Makó	T.T.T. Városépítő Bt. Takács Máté	2003	Nem történt jelentős változás. A 2011-ben város által kért 190 hektár nagyságú települési térség bővítés a Maroslelei út mentén nem került be a város tervébe, felülvizsgálata javasolt.	Nincs változás
Mindszent	VÁTI Kft.	2009	Nincs változás (új terv készítése folyamatban)	Nincs változás
Mórahalom	Új Lépték Bt. Balogh Tünde	2009	2011 óta háromszor módosult a településszerkezeti terv: közel 90 ha-nyi ipari terület került kijelölésre a meglévő ipari területek mellett a település déli részén Kisvárosias lakóterület (kb. 5 ha) és sport, szabadidőpark terület kijelölése Móradombon Kereskedelmi, szolgáltató gazdasági terület kijelölése az 55. sz. főút mellett (6 ha) Szabadidőközpont terület kijelölése Csipakon, a bányaterület visszasorolása ugyanitt (rekultivációs cél) Kereskedelmi, szolgáltató terület kijelölése Csipakon (15 ha)	Megvalósult az elkerülő út
Sándorfalva	Új Lépték Bt. Balogh Tünde	2004	Nem történt és a folyamatban lévő módosítás során sem történik területrendezési szempontból jelentős változtatás	Nincs változás
Szentes	EUROUL Co. Engineering Wittek Krisztina Berczeli Emília	2007	Jelentősebb változás csak a 45. sz. főút Szarvas felé vezető szakaszán történt (Árpád Agrár Rt): több terület visszasorolásra került gazdasági területből az üvegházakkal érintett területen	Törlésre került a tervezett keleti elkerülő út (OTrT tartalmazza!)

II. MELLÉKLET: TERMÉSZETVÉDELMI, TÁJVÉDELMI TERÜLETEK

II.1. ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK

A megye területére eső országos jelentőségű védett természeti területek[32] :

Körös-Maros Nemzeti Park

Védetté nyilvánítás: 3/1997. (I.8.) KTM rendelet

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 127/2007. (XII.27.) KvVM rendelet

A védettség indoka és célja: „a Körösök és a Maros vízrendszerén kialakult jellegzetes tájszerkezet, a kiterjedt szikes puszták, lösztársulások, természetes és természetközeli erdők, árterek, szikes tavak, időszakosan vízborított területek, holtágak, mocsarak természetes növénytársulásainak és állatvilágának megőrzése, a nemzetközi jelentőségű madárélőhelyek és a vándorló állatvilág védelmének biztosítása, a védett területek természetes, az élőhely típusának megfelelő vízellátottsági szint helyreállítása"

Törzskönyvi szám: 276/NP/97

A védett terület kiterjedése: 51246,5hektár

Részterületei: Kardoskúti Fehértó, Cserebökény, Körös-ártér, Maros-ártér, Csanádi puszták

Érintett megyei települések: Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádpalota, Fábiánsebestyén, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Magyarcsanád, Makó, Maroslele, Nagyér, Szeged, Szentes, Székkutas

Mártélyi Tájvédelmi Körzet

Védetté nyilvánítás: 390/1971. OTvH számú határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 153/2007. (XII.27.) KvVM rendelet

A védettség indoka és célja: „a Mártélyi-holtág, a Körtvélyesi-holtág és a Barci-rét természeti és tájképi értékeinek megőrzése, a hullámtér területén élő gazdag madárvilág zavartalan életfeltételeinek biztosítása"

Törzskönyvi szám: 94/TK/71

A védett terület kiterjedése: 2196 hektár

Érintett megyei települések: Hódmezővásárhely, Mártély, Mindszent

Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet

Védetté nyilvánítás: 1/1976. OTvH számú határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 140/2007. (XII.27.) KvVM rendelet

A védettség indoka és célja: „a Duna-Tisza köze jellegzetes tájképi arculatának, a szikes tavaknak, legelőknek, réteknek és a Tisza hullámterének, illetve ezen élőhelyek természetes növény- és állatvilágának, a madarak háborítatlan fészkelő- és táplálkozóhelyének megőrzése, vonulásuk feltételeinek biztosítása, a terület történelmi és kultúrtörténeti értékeinek, emlékhelyeinek megóvása"

Törzskönyvi szám: 122/TK/76

A védett terület kiterjedése: 22 332,69 hektár

Érintett megyei települések: Algyő, Baks, Csanytelek, Dóc, Felgyő, Ópusztaszer, Pusztaszer, Sándorfalva, Szatymaz, Szeged, Szentes, Tömörkény

[32] Forrás: http://www.termeszetvedelem.hu/; Földművelésügyi Minisztérium, njt.hu

Körös-éri Tájvédelmi Körzet

Védetté nyilvánítás: 146/2012. (XII. 27.) VM rendelet

A védettség indoka és célja: „a Körös-ér mentén, valamint a Dorozsma-Majsai-homokhát déli részén található táji értékek, természetes és természetközeli állapotú növénytársulások, valamint a hozzájuk kapcsolódó állatközösségek megőrzése, különös tekintettel a fokozottan védett egyhajú virágra és a kritikusan veszélyeztetett, a világon csak ebben a térségben előforduló délvidéki földikutyára"

Törzskönyvi szám:330/TK/12

A védett terület kiterjedése: 2223,1 hektár

Érintett megyei település: Ásotthalom, Mórahalom, Öttömös

Csongrádi Kónyaszék Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás: 26/1998. (VII.10.) KTM rendelet

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 127/2007. (XII.27.) KvVM rendelet

A védettség indoka és célja: „a terület geomorfológiai értékeinek (különböző szikformák), veszélyeztetett madárfajainak, változatos növénytársulásainak védelme és megőrzése"

Törzskönyvi szám: 291/TT/98

A védett terület kiterjedése: 451,12hektár

Érintett megyei település: Csongrád

Péteri-tavi Madárrezervátum Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás: 3/1976. OTvH számú határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 139/2007. (XII.27.) KvVM rendelete

A védettség indoka és célja: „a területen található szikes tó és az azt körülvevő szikes puszta megőrzése, a védett növény- és állatfajok, illetve élőhelyük megóvása, a területen fészkelő madarak zavartalan életfeltételeinek biztosítása"

Törzskönyvi szám: 124/TT/76

A védett terület kiterjedése: 780,65 hektár

Érintett megyei település: Csengele

Pusztaszeri Fülöpszék Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás: 6/1990. (III.31.) KVM rendelet

A védettség indoka és célja: „a területre jellemző időszakos vízállású, alföldi szikes tó élővilágának fenntartása, bemutatása, valamint a tudományos kutatások lehetőségének biztosítása"

Törzskönyvi szám: 214/TT/90

A védett terület kiterjedése: 40,64 hektár

Érintett megyei település: Pusztaszer

Pusztaszeri Hétvezér Emlékmű Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás: 6/1990. (III.31.) KVM rendelet

A védettség indoka és célja: „a történelmi emlékhelyhez méltó természeti környezet biztosítása"

Törzskönyvi szám: 213/TT/90

A védett terület kiterjedése: 4,33 hektár

Érintett megyei település: Pusztaszer

Öthalom földtani alapszelvény Természeti Emlék

Védetté nyilvánítás: 55/2015. (IX. 18.) FM rendelet

A védettség indoka és célja: „egyes, az etalon értékű feltárások rendszerébe illeszkedő földtani alapszelvények, valamint egyes, az ország földtani jelenségeit reprezentáló egyedülálló képződmények természetvédelmi célú megőrzése és bemutathatóságának fenntartása"

Törzskönyvi szám: 389/TE/15

A védett terület kiterjedése: 0,57 hektár

Érintett megyei település: Szeged

II.2. EURÓPAI JELENTŐSÉGŰ NATURA 2000 TERÜLETEK

A megye területére eső különleges madárvédelmi területek:

Közép-Tisza (HUHN10004) Hortobágyi NPI

Érintett megyei település: Csongrád

Alsó-Tisza-völgy (HUKN10007) Kiskunsági NPI

Érintett megyei települések: Algyő, Baks, Csanytelek, Csongrád, Derekegyház, Dóc, Felgyő, Hódmezővásárhely, Mártély, Mindszent, Ópusztaszer, Pusztaszer, Sándorfalva, Szatymaz, Szeged, Szegvár, Szentes, Tömörkény

Balástya-Szatymaz környéki homokvidék (HUKN10008) Kiskunsági NPI

Érintett megyei települések: Balástya, Szatymaz

Csongrád-Bokrosi Sós-tó (HUKN30001) Kiskunsági NPI

Érintett megyei település: Csongrád

Gátéri Fehér-tó (HUKN30002) Kiskunsági NPI

Érintett megyei település: Tömörkény

Tisza Alpár-Bokrosi ártéri öblözete (HUKN10004) Kiskunsági NPI

Érintett megyei település: Csongrád

Cserebökényi-puszták (HUKM10005) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Eperjes, Fábiánsebestyén, Nagytőke, Szentes

Vásárhelyi és Csanádi-puszták (HUKM10004) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Ambrózfalva, Csanádalberti, Csanádpalota, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Makó, Nagyér, Székkutas

A megye területére eső különleges természetmegőrzési területek:

T-erdő (HUKM20003) Körös-Maros NPI

Érintett megyei település: Derekegyház-Szegedi ürgés gyep (HUKM20012) Kiskunsági NPI

Érintett település: Szeged

A megye területére eső kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek:

Közép-Tisza (HUHN20015) Hortobágyi NPI

Érintett megyei település: Csongrád

Alsó-Tisza hullámtér (HUKN20031) Kiskunsági NPI

Érintett megyei települések: Algyő, Baks, Csanytelek, Csongrád, Dóc Felgyő, Hódmezővásárhely, Mártély, Mindszent, Sándorfalva, Szegvár, Szentes

Baksi-puszta (HUKN20019) Kiskunsági NPI

Érintett megyei települések: Baks, Csanytelek, Ópusztaszer, Pusztaszer, Tömörkény

Csongrád-Bokrosi Sóstó (HUKN30001) Kiskunsági NPI

Érintett megyei település: Csongrád

Csongrádi Kónya-szék (HUKN20029) Kiskunsági NPI

Érintett megyei település: Csongrád

Déli-Homokhátság (HUKN20008) Kiskunsági NPI

Érintett megyei települések: Ásotthalom, Mórahalom, Öttömös, Röszke

Gátéri Fehér-tó (HUKN30002) Kiskunsági NPI

Érintett megyei település: Tömörkény

Közép-csongrádi szikesek (HUKN20017) Kiskunsági NPI

Érintett megyei települések: Balástya, Dóc, Kistelek, Ópusztaszer, Sándorfalva

Péteri-tó (HUKN20027) Kiskunsági NPI

Érintett megyei település: Csengele

Tisza Alpár-bokrosi ártéri öblözet (HUKN20028) Kiskunsági NPI

Érintett megyei település: Csongrád

Cserebökény (HUKM20027) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Eperjes, Fábiánsebestyén, Nagytőke, Szentes

Deszki gyepek (HUKM20005) Körös-Maros NPI

Érintett megyei település: Deszk

Hármas-Körös (HUKM20017) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Nagytőke, Szentes

Hódmezővásárhely környéki és csanádi-háti puszták (HUKM20001) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádalberti, Csanádpalota, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Kövegy, Magyarcsanád, Makó, Maroslele, Mártély, Mindszent, Nagyér, Nagylak, Nagymágocs, Pitvaros, Székkutas

Hódmezővásárhelyi Kék-tó (HUKM20002) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Derekegyház, Hódmezővásárhely, Mindszent, Szegvár, Székkutas

Kurca (HUKM20031) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Mindszent, Szegvár, Szentes

Lapistó-Fertő (HUKM20030) Körös-Maros NPI

Érintett megyei település: Szentes

Mágocs-ér (HUKM20006) Körös-Maros NPI

Érintett megyei település: Árpádhalom, Nagymágocs, Szentes

Maros (HUKM20008) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Apátfalva, Csanádpalota, Deszk, Ferencszállás, Kiszombor, Klárafalva, Magyarcsanád, Makó, Maroslele, Nagylak, Szeged

Száraz-ér (HUKM20004) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádalberti, Földeák, Királyhegyes, Makó, Maroslele, Nagyér, Óföldeák

Szentesi gyepek (HUKM20029) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Szegvár, Szentes

Tőkei gyepek (HUKM20028) Körös-Maros NPI

Érintett megyei települések: Nagytőke, Szentes

II.3. MAGAS TERMÉSZETI ÉRTÉKŰ TERÜLETEK

Békés-Csanádi hát

Érintett megyei települések: Ambrózfalva, Csanádalberti, Csanádpalota, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Magyarcsanád, Makó, Nagyér, Pitvaros, Székkutas

Tisza-völgy

Érintett megyei települések: Algyő, Baks, Balástya, Csanytelek, Csongrád, Dóc, Felgyő, Ópusztaszer, Pusztaszer, Sándorfalva, Szatymaz, Szeged, Tömörkény

Homokhátság

Érintett megyei települések: Ásotthalom, Balástya, Csengele, Kistelek, Mórahalom, Öttömös, Pusztaszer, Röszke

II.4. TÁJKÉPVÉDELMI SZEMPONTBÓL KIEMELTEN KEZELENDŐ TERÜLET

Érintett megyei települések: a megye összes települése, kivéve: Árpádhalom, Csanádpalota, Földeák, Kistelek, Kövegy, Ódeák

III. MELLÉKLET: EGYEDI TÁJÉRTÉKEK, EX LEGE TERÜLETEK, HELYI VÉDETT ELEMEK

„EGYEDI TÁJÉRTÉKEK A KNPI IGAZGATÁSI TERÜLETÉN"	db
Építmények	
sírkő: Baks, Csanytelek (2), Pusztaszer, Zákányszék	5 db
templom: Csanytelek (R.k.), Öttömös (R.k.), Pusztamérges (R.k.), Tiszasziget (R.k.), Újszentiván (R.k., szerb pravoszláv), Üllés (R.k.), Zákányszék (R.k.)	8 db
gyülekezeti épület: Újszentiván	1 db
szentek szobrok, képek: Csanytelek (Nep.Szt.János-sz.), Öttömös (Mária-kép), Pusztaszer (Mária-sz.), Tiszasziget (Szt. István sz.)	4 db
feszület: Csanytelek (6), Öttömös (4), Pusztamérges (3), Pusztaszer (3), Tiszasziget (5), Újszentiván (5), Üllés, Zákányszék (8)	35 db
temető: Baks, Pusztamérges, Üllés	3 db
kálvária: Zákányszék	1 db
közintézmény: Baks, Csanytelek (2), Öttömös, Pusztamérges (2), Tiszasziget, Újszentiván, Üllés (3), Zákányszék	12 db
lakóépület, erdészház: Baks, Csanytelek (10), Öttömös (2), Pusztamérges (4), Pusztaszer (9), Tiszasziget (4), Újszentiván (10), Üllés (2), Zákányszék	43 db
tanya, állattartó épület: Csanytelek, Öttömös Pusztamérges (3), Pusztaszer (7), Zákányszék (14)	26 db
kastély, kúria: Baks	1 db
ipari, mezőgazdasági épület, vasútállomás: Baks (2), Öttömös, Pusztaszer, Tiszasziget, Zákányszék	6 db
kút: Baks, Csanytelek, Öttömös, Pusztaszer (6), Tiszasziget (2), Újszentiván	12 db
harangláb: Csanytelek, Öttömös (2), Tiszasziget (2), Újszentiván	6 db
emlékmű, emléktábla: Csanytelek (2), Öttömös (2), Pusztamérges, Pusztaszer, Tiszasziget (4), Újszentiván (3)	13 db
határjelzés: Pusztaszer (2)	2 db
Építmények összesen	**178 db**
Természeti elemek	
fa, jellegfa: Baks (2), Öttömös, Zákányszék	4 db
facsoport, fasor: Baks (5), Eperjes, Pusztaszer, Tiszasziget, Újszentiván	9 db

sánc: Baks	1 db
fészek: Baks (3), Csanytelek (4), Öttömös, Pusztaszer (6), Tiszasziget (3), Újszentiván, Zákányszék (2)	20 db
állóvízhez kapcsolódó képződmény: Baks, Csanytelek, Pusztamérges, Pusztaszer (2), Üllés	6 db
folyóvízhez kapcsolódó képződmény Baks (6), Csanytelek (2), Pusztaszer (2), Tiszasziget, Újszentiván	12 db
hínárnövényzet, nádas: Baks, Üllés, Zákányszék	3 db
szikes: Csanytelek (3), Pusztaszer (23), Tiszasziget (3), Üllés	30 db
homoki pusztagyep: Zákányszék (3)	3 db
mocsár: Öttömös (3), Üllés (3), Zákányszék (7)	13 db
lápok, rétek: Üllés (2)	2 db
külszíni fejtés, anyagnyerő hely: Baks, Csanytelek	2 db
üledékes kőzet feltárására, előfordulása: Pusztaszer	1 db
Természeti elemek összesen:	**106 db**
Területi jellegű	
élőhely: Újszentiván (2)	2 db
településszerkezet: Csanytelek	1 db
régészeti lelőhely: Baks	1 db
kilátópont, egyedi vagy jellegzetes tájképpel: Baks, Öttömös (2), Pusztaszer (4),	7 db
arborétum: Pusztaszer	1 db
Területi jellegű értékek összesen:	**12 db**
Egyedi tájértékek összesen, a KNPI igazgatási területén:	**296 db**
Helyi védett értékek	**db**
Természetvédelmi terület	
füvészkert, vadaspark: Szeged (2)	2 db
vizes élőhely: Csongrád (Nagyréti TT), Kistelek (Bíbic-tó), Kiszombor (Vályogos-tó), Pusztamérges (láperdő), Szeged (Fertő déli része; Gyálaréti Holt-Tisza; Holt-Maros, Maty-éri TT, Maty-ér ága; Ős-maty)	10 db

száraz élőhely: Ásotthalom (Bedő-liget), Balástya (Müllerszék), Eperjes (Királyság-puszta), Földeák (Kornél-erdő), Kistelek (puszta), Pusztamérges (Mérgesi-puszta), Röszke (gyepek), Szeged (Gyálaréti gulyajárás, Kundorozsmai Nagy-szék), Szentes (Magyartés-Zalotai TT), Üllés (rét)	11 db
töltés: Szeged (Körtöltés)	1 db
fasor és területe: Szeged	1 db
tér, park, népkert: Apátfalva (volt TSZ kert), Hódmezővásárhely (Népkert), Mindszent (Köztársaság tér; Szabadság tér), Szeged (Aradi vértanúk tere; Dugonics tér; Honvéd tér; Kálvária tér; Kolozsvári tér; Lechner tér; Népliget; Mátyás király tér; „Palánk" Szent Borbála park; Rerrich Béla tér; Széchenyi tér; Szent György tér; Szent János tér; Szent Rókus tér; Várkert-Mórapark és Roosevelt tér), Szentes (Széchenyi liget)	20 db
fürdő: Szeged	1 db
gyümölcsös: Hódmezővásárhely (epreskert)	1 db
épített tömb: Szeged	1 db
Természeti emlék	
fa, jellegfa: Makó, Mindszent (2), Szeged (11)	14 db
facsoport, fasor: Csengele, Hódmezővásárhely, Makó, Mindszent (2), Szeged (28)	33 db
Helyi védett értékek összesen:	**95 db**
Ex lege védett: **Kunhalom**	
Ambrózfalva, Apátfalva (2), Árpádhalom (2), Ásotthalom (5), Baks (3), Balástya, Bordány, Csanádalberti, Csanádpalota (5), Csanytelek, Csengele (3), Csongrád (4), Derekegyház (3), Deszk (3), Eperjes (5), Fábiánsebestyén (8), Felgyő (2), Földeák (2), Hódmezővásárhely (36), Királyhegyes (2), Kiszombor, Klárafalva, Kübekháza, Magyarcsanád (4), Makó (14), Maroslele (4), Mártély (6), Mindszent (9), Mórahalom, Nagymágocs (3), Nagytőke (11), Óföldeák (4), Ópusztaszer (3), Öttömös (4), Pitvaros, Pusztaszer (5), Röszke (2), Ruzsa, Szatymaz, Szeged (13), Szegvár (14), Székkutas (7), Szentes (34), Tiszasziget, Tömörkény (12)	244 db

IV. MELLÉKLET: MŰEMLÉKEK

Védett értékek	db
„GYÜLEKEZETI ÉPÜLET"	
temetőkápolna: Makó (2)	2 db
görög keleti templom: Hódmezővásárhely, Szeged (2)	3 db
görög katolikus templom: Makó	1 db
római katolikus kápolna: Makó (2), Szeged (2)	4 db
római katolikus templom: Csanytelek, Csongrád (2), Kistelek, Kiszombor, Makó, Mindszent, Óföldeák, Pusztamérges, Szeged (4), Szegvár, Szentes	15 db
református templom: Hódmezővásárhely (3), Makó, Szeged (2), Szentes (2)	8 db
evangélikus templom: Hódmezővásárhely, Szeged	2 db
ortodox templom: Magyarcsanád (román), Szentes (magyar), Újszentiván (szerb)	3 db
zsinagóga: Hódmezővásárhely, Szeged (2)	3 db
ferences templom: Szeged	1 db
minorita templom: Szeged	1 db
szerb pravoszláv templom: Magyarcsanád	1 db
Gyülekezeti épület összesen:	**44 db**
„EGYÉB EGYHÁZI ÉPÜLET"	
római katolikus iskola: Hódmezővásárhely (2)	2 db
református parókia, lelkészlak, palota: Hódmezővásárhely, Szentes, Szeged	3 db
református iskola, óvoda: Hódmezővásárhely (2), Makó, Szeged	4 db
izraelita hitközség háza: Szeged	1 db
Egyéb egyházi épület összesen:	**10 db**
„MŰALKOTÁS"	
Kálvária, kőkereszt: Csongrád, Szeged	2 db
Nepomuki Szt.János: Apátfalva, Szegvár	2 db
Máriaszobor-oszlop: Szeged	1 db

Szentháromság: Szentes	1 db
egyéb szobor: Csongrád (Szent Vendel-szobor), Makó (Immaculata-szobor), Szeged (Minorita rendház falánál)	3 db
sírkő, sírkert: Kiszombor, Szeged (2)	3 db
Műalkotás összesen:	**12 db**
„ROM, TEMETŐ"	
templomrom: Fábiánsebestyén, Hódmezővásárhely, Szeged (2), Szentes	5 db
Rom, temető összesen:	**5 db**
EGYHÁZI ÖSSZESEN:	**71 db**
„NÉPI ÉPÍTÉSZETI EMLÉK"	
lakóház (porta, halász-, polgárház): Csongrád (34), Hódmezővásárhely (2). Makó, Mártély, Pitvaros, Szeged (15), Szentes	55 db
tanya: Csongrád, Domaszék, Hódmezővásárhely, Mindszent	4 db
Népi összesen:	**59 db**
„KÖZINTÉZMÉNY, VÁROSI ÉPÜLETEK"	
hatóság, bíróság, börtön, laktanya: Hódmezővásárhely (3), Makó (2), Szeged (7), Szegvár, Szentes	14 db
fogadó, szálló, kaszinó, fürdő: Csongrád, Hódmezővásárhely (4), Kiszombor, Makó, Szeged (6), Szentes (2)	15 db
lakóépült, bérház, bérpalota: Hódmezővásárhely, Nagymágocs, Szeged (38)	40 db
oktatási, tudományos: Csongrád, Hódmezővásárhely (4), Szeged (6)	11 db
könyvtár, múzeum: Hódmezővásárhely, Szeged (3)	4 db
egyéb városi épület: Hódmezővásárhely, Makó, Szeged (9), Szentes	12 db
városi utcarészlet: Szeged (8)	8 db
Közintézmény, városi épületek összesen:	**104 db**
„KASTÉLY, KÚRIA, VÁR"	
kastély: Árpádhalom, Derekegyház, Kiszombor, Nagymágocs, Óföldeák, Szentes	6 db
kúria: Hódmezővásárhely (2), Kiszombor, Óföldeák	4 db

vár, várrom: Szeged	1 db
Kastély, kúria összesen:	**11 db**
„IPAR, MEZŐGAZDASÁG, KÖZLEKEDÉS, MŰTÁRGY"	
szélmalom, malom: Derekegyház, Fábiánsebestyén, Hódmezővásárhely, Mártély, Szeged, Szegvár	6 db
téglagyár: Szentes	1 db
vasútállomás: Szeged	1 db
víztorony: Szeged	1 db
magtár: Árpádhalom, Kiszombor (3), Nagymágocs	5 db
védelmi célú kőfal: Hódmezővásárhely, Szeged	2 db
egyéb ipari épület/építmény: Hódmezővásárhely (Serház, Fazekas ház, Szatócsház), Kiszombor (Szeszgyár), Szegvár (Sóház), Szentes (Kukoricagóré és jégverem)	6 db
Ipar, mezőgazdaság, közlekedés, műtárgy összesen:	**22 db**
„KÖZTÉRI MŰALKOTÁS"	
Millenniumi emlékmű: Ópusztaszer, Pusztaszer	2 db
szobor: Szeged (Tisza Lajos)	1 db
artézi kút: Hódmezővásárhely	1 db
Köztéri műalkotás összesen:	**4 db**
egyéb műemlék: Nagymágocs (uradalmi út)	1 db
Területi védettség	
műemléki jelentőségű terület: Csongrád (Belváros), Szeged (belváros)	**2 db**

V. MELLÉKLET: RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

A régészeti lelőhelyek listáját a CD melléklet tartalmazza.

Település	*db szám*
Algyő	64
Ambrózfalva	33
Apátfalva	48
Árpádhalom	73
Ásotthalom	127
Baks	70
Balástya	230
Bordány	95
Csanádalberti	38
Csanádpalota	190
Csanytelek	37
Csengele	72
Csongrád	222
Derekegyház	56
Deszk	50
Dóc	53
Domaszék	69
Eperjes	76
Fábiánsebestyén	120
Felgyő	132
Ferencszállás	8
Forráskút	99
Földeák	31
Hódmezővásárhely	634
Királyhegyes	81
Kistelek	78
Kiszombor	84
Klárafalva	29
Kövegy	23
Kübekháza	38

Magyarcsanád	73
Makó	233
Maroslele	62
Mártély	53
Mindszent	126
Mórahalom	162
Nagyér	24
Nagylak	10
Nagymágocs	128
Nagytőke	137
Óföldeák	20
Ópusztaszer	93
Öttömös	29
Pitvaros	27
Pusztamérges	18
Pusztaszer	97
Röszke	111
Ruzsa	108
Sándorfalva	55
Szatymaz	117
Szeged	300
Szegvár	97
Székkutas	196
Szentes	619
Tiszasziget	65
Tömörkény	62
Újszentiván	8
Üllés	109
Zákányszék	136
Zsombó	67

VI. MELLÉKLET: ÁSVÁNY- ÉS NYERSANYAG-VAGYON

VI.1. SZILÁRD ÁSVÁNYI NYERSANYAGOK

Település	Száma	Nyersanyag
Árpádhalom	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Ásotthalom	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Balástya	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Balástya	VII.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Csengele	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Csongrád	II.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Csongrád	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Deszk	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	VII.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	X.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	XI.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Kistelek	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Kiszombor	I.	homok, lösz külfejtéses művelésű bányatelek
Makó	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Makó	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Makó	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Mindszent	II.	homok, kevert ásványi nyersanyag külfejtéses művelésű bányatelek
Mindszent	III.	homok, kevert ásványi nyersanyag külfejtéses művelésű bányatelek
Mórahalom	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Mórahalom	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Mórahalom	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Röszke	V.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szatymaz	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szeged	IV.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Szentes	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Szentes	III.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Szentes	VII.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Zákányszék	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek

VI.2. MEGSZŰNT BÁNYATELKEK

Település		Nyersanyag
Algyő	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Balástya	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Balástya	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Balástya	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Balástya	V.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Balástya	VI.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Csanádpalota	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Csengele	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Csengele	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek

Csengele	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Csengele	V.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Csongrád	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Csongrád	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Fábiánsebestyén	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Felgyő	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Földeák	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	V.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	VI.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Hódmezővásárhely	VIII.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Mindszent	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Nagymágocs	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Röszke	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Röszke	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Röszke	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Röszke	VI.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Sándorfalva	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Sándorfalva	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szatymaz	I.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szatymaz	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szatymaz	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szeged	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Szeged	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szeged	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szeged	V.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szeged	VI.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Szegvár	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szegvár	III.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Székkutas	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Székkutas	II.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szentes	II.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Szentes	IV.	homok külfejtéses művelésű bányatelek
Szentes	V.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Szentes	VI.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Szőreg	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek
Tiszasziget	I.	agyag külfejtéses művelésű bányatelek

VI.3. FÖLDGÁZ ÉS SZÉNHIDROGÉN ÁSVÁNYI NYERSANYAGOK

Geotermikus védőidom			
Kód	**Település**	**Száma**	**Típus**
TXM	Makó (Óföldeák)	6	geotermikus védőidom
TXM	Pusztaszer (Tömörkény)	1	geotermikus védőidom

Koncessziós terület		
Elhelyezkedés	**Száma**	**Típus**
Hódmezővásárhely	XII.	szénhidrogén (nem hagyományos) koncessziós terület
Makó-árok	I.	szénhidrogén (nem hagyományos) koncessziós terület
Makó	I.	szénhidrogén (nem hagyományos) koncessziós terület
Szegedi-medence	Nyugat	szénhidrogén koncessziós terület
Püspökladány		szénhidrogén koncessziós terület

Körös szénhidrogén kutatási terület		
Település	**Száma**	**Nyersanyag**
Algyő		szénhidrogén bányatelek
Ásotthalom	I.	szénhidrogén bányatelek
Ásotthalom	II.	szénhidrogén bányatelek
Balástya	I..	szénhidrogén bányatelek
Csongrád-Mindszent		szénhidrogén bányatelek
Domaszék	I.	szénhidrogén bányatelek
Felgyő-Pálmonostora-D-Tömörkény		szénhidrogén bányatelek
Gádoros		szénhidrogén bányatelek
Kübekháza	I.	szénhidrogén bányatelek
Mindszent		szénhidrogén bányatelek
Mórahalom	II.	szénhidrogén bányatelek
Mórahalom	III.	szénhidrogén bányatelek
Pusztamérges	I.	szénhidrogén bányatelek
Ruzsa	I.	kőolaj bányatelek
Szeged	II.	szénhidrogén bányatelek
Szeged	III.	szénhidrogén bányatelek
Szeged	IV.	szénhidrogén, gáztároló bányatelek
Tompa		szénhidrogén bányatelek
Tisza		szénhidrogén bányatelek
Üllés		szénhidrogén bányatelek

(forrás: JNSZKH-Bányászati Osztály 2018.)

VII. MELLÉKLET: ÁRVÍZVÉDELMI SZAKASZOK, VÉDVONALAK CSONGRÁD MEGYÉBEN

VII.1. CSONGRÁD MEGYÉT ÉRINTŐ ÁRVÍZVÉDELMI SZAKASZOK (AZ ÁRVÍZ- ÉS BELVÍZVÉDEKEZÉSRŐL SZÓLÓ 10/1997. (VII. 17.) KHVM RENDELET 1. MELLÉKLETE SZERINT)

A védelmi szakasz			A folyó, a vízfolyás, a csatorna neve és védvonala	A fővédvonal			Megjegyzés
száma	**neve**	**hossza (km)**		**kezdő szelvénye (tkm)**	**végső szelvénye (tkm)**	**hossza (km)**	
10.05.	Kunszentmárton-nagyrévi*	73,266	Tisza bp.	0,000	48,100	48,100	Magaspart: 7,148 km
			Hármas-Körös jp.	0,000	25,000	25,166	
10.08.	Öcsödi-bánrévei*	57,354	Hármas-Körös jp.	25,000	57,354	32,354	
11.01.	Gyála-szeged-algyői	31,512	Tisza jp.	0,000	31,512	31,512	Árvízvédelmi fal: 3,262 km
11.02.	Algyő-dongéri	35,952	Tisza jp. Dongér jp.	31,512 0,000	59,964 7,500	28,452 7,500	
11.03.	Dongér-csongrádi	47,426	Tisza jp. Dongér bp.	59,964 0,000	99,890 7,500	39,926 7,500	Magaspart: 12,820 km ebből közút: 11,390 km
11.04.	Marostorok-mártélyi	35,004	Maros jp. Tisza bp.	0,000 12,400	2,602 44,802	2,602 32,402	
11.05.	Mindszent-szentesi	31,764	Tisza bp.	44,802	76,566	31,764	
11.06.	Torontáli	41,040	Tisza bp. Maros bp.	0,000 0,000	12,400 28,640	12,400 28,640	
11. 07.	Maros jobb parti	63,818	Maros jp. Sámson-apátfalvi főcsatorna jp. Sámson-apátfalvi főcsatorna bp.	2,602 0,000 0,000	47,400 9,510 9,510	44,798 9,510 9,510	
11.08.	Szentes-öcsödi*	35,913	Hármas-Körös bp.	0,000	35,913	35,913	Magaspart: 1,012 km

**Jelentős része Jász-Nagykun-Szolnok megyét érinti.*

VII.2. AZ ATIKÖVÍZIG KEZELÉSÉBEN LÉVŐ KÖRTÖLTÉSEK, LOKALIZÁCIÓS TÖLTÉSEK

A védvonal		Az öblözet		A védvonal hossza (km)		
Száma	**neve**	**Száma**	**neve**	**Összesen**	**Töltés**	**Magaspart**
11.001	Dongér bal parti töltése	2.53	Csongrádi	3,700	3,700	-
11.002	Percsorai keresztgát	2.54	Szegedi	9,118	5,845	3,273
11.003	Sövényházi keresztgát	2.54	Szegedi	7,600	7,600	-
11.004	Paphalmi lokalizációs töltés	2.54	Szegedi	11,508	10,460	1,048
11.008	Nagyfai lokalizációs töltés	2.95	Körös-Tisza-Maros közi	7,000	7,000	-
11.009	Élővíz csatorna jp.-i töltése	2,95	Körös-Tisza-Maros közi	5,055	5,055	-
11.010	Kamara - töltés	2.96	Torontáli	9,800	9,800	-

VII.3. ÖNKORMÁNYZATI KEZELÉSBEN LÉVŐ KÖRTÖLTÉSEK, LOKALIZÁCIÓS TÖLTÉSEK

A védvonal		Az öblözet		A védvonal hossza (km)		
száma	**neve**	**száma**	**neve**	**Összesen**	**töltés**	**magaspart**
01	Csongrádi körtöltés	2.53	Csongrádi	9,383	5,980	3,403
02	Dongér - csanyteleki töltés	2.53	Csongrádi	2,674	2,674	
03	Felgyő - csanyteleki töltés	2.53	Csongrádi	3,800	3,800	
04	Vidreéri keresztgát	2.53	Csongrádi	1,678	1,678	
05	Szegedi körtöltés	2.54	Szegedi	11,720	11,720	
07	Szegedi iparkörzeti lok. töltés	2.54	Szegedi	2,438	2,438	
07	Hódmezővásárhelyi körtöltés	2.95	Körös-Tisza-Maros közi	22,968	22,268	0,700

(forrás: ATIKÖVÍZIG)

VII.4. EGYÉB VAGYONKEZELÉSBEN LÉVŐ LOKALIZÁCIÓS TÖLTÉSEK

A védvonal		Az öblözet		A védvonal hossza (km)
száma	**neve**	**száma**	**neve**	**Összesen**
01	Mária-telep - Baksi műút	2,54	Szegedi	8,308
04	Szeged Rókus - Algyő vasúti töltés	2,54	Szegedi	9,136
04	Tisza hídfő - Kunszentmárton műút	2,95	Körös-Tisza-Maros közi	28,500
05	Tisza hídfő - Szentes-Fábiánsebestyén vasút	2,95	Körös-Tisza-Maros közi	11,300
06	Szentes-Mindszent-Mártély vasúti töltés	2,95	Körös-Tisza-Maros közi	27,000
09	Hódmezővásárhely-Algyő vasúti töltés	2,95	Körös-Tisza-Maros közi	10,297
02	Szeged-Makó vasútvonal	2,96	Torontáli	21,800

VIII.MELLÉKLET: BELVÍZVÉDELMI SZAKASZOK, FORRÁS: 10/1997. (VII. 17.) KVVM RENDELET (A DŐLT BETŰVEL JELZETT TELEPÜLÉSEK NEM A MEGYE TERÜLETÉN TALÁLHATÓK)

Száma	Neve	Központja	Érintett települései
11.01.	Algyő-Tápé-Gyála-Körös-éri	Szeged	Ásotthalom, Balástya, Balotaszállás, Bordány, Csólyospálos, Domaszék, Forráskút, Kelebia*, Kistelek, Kunfehértó*, Kiskunhalas*, Kiskunmajsa*, Kisszállás*, Kömpöc*, Mórahalom, Öttömös, Pusztamérges, Röszke, Rúzsa, Sándorfalva, Szatymaz, Szeged, Tompa*, Üllés, Zákányszék, Zsana*, Zsombó
11.02.	Dong-éri	Szeged	Baks, Bócsa*, Csengele, Dóc, Jászszentlászló*, Ópusztaszer, Pusztaszer, Szank*
11.03.	Torontáli	Szeged	Deszk, Ferencszállás, Klárafalva, Kiszombor, Kübekháza, Szeged, Tiszasziget, Újszentiván
11.05.	Vidre-éri	Csongrád	Csanytelek, Csongrád, Felgyő, Tömörkény
11.06.	Mártély-Tisza-Maros-zugi	Hódmezővásárhely	Földeák, Hódmezővásárhely, Makó, Maroslele, Mártély, Óföldeák, Orosháza*, Székkutas
11.07.	Sámson-Élő-vízi	Hódmezővásárhely	Ambrózfalva, Almáskamarás*, Apátfalva, Battonya*, Békéssámson*, Csanádalberti, Csanádapáca*, Csanádpalota, Dombegyház*, Dombiratos*, Kardoskút*, Kaszaper, Kevermes*, Királyhegyes, Kisdombegyház*, Kövegy, Kunágota*, Magyarbánhegyes*, Magyardombegyház*, Magyarcsanád, Medgyesegyháza*, Medgyesbodzás*, Mezőhegyes*, Mezőkovácsháza*, Nagybánhegyes*, Nagyér, Nagylak, Orosháza*, Pitvaros, Pusztaföldvár*, Pusztaottlaka*, Tótkomlós*, Végegyháza*
11.08.	Kurcai	Szentes	Árpádhalom, Derekegyház, Eperjes, Fábiánsebestyén, Gádoros*, Kunszentmárton*, Mindszent, Nagymágocs, Nagyszénás*, Nagytőke, Öcsöd*, Szegvár, Szentes
12.01	Réhelyi	Szeghalom*	Dévaványa*, Ecsegfalva, Kertészsziget*, Túrkeve*

**Nem megyei település*

IX. MELLÉKLET: MEGYEI DEKARBONIZÁCIÓS ÉS MITIGÁCIÓS CÉLKITŰZÉS (M)

Csongrád megye klímastratégiája, 2017.

Készítette: Csongrád Megye Fejlesztéséért Nonprofit Kft.

a Környezeti és energiahatékonysági operatív program KEHOP-1.2.0. keretében

4.2 Megyei Dekarbonizációs és Mitigációs Célkitűzés (M)

Megyei dekarbonizációs cél	bázisidőszak	2020	2030	2050
ÜHG kibocsátás csökkenése (%)	1 758 226 t	2%	10%	30%

Megyei dekarbonizációs célok	*A célokhoz kapcsolódó intézkedések*
M 1 *A közlekedés okozta ÜHG kibocsátás csökkentése*	**M-I 1** A megyei kerékpárút hálózat fejlesztése, kerékpár használatra való ösztönzés
	M-I 2 A közösségi közlekedés lehetőségeinek javítása
	M-I 3 Elektromos töltőhálózat fejlesztése és használatának ösztönzése
M 2 *Épületek üzemeltetéséből származó ÜHG kibocsátás csökkentése*	**M-I 4** Épület-energetikai fejlesztések elősegítése
	M-I 5 A megújuló energiaforrások alkalmazásának ösztönzése
M 3 *Mezőgazdaságból származó ÜHG kibocsátás csökkentése*	**M-I 6** Hatékonyabb szénmegkötéssel járó mezőgazdasági művelési ágak ösztönzése
	M-I 7 A helyi termékek népszerűségének és ismertségének növelése, a szállítási kibocsátás minimalizálása
	M-I 8 A mezőgazdaság energiaigényében a megújuló energiák alkalmazásának ösztönzése
M 4 *Ipari szektor ÜHG kibocsátás csökkentése*	**M-I 9** Az energiahatékonyság és a megújuló energiák alkalmazásának ösztönzése az iparban
M 5 *Megújuló energiaforrásokra épülő energiatermelés kapacitásainak bővítése*	**M-I 10** Megújuló energiaforrásokra épülő energiatermelés ösztönzése a megyében

4.3 Megyei Adaptációs Célkitűzés (A)

4.3.1 Átfogó adaptációs célkitűzések

Megyei átfogó adaptációs célok	*A célokhoz kapcsolódó intézkedések*
Aá 1 *A megye településein a szélsőséges időjárási eseményekkel szembeni adaptív kapacitás növelése*	**Aá-I 1** A hőségtervvel rendelkező települések számának 50%-kal való növelése a megyében 2020-ig
	Aá-I 2 A települési fenntartható vízgazdálkodás fejlesztése, a csapadék visszatartás elősegítése
	Aá-I 3 A katasztrófavédelem, az önkormányzat, a tanyagondnokság és a népegészségügy kommunikációjának javítása
	Aá-I 4 Extrém időjárási események monitoringjának és előrejelzésének ismertebbé tétele a lakosság körében
Aá 2 *A megye mezőgazdasági művelés alatt álló területeinek 30%-án adaptációt elősegítő intézkedés valósul meg 2050-ig*	**Aá-I 5** Az ökológiai (tájkímélő) gazdálkodás ösztönzése a megyében
	Aá-I 6 Víztakarékos öntözési és talajművelési módszerek bevezetésének elősegítése

	Aá-I 7 A gyógynövénytermesztés megyei lehetőségeinek vizsgálata
	Aá-I 8 Regionális vízgazdálkodási fejlesztések elősegítése
	Aá-I 9 A kender termesztés elősegítése a megyében
Aá 3 *A megye (vizes) élőhelyein 2030-ig ne következzen be jelentős állapotromlás*	**Aá-I 10** Térségi víz visszatartási projektek születésének elősegítése, a jó gyakorlatok széleskörű ismertté tétele
	Aá-I 11 Invazív fajok visszaszorításának ösztönzése
Aá 4 *A megyében 10%-kal nő a klímavédelmi K+F+I szektor együttműködéseinek száma 2030-ig*	**Aá-I 12** Alternatív energiaforrásokkal kapcsolatos gyakorlatban alkalmazható K+F+I fejlesztések összegyűjtése, disszeminálása
	Aá-I 13 A K+F+I vállalkozások és a kutató egységek együttműködési lehetőségek javítása
Aá 5 *A megyei szelíd turizmus terjedésének elősegítése*	**Aá-I 14** A megyei stratégiai tervezésben a klímaváltozás turizmusra gyakorolt hatásainak figyelembevétele
	Aá-I 15 A klímaváltozás szempontjait figyelembe vevő szelíd turizmust célzó projektek számának növekedése
	Aá-I 16 Egyedi adottságokra épülő, sajátos vonzerővel bíró termékeken alapuló turisztikai kínálat növelése
Aá 6 *A klímakockázat fokozott figyelembe vétele a megye ipari fejlesztései és beruházásai során*	**Aá-I 17** Klímakockázat-értékelés integrálásának ösztönzése a munkavédelem és a havária események kapcsán
Aá 7 *A megyei klímatudatos építészeti megoldások számának növekedése*	**Aá-I 18** Klímatudatos városépítészet jó gyakorlatainak megismerése
	Aá-I 19 Sérülékeny társadalmi csoportokat segítő megoldások keresése

4.3.2 Specifikus adaptációs célkitűzések a megyei értékek megóvására

Megye specifikus adaptációs célok	***A célokhoz kapcsolódó intézkedések***
AS 1 *A megye kiemelt jelentőségű agrár-termékeinek megőrzése, termesztési lehetőségeinek javítása (pl. szatymazi barack, zsombói eper, szegedi és szentesi paprika, makói hagyma)*	**AS-I 1** Az agrártermékek termesztéséhez szükséges éghajlati feltételek várható jövőbeli alakulására vonatkozó felmérések elősegítése
	AS-I 2 Az agrártermékekhez kapcsolódó szemléletformálási programok ösztönzése, koordinálása
	AS-1-3 A megye borászati, halászati és vadászati területeinek klímaváltozás általi kitettségének csökkentése
AS 2 *A megye vizes élőhelyeinek (semlyékek, szikes tavak, árterek és hullámterek természetes élőhelyei) megóvása*	**AS-I 4** Hullámtéri fejlesztések elősegítése
	AS-I 5 Felszíni víztestek minőségi állapotának megóvásának elősegítése
	AS-I 6 Semlyékek és szikes tavak állapotmegőrzésének elősegítése

AS 3 *A talajmegújító gazdálkodás lehetőségeinek feltárása a homokhátságon (gyümölcs- és kertkultúra)*	**AS-I 7** A talajmegújító gazdálkodással kapcsolatos jó gyakorlatok elősegítése és a tapasztalatok disszeminációja
AS 4 *Az épített környezet (különös tekintettel a műemlékek és emlékművek) karbantartása, továbbá új módszerek kialakítása a klímaváltozás okozta hatásokkal szemben*	**AS-I 8** Az önkormányzati épületek, múzeumok, közösségi terek energetikai felújítása, ezzel is tovább csökkentve az ÜHG kibocsátását
	AS-I 9 A megye területén lévő műemlékek és emlékművek megóvása a klímaváltozás okozta időjárási viszontagságokkal szemben

4.4 Klímatudatossági és Szemléletformálási Célkitűzés (Sz)

Csongrád megye szemléletformálási horizontális célja	
Szh 1 *célkitűzés*	*A megújuló energiák használatának ösztönzése; a lakossági és mezőgazdasági vízgazdálkodás fejlesztésének elősegítése;lakossági adaptációs lehetőségek ismertségének növelése*

A megye éghajlati partnerség átfogó célkitűzései	***A célokhoz kapcsolódó intézkedések***
Szá 1 *Csongrád megyei éghajlatvédelmi hálózat működtetése*	**Szá-I 1** Csongrád megyei éghajlatvédelmi hálózat bővítése és fenntartása
	Szá-I 2 A megyei klímavédelmi célokat támogató keretrendszer kidolgozása (pl. megyei klímavédelmi alap)
	Szá-I 3 A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács fenntartása, feladatainak és tevékenységének támogatása
Szá 2 *A különböző mitigációs célú energiatakarékossági módszerek ismertsége 2030-ig 40%-ra nő a lakosság körében*	**Szá-I 4** Lakossági energiahatékonyság és energiatakarékosság környezetkímélő módjainak terjesztése, szemléletformálási akciók
	Szá-I 5 Klímabarát közlekedés elősegítése szemléletformálási eszközökkel
	Szá-I 6 A megyei sajtóban "klímapercek" sorozat indítása
Szá 3 *A klímaváltozás hatásait disszemináló érzékenyítési akcióban részt vevő lakosság számának 20%-os növelése*	**Szá-I 7** A helyi értékek (termékek, természeti és épített értékek) ismertségének növelése és veszélyeztetettségének disszeminációja
	Szá-I 8 A klímaváltozás hatásaira érzékenyítő figyelemfelkeltő akciók szervezése a megye általános és középiskoláiban
	Szá-I 9 Lakossági víztakarékosság/csapadékvíz gyűjtést népszerűsítő szemléletformáló kampányok
Szá 4 *Lakossági adaptációs lehetőségek ismertségének növelése*	**Szá-I 10** Az extrém időjárási események hatásainak és a cselekvési lehetőségek széles körű megismertetése
	Szá-I 11 A mezőgazdasági termelők klímatudatosságának növelése
	Szá-I 12 Klímatudatos építészeti megoldások disszeminációja
	Szá-I 13 Klímatudatos turizmus elősegítése

Az *Szh 1* és *Szá 1–4* célkitűzéseket a következő, ún. szemléletformálási logikai célmátrix összegzi.

A megújuló energiák használatának ösztönzése;¨ a lakossági és mezőgazdasági vízgazdálkodás fejlesztésének elősegítése; lakossági adaptációs lehetőségek ismertségének növelése			
Csongrád megyei éghajlatvédelmi hálózat működése	A különböző mitigrációs célú energiatakarékossági módszerek ismertsége 2030-ig 40%-ra nő a lakosság körében	A klímaváltozás hatásait disszemináló érzékenyítési akcióban részt vevő lakosság számának 20%-os növekedése	Lakossági adaptációs lehetőségek ismertségének növelése

CSONGRÁD MEGYE

JAVASLATTEVŐ FÁZIS

EGYEDI MEGHATÁROZOTTSÁGÚ ÖVEZETEK ÉS KÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉS

CSONGRÁD MEGYE

TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

2019. május

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

JAVASLATTEVŐ FÁZIS

MEGRENDELŐ: **Csongrád Megyei Önkormányzati Hivatal**
6720, Szeged Tisza Lajos krt. 2-4.
Képviselője: **Kakas Béla** Közgyűlés elnöke

TERVEZŐ: **Város-Teampannon Kft.**
1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.
Képviselője: **Koszorú Lajos** ügyvezető

VEZETŐ TERVEZŐK:

Koszorú Lajos	Területrendező tervező TR 01-1346	Város-Teampannon Kft.
Tábori Attila	Területrendező tervező TR 01-0402	Város-Teampannon Kft.

TERVEZŐK:

Polgár Judit	Szociológus	Város-Teampannon Kft.
Tóth Helga	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
Szekeres Petra	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
Móricz Anna	Tájépítész	Város-Teampannon Kft.
Marosi Péter	Építész-Urbanista	Város-Teampannon Kft.

KÖZLEKEDÉS TERVEZŐK:

Rhorer Ádám	Közlekedéstervező Tkö-01-3157	Közlekedés Kft.
Vincze Andrea	Közlekedéstervező	Közlekedés Kft.

JAVASLATTEVŐ FÁZIS

Csongrád megye, egyedi meghatározottságú övezetei

A településhálózat egyedi övezetei

Csongrád **megye Területfejlesztési Koncepciójával összhangban alkottuk meg a két egyedi övezetet, amelyeket a mellékelt két tervlap ábrázol.**

„A hármas határtérségeket összekapcsoló városhálózati rendszerek és az európai fejlődési tengelyek szinergiája alakíthat ki egy olyan városhálózati struktúrát, amely – az európai nagyrendszerek regionális alrendszereként - képes lehet a Kárpát-medence településhálózati stabilitásának és fenntartható működésének biztosítására.

Csongrád megye nagytérségi összefüggésrendszere területrendezési szempontból soktényezős: a közlekedési összefüggések mellett jelentős szerepet játszanak a természetföldrajzi, azon belül kiemelten a vízrajzi-vízgazdálkodási összefüggések, ehhez kapcsolódóan pedig az ökológiai-természetmegőrzési szempontok a meglévő és tervezett szénhidrogén szállítóvezetékek (gáz/kőolaj), a kijelölt gazdasági fejlesztési területek, a felsőoktatási intézmények lévén a tudásbázis, a K+F innovációs szektor stb.

A fejlesztés-rendezés összefüggésében meghatározó Szeged kulcspozíciója mind a Dél-Alföldi régió, mind pedig a Duna-Körös-Maros-Tisza (DKMT) eurorégió településrendszerében, továbbá az egymást itt keresztező Budapest-Kecskemét-Szeged-Újvidék-Belgrád, valamint az újraerősödő - Trianon előtt még jelentős szerepű - Pécs-Baja/Mohács-Szabadka-Szeged-Arad/Temesvár folyosók metszéspontjában. Az utóbbi folyosó erősödése a szomszédos Békés megye és az észak-déli irányban jelentős kiterjedésű Bács-Kiskun megye számára is – nagyváros hiányában - nagy fontosságú lenne.

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK 2014.) is kiemeli ezt a határon átnyúló agglomerációs térséget. A koncepció legfontosabb innovációja az ország település-hálózati térszerkezeti jövőképének felvetése. Ebben Szeged (Hódmezővásárhellyel és Makóval) az ún. külső nagyvárosgyűrű városegyüttese, határon átnyúló kapcsolati rendszerrel (Szabadka és Arad irányába).

Szeged a 22 növekedési motorként kijelölt térség (ún. HUB-ok) közé tartozik. A megye gazdaságában a kiemelt ágazatok közül több is jelentős súlyt képvisel: pl. egészségipar, turizmus, mezőgazdaság, élelmiszeripar, (mezőgazdasági) gépipar.

Csongrád megye szempontjából kiemelten fontos lehetőség az OFTK-ban szorgalmazott, megyehatáron átlépő tervezés és fejlesztés intézményes lehetőségének biztosítása (Tisza mente, Körös mente, Maros mente, határon átnyúló fejlesztések). Ez a lehetőség azonban az OFTK hatálybalépése óta inkább háttérbe szorult."

1. Nemzetközi hármashatár menti városhálózati csomóponti térség övezete

Szeged-Hódmezővásárhely-Makó-Arad-Temesvár-Szabadka térsége
A délkelet-európai térség egyik legjelentősebb nagyvárosi együttese gazdaságilag,kulturálisan és logisztikailag is ez a milliós nagyságrendet meghaladó településkonglomerátum. Az itt található emberkincs, tudásbázis, termelő kapacitások országonként is jelentősek, együttesük azonban a térség és az érintett országrészek szempontjából kiemelkedő.
A városok közötti mindennemű együttműködés alapja a közlekedés, melynek közös fejlesztése, nemcsak a városok és az országok, de a tágabb dél-európai térség és sokszínű társadalmainak jövője szempontjából is meghatározó.
A megkezdett együttműködéseket minden szakterületen fel kell pörgetni és a határmenti közös területi tervezés eszközeivel is támogatni kell.

2. *Térszerkezeti szempontból jelentős térszervező települések övezete:*

A települések közlekedés-, gazdaság-földrajzi és természeti adottságai, valamint a közigazgatási rendszerben elfoglalt helye, döntően meghatározza a településrendszerben betöltött szerepüket és alapvetően befolyásolja jövőbeni fejlődésüket. Az ezzel összefüggő egyedi övezet kidolgozása, a települési szerepek meghatározása, segíti a területpolitikát, a településvezetőket és fejlesztőket, valamint a településrendező tervezőket a megfelelő fejlesztési irány(ok) felismerésében, a célirányos besorolású fejlesztési területek kijelölésében, valamint a helyi közösségeket is a felelős döntésben.

A térszerkezeti szempontból jelentős települések övezetének bevezetésével és a vonatkozó szabályok megalkotásával lehetővé válik a településhálózat térszerkezetének városokat érintő fejlesztése.

Általános irányelv, hogy a megyének – városhálózatának további bővítése helyett – a városhálózat térszervező szerepeire és minőségi fejlesztésére kell koncentrálnia. A megyeszékhely Szeged, továbbá a nagyobb térségi jelentőségű városok Hódmezővásárhely és Makó esetében a regionális, illetve a megyehatáron átlépő központszerep megerősítése a cél.

Regionális szempontból kisebb súlyú, de a szűkebb térség szempontjából jelentős településhálózati csomópontnak tekinthető Csongrád és Szentes.

Mivel a megyében a 10 db városból a 10 ezer főnél kisebb kisvárosok aránya viszonylag magas és ezek térségükből jól elérhetők – indokolt elsődlegesen ezen, sokoldalú kistérségi központ-, illetve alközponti szerepre leginkább alkalmas városok fejlesztésére koncentrálni a megye komplex fejlődésének előmozdítása érdekében. A kisebb városok esetében egy-két jól megválasztott, elsősorban a lokális adottságokra és/vagy közlekedés-földrajzi pozícióra épülő specifikus szerep kialakítása, sajátos arculat megerősítése indokolt, összhangban a vidéki térség domináns jellegével.

A városok fejlesztésének összehangolását a megyehatáron túl is ösztönözni szükséges, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun és Békés megyei városokra kiterjesztve. Kiemelt fontosságú a Tisza menti „várospárok" (esetenként város-község párok) megyehatáron túlnyúló kontextusban értelmezett összehangolt fejlesztése és térségi szerepeik megerősítése a Tisza menti belső periféria stabilitása érdekében (Szentes-Csongrád; Makó-Kiszombor).

Az övezetre vonatkozó szabályok elsősorban a városhálózat minőségi fejlesztését, a térszervező szerep erősítését segítik elő. A településfejlesztés egyik legnagyobb téveszméje, hogy a települések még mindig a területkínálat növelésével kívánják pozíciójukat megerősíteni, ugyanakkor a településüzemeltetés kérdései elhalványulnak, aminek következtében nehezen kezelhető többletköltségek jelentkeznek, különösen ha az eltúlzott fejlesztési területeken elszórva jelennek meg a beépítések. Ha már megkezdődtek az elszórt betelepülések, utólag már lehetetlen korrigálni.

A városhálózat minőségi fejlesztését segítik elő az övezetre vonatkozó szabályok, így a barnamezős területek újrahasznosítására, a dinamikusan változó területek intenzifikálására, az új lakóterületek zöldterületeinek kialakítására, valamint a települési térség növelésének konkrét szabályozására vonatkozó előírások. A fejlesztési területek kijelölésének felelősebbé, átgondolttá tételét szolgálja a telepítési tanulmányterv készítése, mely közvetlenül szolgálja a tudatos területgazdálkodást, valamint a költséghatékony településüzemeltetést.

A települési térség növelésének korlátozása természetesen új beépítésre szánt terület kijelölésére értelmezendő. A számítás alapja a térségi szerkezeti terven szereplő települési térség nagysága. A tervezés során fel kell mérni a beépítetlen fejlesztési területek (lakóterületek, gazdasági és vegyes területek együttes) nagyságát és azt viszonyítani a területrendezési tervben szereplő települési térség méretéhez. Amennyiben egy terület betelepülése már megkezdődött, természetesen azokat a területrészeket, telkeket nem kell figyelembe venni a számításnál. A 20%-os korlátozás arányosan érvényesül a különböző nagyságú városokban, mely hellyel-közzel a város térszervező hatását is arányosan tükrözi.

Csongrád **megye mezőgazdasági szempontból az ország legjelentősebb megyéi közé tartozik**, amely kedvező földrajzi és természeti adottságainak (jó termőföld, magas napsütéses órák száma, gazdag felszíni vízhálózat) köszönhető. **A természeti adottságokhoz igazodó tájhasználati rendszer és az erre alapuló komplex hasznosítások** (erdő- és mezőgazdasági, ökológiai, táj- és természetvédelmi, turisztikai, árvízvédelmi, vízgazdálkodási szempontokat együttesen megjelenítő) **támogatására javasoljuk az alábbi egyedi mezőgazdasági, tájgazdálkodási övezeteke**t:

1. ***Nagytáblás, intenzív termőtáj övezete***

   A Tiszántúl jellemzően intenzíven művelt, nagytáblás termőterületei – átlagosnál jobb minőségű termőhelyi adottságú szántóterületei. Az övezetre javasolt előírások támogatják a termőföldvédelmet és az intenzív gazdálkodás fenntartását, figyelemmel a biotech és környezetbarát mezőgazdaság célkitűzéseire, a biotóphálózati rendszer fejlesztésére.

2. ***Jó természetességi állapotú mezőgazdasági terület övezete***

   A védett természeti területek, a nemzeti ökológiai hálózat és a Natura 2000 hálózat területei és a Magas Természeti Értékű Területek területrendezési szempontból felülvizsgált egységei., Az övezetre javasolt előírások támogatják a természeti értékekkel összhangban lévő gazdálkodási módok fenntartását, térnyerését, és a természeti értékek bemutathatóságát.

3. ***Homokhátsági vegyes tájgazdálkodási terület övezete:***

   a Homokhátság mozaikos területei kivéve a jó természetességi állapotú mezőgazdasági területek övezete és az ártéri komplex tájgazdálkodás övezete. Az övezet területe átfedésben van a tanyás területek övezetével. Az övezetre javasolt előírások támogatják a komplex tájszerkezet fenntartását a népességmegtartó képesség elősegítésére.

4. ***Ártéri komplex tájgazdálkodás övezete (Tisza, Maros és Körös menti térségek)***

   Nagyvízi meder, VTT tározó területe, folyót kísérő holtágak, vizes élőhelyek területe, az ártéri tájgazdálkodásra alkalmas mezőgazdasági területek, a folyók menti tradicionális települések települési területei. Az övezetre javasolt előírások támogatják az ágazati célkitűzések - vízgazdálkodási, természetvédelmi, gazdálkodási és turisztikai - összhangját, azok szinergikus fejlesztését.

5. ***Tanyás területek övezete (előzetes javaslat)***

   A központi belterületen kívüli lakónépesség vizsgálata alapján a tanyás térségek övezetével érintett települések lehatárolása (a várható miniszteri rendelettel függetlenül, légifotót is vizsgálva): Fábiánsebestyén, Árpádhalom, Tiszasziget, Újszentiván, Deszk, Klárafalva, Ferencszállás, Kiszombor, Kübekháza, Maroslele, Óföldeák, Apátfalva, Magyarcsanád, Kövegy, Csanádpalota, Nagylak, Királyhegyes, Csanádalberti, Pitvaros, Ambrózfalva, Nagyér települések kivételével minden más település. Az övezetre javasolt előírások támogatják a tanyák komplex tájgazdasági központként történő fejlesztésének lehetőségét.

6. ***Hagyományos gyümölcstermesztési térség övezete***

   A jelentős gyümölcstermesztési hagyományokkal rendelkező települések területe (függetlenül az Országos Gyümölcstermőhely Kataszter által érintett településektől). Az övezetre javasolt előírások támogatják a Homokhátsági, Dél-Tisza-völgyi, Marosszögi kistájakon a homoki, tanyasi és ártéri gyümölcstermesztést.

7. Szőlő termőhelyi kataszteri I. és II. osztályú terület övezete

A Csongrádi borvidék települései a MoTrT 13.§ (1) bekezdésével összhangban, a kapott adatszolgáltatás szerint (forrás: FÖMI, 2012.). Az övezetre javasolt előírások kiegészítik az országos rendelkezést, illetve támogatják a települések fejlesztési eszközeiben (ITS, TFK) a borvidék hangsúlyos megjelenését, a szőlőtermesztésre, gazdálkodásra vonatkozó fejlesztési elképzelések kidolgozását.

RENDELET TERVEZET

. § Értelmező rendelkezések

1. ***Térszerkezeti szempontból jelentős térszervező települések övezete:*** *Csongrád megye területrendezési tervében egyedileg meghatározott övezet, melybe azon városok területe tartozik, melyek településhálózatra gyakorolt jelenlegi és várható térszervező hatása túlnyúlik a saját közigazgatási határán.*

2. ***Regionális jelentőségű térszervező város övezete:*** *a regionális összefüggések-kapcsolatok tekintetében a város sajátos fekvése, gazdasági és kulturális súlya, centrumszerepe több vonatkozásban a megyénél nagyobb területen is érvényesül. Ez a térszervező erő általában a város és vele szoros szimbiózisban működő települések együttes hatásaként érvényesül.*

3. ***Térségi jelentőségű térszervező város övezete:*** *a formális vonzáskörzetén kívül is érvényesülő, számos és többféle térségi kapcsolódást kínáló, vonzásokat érvényesítő térszervező-ellátó, központi szerepű város.*

4. ***Egyéb térszervező város övezete:*** *a térségi környezetében a térszervezés egy-egy alrendszerében (ellátás, kereskedelem, munkaerőpiac stb.) érvényesülő vonzású város.*

5. ***Együtt tervezendő térségek övezete:*** *az övezetbe Csongrád megye azon településcsoportjai tartoznak, melyek fejlődésére a térség különféle adottságai közel azonos hatással vannak, ezért a fejlettségi szint emelése, valamint az egymást kioltó fejlesztések elkerülése, a hatékony forrásfelhasználás érdekében szükségszerű a településközi tervezési együttműködés.*

6. ***Városhálózati csomópont:*** *az ország- és térséghatárokon átnyúló Szeged környéki városhálózati kapcsolatok erősítése érdekében fejlesztendő térség, ahol jelentős infrastruktúra rendszerek alakul(hat)nak ki, és ahol fontos a nagyvárosok és hiányzó multimodális kapcsolatainak fejlesztése. (közlekedési-, intézményi-, gazdasági-, közműhálózat).*

7. ***„Háromváros”:*** *térszerkezeti szempontból kiemelt fontosságú Szeged-Hódmezővásárhely-Makó városok térsége, ahol az infrastruktúrafejlesztés és területkínálat összehangolása megyei és országos érdek.*

8. ***Nagytáblás, intenzív termőtáj övezete:*** *a Tiszántúl jellemzően intenzíven művelt termőterületei, a szántóföldi növénytermesztés kiemelt térsége.*

9. ***Jó természetességi állapotú mezőgazdasági terület övezete:*** *természetközeli állapotú erdő- és mezőgazdasági térségek, ahol a természetkímélő gazdálkodási módok jellemzőek*

10. ***Homokhátsági vegyes tájgazdálkodási terület övezete:*** *a homokhátsági mozaikos tájszerkezet fenntartását és élhetőségét támogató övezet.*

11. ***Ártéri komplex tájgazdálkodás övezete:*** *a Tisza, a Körös és a Maros folyók hullámtere, valamint a hullámtérrel szerves ökológiai és táji kapcsolatban álló mentett oldali tágabb környezete és a vízkárelhárítási célú szükségtározó területe, mely térségekben a komplex tájgazdálkodás biztosítja a vízgazdálkodási, a természetvédelmi, az erdőgazdálkodási, a mezőgazdasági és a turisztikai célkitűzések összhangját, azok szinergikus fejlesztését.*

12. ***Hagyományos gyümölcstermesztési térség övezete:*** *a jelentős homoki, tanyasi és ártéri*

gyümölcstermesztési hagyományokkal rendelkező települések területe.

13. ***Tájgazdálkodás:*** *a tájgazdálkodás a környezetminőség, a tájjelleg, a biodiverzitás érdekeit szem előtt tartó, fenntartható gazdálkodás, amely a táji adottságokat ésszerűen, megfontoltan aknázza ki, úgyhogy közben a táj értékei, a táj potenciáljai megmaradjanak*

14. ***Komplex tájgazdasági központ:*** *olyan gazdasági egység (tanyagazdaság), melynek területén a komplex használat szerinti eltérő vagy vegyes rendeltetésű épületek találhatók: lakó, gazdasági, állattartó, szállás, vendéglátó rendeltetés, stb.*

15. ***Korlátozó területfelhasználás:*** *korlátozott használatú mezőgazdasági terület, vízgazdálkodási terület, természetközeli terület, védelmi rendeltetésű erdő, különleges beépítésre nem szánt terület.*

16. ***Korlátozott használatú mezőgazdasági területfelhasználás:*** *a mezőgazdasági terület sajátos területfelhasználási egysége, melynek területén a sajátos táji és természeti jellegének, illetve az ökológiai hálózatban betöltött szerepének megfelelő korlátozások jellemzőek.*

17. ***Biotóphálózati rendszer:*** *olyan lokális ökológiai hálózati rendszer, mely az adott rurális tájrészlet bolygatatlan vagy természetközeli állapotú élőhelyeiből, mezsgyéiből, erdősávjaiból, fasoraiból és egyéb regenerációs zónákból áll, és így biztosítja a táj biológiai diverzitásának védelmét és fejlesztését, a környezet stabilitását és a tér természetes strukturálását.*

18. ***Mezsgye:*** *jellemzően természetes vízfolyások, mesterséges nyomvonalas elemek (közmű, közlekedési területek, csatornák, árkok), földrészletek határa mentén általában természetes módon kialakult, művelés alatt nem álló területsávok.*

19. ***Turisztikai infrastruktúra-hálózatok:*** *a Bejárható Magyarország keretprogramban rögzített járásmódoknak (lovas, vitorlás, evezős, kerékpáros, bakancsos) megfelelő útvonalak és megállópontok/állomáshelyek, valamint egyéb turisztikai attrakciók és szolgáltatások rendszere.*

20. ***Többszintes erdő-és mezőgazdasági területfelhasználás:*** *az OTÉK előírásainak megfelelően az összetett adottságú övezetek területére vonatkozóan többszintes területfelhasználás is meghatározható a településrendezési eszközökben.*

. § Nemzetközi, hármashatár menti városhálózati csomóponti térség övezete

(1) A közép-európai viszonylatban is jelentős várossűrűsödés kohézióját, együttműködését, valamint nemzetközi súlyát a hármashatár mentén a közlekedési, gazdasági, településszerkezeti rendszerek összeillesztésével kell biztosítani. A térség nagyvárosi központjai (Szeged, Hódmezővásárhely, Makó, Arad, Temesvár, Szabadka) között integrált – közúti, vasúti – folyosókkal kell biztosítani az összeköttetést, melynek területigényét a településrendezési eszközökkel kell biztosítani.

(2) A közös stratégiaalkotásba Szabadkát, és a Szabadka-Szeged közötti szerbiai településeket is szükséges bevonni.

(3) Struktúra tervben kell kidolgozni az összehangolt fejlesztési és rendezési eszközöket.

. § Térszerkezeti szempontból jelentős térszervező városok övezete

(1) Csongrád megye, a Dél-Alföld, a Tisza térség, valamint a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió társadalmi-gazdasági fejlődése érdekében a Szeged – Hódmezővásárhely – Makó – Mórahalom térsége városhálózati csomóponti térségének összehangolt, közös integrált térség- és településfejlesztési stratégiára épülő fejlesztése és rendezése indokolt.

(2) Regionális és térségi jelentőségű térszervező városok térszervező szerepének erősítése, a települési térség minőségi fejlesztése érdekében célokat, részcélokat, beavatkozásokat kell meghatározni a településfejlesztési koncepció és integrált településfejlesztési stratégia készítése során.

(3) Szeged, Hódmezővásárhely és Makó ***„Háromváros”*** infrastruktúrafejlesztéseit és területkínálatát az integrált településfejlesztési stratégiákban kell összehangolni, a szinergiát erősíteni, a túlkínálatot mérsékelni. A településrendezési eszközök készítése és módosítása során a területkínálatot felül kell vizsgálni, és lehetőség szerint a túlkínálatot vissza kell sorolni a hasznosításnak megfelelő övezetbe.

(4) Járásközpontként kijelölt egyéb város esetén a járásközponti szerep erősítése, a települési térség minőségi fejlesztése érdekében hierarchikus célokat, és beavatkozásokat kell meghatározni az integrált településfejlesztési stratégia készítése során.

(5) A Tisza és Maros menti várospárok esetében a szomszédos várossal történő együttműködés során (pl. turizmus, gazdaság, oktatás, közösségi közlekedés, kerékpárút stb.) az érintett Csongrád megyei városok településfejlesztési dokumentumait össze kell hangolni.

(6) A térszerkezeti szempontból jelentős térszervező városok övezetébe tartozó település a településhálózatra gyakorolt hatásának mértékétől függően ***regionális jelentőségű térszervező város***, ***térségi jelentőségű térszervező város***, vagy ***egyéb térszervező város*** lehet. A regionális jelentőségű és térségi jelentőségű térszervező városok jelenlegi és várható hatásterületét a … térképmelléklet ábrázolja.

(7) A térszerkezeti szempontból jelentős térszervező városok területét a településrendezési eszközökben olyan terület-felhasználásokba kell besorolni, mely erősíti az adott város településhálózatban betöltött szerepét.

(8) A térszerkezeti szempontból jelentős térszervező városok hatásterületén településrendezési eszköz készítése és módosítása során 1 ha, vagy annál nagyobb egybefüggő fejlesztési célú terület kijelölését a megyei önkormányzattal kell egyeztetni.

(9) Települési térségben lévő barnamezős területeken olyan terület-felhasználási egységet kell kijelölni, mely elősegíti azok integrálódását a kialakult településszövetbe, összhangban van a szomszédos területek terület-felhasználásával, és ingatlankínálatával, elősegíti a térszervező szerep megerősödését.

(10) A településszerkezeti tervek megalapozó vizsgálatában a terület-felhasználás vizsgálata során elemezni kell a hatályos településrendezési eszközök szerinti nem betelepült gazdasági, lakó- és vegyes terület-felhasználású fejlesztési területeket (területkínálat), és térképen be kell bemutatni az elhelyezkedésüket, méretüket. Amennyiben a gazdasági, lakó- és vegyes terület területkínálata együttesen meghaladja a települési térség méretének 20%-át, úgy új fejlesztési terület kijelölése kizárólag a már korábban kijelölt, és nem felhasznált gazdasági, lakó- és vegyes terület visszasorolása mellett lehetséges.

(11) Településrendezési eszközök készítése és módosítása során 1 ha, vagy annál nagyobb egybefüggő

lakóterület csak úgy jelölhető ki, ha ezzel együtt az új lakóterület területének 10 %-ával megegyező, vagy annál nagyobb területű új zöldterület is kijelölésre kerül, mely zöldterület közvetlenül kapcsolódik az új lakóterülethez és illeszkedik a település kialakult zöldfelületi rendszeréhez.

(12) Amennyiben a településen új beépítésre szánt terület az igényekhez képest csak korlátozottan jelölhető ki, a településrendezési eszközök készítésekor és módosításakor meg kell vizsgálni a települési térségen belül már kialakult területek intenzívebb terület-felhasználásba sorolásának lehetőségét vagy szomszédos településekkel közös kijelölést.

(13) Regionális, térségi jelentőségű térszervező város, és járásközpontként kijelölt egyéb város, helyi építési szabályzata a kereskedelmi, szolgáltató területre az országos településrendezési követelményektől eltérően az építési telek megengedett legnagyobb beépítettségét 70%-ban, legkisebb zöldfelületét 15%-ban is megállapíthatja, amennyiben

a) az érintett építési telek már beépült, vagy az övezetben megengedett legnagyobb beépítettséget 5 %-ban megközelítő gazdasági területen található, és
b) a meglévő gazdasági tevékenység helyhez kötött és nincs mód a telephely területének bővítésére.

(14) A (13) bekezdés szerinti eltérés nem alkalmazható városközpontba és lakóterületbe ékelődő kereskedelmi szolgáltató területek esetén, kivéve, ha az országos településrendezési követelmények szerint a megengedőbb követelmények megállapításához az állami főépítész hozzájárult.

(15) Településrendezési eszközök készítése és módosítása során új beépítésre szánt gazdasági terület, vegyes terület, lakóterület, üdülőterület és egyéb rekreációs célú terület kijelölése csak telepítési tanulmányterv alapján történhet. Ha a telepítési tanulmányterv településrendezési szerződés keretében készül, akkor a településrendezési szerződésben rendelkezni kell a közlekedési és a közmű-infrastruktúra fejlesztésének finanszírozásáról.

(16) Az övezeten belüli vasúti közlekedés fejlesztését elsősorban a vasútállomások, megállók és környékük közös stratégiára épülő felértékelésével, a kiszolgáló létesítmények elhelyezéséhez szükséges területkínálattal, a ráhordó forgalom komfortjának javításával, intermodális pontok kialakításával (autóbusz, P+R, B+R terület kijelölésekkel) kell biztosítani.

(17) A településközi kerékpáros hivatásforgalom (biztonságos elválasztott kerékpárutak, intézményeknél, nagyobb kereskedelmi és szolgáltató létesítményeknél, jelentős foglalkoztatóknál megfelelő számú és biztonságú tárolási lehetőségek biztosítása) területét a településrendezési eszközökben biztosítani kell.

(18) A településszerkezeti terv készítése során az új gazdasági területeket koncentráltan, a közúttal és vasúttal egyaránt jól feltárt területeken, kompakt módon és az ütemezett beépíthetőség szempontjait is szem előtt tartva kell kijelölni.

(19) A nagyobb befogadóképességű turisztikai célú területfelhasználási egységeket Szeged és Ópusztaszer települési térségén belül, valamint a gyógy- és termálfürdők térségében kell kialakítani.

(20) Az országos és a térségi jelentőségű gyógyfürdőhelyek számára a településrendezési eszközöknek biztosítania kell a fürdőterület bővítését, a fürdők környezetében a szükséges egészségügyi, rekreációs, kereskedelmi és szolgáltató, valamint szállás rendeltetések elhelyezését. A fejlesztést ellehetetlenítő, veszélyeztető egyéb területfelhasználási egységek (pl. környezetre jelentős hatást gyakorló ipari terület) kijelölése a gyógyfürdők és kiszolgáló létesítményeik 5 km-es körzetében nem megengedett.

(21) Az üdülőterületek illetve rekreációs-turisztikai célú különleges területek kínálatának térségi szintű összehangolását figyelembe kell venni. A településrendezési eszközökben ütemezett területfelhasználással, és ennek megfelelő szabályozással kell az építési jogot megadni.

. § Nagytáblás, intenzív termőtáj övezete

(1) Az övezet területén különleges mezőgazdasági üzemi terület vagy gazdasági terület kijelölése esetén vizsgálni kell, hogy az adott településen rendelkezésre áll-e olyan meglévő használaton kívüli major vagy gazdasági telephely, mely alkalmas a fejlesztés megvalósítására.

(2) A helyi építési szabályzat készítése során a térségi és helyi sajátosságok (kiemelt agrártermékekre specializáltan) figyelembevételével rendelkezni kell új birtokközpont és tanyagazdaság létesítésének helyi szabályairól, megjelölve az arra alkalmas területeket és megállapítva az ahhoz szükséges minimális birtoktest méretet.

(3) Az övezet területén új beépítésre szánt terület kijelölése esetén a területnövekmény legkevesebb 5%-ának megfelelő mértékben mezővédő védelmi rendeltetésű erdőterület kijelölését kell elvégezni, mely elősegíti az adott fejlesztéshez kapcsolódó nagytáblák tagolását, a mezsgyék fásítását és a tájba illesztést és csökkenti a szélerózió mértékét. A kijelölést biotóphálózati rendszer fejlesztésére tekintettel kell elvégezni.

(4) Amennyiben a területek biológiai aktivitásértékének számításáról szóló jogszabály előírásai szükségessé teszik, akkor az adott fejlesztés környezetében kell a (3) bekezdés szerinti módon további mezővédő védelmi rendeltetésű erdőterületet vagy korlátozott használatú mezőgazdasági területfelhasználást (állandó gyepek) kijelölni.

(5) Az övezet területén a helyi építési szabályzatban az általános mezőgazdasági területek szabályozása során biztosítani kell a mezőgazdasági termőterületek fokozott védelmét a megengedő építési előírásokkal szemben.

. § Jó természetességi állapotú mezőgazdasági terület övezete

(1) Az övezet területén a hagyományos gazdálkodással vagy természetvédelmi kezelési tervekkel összhangban lévő tájfenntartó gazdálkodást támogató korlátozó területfelhasználások állapíthatók meg.

(2) Az övezet területén meglévő mezőgazdasági majorhoz kapcsolódóan, helyhez kötött beruházásként különleges mezőgazdasági üzemi terület is kijelölhető.

(3) Amennyiben a térségi szerkezeti terv nem vízgazdálkodási térségként jelöli, az övezet területén lévő 1 ha feletti, egybefüggő nádas művelési ágú alrészleteket, ex-lege védett lápokat és szikes tavakat természetközeli terület területfelhasználásba kell besorolni.

(4) Az övezet területén lévő gyepterületek csak olyan korlátozott használatú mezőgazdasági terület területfelhasználási egységbe sorolhatók, melyek a gyepterületek fenntartását, kutatását szolgálják.

(5) Az övezet területén lévő vizes élőhelyek csak olyan területfelhasználásba sorolhatók, melyek azok fenntartását vagy élőhely-rekonstrukcióját biztosítják.

(6) Az övezet területén erdőterület területfelhasználási egység csak a természetvédelmi célokkal összhangban és a tájkarakterhez illeszkedő módon jelölhető ki.

. § Homokhátsági vegyes tájgazdálkodási terület övezete

(1) Az övezet területén olyan többszintes erdő-és mezőgazdasági területfelhasználások jelölhetők ki, amelyek támogatják a táj mozaikosságát, a Homokhátság komplex tájszerkezetében az egymásra épülő erdő-, mező-, és vízgazdálkodási területhasználatokat, a tanyás területek övezetére is tekintettel. Az övezet területén a településrendezési eszközök támogassák a természeti adottságokhoz igazodó tájhasználat változásokat.

(2) Az (1) bekezdés szerinti területfelhasználás kijelölése során, a biotóphálózati rendszer (gyep, erdő, vizes élőhelyek) fejlesztése esetén a helyi építési szabályzat megengedőbb, építési kedvezményeket biztosító követelményeket is meghatározhat.

(3) Amennyiben a térségi szerkezeti terv nem vízgazdálkodási térségként jelöli, az övezet területén lévő 1 ha feletti, egybefüggő nádas művelési ágú alrészleteket, ex-lege védett lápokat és szikes tavakat természetközeli terület területfelhasználásba kell besorolni.

(4) A többszintes szabályozás településrendezési előírásainak kidolgozása során az átfedő, beékelődő területhasználatok és építés szabályait összehangoltan kell felépíteni és kidolgozni.

. § Tanyás térség övezete

(1) Tanyás térség övezete a ….térképmelléklet szerinti települések területe.

(2) A tanyás térségek tényleges területi lehatárolását a településrendezési eszközökben kell megállapítani, tekintettel azok dinamikájára.

(3) Az övezet területével érintett település településrendezési eszközeiben a tanyákkal érintett területeket olyan sajátos erdő- vagy mezőgazdasági területfelhasználási egységbe kell sorolni, ahol

a) az ingatlan-nyilvántartásban tanyaként bejegyzett telken lakóépület az alrészletek művelési ágtól függetlenül létesíthető,

b) a tanya birtokközpontként, komplex tájgazdasági központként (gazdálkodási – turisztikai) történő fejlesztésének lehetősége biztosított.

. § Ártéri komplex tájgazdálkodás övezete

(1) Az övezet területén a területfelhasználásokat a vízgazdálkodási, a természetvédelmi, a tájgazdálkodási és a turisztikai célokkal összhangban kell megállapítani.

(2) Az övezet területével érintett települések integrált településfejlesztési stratégiájában, településfejlesztési koncepciójában és településrendezési eszközeiben, a települési és a térségi turisztikai célokkal összhangban olyan megoldásokat kell kidolgozni, amelyek a folyó és a település kapcsolatrendszerét erősítik. Az együtt-tervezéssel érintett településeken a turisztikai infrastruktúra-hálózatok összehangolt fejlesztése és tervezése szükséges.

A megyei területfejlesztési koncepció térséget illető prioritását, a „Tisza menti rekreációs kínálat integrált fejlesztését” az övezeten belül meg kell oldani. *(Szeged környékén evezősport bázisok, fürdőhelyek fejlesztése, horgász- és vadászturizmus, Szeged Tisza-part program megvalósítása, mártélyi üdülőterület és Körös-torok felértékelése, kerékpárút-hálózat fejlesztése.)*

(3) Az övezet területén új vegyes terület, üdülőterület és gazdasági terület nem jelölhető ki.

(4) Amennyiben a térségi szerkezeti terv nem vízgazdálkodási térségként jelöli, az övezet területén lévő 1 ha feletti, egybefüggő nádas művelési ágú alrészleteket, ex-lege védett lápokat és szikes tavakat természetközeli terület területfelhasználásba kell besorolni.

(5) Az övezet területén lévő gyepterületek csak olyan korlátozott használatú mezőgazdasági terület területfelhasználási egységbe sorolhatók, melyek a gyepterületek fenntartását, kutatását szolgálják.

(6) Az övezet területén lévő vizes élőhelyek olyan területfelhasználásba sorolhatók, melyek azok fenntartását vagy élőhely-rekonstrukcióját biztosítják.

(7) A VTT-tározók területén épület létesítését lehetővé tevő területfelhasználás nem jelölhető ki. A tározók területén a valós területhasználatnak megfelelő területfelhasználásokat kell megállapítani.

. § Hagyományos gyümölcstermesztési térség övezete

(1) Az övezet területével érintett valamennyi település településrendezési eszközeiben a gyümölcstermesztést támogató szabályozási eszközök kidolgozása szükséges, a helyi gazdálkodási hagyományokkal összhangban.

(2) A gyümölcstermesztésre elsődlegesen kijelölt mezőgazdasági övezetekhez kapcsolódóan különleges mezőgazdasági üzemi terület csak gyümölcstermesztésre, –tárolásra és –feldolgozásra szolgálhat. Az építési övezetben a termőterületek védelme érdekében a burkolt felületek arányát a legszükségesebb mértékben kell meghatározni.

. § Szőlő termőhelyi kataszteri I. és II. osztályú terület övezete

(1) Az övezet területével érintett borvidéki településen az integrált településfejlesztési stratégiát és a településfejlesztési koncepciót a Csongrádi borvidék hagyományaira is alapozottan kell kidolgozni.

(2) Az övezet területével érintett település településrendezési eszközeiben a szőlőtermesztést támogató szabályozási eszközök kidolgozása szükséges, a helyi gazdálkodási hagyományokkal összhangban.

(3) Szőlő termőhelyi kataszteri I. és II. osztályú terület övezetén különleges mezőgazdasági üzemi terület csak szőlőtermesztésre, –tárolásra és –feldolgozásra szolgálhat. Az építési övezetben a termőterületek védelme érdekében a burkolt felületek arányát is meg kell határozni.

JAVASLAT AJÁNLÁSOKRA TERVEZET

Együtt tervezendő térségek

Ide azokat a településpárokat, településcsoportokat javasoltuk, melyek összehangolt minőségi fejlesztése-rendezése véleményünk szerint fontos: fekvésük és hasonló adottságaik miatt, egymást erősítő és nem kioltó fejlesztési területeik kijelölése és együttműködésük elősegítése érdekében.
Apátfalva és Magyarcsanád azért került bele, mert a települési térségük összenőtt, és célszerű együttműködve, hasonló elvek alapján elkészíteni a terveiket.
Csanádpalota és térsége viszonylag hasonló adottságú aprófalvas térség.

Együtt tervezendő térségek (Térségi jelentőségű településpárok)

(1) Csongrád megye területén a Tisza mentén Csongrád és Szentes, a Maros mentén Makó és Kiszombor tartozik az együtt tervezendő térségi jelentőségű településpárok közé.

(2) A településszerkezeti tervekben a területfelhasználás meghatározása során figyelembe kell venni az ártéri komplex tájgazdálkodás, a mentett oldali sajátos gazdálkodási adottságok (kiemelten a kert-, szőlő- és legelőgazdálkodás hagyományai), és a mezővárosi gazdasági szerepek (szervező, intézményi központ, igazgatási központ szerepek) összehangolt fejlesztését.

(3) Településrendezési eszközökben a (távlati) fejlesztési terület kijelölése során vizsgálni kell a közigazgatási határral szomszédos települések azonos típusú fejlesztési területeinek kínálatát. A fejlesztési terület elhelyezésének és kiterjedésének meghatározásakor figyelembe kell venni a szomszédos településeken kijelölt fejlesztési területek betelepültségét és földrajzi-közlekedési pozícióját.

(4) A több települést érintő, egy ütemben megvalósuló fejlesztésekhez kapcsolódó településrendezési eszközök készítését a települési önkormányzatok közös tervezésében kell végrehajtani.

(5) A (4) bekezdés szerinti tervkészítés során, újonnan igénybe vett területek esetén az azonos típusú fejlesztésekhez kapcsolódó területeket, azonos terület-felhasználási egység(ek)be kell sorolni. A helyi építési szabályzatokban, az eltérő adottságokra is figyelemmel, hasonló hatású előírásokat kell meghatározni.

(6) A közigazgatási határokon átívelő fejlesztési területek esetén, a helyi építési szabályzatban előírásokkal kell biztosítani a fejlesztés területi és hálózati kialakításának folytonosságát és műszaki szempontú összhangját.

(7) Az új követelmények szerinti településfejlesztési koncepciót és településszerkezeti tervet az önkormányzatok közös tervezésében kell kidolgozni

a) Szeged agglomerációján belül Szeged, Röszke, Tiszasziget, Újszentiván, Kübekháza, Deszk, Algyő, Domaszék településcsoport,
b) Csanádpalota és térségére (Csanádpalota, Kövegy, Királyhegyes, Csanádalberti, Pitvaros, Ambrózfalva, Nagyér, Nagylak),
c) Apátfalva és Magyarcsanád,
d) Makó és Kiszombor,
e) Szentes és Csongrád területére.

(8) Amennyiben e rendelet hatályba lépésekor valamely településen megindult a településfejlesztési koncepció, vagy településszerkezeti terv véleményezési eljárása, annak tervét nem kell ismételten elkészíteni, de a közös terv kidolgozásakor aktualizálva kell figyelembe venni.

(9) A (7) bekezdés szerinti településfejlesztési koncepciót és településszerkezeti tervet (tartalmi felépítés, jelmagyarázat, előírásrendszer/szabályzat) azonos elvek alapján kell kidolgozni az eltérő adottságokra is figyelemmel.

(10) Az érintett települések területén össze kell hangolni a tervezett lakó- gazdasági- és rekreációs célú (különösen a termálvízre épülő rekreációs-turisztikai) területkínálatokat a túlkínálat elkerülése érdekében. Új beépítésre szánt terület kijelölésének szükségessége az övezet összes kínálatának figyelembevételével indokolandó a településrendezési tervek alátámasztó munkarészében.

NEMZETKÖZI HÁRMASHATÁR TELEPÜLÉSHÁLÓZATI CSOMÓPONT

Térszervező városok

- regionális jelentőségű térszervező városok és agglomerációjuk
- térségi jelentőségű térszervező városok
- egyéb térszervező városok

Városok határterülete

- Szeged és várostérségének hatásterülete
- Nemzetközi hármashatár településhálózati csomópont

Egyéb

- Folyómenti ökosztráda
- Meglévő autópálya
- Autópálya közvetlen vonzáskörzete
- Tervezett autópálya
- Főútak
- Megyehatár
- Országhatár

TÉRSZERVEZŐ VÁROSOK-CSONGRÁD

Térszervező városok

- regionális jelentőségű térszervező városok
- térségi jelentőségű térszervező városok
- egyéb térszervező városok
- Csongrád és Szentes
- Makó és Kisszombor

Megyén kívüli térszervező városok

- regionális jelentőségű térszervező városok
- térségi jelentőségű térszervező városok

Városok határterülete

- Szeged és várostérségének hatásterülete
- Hódmezővásárhely hatásterülete
- Csongrád -Szentes hatásterülete
- Makó hatásterülete
- Csanádpalota hatásterülete

Egyéb

- Ökosztráda
- Meglévő autópálya
- Tervezett autópálya
- Meglévő főút
- Tervezett főút
- Közigazgatási határ
- Megyehatár
- Országhatár

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE

- JAVASLAT -

Sémavázlat a mezőgazdasági és tájgazdálkodási övezetekre

Jelmagyarázat

- Ártéri komplex tájgazdálkodás és turizmus övezete
- Jó természetességi állapotú mezőgazdasági terület övezete
- Jellemzően nagytáblás, intenzív termőtáj mezőgazdasági terület
- Homokhátsági vegyes tájgazdálkodási terület övezete

Generáltervező:
Város-Teampannon Kft.
2019. 04. 18.

M 1 : 40 000

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE

- JAVASLAT -

Jelmagyarázat

- Tanyás területek övezete
- Települési terület (OTrT)
- Vízgazdálkodási terület
- Közigazgatási határ
- Megyehatár

Generáltervező:
Város-Teampannon Kft.
2019. 04. 18.

M 1 : 40 000

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE

- JAVASLAT -

Jelmagyarázat

- Hagyományos gyümölcs-termesztési térség övezete
- Települési terület (OTrT)
- Vízgazdálkodási terület
- Közigazgatási határ
- Megyehatár

Generáltervező:
Város-Teampannon Kft.
2019. 04. 18.

M 1 : 40 000

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE

- JAVASLAT -

Jelmagyarázat

- Szőlő termőhelyi kataszteri I. és II. osztályú terület
- Borvidéki település
- Települési terület (OTrT)
- Vízgazdálkodási terület
- Közigazgatási határ
- Megyehatár

Generáltervező:
Város-Teampannon Kft.
2019. 04. 18.

M 1 : 40 000

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE

- JAVASLAT -

EGYÜTT TERVEZENDŐ TELEPÜLÉSEK

Jelmagyarázat

- Szeged és térsége
- Szentes-Csongrád Tisza menti várospár
- Makó-Kiszombor Maros menti várospár
- Csanádpalota és térsége
- Apátfalva és Magyarcsanád

Alaptérképi elemek Területfelhasználás

- Vízgazdálkodási terület
- Települési térség (OTrT)
- Közigazgatási határ
- Megyehatár

VÁROS-TEAMPANNON	Tervező: VÁROS-TEAMPANNON KFT. 1053 Budapest Veres Pálné u. 7.	Megbízó: Csongrád Megyei Önkormányzat 6720 Szeged Tisza Lajos krt. 2-4.
Munka megnevezése: CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA		
Munkarész megnevezése: JAVASLATTEVŐ FÁZIS		
Térkép címe: EGYÜTT TERVEZENDŐ TELEPÜLÉSEK ... melléklet a ..../2019. (.....) KR. számú rendelethez		
Lépték: 100 500 1000	Dátum: 2019. 4	

A MEGYE KÖZLEKEDÉS FÖLDRAJZI HELYZETE

Az M5 autópálya és az M43 autópálya teljes kiépítésével a megyén áthaladó fő nemzetközi forgalmi irányok számára magas színvonalú kapcsolatok alakultak ki. Hiányoznak viszont a kelet-nyugati irányú gyorsforgalmi kapcsolatok, az M9 és M47 autóút megvalósítását az ágazati tervek csak nagytávon tervezik. A meglevő főutak (55. és 47. sz.) fejlesztésével a kelet-nyugati kapcsolatok is javultak. A megye keleti részén a főúthálózat sűrűsége alacsony. A meglevő közúti határátkelőhelyek időszakos túlterheltsége miatt az országos fejlesztési tervek a főúthálózat és a nemzetközi kapcsolatok jelentős fejlesztését irányozzák elő.

A mellékút hálózat szerkezete viszonylag kedvező, kevés a zsáktelepülés, a településközi kapcsolatok elsősorban a megye keleti felén hiányosak.

A vasúti hálózatban a nemzetközi kapcsolatok hiányoznak, az országon belüli kapcsolatok észak és kelet felé megfelelő sűrűségűek, de alacsony szolgáltatási színvonalúak, nyugat felé a közvetlen összeköttetés hiányzik.

A megye tengelyében folyó Tisza hajóközlekedésre alkalmas, de kihasználatlan a személyi- és teherszállításban egyaránt.

A légiközlekedés a megye egyetlen regionális jelentőségű szegedi repülőtere figyelembevételével nem meghatározó a közlekedési rendszerben.

Közúti közlekedés

Csongrád megye közúti hálózata helyzetének változása 2011 - 18 között

Gyorsforgalmi úthálózat

- 2015-ben elkészült az M43 autópályának a Makó, 4415 jelű összekötő út és az országhatár közötti szakasza, amely biztosítja a nemzetközi tranzitforgalom települések belterületét elkerülő lebonyolítását.

Országos főúthálózat

- 2018-ban átadták a 47. számú főút Hódmezővásárhely belterületét észak felől elkerülő 2x2 sávos nyomvonalát, a Szegedi útnál és a Szentesi útnál (45. sz. főút) különszintű, a Bodzási útnál és a Mártélyi útnál körforgalmú csomópontokkal
- 2015-ben elkészült az 55. számú főút Mórahalom belterületét északról elkerülő 2x1 sávos nyomvonala, 3 körforgalmú csomóponttal.
- Az 55. számú főút Szeged – Mórahalom szakaszán a 11,5 t terhelésre történő burkolat megerősítés keretében párhuzamos kerékpárút épült 2015-ben.
- 430. számú főútként jelölték ki a Makó (43. sz. főút) – Hódmezővásárhely (47. sz. főút) között, a volt 4415. jelű összekötő út nyomvonalát.
- 472. számú főúti besorolást kapott a Hódmezővásárhely belterületét délről elkerülő út a 47. sz. főút és 430. sz. főút között.

Országos mellékút – hálózat

- A 4434. jelű összekötő út Kövegy és 4425. jelű út közötti szakaszát új nyomvonalra helyezték az M43 autópálya építésével összefüggésben.

- A 4451. jelű összekötő út Nagylak elkerülő szakaszának építése folyamatban van.
- A 55126. jelű Ásotthalom országhatárhoz vezető út 2011-ben készült el.

A korábbi tervben jelzett hiányzó településközi közúti kapcsolatok változatlanok:

- Tömörkény-Felgyő kapcsolat a 45119. jelű bk. út folytatásában,
- Hódmezővásárhely-Nagymágocs kapcsolat a 4405.j. és a 44116.j. utak között,
- Hódmezővásárhely, Bodzási út meghosszabbítása a térségi jelentőségű kikötőhöz,
- Derekegyház-Tompahát- Rárósi út, a 44115. j. út meghosszabbítása,
- Derekegyház-Tompahát-44116. j. út összekötése,
- Királyhegyes-Csanádpalota,
- Makó-Rákos - Földeák kapcsolat hiányzó része 4432.j. és a 4422. j. utak között,
- Hódmezővásárhely - Szikáncs - Hódmezővásárhely - Erzsébet, 4415.j.-4421.j. utak között,
- Hódmezővásárhely-Szikáncs-4422.j.ök.út kapcsolata,
- 4421.j.ök.út-Hódmezővásárhely-Kútvölgyi kapcsolata,
- Derekegyház – Szentes - Lapistó kapcsolat,
- Szentes-Lapistó-4449.j.út kapcsolat,
- 45.sz.főút-44116.j.út közötti kapcsolat,
- Hódmezővásárhely-Batida-47.sz.főút kapcsolata,
- Óföldeák-44122.j.bekötőút kapcsolata Hódmezővásárhely irányába,
- Óföldeák-45.sz.főút déli irányban,
- Domaszék és Röszke között a 53302.j. bekötőút meghosszabbítása,
- Balástya-Sándorfalva kapcsolata,
- Királyhegyes-Pitvaros,
- Eperjes-Kondoros,
- Deszk-Kübekháza,
- Pusztamérges mellett az 5429.j.ök.út és az 5433.j.ök.út kapcsolata.

Kerékpáros közlekedés

A megye városainak belterületén jelentős hosszban kiépült a kerékpárút hálózat, egyes külterületi irányokban az országos úthálózat mentén csatlakozó szakaszokkal (Szeged, Hódmezővásárhely, Szentes).

A településközi kerékpárutak csak néhány nagyobb közúti forgalmú irányban, illetve a turisztikai célpontok felé épültek ki:

- Szentes-Csongrád
- Hódmezővásárhely-Mindszent
- Mórahalom-55.sz. főút mentén
- Kistelek-Ópusztaszer
- Makó-Kiszombor

Az országos kerékpáros hálózati elemek közül a Tisza és a Maros töltése jelenleg kiépítés nélkül is használt útvonalak.

Vasúti közlekedés

A megyét egyetlen, a nemzetközi és országos törzshálózatba tartozó vasútvonal érinti, a Budapest – Cegléd - Szeged irányú kapcsolatot biztosító 140 sz. vonal. A vonal megyei szakasza egyvágányú, villamosított.

Jelenleg a Szeged-Szabadka irányú vágányt kivéve hiányoznak a nemzetközi vasúti kapcsolatok. A Szabadka-Baja irányú megszüntetett kapcsolat hiányában Szegedről nincs nyugat felé közvetlen vasút forgalom.

Az országos törzshálózati vonalak közül a 130. sz. Tiszatenyő-Makó vasútvonalon Szentesnek, Hódmezővásárhelynek és Makónak közvetlen budapesti kapcsolata van, a 135. sz. Szeged-Békéscsaba vonalon elsősorban Szeged és Hódmezővásárhely között jelentősebb az utasforgalom.

Az országos mellékvonalakon a 147. sz. Kiskunfélegyháza – Szentes - Orosháza vonal közepes forgalmú, a 121. sz. Újszeged-Mezőhegyes vonal a szegedi vasúti híd és déli nemzetközi kapcsolatok hiányában kistérségi jelentőségű.

Légi közlekedés

Csongrád megye egyetlen regionális repülőtere Szegeden van. A repülőtérhez legközelebbi nemzetközi repülőtér a temesvári mintegy 100 kilométerre van. A szegedi repülőtér 50-60 fős repülőgépek fogadására alkalmas, jelentősebb fejlesztése nem várható.

Vízi közlekedés

A Tisza megyei szakasza hajózható, de vízi közlekedésre jelenleg kihasználatlan. A folyó nemzetközi vízi úttá nyilvánításától és a felsőbb szakaszok hajózhatósági feltételeinek javításától várható a közlekedés beindulása és a szegedi kikötő fejlesztése.

Az OTRT, és a hatályos megyei területrendezési terv közlekedési hálózati összefüggései

Közúti közlekedés

Gyorsforgalmi úthálózat

- M9: A megye nyugati határa és az M5 – M43 csomópont között eltérő nyomvonal: A hatályos megyei tervben Zákányszéket északról, az országos tervekben délről kerüli el.
- M 47: Az OTRT R47 számmal távlati kiemelt szolgáltatást nyújtó főútként határozza meg. A megyei terv rögzítette az M47-nek a jelenlegitől független nyomvonalon kijelölendő gyorsforgalmi út igényét.

Főutak

- 45. sz. főút meghosszabbítása Hódmezővásárhely – Makó - Kiszombor felé, 430. számú főútként kijelölve megtörtént. Hódmezővásárhely keleti elkerülését az OTRT nem tartalmazza. Hódmezővásárhelytől északra a főúthálózat fejlesztési terv 2 x 2 sávos kiemelt főút kategóriát határoz meg, a korábbi tervekkel azonos nyomvonalú szentesi keleti elkerüléssel.
- Bánáti főút Hódmezővásárhely/47. sz. főúttól délre a szerb-román hármas határpont felé mindkét tervben azonos nyomvonalon szerepel.
- Az Orosháza - Derekegyház-Mindszenti Tisza-híd – Kistelek - Kiskunmajsa vonalon tervezett főút a terveken azonos nyomvonalon szerepel.
- A főutak elkerülő szakaszait az OTRT nem határozza meg, ez a megyei terv hatásköre.

Vasúti közlekedés

Az OTRT és a megyei terv tartalmazza a szegedi vasúti kapcsolatok kiépítését, illetve a nemzetközi kapcsolatok kiépítését.

Az OTRT-ben a Balkán felé kijelölt nagysebességű vasúti pálya nyomvonala érinti a megyét, jelentős részben a 140. sz. vonallal azonos.

Az OTRT-ben megváltoztak a vasútvonalak besorolásai:

a Tiszatenyő – Hódmezővásárhely – Makó és a Békéscsaba – Kétegyháza – Mezőhegyes – Makó – Újszeged vonalak mellékvonal kategóriába kerültek.

Kerékpáros közlekedés

Az OTRT-ben meghatározott országos kerékpárút hálózat Csongrád MTRT-vel azonos megyei szakaszai:

- Tiszamente kerékpárút (11-es jelű EuroVelo):
  Tiszaalpár – Csongrád – Baks – Ópusztaszer – Sándorfalva – Szeged-Röszke
- Dél-alföldi határmente kerékpárút:
  Ásotthalom – Szeged – Hódmezővásárhely - Orosháza
- Csongrádi kerékpárút:
  Kiskunmajsa – Szeged – Makó - Nagylak
- Kőrösvölgyi kerékpárút:
  Öcsöd – Csongrád - Kiskunfélegyháza

Csongrád megye meglevő és nemzetközi közlekedési kapcsolatai

Meglevő közúti kapcsolatok

Szerbia felé: Röszke-Horgos 5. sz. főút

Röszke-Horgos M5 autópálya

Tiszasziget-Gyála 43104. jelű bekötő út

Ásotthalom – Bácsszőlős

Románia felé: Csanádpalota M43

Nagylak 43.sz.főút

Kiszombor-Nagycsanád 431. sz. főút

Kiszombor-Óbéb

Tervezett közúti kapcsolatok

Szerbia felé:

Bánáti főút Szeged-Rábé

Románia felé: Magyarcsanád - Nagycsanád

Tervezett vasúti kapcsolatok

Szerbia felé: Szegedtől nagysebességű vasút

Szeged-Röszke Nagyvárad-Szeged-Szabadka-Baja vonal

Vízi közlekedési kapcsolat

Tisza Szeged határkikötő

KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS

Közúti közlekedés

Gyorsforgalmi úthálózat

M 9 gyorsforgalmi út (autóút)

- Nyomvonala az országos tervekben Zákányszéket délről kerüli el, a hatályos megyei tervvel szemben.
  Csomóponti kapcsolat kiépítése indokolt – a csatlakozási M5-M43 csomóponton kívül – az 5405-5408. jelű összekötő út, az 5432.j. ök. út és az 5431.j.ök.utakkal.

R47 gyorsforgalmi út

- Nyomvonalát az országos és megyei tervek a 47.sz. főúttal egyezően határozzák meg.
  A 47. sz. gyorsforgalmi út paraméterekkel történő kialakításához várhatóan a meglevő 47. sz. főútnak csak egyes szakaszai használhatók fel, a gyorsforgalmi úttal párhuzamosan a helyi-helyközi forgalmat lebonyolító út is szükséges.

A megyét csak közvetve érinti a tervezett M44 gyorsforgalmi út. Megyei kapcsolata a 45. sz. főút kiemelt szolgáltatási színvonalú fejlesztésével (Szentes, Kunszentmárton elkerülő) megfelelő lesz.

Főúthálózat

A meglevő főutak fejlesztései:

5.sz.főút — A főút szegedi bevezető szakaszain a kapacitásbővítés már a jelenlegi forgalmi viszonyok alapján is szükséges lenne.

43.sz.főút — A főút Makó nyugati elkerülő szakaszának kiépítését az OTRT nem jelöli mivel ez megyei tervi hatáskör.

45.sz.főút — A főút meglevő Hódmezővásárhely – Kunszentmárton - Szolnok szakaszát az országos gyorsforgalmi és főúthálózat terve 2 x 2 sávos kiemelt főút kategóriával határozta meg, ez kedvező a megye északi kapcsolatai szempontjából. Szentes keleti elkerülő szakasza a város TSZT-nek megfelelő nyomvonalon szerepel.

A főút déli meghosszabbítását a Hódmezővásárhely-Makó irányban 430 számmal kijelölték, Makótól délre, Kiszombornál a 431.sz. főút válik a főút részévé a szerb határig.

47.sz.főút — Az országos tervek az M47 autóút nyomvonalát a főúton jelölték ki. A gyorsforgalmi út megvalósítása után a település környéki kapcsolatokat is ellátó főút funkciójának pótlása szükséges. Jelenleg nincs a két úthálózati kategória összefüggéseit is tisztázó terv. Célszerű az M47-es nyomvonalát a meglevő főút mellett annak megtartásával kijelölni.

A Hódmezővásárhely belterületét északról elkerülő útszakasz a 47. sz. főút részeként valósult meg.

55.sz.főút — Az útvonal Mórahalom belterületét északról elkerülő szakasza elkészült.

Új főutak

A megye főúthálózati hiányainak megszüntetése a meglevők hosszabbításán (45.sz.) kívül az OTRT két irányban irányoz elő jelentős fejlesztést:

- Az országos tervek, a megyei tervben térségi jelentőségű mellékútként kijelölt Kiskunmajsa-5.sz.főút/Kistelek - Tisza-híd - Mindszent - Derekegyháza - Orosháza útvonalat főút kategóriával határozták meg.

- Az ún.”Bánáti főút” az országos tervekben szerepel a 47. sz. főút Hódmezővásárhelyi szakaszától Deszk és a hármas országhatár irányában, az M43 csomóponti kapcsolatát is biztosítva. Az útvonal Szeged keleti elkerülő szakasza és az M43 és Hódmezővásárhely kapcsolata is. Megvalósításával nemzetközi főúthálózati kapcsolat jön létre.

Mellékúthálózat fejlesztések Csongrád megyében

<u>Térségi jelentőségű mellékutak:</u>

A mellékút hálózatnak Csongrád és a szomszédos megyék közötti főbb kapcsolatait, és a megyén belüli – nem főúti irányba eső – fontosabb településközi kapcsolatokat térségi jelentőségű funkciójának megfelelően kiemelten kell kezelni.

- Kiskunmajsa-Szeged (5405.j.út)
- Kecskemét-Tiszaalpár-Csongrád-Szeged (4502-4519.j.utak)
- Balástya-M5 csomópont-Üllés-Öttömös-Tompa (5422-5426-5433-5431.j. utak)
- Makó 43.sz. főút északi elkerülő-Makó-Rákos-Pitvaros-Mezőhegyes-Battonya (4432-4426.j.utak)
- Makó-Rákos-Tótkomlós-Békéscsaba ((4432.j.út)
- Csongrádi híd-Fábiánsebestyén-Nagyszénás (4445-4642.j.utak)
- Szatymaz-Sándorfalva-Algyő
- Kiskunmajsa-Pusztamérges-Ruzsa-M9 csomópont-Ásotthalom (15409,5429-5435.j.utak)
- Csongrád-Tiszakürt (4513.j.út)
- Tótkomlós-Csanádpalota-Kövegy-Makó (4426-4434.j.utak)
- Nagylak-Kövegy (4451.j.út)
- Szentes-Szarvas (4401.j.út)

A nemzetközi kapcsolatok miatt térségi jelentőségűek:

- Szeged-Tiszasziget (43104.j.út)-(Szerbia)
- M43-Magyarcsanád-(Románia)

A megyei mellékút-hálózat kiépítetlen szakaszainak megvalósítása és hiányzó településközi kapcsolatainak javaslata, a korábbi tervhez képest nem változott:

- Tömörkény-Felgyő kapcsolat a 45119.j.bk.út folytatásában,
- Tömörkény-Gátér kapcsolat a 4518.j.út befejezéseként,
- Tömörkény-Csongrád kapcsolat a 4517.j.ök.út hiányzó szakasza,
- Hódmezővásárhely-Nagymágocs kapcsolat a 4405.j. és a 44116.j.utak között,
- Hódmezővásárhely, Bodzási út meghosszabbítása a térségi jelentőségű kikötőhöz,
- Nagytőke-Fábiánsebestyén a 4402. j. út meghosszabbítása,
- Derekegyház-Tompahát-Rárósi út, a 44115.j.út meghosszabbítása,
- Derekegyház-Tompahát-44116.j.út összekötése,
- Szegváron és Mártélyos a 4521.j.út elkerülő szakasza,
- Makó-Királyhegyes, a 4424.j.út befejező szakasza,
- Királyhegyes-Csanádpalota,
- Makó-Rákos-Földeák kapcsolat hiányzó része 4432.j. és a 4422.j.utak között,
- Hódmezővásárhely-Szikáncs-Hódmezővásárhely-Erzsébet, 4415.j.- 4421.j. utak között,
- Hódmezővásárhely-Kútvölgy-44116.j.ök.út kapcsolata,
- 4421.j.ök.út-Hódmezővásárhely-Kútvölgy kapcsolata,
- Derekegyház-Szentes-Lapistó-4449.j.út kapcsolat,

- Hódmezővásárhely-Batida-47.sz.főút kapcsolata,
- Domaszék és Röszke között a 43302.j.bekötőút meghosszabbítása.

A térségi jelentőségű kerékpárutak közül nemzetközi kapcsolatokat biztosítanak:

- Szeged-Szőreg-Tiszasziget-(Szerbia)
- Szeged-Szőreg-Kübekháza-(Nagyszentmiklós, Románia)
- Kiszombor-Makó-Nagylak-(Arad,Románia)
- Ásotthalom-(Szerbia)
- Magyarcsanád-(Nagycsanád, Románia)

Településközi, térségi jelentőségű kerékpárutak:

- Csanytelek-Pálmonostora-Kiskunfélegyháza
- Szentes-Nagymágocs-Orosháza
- Nagymágocs-Hódmezővásárhely
- Hódmezővásárhely-Mártély
- Ópusztaszer-Kistelek-Kiskunmajsa
- Makó-Hódmezővásárhely-Szentes
- Makó-Tótkomlós
- Szentes-Szarvas
- Szentes-Kunszentmárton
- Nagylak-Csanádpalota-Pitvaros
- Röszke-Mórahalom-Zákányszék-Bordány
- Pitvaros-Mezőhegyes-Mezőkovácsháza-Medgyesegyháza-Kétegyháza-Szabadkígyós-Békéscsaba

Elsősorban turisztikai jelentőségű, a folyók árvédelmi töltésén vezetett kerékpárutak:

- Szeged-Csongrád, a Tisza jobb oldali árvízvédelmi töltésén
- Tiszasziget-Szentes, a Tisza bal oldali árvízvédelmi töltésén
- Makó-Szeged, a Maros jobb oldali árvízvédelmi töltésén
- Makó-Szeged, a Maros bal oldali árvízvédelmi töltésén

Közúti hidak

Az OTRT-ben jelölt Tisza-híd a Nagymágocs-Derekegyház-Mindszent-Kistelek irányban kijelölt új főút átvezetése a Tiszán Mindszent belterületétől északra, a jelenlegi kompátkelő környezetében. A híd keresztmetszete 2 x 1 sáv.

A 47. sz. főút fejlesztése szükségessé teszi a jelenlegi 2 x 1 sávos Tisza-híd (Algyő) 2 x 2 sávra bővítését.

Magyarország és Románia közötti térségi kapcsolatok bővítésére készült el a Magyarcsanád és Nagycsanád közötti Szt. Gellért híd engedélyezési terve.

Szeged fejlesztési terve tartalmazza a belváros déli határán új Tisza-híd építését.

Vasúti közlekedés

A 140. sz. Budapest-Cegléd-Szeged vasútvonal fejlesztése, a meglevő pálya kétvágányúsítását tartalmazza. A nagysebességű hálózat fejlesztése a 140-es vonal mentén új pálya átépítését és – a IV. sz.

transzeurópai folyosó részeként – a Röszke (Szerbia) és Kübekháza (Szerbia-Románia) felé történő továbbvezetést irányozza elő Szegeden a Temesvár irányú vasúti kapcsolat kialakításához a Tisza-híd helyére 2. változat szerepel a város tervében.

Az egyéb országos törzshálózati vasútvonalak közé tartozó Kötegyán-Békéscsaba-Szeged (135.sz.) vonal a Szeged-Röszke-Szabadka-Bácsalmás kapcsolat helyreállítása után nemzetközi jelentőséget kap. A Szeged-Hódmezővásárhely szakaszok a jelenleginél is intenzívebb kapcsolatot biztosító, a városi villamoshálózattal összekapcsolt Tram-Train rendszerű közlekedése már építés alatt áll.

A Békéscsaba-Kétegyháza-Mezőhegyes-Makó-Újszeged (121.sz.) vonal Szeged-Makó-Nagylak szakasza a Nagylak-Románia kapcsolat helyreállításával az országos vasúti törzshálózat részévé válhat nemzetközi kapcsolattal.

A Szeged – Hódmezővásárhely tram-train rendszerű kapcsolatának megvalósítása folyamatban van.

A szegedi tervezett vasúti kapcsolatrendszer részeként a főpályaudvar-Tisza-híd deltavágány és a Hódmezővásárhely-Szeged-Kecskemét irányú deltavágányok megvalósítása szükséges.

Két mellékvonal hálózati szerepe nem változik:

- Kiskunfélegyháza-Szentes-Orosháza (147.sz.)
- Mezőtúr-Orosháza-Mezőhegyes-Battonya (125.sz.)
- A 130. sz. Tiszatenyő-Hódmezővásárhely-Makó vonalon a személyszállítás visszaállításának lehetőségét a Makó-Hódmezővásárhely szakaszon biztosítani kell.

Vasúti hidak

Az OTRT-ben szerepel két vasúti Tisza-híd Szeged déli részén: a nagysebességű vasút átvezetése és a Szeged-Makó-Nagylak vonal kapcsolata a Szeged-Röszke vonallal.

Vízi közlekedés

A vízi közlekedés fejlesztésének feltétele, hogy a Tiszát nemzetközi vízi útként kijelölve, a hajózhatóságot a teljes hosszán megfelelő színvonalon biztosítani kell. A meglevő kikötők fejlesztése a személyhajózáshoz szükséges. Új kikötő létesítendő Hódmezővásárhelyen, Csongrádon, Szentesen. A vízi teherszállítás legjelentősebb központja lehet Szeged, logisztikai szerepének erősítésével, amelyhez korszerű kikötői létesítmények szükségesek. Szeged egyben schengeni határkikötő is.

A kompátkelők jelentősége az úthálózat fejlesztésével, hidak építésével csökken, illetve megszűnik. A tervezett mindszenti Tisza-híd megvalósítása után a Mindszent-Baks komp megszűnik.

AZ ORSZÁGOS ÉS TÉRSÉGI JELENTŐSÉGŰ MŰSZAKI INFRASTURKTÚRA - HÁLÓZATOK

A közúthálózat Csongrád megyét érintő elemei

Gyorsforgalmi utak

- **M5:** M0 Budapest – Kecskemét – Kiskunfélegyháza – Szeged térsége – Röszke – (Szerbia)
- **M43:** Szeged (M5) – Csanádpalota – (Románia)
- **M9:** Nagycenk (M85) – Szombathely – Vasvár Rábahídvég (M80) – Nagykanizsa – Kaposvár – Dombóvár – Szekszárd – Dusnok – Szeged (M5)

Távlati kiemelt szolgáltatást nyújtó főút

- **R47:** Berettyóújfalu térsége (M4) – Békéscsaba – Hódmezővásárhely – Szeged (M43)

Főutak

A főúthálózat meglevő elemei

- **5.sz. főút:** Budapest – Dabas – Kecskemét – Kiskunfélegyháza – Szeged – Röszke – (Szerbia)
- **43.sz. főút:** Szeged (5.sz. főút) – Makó – Nagylak – (Románia)
- **45.sz. főút:** Kunszentmárton (44.sz. főút) – Szentes – Hódmezővásárhely (R47)
- **47.sz. főút:** Debrecen (4.sz. főút) – Berettyóújfalu – Mezőberény – Békéscsaba – Hódmezővásárhely – Szeged
- **55.sz. főút:** Szeged (5.sz. főút) – Baja – Bátaszék (M6)
- **430.sz. főút:** Makó (M43) – Makó (43.sz. főút)
- **451.sz. főút:** Kiskunfélegyháza – Makó (5.sz. főút) – Csongrád – Szentes (45.sz. főút)
- **472.sz. főút:** Hódmezővásárhely déli elkerülő út

Tervezett szakaszok

- Hódmezővásárhely (M47) – Makó (43.sz. főút) /430. sz. főút/
- Hódmezővásárhely (R47) – Kübekháza térsége (Szerbia/Románia)
- Soltvadkert (53.sz. főút) – Kiskunmajsa – Kistelek – Mindszent – Derekegyház – Nagymágocs – Orosháza (R47)

Főutak települések belterületét elkerülő tervezett szakaszai

- 43.sz. főút: Makó
- 45.sz. főút: Szentes
- 47.sz. főút: Székkutas

Térségi jelentőségű mellékutak

(meglévő és tervezett elemek)

- Kecskemét – Csongrád (451.sz. főút) – Szeged
- Balástya – M5 csomópont – Üllés – Öttömös – Tompa – (Szerbia)
- Makó – Makó-Rákos – Pitvaros – Mezőhegyes – Battonya
- Makó-Rákos – Tótkomlós – Békéscsaba
- Csongrádi híd – Fábiánsebestyén – Nagyszénás
- Kiskunmajsa – Pusztamérges – Ruzsa – M9 csomópont – Ásotthalom – (Szerbia)
- Kiskunmajsa-Forráskút – Szeged
- Csongrád – Tiszakürt
- Tótkomlós – Csanádpalota – Kövegy – Makó
- Nagylak – Tótkomlós
- Szentes – Szarvas

A vasúti hálózat Csongrád megyét érintő elemei

Tervezett nagysebességű vasútvonal

- (Ausztria és Szlovákia) – Hegyeshalom térsége és Rajka térsége – Budapest (Kelenföld) – Budapest (Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér) – Röszke és Kübekháza – (Szerbia és Románia)

Meglévő országos törzshálózati vasúti pálya

- 140.sz. Cegléd – Szeged
- 135.sz. Szeged – Békéscsaba – Kötegyán – (Románia)
- 136.sz. Szeged (Rendező) – Röszke – (Szerbia)

Tervezett országos törzshálózati vasúti pálya

- Szeged – (Szerbia)

Mellékvonalak

- Tiszatenyő – Hódmezővásárhely – Makó
- Kiskunfélegyháza – Szentes – Orosháza
- Békéscsaba – Kétegyháza – Mezőhegyes – Makó – Újszeged
- Mezőtúr – Orosháza – Mezőhegyes – Battonya

Az országos főút – és vasúthálózaton lévő nagyhidak

Országos főúthálózaton lévő nagyhidak a Tiszán

Meglévő:

- Szeged (M43 gyorsforgalmi úton)
- Algyő (M47)
- Algyő (47.sz. főúton)

- Szeged (43.sz. főúton)
- Csongrád – Szentes

Tervezett:

- Mindszent – Baks

Vasúti nagyhidak a Tiszán

Meglévő:

- Algyő (Szeged – Békéscsaba – Kötegyán – (Románia) fővonalon

Tervezett:

- Szeged (Szeged – Újszeged – Nagylak – (Románia) vasútvonalon
- Szeged a nagysebességű vasútvonalon

Térségi jelentőségű közúti hidak

- Szeged (Maros, 43.sz. főúton)
- Csongrád (Tisza, 45118.j. és 4513.j. mellékutak között)
- Magyarcsanád (Maros, 4425.j. mellékút folytatásában)
- Makó (Maros, 43.sz. főúton)
- Deszk (Maros, új főúton)

Térségi jelentőségű vasúti hidak

- Szentes (Tisza, Kiskunfélegyháza – Szentes – Orosháza mellékvonalon)
- Makó (Maros, Békéscsaba – Kétegyháza – Mezőhegyes – Makó – Újszeged mellékvonalon)

Térségi jelentőségű kompátkelők a Tiszán

- Szeged – Tápé
- Mindszent – Baks (Tisza-híd építése után megszűnik)
- Csongrád – Csépa (időszakosan)

Határátkelők a gyorsforgalmi és főúthálózaton, valamint a vasúti főhálózaton

Közúti határátkelők

- Csanádpalota térsége (M43 autópálya)
- Nagylak (43.sz. főút)
- Kiszombor (45.sz. főút)
- Röszke (M5 autópálya)

Vasúti határátkelők

- Röszke (Szeged-Röszke) – Újszentiván (Szeged-Szőreg) – Oroszlámos – Kikinda – Temesvár) kapcsolat helyreállítása új Tisza-híddal , Újszentiván, Kübekháza érintésével)
- Nagylak

Térségi jelentőségű határátkelők

Közúti határátkelők

- Kübekháza térsége (43112.j. bekötőút)
- Tiszasziget (Tiszasziget – Deszk térségi jelentőségű mellékút)
- Ásotthalom térsége (Kiskunmajsa – Pusztamérges – Ruzsa M9 csomópont – Ásotthalom – (Szerbia) térségi jelentőségű mellékút)
- Magyarcsanád térsége (4425.j. mellékút)

Csongrád megyét érintő országos és térségi jelentőségű kerékpárutak

(meglévő és tervezett elemek)

Országos kerékpárút törzshálózati elemei

- 4. Tiszamente kerékpárút (11.jelű EuroVelo):
  4A (Szlovákia) – Tornyosnémeti – Tokaj-Szolnok – Tiszaalpár – Csongrád – Baks – Ópusztaszer – Sándorfalva – Szeged – Röszke (Szerbia)
- 5 Dél-alföldi határmente kerékpárút:
  5A Debrecen – Gyula – Tótkomlós – Orosháza – Hódmezővásárhely – Szeged – Mórahalom – Tompa – Mohács
- 43 Körösvölgyi kerékpárút:
  (Románia) – Gyula – Békéscsaba – Mezőberény – Gyomaendrőd – Szarvas – Öcsöd – Csongrád – Kiskunfélegyháza – Bugacpusztaháza
- 51 Csongrádi kerékpárút: (Románia) – Nagylak – Makó – Szeged – Kiskunmajsa – Jászszentlászló – Bugac

Térségi jelentőségű kerékpárutak

- Csanytelek – Pálmonostora – Kiskunfélegyháza
- Szentes – Nagymágocs – Orosháza
- Nagymágocs – Hódmezővásárhely
- Hódmezővásárhely – Mártély
- Ópusztaszer – Kistelek – Kiskunmajsa
- Szeged-Szőreg – Tiszasziget – (Szerbia)
- Szeged-Szőreg – Kübekháza – (Nagyszentmiklós, Románia)
- Kiszombor – Makó – Nagylak – (Arad, Románia)
- Makó – Hódmezővásárhely – Szentes
- Makó – Tótkomlós
- Ásotthalom – (Szerbia)
- Nagycsanád – (Nagycsanád, Románia)
- Szeged – Csongrád, a Tisza jobb oldali árvízvédelmi töltésén
- Tiszasziget – Szentes , a Tisza bal oldali árvízvédelmi töltésén
- Makó – Szeged, a Maros jobb oldali árvízvédelmi töltésén
- Makó – Szeged, a Maros bal oldali árvízvédelmi töltésén
- Nagylak – Csanádpalota – Pitvaros
- Röszke – Mórahalom – Zákányszék – Bordány
- Pitvaros – Mezőhegyes – Mezőkovácsháza – Medgyesegyháza – Kétegyháza – Szabadkígyós – Békéscsaba

Országos jelentőségű vízi utak Csongrád megyét érintő szakaszai

A vízi út neve	A szakasz (fkm-fkm)	A vízi út osztálya
Tisza	403-254	II.
Tisza	254-160	IV.
Hármas-Körös	91-0	II.

Nemzetközi, országos és térségi jelentőségű kikötők

Közforgalmú nemzetközi és országos jelentőségű kikötő, határkikötő

- Szeged (schengeni)

Közforgalmú térségi jelentőségű kikötők

- Csongrád
- Szentes
- Hódmezővásárhely

Repülőtér

Kereskedelmi repülőtérré fejleszthető repülőtér

- Szeged

Logisztikai központok

Országos jelentőségű logisztikai központ

- Szeged (dél-alföldi körzet)

Térségi jelentőségű logisztikai központok

- Algyő
- Szentes
- Csongrád
- Hódmezővásárhely
- Makó
- Mórahalom

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE - MÓDOSÍTÁS

MEGALAPOZÓ MUNKARÉSZEK

M = 1 : 300.000

KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZAT ÉS LÉTESÍTMÉNYEI

Jelmagyarázat:

meglévő	tervezett	
		Gyorsforgalmi út
		Gyorsút / fejlesztés meglévő nyomvonalon
		Főút / fejlesztés meglévő nyomvonalon
		Térségi jelentőségű mellékút / fejlesztés meglévő nyomvonalon
		Egyéb mellékút (összekötő út)
		Transzeurópai hálózat részeként működő országos törzshálózati vasútvonal
		Országos törzshálózati vasútvonal
		Vasúti mellékvonal
		Nagysebességű vasútvonal
		Különszintű csomópont
		Jelentősebb folyami híd
		Kompátkelő
		Országos jelentőségű kikötő
		Térségi jelentőségű kikötő
		Helyi jelentőségű kikötő
		Kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérré fejleszthető repülőtér
		Egyéb repülőtér (sportcélú stb.)
		Országos határátkelőhely és határátlépési pont
		Országos vasúti határátkelőhely és határátlépési pont
		Országos határ-kikötő
		Térségi határátkelőhely és határátlépési pont
		Nemzetközi törzshálózati kerékpáros nyomvonal (EuroVelo)
		Országos törzshálózati kerékpáros nyomvonal
		Térségi jelentőségű kerékpáros nyomvonal
		Kisvasút

Megbízó :
Csongrád Megyei Önkormányzat
Képviselője :
Kakas Béla, megyei közgyűlés elnöke
Vadász Csaba, megyei főjegyző

Generáltervező :
Város - Teampannon Kft.
Képviselője :
Koszorú Lajos, ügyvezető, TR 01-1346
Tervezők: Közlekedés Kft.

Készítette :
Rhorer Ádám, Közlekedés Kft. KÉ-T 01-3157
Orosz Ágnes, Közlekedés Kft. 01-2615

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 km

észak

2019.